

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

INTEGRARE
PRIN CERCETARE ȘI INOVARE

7-8 noiembrie 2019

Rezumate ale comunicărilor

Științe sociale
Volumul II

Chișinău – 2019

Universitatea de Stat din Moldova

**CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ**

**INTEGRARE
PRIN CERCETARE ȘI INOVARE**

7-8 noiembrie 2019

Rezumate ale comunicărilor

***Științe sociale
Volumul II***

**CEP USM
Chișinău – 2019**

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
„INTEGRARE PRIN CERCETARE ȘI INOVARE”

Comitetul de organizare:

Gheorghe Ciocanu	Rector USM, dr. hab., prof.univ.
Florentin Paladi	Prorector pentru activitatea științifică, dr. hab., prof.univ.
Constantin Marin	Președinte al Consiliului științific al USM, dr. hab., prof. univ.
Leonid Gorceac	Secretar științific, Institutul de Cercetare și Inovare, dr., conf. univ.
Galina Rusu	Decan al Facultății de Matematică și Informatică, dr., conf.univ.
Mihai Leșanu	Decan al Facultății de Biologie și Pedologie, dr., conf. univ.
Viorica Gladchi	Decan al Facultății de Chimie și Tehnologie Chimică, dr., conf. univ.
Sergiu Brînză	Decan al Facultății de Drept, dr. hab., prof. univ.
Sergiu Matveev	Decan al Facultății de Istorie și Filosofie, dr., conf. univ.
Georgeta Stepanov	Decan al Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării, dr. hab., conf. univ.
Viorica Lifari	Decan al Facultății de Limbi și Literaturi Străine, dr., conf. univ.
Adriana Cazacu	Decan al Facultății de Litere, dr., conf. univ.
Vladimir Guțu	Decan al Facultății de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, dr.hab., prof.univ.
Alexandru Solcan	Decan al Facultății de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, dr., conf. univ.
Galina Ulian	Decan al Facultății de Științe Economice, dr. hab., prof. univ.
Tatiana Bulimaga	Șef secție, responsabil de ediție, responsabil Secțiunea științe ale naturii și exacte
Marianna Savva	Specialist principal, responsabil Secțiunea științe sociale și Secțiunea științe juridice și economice
Violeta Macovei	Specialist principal, responsabil Secțiunea științe umanistice
Viorel Dușciac	Școala doctorală de științe fizice și ingineresti
Vasile Guțanu	Școala doctorală de științe chimice
Maria Gonța	Școala doctorală de științe biologice și geonomice
Aurel Zanoci	Școala doctorală de istorie, arheologie și filosofie
Iraida Condrea	Școala doctorală de studii lingvistice și literare
Comelia Cincilei	Școala doctorală studii de lingvistică romano-germanică și literatură universală și comparată
Mariana Doga- Mîrzac	Școala doctorală de științe economice
Svetlana Slusarenco	Școala doctorală de științe juridice
Victor Saca	Școala doctorală de științe sociale
Svetlana Tolstaia	Școala doctorală de psihologie și științe ale educației

**Responsabilitatea asupra conținutului rezumatelor
revine în exclusivitate autorilor**

JURNALISM ȘI ȘTIINȚE ALE COMUNICĂRII

TOLERANȚA CA PRINCIPIU AL ACTULUI JURNALISTIC

Georgeta STEPANOV

Experiența demonstrează că orice grup uman, comunitate sau chiar societate poate să se dezvolte armonios doar în cazul în care actorii sociali manifestă disponibilitate de a coopera pe anumite subiecte contradictorii și de a dezvolta atitudini constructive unii față de alții. Această condiție impune o abordare tolerantă, pe de o parte, a subiectelor luate în discuție, iar pe de altă parte, a părților implicate în acțiunea socială. Toleranța însă nu este o caracteristică înnăscută a indivizilor, ea se dobândește la fel, precum oricare altă abilitate socială, fiind o calitate nu atât de ordin intrinsec, ci una pe care indivizii o dobândesc prin educație, cultură și, mai ales, prin antrenament. Ea se cultivă în procesul conversațiilor care se poartă în familie, colectiv, comunitate, prin educarea modului de adresare, de raportare a unor indivizi față de alții și, nu în ultimul rând, prin subiectele discutate în mass-media. Lipsa de toleranță se vede în lipsa a ceea ce denumim comunicarea asertivă, când oamenii, în loc să discute problemele, acțiunile, obiectivele și rezultatele, se judecă, se acuză și își dau sentințe.

Toleranța nu este nici concesiune, nici condescendență sau indulgență, nici o simplă obligațiune de ordin etic, ci, mai degrabă o necesitate socială, politică și juridică – „responsabilitatea care susține drepturile omului, pluralismul (inclusiv pluralismul cultural), democrația și statul de drept și implică respingerea dogmatismului și absolutismului confirmând normele enunțate în instrumentele internaționale cu privire la drepturile omului” [1]. Tocmai din aceste considerente, propagarea și cultivarea toleranței trebuie să fie un imperativ prioritar al tuturor instituțiilor publice dintr-o societate, inclusiv al mass-mediei – unica instituție care asigură formarea continuă a personalității pe parcursul întregii vieți a acesteia.

Propagarea principiului toleranței active este una dintre misiunile fundamentale ale mass-mediei din perspectiva funcției de socializare, întrucât anume acest gen de activitate mediatică poate instrui

publicul/masele și poate schimba mentalitatea tradițională de a nega, de a detesta tot ceea ce nu se încadrează în conceptul comunitar cu referire la acțiunea socială și de a lupta cu toți cei care sunt, gândesc și trăiesc altfel decât majoritatea. Or, un public bine instruit din acest punct de vedere este unul activ și responsabil, care nu doar critică, ci și se implică în soluționarea problemelor. El este capabil să evalueze obiectiv, adică tolerant, atât realitatea lui, cât și realitățile altor comunități sau grupuri sociale, care coexistă într-un anumit mediu comun.

Activitatea mediatică în vederea cultivării la cititori, ascultători, telespectatori a principiului toleranței se poate realiza atât prin intermediul problematicii abordate în mass-media (subiectele puse în circuitul informațional), cât și prin forma de expresie și unghiul de abordare a acestor subiecte. Important, în această ordine de idei, este ca însăși mass-media să demonstreze toleranță în procesul de mediatizare a realității sociale. Este vorba despre un tip de abordare mediatică care ar garanta, pe de o parte, continuitatea proceselor democratice și ar promova valorile democratice deja existente, iar pe de altă parte, ar orienta societatea să fie deschisă pentru altele noi. Ea este concepută pentru a asigura interdependența dintre diferiți indivizi sociali și pentru a pune în aplicare principiile de proiectare a interacțiunii sociale. Pe plan informațional, toleranța reprezintă capacitatea jurnaliștilor de a asigura interacțiunea socială prin:

- a gândi în mod clar și critic;
- a identifica probleme și a le vedea din unghiuri diferite;
- a formula ipoteze, obiective și sarcini care urmează a fi realizate;
- a distinge actori sociali capabili să gestioneze reușit acțiunile sociale;
- a proiecta modele variate de evoluție ale acțiunii sociale;
- a sintetiza parcursul analitic al problemelor sociale.

Formarea toleranței este un proces sistemic, de lungă durată, care impune realizarea a două deziderate fundamentale, și anume:

- promovarea sistematică a atitudinii moral-spirituale față de problemele/conflictele existente și de procesul de soluționare a acestora;
- consolidarea intereselor și relațiilor sociale/interpersonale.

Conștientizarea acestui lucru reprezintă una dintre cele mai importante provocări ale timpului nostru, întrucât, în prezent, în lume,

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

există numeroase conflicte de natură etnică, religioasă teritorială, între cei săraci și cei bogați etc. Conflictele contemporane sunt foarte diferite ca extindere – locale, regionale, mondiale; ca amploare – interpersonale sau de masă; ca durată – de scurtă durată, medii, de lungă durată; ca formă de manifestare – active sau înghețate etc. Cercetătorul V.L. Strovski susține că ciocnirile de interese pe plan extern (între state și națiuni), dar și pe plan intern (între diferite grupuri, categorii sau pături sociale), apar peste tot, influențând, într-un fel sau altul, mintea și comportamentul fiecărui individ [2].

Esența abordării tolerante prin mass-media rezidă în:

- acceptarea și mediatizarea opiniilor tuturor actorilor implicați într-o dispută;
- identificarea și descrierea punctelor de vedere, mai mult sau mai puțin comune;
- descrierea și interpretarea acțiunilor sociale constructive, a comportamentelor rezonabile;
- promovarea și explicarea practicilor pozitive.

Acest gen de abordare mediatică include, pe de o parte, capacitatea jurnaliștilor de a pune în circuit cât mai multă și mai diversă informație cu privire la drepturile și libertățile omului, așa încât fiecare persoană din societate să le cunoască și să poată să și le apere, dacă e cazul, iar pe de altă parte, acțiunea de explicare a importanței respectării drepturilor și libertăților altor cetățeni.

Reflectarea mediatică tolerantă se aplică, de regulă, în scopul menținerii armoniei sociale prin respectul pentru diferitele viziuni, credințe, abordări și în vederea contracarării influențelor care, de obicei, generează frica, gândirea stereotipizată, marginalizarea și excluderea socială a unor indivizi de către alții. Scriitura de presă, orientată spre formarea atitudinii tolerante, trebuie să-i ajute pe cetățeni ca ei să-și dezvolte capacitățile de a-și formula păreri proprii, de a avea o reflexie critică, dar, în același timp, de a manifesta respect pentru oamenii din jur și de a judeca în termeni etici viziunile și opiniile acestora. Pentru ca indivizii sociali să gândească și să acționeze în mod tolerant, „este nevoie de educație și cultură, asimilată sau moștenită, de înțelegere a sinelui, în primul rând, de cuprinderea efectelor lipsei de toleranță ca

să ajungi la profunzimea și capacitatea luxului de a fi tolerant. Pentru că toleranța nu înseamnă renunțare, slăbiciune sau indiferență, cu toate că de multe ori, în mod greșit, tindem să o asimilăm cu ele. Este, în primul rând, înțelegerea și dovada de respect a faptului că rasa umană este superioară: gândim, evoluăm, avem idei, nevoi și aspirații complexe și diferite. Toleranța este opusul instinctului primar, rudimentar și animalic de reacție adversă sau violentă la orice nu se încadrează în tiparul cunoscut și limitat al unui individ sau comunitate: idei, aspirații, rutină, mentalități, credință” [3].

Toleranța este una dintre caracteristicile fundamentale, ireversibile ale actului jurnalistic. Ea se manifestă în capacitatea jurnaliștilor, dar și a consumatorilor de produse media de a asculta, de a înțelege și de a recunoaște valori sau idei dincolo de sentimente, simpatii sau antipatii personale, este lupta cu orice fel de discriminare. În mass-media, toleranța reprezintă inteligența jurnaliștilor de a descoperi și analiza cauzele unui conflict, de a prognoza evoluția și efectele lui, este răbdarea de a iniția și de a menține dialoguri sociale în vederea soluționării conflictelor, este puterea de a se abține de la presupuneri, acuzații și judecăți stereotipizate. Prin urmare, ea este una dintre condițiile de principiu pentru realizarea actului jurnalistic de calitate.

Referințe:

1. BERNHARDT-LÖRINCZI, M. *Toleranță, intoleranță, fanatism, educație*. [Accesat 10.06.2018]. Disponibil: <http://miscareaeurocivicaromana.blogspot.md/2011/07/toleranta-intoleranta-fanatism-educatie.html>.
2. СТРОВСКИЙ, В.Л. *Социальный диалог в журналистике как условие формирования ее толерантности*. [Accesat 22.08.2019]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/view/sotsialnyy-dialog-v-zhurnalistike-kak-usl...>
3. OANCEA, D. *Toleranța – defect sau calitate?* [Accesat 11.06.2017]. Disponibil: <http://www.cariereonline.ro/articol/toleranta-defect-sau-calitate>

**DESPRE OBIECTIVITATE/ECHILIBRU
ÎN AUDIOVIZUALUL NAȚIONAL**

Dumitru ȚURCANU

Expunerea acestui rezumat o deschid cu o afirmație a prințesei Anne, fiica reginei Marii Britanii Elizabeth II, privind mass-media din regat: „Mi-ar plăcea să pot citi un ziar sau o revistă sau să mă uit la știrile transmise la televizor, fără să fiu nevoită să fac tot timpul translări și ajustări din cauza exagerărilor și a părtinirilor” [2, p.62].

Profesioniștii de televiziune în perioada timpurie și de mai apoi a paleoteleviziunii considerau acest canal, în special, în ceea ce privește prezentarea realității, drept „fereastră a lumii”, crezând cu sinceritate (și cu naivitate, în același timp!), că obiectivul camerei de luat vederi nu poate să transmită decât adevărul și purul adevăr despre ceea ce se întâmplă în lumea înconjurătoare. A trecut prea puțin timp pentru ca aceiași specialiști să se convingă că lumea de la ecrane este reflectată de către posturile de televiziune conform standardelor și normelor editoriale ale producătorilor de știri. Și în aceste cazuri, „fereastră” poate să ne demonstreze nu tot adevărul sau – și mai mult, partea sa opusă – minciuna. Ceea ce, de fapt, și se întâmplă tot mai frecvent în audiovizualul nostru național. Dar, înainte de a ilustra cu unele exemple afirmația dată, vrem să medităm asupra unor noțiuni la temă, chiar cu riscul de a spune lucruri mai mult sau mai puțin cunoscute.

Unul din principiile fundamentale ale jurnalismului este reflectarea obiectivă, veridică, adevărată a evenimentelor. Este una din valorile profesional-etice majore pentru lucrătorii mass-mediei, în special pentru știriști. Respectarea acestui principiu „ar permite distincția clară dintre jurnalismul de informare și jurnalismul de opinie, cel de-al doilea permițând subiectivitatea. Acest raționament, afirmă C.F. Popescu, a devenit un adevăr adânc înrădăcinat în cultura jurnalistică (și, implicit, în cea a publicului). Inextricabil legată de *adevăr, onestitate, echilibru* (echilibrarea informației), *neutralitate, absența valorizării* – pe scurt – de valorile jurnalistice fundamentale, *obiectivitatea* este piatra de temelie a ideologiei jurnaliștilor în democrațiile liberale”

[4, p.293]. O opinie diametral opusă, expusă într-un mod categoric prin subtitlul *Să terminăm odată cu mitul obiectivității*, o are Yves Agnes. Fostul redactor-șef de la *Le Monde* scrie: „Obiectivitatea nu îi este accesibilă jurnalistului, chemat să selecteze fără oprire dintr-un noian de informații și să le prezinte dintr-un anumit «unghi» pe cele alese. Scrisul însuși, deși trebuie să respecte câteva reguli, nu se supune austerității expunerii științifice sau juridice, obiectivitatea implică exhaustivitate, distanță maximă, stil neutru. Jurnalistul rămâne departe de așa ceva. Munca lui este rapidă, imediată, teribil de limitată și imprecisă, având ca rezultat un text «pentru toți», și nu pentru câțiva inițiați. Să terminăm cu pretinsa obiectivitate, revendicându-ne subiectivitatea meseriei noastre, a alegerilor noastre, a propriului punct de vedere asupra faptelor”. Intuind, probabil, că aceste afirmații ale sale, caracteristice, în mare parte, jurnalismului analitic, necesită o anumită precizare, cercetătorul francez adaugă: „Adevărul, în schimb, este un ideal către care trebuie să aspirăm” [1, p.65].

Putem, oare, vorbi, în atingerea adevărului în materialele de știri, despre un anumit „grad de obiectivitate”, despre oarecare nivel al ei? Acest „nivel”, consideră R.H. Hilliard, este stabilit de „1) politica proprietarului stației; 2) atitudinile politice și sociale ale comunității; 3) presiunile din partea companiilor care își fac reclamă, inclusiv dorința de a evita orice concurență; 4) tendințe personale ale directorului redacției, ale redactorilor și prezentatorilor; 5) relatarea știrilor în mod avantajos; 6) *știrile divertisment*” [3, p.147]. Primele patru considerente sunt mai mult de natură obiectivă, care depind de poziția, politica editorială, aranjamentele proprietarilor și producătorilor din mass-media, în timp ce producerea nemijlocită a știrilor este un rezultat al tratamentului evenimentelor de către fiecare jurnalist aparte, în mod subiectiv.

Unii analiști substituie termenul de obiectivitate cu cel al *echilibrului*, al nepărtinirii (imparțialității), ceea ce presupune ca faptele să fie prezentate netendențios, evenimentul să fie relatat întregu, nedecupat de unele momente esențiale. Acest echilibru în reflectarea realității poate fi menținut prin prezentarea tuturor opiniilor, oficiale și neoficiale, punctele de vedere opuse. *Jurnalistul*

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

trebuie să obțină și să prezinte opinia tuturor părților relevante pentru subiect. Jurnalistul trebuie să demonstreze pluralitatea de opinii, chiar dacă nu este de acord cu acestea, se subliniază în punctul 2.9 al Codului deontologic al jurnalistului din Republica Moldova [5].

Menționăm, în acest context, că în multe materiale de știri și de opinie de la televiziunile autohtone, putem constata prezența punctelor de vedere opuse, dar ele apar într-un cadru stabilit de către jurnaliști, ceea ce este nu altceva decât îndepărtarea de la principiul obiectivității sau dezinformare și manipulare pure. În continuare, vrem să analizăm, prin această prismă, reflectarea evenimentelor din 23 și 24 august 2019 de la posturile de televiziune *ProTV, Jurnal TV, Prime, Accent TV, RTR Moldova*. Parlamentul european în anul 2008 a declarat ziua de 23 august ca zi de doliu în statele europene. Guvernul M. Sandu, pentru prima dată în Republica Moldova, a decis să se conformeze hotărârii legislativului european. Ziua de 24 august era marcată, prin decizia președintelui Ig. Dodon, ca aniversarea a 75-a de la eliberarea Chișinăului de sub ocupația fascistă. Știrile de la posturile de televiziune sus-numite au reflectat aceste evenimente în mod diferit, încălcând fiecare în parte acest echilibru al faptelor și opiniilor.

*Știrile ProTV (20.00) din ambele zile încearcă să reliefeze contradicțiile existente în societate privind aprecierea acestor două evenimente. Punând accent pe emoții, selectând opiniile după un anumit aranjament, stabilit de jurnaliști, la ecran apar pancarde cu „Rusia fascistă a ocupat Basarabia”, declarații de tipul „era mai bine dacă erau nemții”, cu „un discurs în limba rusă și cu zâmbetul pe buze Dodon i-a felicitat pe *eliberatori* (accentul de tonalitate al reporterului – *n.n.*) etc. Spre deosebire de ProTV, *Jurnalul de la ora 19.00* include materiale de arhivă despre Pactul Ribbentrop–Molotov, un subiect despre aflarea la Moscova a lui D. Chirtoacă și participarea lui la o expoziție de documente, desecretizate de către Ministerul de Externe al Federației Ruse cu prilejul aniversării a 80 de ani de la semnarea Pactului. Pentru accentuarea disensiunilor, vorbind despre manifestările de la Comrat cu prilejul aniversării a 75 de ani de la eliberarea orașului de cotropitorii fasciști, jurnaliștii remarcă că „autoritățile de acolo au decis să nu arboreze drapelul în bernă, așa cum s-a făcut la Chișinău”.*

Primele știri (21.00) au promovat linia de critică a conducerii, încercând să folosească aceste două evenimente pentru a demonstra fragilitatea și lipsa de perspectivă a coaliției ACUM-PSRM, a prezentat pe larg acțiunile mai multor formațiuni politice și obștești, orientate împotriva actualei guvernări. *Vesti-Moldova* a omis evenimentele din 23 august și a prezentat doar două subiecte despre evenimentele de la 24 august – întâlnirea tinerilor din Republica Bașkiria, Rusia, cu un veteran al operației Iași–Chișinău și premiera filmului documentar omonim, realizat sub patronatul președintelui Ig. Dodon. Jurnalul televizat *Accent info* al postului Accent TV, afiliat lui Ig. Dodon, a reflectat ziua de 24 august, ca în cele mai bune timpuri ale brejnevismului, prezentând fiecare acțiune a reprezentanților PSRM, fără a spune un cuvânt despre evenimentele din ziua de 23 august. Astfel, principiul obiectivității, în viziunea noastră, este mai actual decât oricând în audiovizualul din țară.

Referințe:

1. AGNES, Y. *Introducere în jurnalism*. Iași: Polirom, 2011.
2. GOODWIN, A. Știrile TV: în căutarea echilibrului corect? În: *Televiziunea pe înțelesul tuturor*. Ed.: Andrew GOODWIN, Gary WHANNEL. Iași: Institutul European, 2004.
3. HILLIARD, R.L. *Redactarea materialelor pentru televiziune, radio și noile media*. Iași: Polirom, 2012.
4. POPESCU, C.F. *Dicționar de jurnalism, relații publice și publicitate*. București: Editura NICULESCU, 2007.
5. *Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova*. [Accesat 06.09.2019]. Disponibil: <https://consiliuldepresa.md/ro/page/codul-deontologic-al-jurnalistului-din-r-moldova>

HOMO GEOPOLITICUS ÎN UNIVERSUL INFORMAȚIONAL

Mihai LESCU

Tehnologiile informaționale computerizate garantează mass-mediei și internetului transferul de cantități enorme de informații pe orice meridian al globului. Iar aceasta și mai mult confirmă faptul că întreaga lume se află în era informațională. *Societatea informațională*

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

a demarat în anii 60 ai secolului trecut, în circumstanțe sociale noi, total diferite de cele caracteristice societății industriale. Deloc întâmplător, cercetătorii denumesc astăzi *societatea informațională* ceea ce nu cu mulți ani în urmă numeau „societatea postindustrială” [1].

Desigur, revoluția informațională actuală nu este prima în istoria omenirii. Ea a fost precedată și de alte evenimente importante, categorisite revoluții în domeniu, cum ar fi:

- *apariția vorbirii*, care a separat omul preuman de restul lumii animale;
- *invenția scrisului*, care a consolidat transmiterea informațiilor acumulate din generație în generație. (Fixarea informațiilor simbolice în piatră, tablete de lut, papyrus și apoi pe hârtie, au sporit capacitatea de a acumula, transmite și percepe cunoștințe și experiență, informații despre cele mai importante evenimente, transmise prin cărturari, profesori, dar și cititori.);

- *invenția tipografiei*, care a condus la multiplicarea textelor manuscriselor pe cale mecanică în mii de exemplare, accelerând procesul intelectual, științific, educațional și cultural;

- *invenția radioului și televiziunii*, care a făcut posibilă reducerea distanțelor și crearea unui camp informațional, ce a cuprins întregul glob.

Cercetătorii susțin în unanimitate că formarea societății informaționale ne schimbă radical capacitatea de a crea, a stoca, a transmite și de a percepe o varietate de informații. Simbolurile-cheie ale actualei revoluții informaționale, a cincea la număr în istoria omenirii, sunt computerul, multimedia și internetul. Cu ajutorul lor, se produc multe schimbări în societate, care au consecințe pozitive sau negative:

- omul a trecut pe seama mașinilor munca mentală oboșitoare de colectare, stocare, prelucrare, transmitere/primire a informațiilor;

- este posibilă combinarea percepției verbale și vizuale a informației, transformarea ei într-un mod de dialog, cât și de construcție a lumii virtuale;

- se extinde și capătă noi însușiri mass-media, care au devenit un adevărat habitat, un spațiu la fel de real și deschis ca și globul;

- conceptul de „putere” nu mai poate fi definit în sensul tradițional, aceasta se ridică deasupra legii, confruntându-ne cu un nou tip de guvernare mondială – un sistem format din numeroase corporații transnaționale;

– mijloacele moderne de telecomunicații devin un instrument eficient pentru manipularea opiniei publice, fiind capabile să submineze stabilitatea politică și să provoace explozii sociale;

– este eliminată dezbinarea informațională, care permite utilizatorilor să găsească informații de interes pentru ei și să intre în dialog cu alți utilizatori oriunde în lume, creând un spațiu de informații la nivel mondial;

– are loc asocierea globalizării cu individualizarea, cu capacitatea fiecăruia de a obține informațiile necesare, dar și creșterea productivității muncii producătorilor și consumatorilor de produse informaționale;

– sunt accelerate procesele de globalizare în toate domeniile: economic, științific, tehnic, de mediu, sociocultural, în consolidarea tendințelor de integrare, în formarea și dezvoltarea coordonată a unei singure comunități mondiale;

– omul a început să mai trăiască într-o lume creată din semne și din simboluri, proces care duce la un amestec de real și virtual, real și fictiv, care afectează comportamentul său;

– mijloacele de comunicare și mass-media satisfac tot mai deplin pretențiile cognitive ale omului, dar, pe de altă parte, îl înstrăinează de lumea naturală, reală, de alți oameni și de el însuși;

– canalele de informații impun popoarelor din țările în curs de dezvoltare și post-socialiste, nu numai bunuri și servicii, ci și valorile societății occidentale: ecranele TV și canale de internet sunt umplute cu informații care distrug valorile tradiționale ale civilizațiilor locale;

– conflictele și ciocnirile sociale sunt ades însoțite de *războaie informaționale*, care formează „ imaginea inamicului”, justificând/motivând utilizarea violenței pe arena geopolitică.

Astfel, dezvoltarea și implementarea inovațiilor informaționale și de comunicare, și a tehnologiilor digitale schimbă semnificativ lumea și omul însuși. Apare un nou om – *omul-mediatic*, care este totalmente dependent de sursele informaționale [2]. Acesta se transformă în *cetățean al lumii*, fiind la curent în timp real cu toate evenimentele din orice colț al planetei, iar globul devine un singur sistem de comunicare mondial.

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

Globalizarea spațiului mass-media creează condiții tehnice pentru tirajarea și distribuirea informației în formă electronică. Dreptul la libera exprimare a devenit o componentă de bază a societății democratice. În același timp, secolul nostru digitalizat, cu posibilitățile lui „fără frontiere”, solicită ca problemele libertății de exprimare să fie reevaluate. Deoarece astăzi, alături de jurnaliști și mass-media tradiționale, a apărut o nouă categorie de producători de informație – liderii de opinie, – care la moment nu au un statut legal bine determinat de activitate. Acești oameni, producători de informație, care de rând cu alți „bărbați și femei acționează asupra altor bărbați și femei, sau <...> oameni acționând asupra informației și informația acționând asupra oamenilor” [3, p.17], mai sunt numiți *oameni-mașină*.

Astăzi mass-media nu numai informează publicul. Prin intermediul materialelor, jurnaliștii, de fapt, modelează/influențează atitudinea oamenilor în raport cu faptele și evenimentele care au loc în comunitatea internațională. Din aceste considerente, mass-media trebuie să aibă posibilitatea să facă dovada echidistanței și a obiectivității, să nu fie intimidată sau controlată nici de stat, nici de alte structuri. Ea urmează să se conducă în toate de buchia legii, altfel publicul va înceta să mai creadă instituțiilor mediatice și jurnaliștilor aserviți puterii ori cercurilor de interese politice, economice sau de altă natură.

Ultimele decenii în științele sociale au trecut sub semnul formării diverselor modele teoretice ale omului. Vorbim despre astfel de construcții acceptate în teorie ca *homo economicus*, *homo sociologicus*, *homo informaticus*, *homo politicus* și, mai nou, *homo geopoliticus*. Înțelegerii acestor tendințe și interpretării lor le-au fost dedicate numeroase studii.

Oricum, mai puțin a fost cercetat fenomenul *homo geopoliticus*, atribuit omului-mașină, preocupat plenar de evenimentele social-politice din viața internațională. Pe această cale, *homo geopoliticus* își pune din ce în ce mai mult amprenta în ceea ce se petrece nu numai în context local, dar și universal, stabilind în acest context legături organice între teritoriu și persoana umană, între dimensiunea geografică și cea politică.

Astfel, omul tehnologiilor comunicaționale și informaționale nu mai este un simplu consumator de informație: el se implică în

fabricarea și difuzarea ei. Rolul pasiv (de ascultător, spectator, cititor) nu i se mai potrivește, nu mai este relevant. El devine concomitent și creatorul, și beneficiarul *rețelelor informaționale globale*. Omul știe cine este și ce este pe planeta sa și în Univers. El nu uită că este ființă (geo)politică, deoarece omul este un „animal politic” (*zoon politikon*), care își atinge scopul în asociația politică (*koinonia politike*) [4].

Homo geopoliticus nu mai este un generator, un apărător și „un propagator al politicilor directe și simpliste ale omului în conexiune cu spațiul său geografic, ci o entitate predominant cognitivă, epistemică, într-un spațiu *n*-dimensional – geografic, fizic, climatic, cosmic, cultural, economic, financiar, dar și virtual, informațional și cognitiv – care construiește sisteme și elaborează modele de management complicat al unei existențe, într-un spațiu extrem de dinamic, unde, în final, au loc o contopire conceptuală și o sinergie geopolitică” [5, p.15].

Referințe:

1. BUCHERU, Ion. *Fenomenul Televiziune*. București: Ed. Fundatiei „România de Măine”, 1997.
2. БАПТАНОВА, Елена. „Человек медийный” – новая ступень эволюции или приложение к гаджету? <https://www.nkj.ru/open/27523/>. (Accesat la 20 iunie 2019).
3. TOFLER, Alvin. *Powershiff – Puterea în mișcare*. București: Antet, 1995.
4. ARISTOTEL. *Politica*. (Trad. de Alexander BAUMGARTEN, redactor M. STANCIU). București: IRI, 2001.
5. VĂDUVĂ, Gheorghe. *Geopolitica. Teorii. Areale. Falii. Conexiuni*. București: Societatea Scriitorilor Militari, 2013.

REFLECTAREA TURISMULUI ÎN MEDIUL ON-LINE

Laura TUGAREV

Odată cu dezvoltarea mediului on-line s-a schimbat nu doar paradigma gândirii, schimbării au fost supuși totodată și parametrii comunicaționali, astfel, jurnalismul tradițional migrează spre platformele on-line. Informația este imperativul acestui secol, iar evoluția noilor tehnologii a condus la schimbări substanțiale în această

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

zonă, care premergător, au produs metamorfoze și au scos în evidență perspective noi asupra percepției și nevoilor informaționale ale individului în particular, dar și a societății în ansamblu.

Dezvoltarea noilor tehnologii informaționale și evoluția *world wide web* au făcut ca și jurnalismul să cunoască nu doar o nouă și rapidă formă de distribuire a informațiilor, dar au contribuit și la sporirea interacțiunii cu consumatorii produselor mediatică, conectându-i la un fel de sistem informațional global. În acest context, cercetătoarea Mariana Tacu în articolul „*New Media: de la WEB 1.0 la WEB 4.0*” scria: „Noile tehnologii informaționale, devenite rapid un aliat de încredere al sistemului mass-media, reprezintă o forță absolută și omniprezentă care s-a impus ca un sistem cu o putere de influență deosebită, având un impact major asupra aspectelor psihologice, sociale, economice, politice, culturale și educaționale ale vieții individului” [1, p. 64].

Așadar, mecanismele spațiului on-line repede au fost asimilate de către instituțiile mediatică, așa încât acest spațiu virtual să constituie o bună și eficientă platformă de răspândire a informațiilor cu valențe sociale, economice, politice, culturale etc.

Dacă ne referim la jurnalismul on-line, importanța acestuia nu poate fi diminuată, ci, dimpotrivă, acesta îi oferă individului posibilitatea prin conexitate să fie conectat cu rețeaua digitală care pune la dispoziție o „bandă” amplă cu informații din diverse domenii, inclusiv și din cel al culturii, având scopul de a mediatiza fenomenul cultural în diversitatea formelor și expresiilor sale.

Turismul face parte din paleta multidimensională și multiaspectuală a culturii, în Legea Culturii elaborată în anul 1999 [2] se stipulează reglementarea activităților culturale a mai multor domenii, printre care și turismul cultural. La rândul său, noțiunea de turism poate fi definită din mai multe perspective. În Legea cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova [3] turismul este definit ca – „ansamblu de relații și fenomene ce rezultă din deplasarea și sejurul persoanelor în orice loc, altul decât locul lor de reședință, pe o perioadă mai mică de un an și în alt scop decât desfășurarea unei activități remunerate în locul vizitat”,

totodată, turismul nu poate fi limitat doar la „ansamblu de relații și fenomene ce rezultă din deplasarea și sejurul persoanelor”, pentru că el este o manifestare a culturii, turismul și cultura sunt două variabile ce țin de identitatea unui popor. În acest context, mass-media tradițională, dar și cea on-line are rolul de a reflecta și de a informa publicul despre turism, tipurile acestuia, despre organizarea și coordonarea activității turistice, cât și despre formele de turism, obiectivele turistice, despre crearea și activitatea zonelor turistice naționale, dar și a celor internaționale.

Presa este un instrument solid în distribuirea informațiilor, una din funcțiile sale de bază este cea de informare, în acest context, mass-media poate contribui nemijlocit la dezvoltarea și promovarea turismului. Pentru a vedea dacă presa online își îndeplinește funcțiile, vom lua spre analiză două portaluri de știri din Republica Moldova: moldova9.com și www.unimedia.info.

Moldova9.com este un portal de știri, realizat de A.O. „Academia de Creație și Inovații Mediatică”, apare la Chișinău în anul 2014 cu sloganul „Informația care TE PRIVEȘTE”. În anul 2015 este creată pagina de Facebook, iar în 2019 numără 1.580 de aprecieri, devenind un instrument de distribuire a articolelor cu scopul de a mări numărul de vizualizări.

În partea de sus a site-ului Moldova9.com poate fi găsită sigla și sloganul, cât și un banner care te redirecționează spre site-ul <http://www.twentytu.md/>. Tot aici, există o bară care include cinci rubrici: *Moldova zi de zi*, *Campanii Moldova9*, *Vocile Moldova9*, *Călătorii cu gust* și *Contacte*. Fiecare rubrică delimitează domenii, spre exemplu, rubrica *Moldova zi de zi* cuprinde 9 domenii: Politic, Economic, Justiție, Social, Cultură, Sport, Internațional, Star news și IT& life style.

Călătorii cu gust cuprinde articole din domeniul turismului, cel mai des articolele sunt semnate de către jurnalistul Vitalie Guțu și Diana Botnaru. În anul 2019 au fost publicate 11 materiale jurnalistice toate fiind însoțite de fotografii, diferite ca gen, de la știri, reportaje până la analize și statistici. Din cele 11 articole doar unul a reflectat realitatea internațională, restul 10 au fost axate pe reflectarea potențialului turistic autohton: „HODINA 2019” – Cinci mii de oameni au

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

făcut yoga, au pictat și s-au tolănit în hamace toată ziua (20 august 2019); Călătorii cu Gust: Satul Carbuna – un tezaur al Moldovei rurale (13 august 2019); FOTO: O incursiune în istorie. Povestea Conacului Manuc Bei. Impresii și imagini INEDITE (publicat pe 09 iulie 2019). Numărul de vizualizări variază între 85 și 562.

Unimedia.info este la fel un portal de știri din Republica Moldova, fondat în anul 2005 cu denumirea uni.md., iar în 2007, site-ul a fost relansat. Pe site-ul oficial sloganul este „UNIMEDIA, partenerul oamenilor puternici și informați”. Pagina de Facebook a fost creată în anul 2011, iar în 2019, aceasta are 97.292 de urmăritori.

Partea de sus al site-ului cuprinde sigla, meteo, curs valutar, fiind urmată de o bară reprezentativă cu 13 rubrici: *Politic, Social, Economic, Tech/Media, UE/Externe, Diaspora, Wine of Moldova, Cultură/Turism, Sport, Auto, Monden/Altfel, YouTube&FB, Toate știrile*.

Cultură/Turism este rubrica care însumează articole mai mult cu tentă informativă din domeniul culturii și turismului, deseori într-un articol regăsându-se elemente din sfera socială, economică interferând cu cele din turism, fiind dificilă o divizare/clasificare strictă a acestora.

În anul 2019 au fost publicate circa 26 de articole despre turism care au oglindit realitatea națională cum ar fi: „#Hai la mine acasă: Dacă te întorci acasă în luna August însoțit de prietenii tăi din străinătate, poftim ce ai «De încercat în Moldova»” (21 august 2019), „Festivalul Bostaniada revine și anul acesta, în Bălăbănești” (05 august 2019), „Circa cinci mii de oameni au făcut yoga, au pictat, au făcut kayaking pe Nistru și s-au tolănit în hamace toată ziua. Vezi cum a fost la HODINA – cea mai mare reuniune de familie” publicat la 20 august, eveniment care a fost mediatizat și pe site-ul Moldova9.com.

Numărul de articole care acoperă realitatea internațională pe Unimedia.info este mai mare, deseori acestea sunt preluate de pe digi24.ro. „Reguli noi pentru turiștii care vizitează Roma” (09 august 2019), „Orașul turistic european unde nu e indicat consumul de alimente pe stradă” publicat pe 09 februarie 2019, un articol despre Veneția, „O nouă taxă pentru turiștii care vizitează Amsterdamul” (14 mai 2019). De menționat faptul că toate materialele au inserat și imagini foto, iar unele din ele au fost completate și cu imagini video.

Un alt aspect diferențial este faptul că pe Unimedia.info, numărul de vizualizări per articol poate ajunge până la 2000.

În concluzie, dincolo de Agenția Turismului a Republicii Moldova cu toate derivatele activității acesteia, presa și-a asumat și ea nobila misiune de a reflecta sfera turismului. De menționat faptul că puține site-uri au separat rubrica turism, cum sunt cele menționate mai sus, deseori aceste articole sunt încadrate în rubrica social sau divertisment. Așadar, presa on-line are tendința de a oglindi acest domeniu mai mult prin genul informativ, materialele mereu fiind însoțite de imagini foto, acoperind atât realitatea națională, cât și cea internațională.

Putem spori interesul și prestigiul Republicii Moldova, inclusiv prin fortificarea acestui domeniu; obiectivele turistice fiind elementele de bază ale patrimoniului cultural, astfel, mass-media, îndeplinind funcția de informare și cea de culturalizare, nu trebuie să se depărteze de practica de a mediatiza sfera turismului, fapt care ne poate apropia mai mult de spațiul patrimoniului cultural european.

Referințe:

1. TACU, Mariana. *Valori ale mass-mediei în epoca contemporană*. Vol. VI. Ed: CEP USM. Chișinău, 2016.
2. *Legea culturii*.
Disponibil:<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311664> (accesat 23.08.2019)
3. *Legea cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova* Disponibil:http://lex.justice.md/document_rom.php?id=0B88BC64:70678DCD (accesat 23.08.2019)

NEW MEDIA: ACCESIBILITATE ȘI INTERACȚIUNE

Mariana TACU

New media este caracterizată de universalitatea informației, transmiterea în timp real a celor mai importante evenimente și capacitatea de integrare a unor instrumente, ce condiționează procesul de interacțiune dintre utilizatori, care reprezintă toate categoriile de public, deschise spre diverse forme inovative de comunicare și cunoaștere.

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

Pentru a satisface preferințele și nevoile publicului, platformele digitale încearcă să ghicească dorințele fiecăruia, în urma căutării anumitor informații și accesării anumitor site-uri, link-uri, în baza unui profil determinat de acțiunile precedente ale utilizatorilor în spațiul virtual. *World wide web* se transformă într-un asistent personal al fiecăruia dintre noi, astfel oferindu-ne informații complexe din diferite domenii, materiale distribuite de diverse mijloace de informare în masă și chiar sugestii pentru petrecerea timpului liber.

Spațiul virtual a oferit instituțiilor media noi posibilități de interacțiune cu publicul, schimbând modalitățile de informare, distribuire a informațiilor, imaginilor, dar și recepționarea unui feedback imediat. Noile forme de reflectare a realității au la bază următoarele caracteristici:

- ✓ posibilitatea de a procesa un volum nelimitat de informație (stocată în spații fizice mici și volum digital);
- ✓ interactivitatea în timp real (comunicare eficientă și multidirecțională între comunicatori și public);
- ✓ manevrabilitatea, schimbarea și adaptarea materialelor stocate, fără deteriorarea acestora;
- ✓ lanțul infinit de conectare a link-urilor, site-urilor și rețelelor cu un conținut informațional asemănător și/sau divers;
- ✓ densitatea informației, concentrată într-un text minimalizat pentru accesibilitate sporită;
- ✓ independență față de formă (criterii socioeconomice etc.) [1, p. 104].

Noile media au schimbat radical modul de viață al consumatorilor de informație. Metamorfozele generate de internet în societate au dus la aceea ca unii teoreticieni să facă o distincție clară între cei născuți până și după 1980. John Palfrey numește indivizii care s-au maturizat până la apariția internetului și au fost puțin influențați de acesta, drept imigranți digitali (*digital immigrants*) din cauza că modul de viață al acestora este puțin afectat de noile media. Ei sunt oamenii care consumă informația fără fanatism și nu au o cultură mediatică digitală bine pusă la punct. Cei născuți după anul 1980, când new media a început să domine spațiul informațional virtual, sunt nativi digitali (*digital natives*), adică persoane pentru care noile tehnologii sunt un

dat firesc și fac parte din viața lor atât de mult, încât deseori indivizii nici nu conștientizează acest lucru [2, p. 288].

New media au reușit să schimbe însăși percepția societății față de mijloace de informare în masă, apropiindu-le de publicul său țintă. În prezent, consumatorii de informații nu doar asimilează un conținut, dar și observă, participă nemijlocit la descoperirea anumitor detalii, redactarea, manevrarea și diseminarea acestuia. Publicul poate recepționa noutăți, indiferent de distanța la care s-au produs evenimentele și este pus imediat în contact cu acestea. Consumul de informații este tot mai mare, astfel că doar *new media* este capabilă să răspundă necesităților dinamice și mereu schimbătoare ale societății. Utilizatorul poate asimila mult mai ușor știrea, care îi este furnizată într-o formă interactivă, mobilă și accesibilă, condiționată de posibilitatea găsirii unui conținut interesant pentru fiecare persoană în parte, arhive imense de fotografii, video, navigare ușoară, și, nu în ultimul rând, gratuitatea informației, ceea ce facilitează accesul liber spre orice tip de conținut.

Grație accesibilității și posibilităților nelimitate, noile media s-au infiltrat rapid în toate sferele vieții, printre acestea se numără dimensiunea socială, politică, economică, culturală etc. În această ordine de idei, pe de o parte, putem susține că noile mijloace de informare în masă și rețelele sociale au contribuit la distrugerea barierelor social-politice, dar și de altă natură. „Media transpusă în spațiul virtual contribuie la crearea unui nou tip de ordine socială, în care distincțiile dintre copilărie și maturitate se reconstituie, statutul și rolurile sociale se contopesc, iar relațiile de putere și autoritate politică sunt reformulate într-un mod mai democratic” [3, p. 32]. Pe de altă parte, noile tehnologii pot ușor depersonaliza societatea, întrucât minimalizează interacțiunea interpersonală, astfel încât oamenii preferă să-și exprime gândurile folosind mesajele instant preluate de pe rețelele sociale, decât să transmită direct o informație personală celui vizat.

În parametrii sistemului politic, *new media* a reușit să fie atât inamicul, cât și aliatul acestuia. Avantajele utilizării unei forțe nelimitate în timp și spațiu au fost evidente, astfel că adaptarea la noile standarde ale tehnologiilor informaționale a avut loc foarte rapid.

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

În mediul online, fiecare politician, partid politic are câteva pagini oficiale pe rețelele sociale, dar și un site sau blog. În condițiile realității actuale, aceste platforme digitale sunt percepute drept surse de informare de încredere și directe, iar informația prezentată, de cele mai multe ori, nu necesită o verificare suplimentară. Beneficiile utilizatorilor constau în accesibilitate și interacțiune în timp real, dar și participarea directă la luarea deciziilor importante, datorită pluralismului politic și libera manifestare a mass-mediei.

Până la apariția *new media*, agenții economici au fost nevoiți să plătească pentru a difuza informații despre afacerile lor. Acum, această practică a rămas actuală, doar că fiecare companie deține practic propriile strategii de informare, unde sunt mult mai puține bariere financiare în procesul de comunicare cu clientul/publicul. Acest fapt a permis micilor afaceri să capete un acces mai larg către piață și în același timp a dat naștere unei concurențe de tip constructiv. Astfel, un brand local poate concura direct cu unul internațional, dacă este corect susținut de mijlocele de informare, atât în spațiul real, cât și cel virtual. Noile media s-au transformat treptat și într-o imensă platformă economică, convenabilă nu doar instituțiilor mediatice, dar și tuturor companiilor.

Cu privire la coraportul new media-cultură, cel mai frecvent păreri sunt împărțite. În timp ce unii consideră că mass-media modernă este departe de a fi educativă și de a promova valori pozitive, aceasta oferă posibilități infinite oamenilor cu resurse economice reduse de a privi un spectacol, citi o carte sau efectua excursii virtuale în cele mai renumite muzee din lume. Indivizii învață unul de la altul, întrucât sunt încurajați de rețelele sociale și de bloguri să-și împărtășească propria experiență. Dezvoltarea personală a devenit mai accesibilă ca oricând, ultimele tendințe ale new media presupun desfășurarea trainingurilor, lecțiilor în mediul online, în cadrul cărora personalități notorii din cele mai diverse domenii sunt pregătite să-i educe pe ceilalți în mod gratuit (de cele mai multe ori, acest lucru se face în scopul promovării persoanei sau a instituției a căreia îi aparține inițiativa).

Noile media au dat naștere și conceptului de cultură informațională digitală, care presupune cunoașterea modului de utilizare corectă a

noilor tehnologii. Cultura informațională presupune studiul credibilității și originii sursei de informație, structurii acesteia, decodificarea și diferențierea dintre mesajele directe și indirecte, idei și informații, dar și adaptarea la un anumit context pentru o comunicare eficientă.

New media condiționează interacțiunea dintre oameni și contribuie semnificativ la crearea unei realități sociale, la care participă oricine are acces la rețeaua globală. Ultima revoluție tehnologică, internetul mobil, schimbă tot mai mult ceea ce înseamnă jurnalism și media. Aceasta oferă șansa de a accesa și interacționa mult mai rapid decât a fost vreodată posibil. Informația străbate mii de kilometri în doar câteva secunde și este publicată instant. Caracterul global al internetului duce spre o dinamizare și metamorfoză a mijloacelor de comunicare, astfel că jurnaliștii găsesc noi forme și metode de reflectare a realității, mult mai convenabile publicului eterogen.

Referințe:

1. ГОНЧАРОВ, М.В. *Введение в интернет. Часть 6. Интернет для средств массовой информации*. Москва. 2001, 40 с.
2. MANOVICH, L. *The Language of New Media*. London: MIT Press, 2002. 400 p.
3. LULL, J. *Mass-media, comunicare, cultură*. Oradea: Imprimeria de Vest, 1999. 208 p.

ÎMBUNĂTĂȚIREA ACTIVITĂȚII BIBLIOTECARILOR DE REFERINȚE ÎN MEDIUL DIGITAL

Natalia CHERADI

O importanță deosebită pentru viitorul serviciilor de referințe reprezintă pregătirea comunității profesionale pentru schimbările ce au loc în câmpul informației. Sfera informațională se distinge la moment printr-un dinamism crescut al dezvoltării; există o transformare constantă a domeniului profesional în care domină tehnologia informațională. Un număr tot mai mare de specialiști în informații, inclusiv bibliotecarii de referințe, se confruntă cu nevoia de a obține cunoștințe și abilități suplimentare pentru a realiza obiectivele servirii

informaționale. În acest context, instruirea personalului în organizațiile infodocumentare necesită includerea componentei de adaptare la spațiul informațional în continuă schimbare.

În cadrul Proiectului „Modernizarea serviciilor bibliotecilor universitare din Moldova” a fost efectuat un studiu sociologic cu scopul de evaluare a necesităților de perfecționare a activității bibliotecarilor de referințe în contextul îmbunătățirii serviciilor informaționale pentru comunitatea academică [1]. Ideea acestui sondaj a fost lansată în cadrul Școlii de vară „Bibliotecarul de referințe în era digitală” (24-29 iunie 2018, Constanța-Mamaia, România). Sondajul a fost realizat în februarie-aprilie 2019 [2].

Respondenții intervievați au fost managerii din 18 biblioteci universitare din Republica Moldova. Toți respondenții au studii superioare, dintre care 10 sunt specializați în biblioteconomie și știința informării; 14 respondenți au experiență profesională în domeniu de peste 21 de ani. Managerii bibliotecilor universitare au evaluat pe o scară de 5 puncte nivelul de competență al bibliotecarilor de referințe din biblioteca lor (1 – foarte bine; 5 – nesatisfăcător). Scorurile mediilor aritmetice au fost calculate pentru următoarele caracteristici: Cultura generală – 1,7; Cunoștințe profesionale – 1,9; Abilități de comunicare – 1,9; Competențe IT – 2,4; Aptitudini organizatorice – 2,1; Creativitate – 2,2; Inovativitate – 2,3; Competențe de predare a cursului Cultura Informației – 2,2. Astfel, scorul cel mai mic înregistrează competențele în domeniul IT și inovării.

Respondenții și-au expus acordul sau dezacordul față de afirmația „*Activitatea bibliotecarului de referințe nu necesită cunoștințe și abilități speciale*”. A fost obținut un scor de 3,8 puncte, reflectând situația în care majoritatea experților nu sunt de acord cu această opțiune.

Directorii bibliotecilor universitare și-au exprimat atitudinea față de activitatea bibliotecarilor de referințe, răspunzând la întrebarea „*Cât de mulțumit sunteți de următoarele aspecte ale activității bibliotecarilor de referințe din instituția dvs.?*” (1 – foarte nemulțumit; 5 – foarte mulțumit). Au fost obținute următoarele medii ponderate: Nivelul de calificare, competența – 3,62; Capacitatea personalului bibliotecii de a se adapta la noile cerințe, tehnologii informa-

ționale – 3,29; Motivarea personalului pentru a desfășura o activitate creativă – 3,29; Asistența/consultanța acordată utilizatorilor la identificarea surselor de care au nevoie – 3,89; Operativitatea servirii – 3,89; Implicare în formare continuă – 3,44; Participarea la proiecte – 3,24; Dialog și colaborare cu alți bibliotecari din țară și străinătate – 3,44.

A fost determinat gradul de satisfacție a respondenților privind competența bibliotecarilor de referințe în biblioteca universitară, media ponderată fiind de 2,38, ceea ce denotă un indicator scăzut. Aceeași caracteristică am obținut din răspunsurile la întrebarea „*Cât de bine este informat bibliotecarul de referințe despre interesele, necesitățile informaționale, cerințele utilizatorilor?*”, media fiind de 2,44.

Am analizat gradul de acord și dezacord al următoarelor afirmații (1 – acord total; 5 – dezacord total): Bibliotecarul de referințe este necesar numai pentru cercetătorii științifici – 4,00; Bibliotecarul de referințe trebuie să participe doar la dezvoltarea competențelor informaționale ale utilizatorilor – 3,89; Calculatoarele și Internetul fac inutile serviciile de referințe ale bibliotecii – 4,44; Bibliotecarul de referințe asigură utilizatorilor informația relevantă și pertinentă pentru studiu și cercetare – 1,56.

Analiza răspunsurilor la întrebarea „*Ce factori împiedică dezvoltarea personalului de referințe?*” a reliefat următoarele rezultate: Conservatorismul angajaților – 3 respondenți; Pasivitatea angajaților – 2; Lipsa stimulentele materiale, morale și a garanțiilor economice – 8; Dotarea tehnică și a tehnologiile de bibliotecă nu corespund cerințelor actuale – 1; Numărul mic de angajați – 1 respondent. Astfel, în opinia majorității respondenților, dezvoltarea personalului de referințe este cel mai mult împiedicată de lipsa stimulentele materiale, morale și economice și de conservatorismul angajaților. Remarcăm faptul că setul de instrumente de stimularea personalului este destul de limitat. Majoritatea respondenților (13) au indicat absența în bibliotecile lor a unui sistem de rotație a personalului (transfer într-o anumită perioadă de timp către alte sectoare de activitate).

Astfel, susținem că managerii bibliotecilor universitare văd dezvoltarea ulterioară a instituției infodocumentare pe baza tehnologiilor Internet. Dezvoltarea științei, criteriilor de evaluare a cercetării

științifice impun introducerea în activitatea de servire a utilizatorilor de informații servicii bibliometrice, crearea centrelor de scriere academică etc. În acest context, are loc creșterea intelectualizării proceselor de bibliotecă, apare necesitatea unei formări continue a personalului pentru a satisface cerințele actuale ale comunității academice.

Deci, principalele măsuri care optimizează activitățile bibliotecilor pot fi gestionarea eficientă, coordonarea activităților la toate nivelurile, sprijinul financiar, formare continuă, motivarea personalului și participarea la proiecte internaționale. Toți respondenții sunt de acord cu afirmația potrivit căreia bibliotecarul de referințe trebuie să fie un specialist cu înaltă calificare, care permanent își îmbunătățește abilitățile de comunicare.

Sugestiile și recomandările respondenților sunt legate de problemele de formare și motivare a bibliotecarilor de referințe în bibliotecile universitare, de sprijinul tehnic al acestei activități, de sprijinul financiar și de participare la proiecte. Astfel, vechea paradigmă bibliografică, bazată pe suportul informațional al resurselor, este una descriptivă, funcțională sau se reduce la prestarea serviciilor informaționale. Astăzi, abordarea descriptivă a bibliografiei devine învechită și este înlocuită de o altă paradigmă – cognitivă sau bazată pe cunoștințe.

Perspectiva cognitivă implică studiul structurii interne și reprezentarea cunoștințelor în sistemele bibliografice pentru a crește potențialul intelectual al utilizatorului. Situația actuală a serviciilor de referințe este unică și comunitatea profesională a bibliotecarilor trebuie să se adapteze la schimbările mediului tehnologic, la versiunea modernă a societății.

Unul dintre principalele mecanisme de adaptare este mobilitatea profesională într-o mare varietate de forme. Perioada teoretică de dezvoltare a bibliografiei a fost înlocuită cu cea tehnologică. Tehnologiile bibliografice sunt destul de activ utilizate în servirea informațională a comunităților academice [3].

Cu toate acestea, serviciile de referințe rămân și vor exista în oferta informațională a bibliotecilor, în ciuda tuturor schimbărilor tehnologice, deoarece aceasta este o metodă extrem de convenabilă de pliere a informațiilor care a fost testată de-a lungul timpului. Formele de

existența a informațiilor bibliografice se schimbă și se vor schimba în continuare, dar principalele caracteristici informative și funcționale ale serviciilor de referințe vor rămâne aceleași.

Referințe:

1. *Proiectul „Modernizarea serviciilor bibliotecilor universitare din Moldova”*, 2019. [Accesat 14.09.2019]. Disponibil: <https://newinformationsservices.wordpress.com/>.
2. *Summer School “The Reference Librarian in the Digital Age” in Constanta-Mamaia, Romania*. 2018. [Accesat 14.09.2019]. Disponibil: <https://newinformationsservices.wordpress.com/2018/07/11/summer-school-the-reference-librarian-in-the-digital-age-in-constantina-mamaia-romania/>.
3. СТЕПАНОВ, В.К. Библиографическое обслуживание в эпоху цифровых коммуникаций. В: *Библиография*, 2007, № 2, сс. 22-41.

CONCEPTUL MARKET DRIVEN ÎN MASS-MEDIA

Victoria BULICANU

Apariția și dezvoltarea tehnologiilor informaționale din ultimele decenii a contribuit esențial la revizuirea conceptuală a ofertei informaționale mediatice. În acest sens, putem menționa actualmente existența unor posibilități largi de modificare grafică în reprezentarea materialelor de presă, multitudinea surselor informaționale accesibile publicului larg, varietatea tematicilor abordate de către jurnaliști, dar, mai important, posibilități multiple de abordare a unui și aceluiași subiect din cele mai diverse perspective, reprezentate de piața mediatică, mai mult sau mai puțin diversă. Subiectele cu tematică politică, poate mai evident ca altele, sunt exploatate pe larg de către jurnaliști, ținând cont de schimbările de natură tehnologică survenite în ultima perioadă. Exploatarea acestui tip de subiecte (în buletinele de știri, în emisiunile de dezbateri, talk-show-uri etc.) nu este deloc întâmplătoare, ci constituie rezultatul unui cumul de interese comerciale, publicitare și, evident, de guvernare, care și conduc la crearea conținutului mediatic actual. În Occident, argumentarea apariției mai mult decât dese în presă a politicianilor, funcționarilor și

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

guvernanților se realizează prin utilizarea în limbajul de specialitate a sintagmei *market driven*, ceea ce, în viziunea specialiștilor, ar fi suficient pentru justificarea abordării în exces a subiectelor cu tematică politică. Cu alte cuvinte, dacă piața cere, presa oferă. Acest fapt însă nu este întotdeauna adevărat. Piața mediatică poate cuprinde subiecte în exces, tocmai datorită faptului că există anumite interese, dar și posibilități financiare care să susțină, inclusiv financiar, expunerea acestor subiecte în văzul tuturor și să cultive așa-zisul interes public pentru acestea.

Conform specialiștilor, printre elementele de bază, care ar compune calitatea informării cetățeanului la capitolul politică națională și internațională, spre exemplu, ar trebui să se regăsească, în primul rând, subiectele cu impact major asupra activității publicului, și nu cele complementare; declarațiile temeinice și esențiale ale politicienilor, dar nu cele din afara contextului; citarea unor surse de informare competente și relevante, ci nu doar cele accesibile pe moment la telefon; evidențierea consecințelor deciziilor politice pentru cetățean prin vociferarea acestora de către analiști obiectivi, ci nu politic angajați [3, p. 95]. Recunoaștem însă că puține materiale reușesc să se încadreze într-o astfel de matrice care să permită aprecierea materialului ca fiind unul de interes major și realizat calitativ. Din păcate, majoritatea presei, fie ea occidentală sau moldovenească, a învățat să ofere și materialelor cu tematică politică un caracter semidramatic, cu un conținut sporit de amănunte tabloidală, demne de atenția unui public mai puțin instruit la capitolul cultura politică, asigurându-și astfel rating și popularitate. Această abordare conduce la implementarea conceptului *market driven* în activitatea mediatică, caracterizat, în linii mari, prin: crearea și vânzarea conținutului ca și în cazul oricărui produs comercial; orientarea conținutului spre piață, dar nu spre societate; atragerea audienței prin intermediul *Breaking News* și *infotainment*-ului; comercializarea informației; reconceptualizarea rolurilor și funcțiilor în cadrul redacțiilor (managerul pentru publicitate deține o funcție mai importantă astăzi decât redactorul-șef); creșterea numărului de persoane care se informează din social media, în detrimentul presei

tradiționale. În acest context, B. McNair observă că mediatizarea senzaționalistă a început să înlocuiască tot mai mult mediatizarea echilibrată și rațională a evenimentelor [2, p. 78].

Mutațiile, care au loc astăzi în domeniul jurnalismului și ale tehnologiilor utilizate în cadrul acestuia creează noi dileme vizavi de aspectele deontologice ale meseriei. Astfel, se insinuează de către unii specialiști că rigorile, înaintate tradițional față de acuratețea textului jurnalistic, și-au mai pierdut din strictețe, ținând cont, în viziunea lor, de importanța rapidității distribuirii materialului. În acest sens, urmărim zilnic exemple de redactare superficială a textelor jurnalistice, adesea fără a ține cont de aspecte elementare, cum ar fi necesitatea de așezare în textele ziariștilor a caracterelor cu diacritice, un aspect adesea ignorat. Preluarea materialelor jurnalistice de pe o sursă on-line și distribuirea acestora pe alte site-uri web, fără a fi menționată sursa de informare, reprezintă un alt element alarmant, în ceea ce privește practică jurnalistică contemporană. În opinia mai multor teoreticieni în domeniu, renunțarea la anumite standarde de corectitudine în această meserie, conduce, inevitabil, la consecințe negative sau chiar distructive, într-un final pentru societatea întregă. Mirela Lazăr observă în cartea sa *Noua televiziune și jurnalismul de spectacol* că traversăm o perioadă de declin al reperelor normative și că jurnalismul nu este mai puțin afectat.

Un proces de „distrugere creatoare” s-a produs în jurnalismul clasic odată cu trecerea de la statul – providență la cel liberal, care conduce la o „destructurare-restructurare” a jurnalismului. În scopul atragerii de audiență, jurnalismul devine unul „funcțional”, marcat de ascensiunea informației ludice și practice [1, p.11]. Calitatea redactării textelor în ultimii ani s-a diminuat mult, jurnaliștii fiind preocupați, mai degrabă, de viteza și înțâietatea oferirii informațiilor decât de publicarea unui text realizat corect din punct de vedere stilistic și gramatical. Astfel, în viziunea celor care fac afaceri cu presa, obiectivul comercializării informațiilor trebuie atins cu orice preț și utilizând orice mijloc, pentru a atrage atenția comanditarilor de publicitate. Piața media, mai mult ca niciodată, tinde să-și adapteze astăzi conținutul la nivelul publicului din punctul de vedere al

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

educației acestuia, al intereselor lui, al tehnologiilor pe care acesta le folosește, al modului în care își petrece timpul liber etc. Și dacă până mai ieri presa reprezenta un mecanism de educare a publicului, ajungem să concluzionăm că astăzi publicul dictează presei conținutul pe care aceasta ar trebui să-l includă. Situația e cu atât mai critică în țara noastră, cu cât nu doar publicul reușește să intervină în agenda media, dar și puterea politică atentează la libertatea de exprimare, folosind cele mai sofisticate metode: de la achiziții de presă până la șantaj și amenințări în adresa jurnaliștilor.

Media din Republica Moldova reprezintă obiect de interes pentru organizațiile guvernamentale și nonguvernamentale internaționale în vederea examinării formelor structurale, procedurale și de conținut ale evoluției presei într-o societate de tranziție, corespunderii acestora standardelor internaționale. Rezultatele obținute de către presa moldovenească sunt prezentate de specialiștii străini încă în termeni destul de duri, aceștia indicând că în ciuda privatizării și comercializării mass-mediei din țara noastră, aceasta, în multe privințe, rămâne tributară deprinderilor perimate, fiind mai mulți ani la rând controlată de putere, existând bariere pentru posibilitatea de a filtra și analiza imparțial conținutul informațional. Procesul descătușării mediei moldovenești, vizibil în ultimul timp, necesită sprijin și efort stimulative. Spre deosebire de țara noastră, în Occident se observă un nivel impresionant de extindere și implicare a presei în politică, care comportă, în același timp, riscul transformării sistemului de guvernare într-un stat „*media driven*” [4, p.147]. În Republica Moldova, deocamdată, se observă o puternică implicare a sistemului de guvernare în preocupările și activitățile presei, în detrimentul libertății de exprimare și rolului pe care ar trebui să-l dețină presa în societatea contemporană.

Referințe:

1. LAZĂR, M. *Noua televiziune și jurnalismul de spectacol*. Iași: Polirom, 2008. 198 p.
2. McNAIR, B. *Introducere în comunicarea politică*. Iași: Polirom, 2007.
3. STANYER, J. *Modern Political Communication*. Cambridge: Polity Press, 2007. 222 p.

4. WHEELER, M. *Politics and the Mass – media*. Massachusetts: Blackwell Publishers, 1997. 274 p.

ACTIVITATEA METODOLOGICĂ ÎN CONTEXTUL DIRECȚIILOR STRATEGICE IFLA

Ecaterina SCHERLET

În perioada transformărilor economice, sociale și tehnologice accelerate, bibliotecile se confruntă cu necesitatea schimbării pentru a corespunde în continuare cerințelor informaționale ale utilizatorilor. Aceste transformări sunt de natură globală și necesită schimbări radicale în toate direcțiile de activitate ale bibliotecilor. Organizația IFLA (*The International Federation of Library Associations and Institutions*) are oportunitatea de a conduce aceste schimbări, creând o comunitate profesională puternică și consolidată [1]. Datorită acoperirii globale, capacității sale de a colecta cele mai strălucitoare minți din lumea bibliotecilor și a statutului său de participant-cheie în dialogul la nivel internațional, IFLA are o poziție inițială favorabilă. În perioada 24-30 august 2019, la Atena, Grecia, a avut loc Congresul Mondial IFLA, având genericul „Bibliotecile: un dialog pentru schimbare”.

Unul dintre evenimentele centrale ale congresului a fost prezentarea strategiei IFLA pentru anii 2019-2024. Aceasta a fost elaborată în baza materialelor proiectului Global Vision, la care au participat 190 de țări și au fost colectate 8500 de idei. După analizarea și rezumarea propunerilor, s-a format o strategie care a întrunit patru domenii: *Consolidarea vocii globale a bibliotecilor; Inspirație și perfecționarea practicii profesionale; Conectați-vă și contribuiți domeniului; Dezvoltarea și optimizarea organizației* [2]. În fiecare direcție strategică, patru inițiative-cheie oferă un cadru în baza cărora pot fi elaborate politici și metodologii, dezvoltate acțiuni pentru consolidarea domeniului biblioteconomic, realizarea viziunii și direcțiilor strategiei.

În acest context, activității metodologice îi revine o semnificație specială, deoarece ea trebuie să contribuie prin ansamblu de metode și tehnici la răspunsul adecvat al bibliotecilor la schimbările globale din

mediul socioeconomic și cultural, să sprijine și să îndrume comunitatea biblioteconomică în promovarea și realizarea direcțiilor strategice [3].

Direcția strategică 1. Consolidarea vocii globale a bibliotecilor prin realizarea celor patru inițiative propuse: consolidarea puterii bibliotecilor în realizarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă, indicând că bază pentru promovarea eficientă a bibliotecilor, utilizarea instrumentelor de înaltă calitate, cu impact avansat, care vor demonstra publicului extern contribuția bibliotecilor la dezvoltare; crearea și prezența puternică în organizații și foruri internaționale ca partener de valoare, consolidarea legăturilor cu instituțiile-cheie internaționale pentru a contura legi și programe care vor aduce beneficii bibliotecilor; activitatea cu asociațiile bibliotecare și bibliotecile pentru a identifica principalele provocări legale și de finanțare ale activității lor, pledarea pentru acțiuni de *advocacy* în domenii prioritare la nivel național și regional, inclusiv alfabetizare, învățare, lectură, inovare și acces la cunoștințe și patrimoniu; formarea opiniei publice și dezbateră în legătură cu accesul deschis și valorile bibliotecii, inclusiv libertatea intelectuală și drepturile omului, oferirea unui leadership practic și intelectual pentru a sprijini accesul deschis și valorile cele mai importante ale domeniului biblioteconomic.

Direcția strategică 2. Inspirație și perfecționarea practicii profesionale. Această direcție strategică în totalitate contribuie la realizarea activității metodologice ce ține de formarea profesională și propune dezvoltarea bibliotecilor prin standarde, orientări și bune practici, oferirea instrumentelor și resurselor necesare pentru încurajarea comunității, facilitarea acțiunilor partajate și sprijinirea programelor și acțiunilor inovatoare. Inițiative-cheie ale acestei direcții sunt recomandările practice, care ne indică: să producem, comunicăm și distribuim resurse și materiale care inspiră profesia, ne orientează spre consolidarea poziției de centru pentru cercetări originale în domeniul biblioteconomiei și informării; să furnizăm campanii, informații și alte produse comunicaționale de înaltă calitate, în mod sistematic, pentru a atrage și mobiliza bibliotecile; să elaborăm standarde, linii directoare și alte materiale care vor contribui la

dezvoltarea practici profesionale. IFLA va dezvolta standarde, linii directoare și alte documente care permit tuturor tipurilor de biblioteci să îmbunătățească practicile și să se adapteze la o lume în schimbare pentru a răspunde așteptărilor utilizatorilor. IFLA va sprijini activitatea profesiei la nivel mondial, prin instrumente și platforme practice bine concepute, care să contribuie la prestarea eficientă a serviciilor de bibliotecă.

Direcția strategică 3. Conectați-vă și contribuiți domeniului. Fiind centrul dialogului și acțiunii, IFLA este motorul bibliotecilor, caracterizat printr-un adevărat spirit de colaborare. IFLA orientează spre unirea pasiunilor, furnizarea platformelor și asigurarea inovației, învățarea și dezvoltarea profesională la toate nivelurile. Inițiativele cheie ale acestei direcții sunt orientate spre: oferirea oportunității excelente pentru învățare și comunicare directă. Se propune maximizarea întâlnirilor fizice, ca platforme de consolidare a domeniului și eliminarea barierelor în colaborare, asigurând accesul la experiențe și cunoștințe noi, promovând schimbul de idei; sprijinirea rețelelor virtuale și a conexiunilor prin dezvoltarea unui spirit de colaborare continuă în domeniul prin intermediul instrumentelor de rețea virtuală, care permit fiecărui bibliotecar să fie implicat într-un dialog global; extinderea drepturilor și oportunităților la nivel național și regional presupune sporirea capacității bibliotecii de a realiza acțiuni prin consolidarea asociațiilor, instituțiilor și rețelelor la toate nivelurile; asigurarea învățării și dezvoltării profesionale, prin o varietate de oportunități de învățare, care vor actualiza practicile actuale, vor crea un potențial pentru implicarea și evaluarea comunității, vor pregăti din fiecare bibliotecar un agent *advocacy* și lider al viitorului.

Direcția strategică 4. Dezvoltarea și optimizarea organizației. Această direcție strategică propune utilizarea maximală a capacităților pentru realizarea obiectivelor. Activitatea organizației este orientată spre elaborarea planurilor ambițioase și realiste pentru stabilitatea și sustenabilitatea continuă. Acest lucru este esențial pentru creșterea și diversificarea calității de membru, consolidarea prezenței regionale și implicarea activă a membrilor printr-o structură profesională eficientă

și o mare varietate de posibilități de voluntariat. Va crește transparența și vor fi oferite servicii și produse eficiente și inovative. Inițiativele-cheie ale acestei direcții propun: promovarea continuității financiare pe termen lung și stabilității organizației. Se propune planificarea viitorului, dezvoltând strategii și opțiuni financiare sustenabile pe termen lung, bazate pe o înțelegere puternică a potențialilor parteneriate; mobilizarea eficientă a resurselor umane și de rețea prin maximizarea potențialului personalului de bibliotecă, încurajarea schimbării și inovațiilor în unități și structuri dinamice, birouri regionale eficiente, centre de limbi străine și oportunități de voluntariat; creșterea, diversificarea și implicarea calității de membru prin consolidarea poziției de cea mai reprezentativă organizație globală de biblioteci printr-o strategie de membru, care promovează diversitatea și implicarea; creșterea vizibilității prin comunicări excelente și inovatoare, prin consolidarea brandului și capacității de furnizare a comunicării de înaltă calitate, adaptate la nevoile globale ale comunității biblioteconomice și informaționale.

Elaborarea acestei strategii a fost posibilă prin ideile și energia spațiului biblioteconomic global. Acesta este nu doar un document care trebuie citit, ci și utilizat, deoarece toată lumea are un rol în construirea viitorului domeniului biblioteconomic. Cele patru direcții strategice și șaisprezece inițiative-cheie sunt un cadru pentru multiple acțiuni, care vor fi necesare pentru transformarea domeniului și realizarea viziunii comune.

Activitatea metodologică ca un segment important al domeniului poate și trebuie să se implice în studierea, promovarea și realizarea acțiunilor. Rezultatele acestei activități vor contribui la realizarea direcțiilor strategice, la nivel național, local și departamental, prin mesaje va inspira personalul de bibliotecă pentru consolidare, conectare, dialog și acțiuni pentru schimbare.

Referințe:

1. *IFLA (The International Federation of Library Associations and Institutions)*. [Accesat 10.09.2019]. Disponibil: <https://www.ifla.org>.
2. *IFLA Strategy 2019-2024*. [Accesat 10.09.2019]. Disponibil: <https://www.ifla.org/strategy>.

3. *Regulament privind activitatea metodologică în cadrul Sistemului Național de Biblioteci din Republica Moldova.* [Accesat 09.09.2019].
Disponibil: <http://cbn.mc.gov.md/>.

CONCEPTUALIZAREA INSTITUȚIEI INFODOCUMENTARE (Studiu istoriografic)

Olesea MOISEEV

Instituția infodocumentară reprezintă un concept relativ nou al domeniilor biblioteconomie și știința informării. O retrospectivă a studiilor științifice ne orientează către instrumentele de informare care își au originea în biblioteci.

Despre evoluția bibliotecilor contemporane s-a scris mult în ultimele decenii, încercându-se găsirea caracteristicilor celor mai relevante, identificarea factorilor, înțelegerea resorturilor profunde ale schimbării domeniului infodocumentar [1, p.1]. Printre autorii consacrați pot fi menționați: Gh. Buluță, E. Târșiman, I. Stoica, L. Butuc, I. Enache, L-I. Dediu, M. Eriksson, M. Păruș ș. a., care descriu și analizează etapizat manifestările bibliotecii de-a lungul istoriei. Recursul contemporan la instituția infodocumentară înseamnă o reorientare treptată spre un alt mijloc de informare și comunicare ce ar corespunde cerinței informaționale sociale actuale, precum instituția infodocumentară.

Conceptul evolutiv al *dinamicii sociale*¹ a reprezentat obiectul de cercetare al sociologului Herbert Spencer² care a relatat despre „supraviețuirea celor mai puternici” [2, p.18]. Evoluția bibliotecilor, în opinia Sandrei Bercovici, reprezintă o schimbare de sensuri, de semnificații, de consecințe și de mijloace care exprimă tocmai chintesența implicării și continuității lor dinamice. Rolul informației în societate crește odată cu evoluția acesteia și deci rolul instituțiilor care organizează și gestionează informația se amplifică, se diversifică

¹ August Comte (1798-1857) filosof francez, considerat întemeietorul sociologiei.

² Herbert Spencer (1820-1903) sociolog englez cunoscut în special pentru etichetarea „darwinismului social” prin care încerca să explice ordinea socială și schimbarea socială.

și progresează [1, p.1-4]. „Consecință directă a inventării scrisului, ca formă de exprimare, de comunicare spațio-temporală a experienței umane, biblioteca se manifestă ca o prezentă activă, dar exclusivistă încă din zorii istoriei, când oferea prestigiu și putere autocrației și sacerdoților. În timp însă, odată cu evoluția social-politică, biblioteca a ieșit din zodia oligarhismului ocultist și a excluziunii, s-a democratizat, s-a diversificat, și-a lărgit aria de atribuții și competențe, s-a adaptat la noile tehnologii de conversie, stocare și diseminare, ajungând la sfârșitul secolului XX într-o fază superioară de metamorfozare: transcenderea în virtual” [3, p.202]. Totodată, autoarea Silvia Ghinculov în lucrarea *Managementul informațional în instituțiile infodocumentare* descrie dezvoltarea bibliotecii prin prisma evoluției sociale. Bibliotecii îi revine „o sarcină” aparte, menționează autoarea. „Dacă în sec. XIX, înc. sec. XX societatea considera primordial rolul educativ al bibliotecilor, în anii socialismului – rolul ideologic, iar la finele sec. XX, primordial devine rolul de informare”. Iată de ce în diferite perioade ale istoriei, biblioteca poate avea misiuni diferite. Or, în prezent „biblioteca se află în postură de instituție infodocumentară” [4, p.12].

Autoarea Mariana Harjevschi, preocupată de legislația în domeniul bibliotecilor, dar și de aspectele ce țin de accesul la informații și documente prin biblioteci, menționează termenul de „instituție infodocumentară” în mai multe lucrări [5, p.309].

Literatura de specialitate reflectă o gamă variată a teologizării bibliotecilor, realizate în baza mai multor aspecte sau caracteristici, formând clase. Intenția cercetării este de a prezenta taxonomia bibliotecilor în baza obiectivului funcțional care a condus la diversificarea și dezvoltarea structurilor infodocumentare pe parcursul evoluției. Obiectivele bibliotecilor s-au configurat și reconfigurat în funcție de necesitățile sociale specifice de la o epocă la alta. Or, orice societate, existentă într-un anumit spațiu și timp, se caracterizează printr-o *anumită cerință socială*, care, la rândul ei, evoluează odată cu societatea. Concomitent transformărilor din cadrul mediului social și cultural, angrenarea tehnologiilor informaționale și comunicaționale în activitatea instituțiilor, în scopul perfecționării și extinderii

activităților funcționale, dar și de producere; complexitatea gestionării masivului de documente și a fluxurilor informaționale au condus implicit spre evidențierea multiplelor forme de existență a instituției infodocumentare. Schimbarea socială ca proces evolutiv „duce societatea spre stări din ce în ce mai bune” care favorizează instituția, dar și membrii societății [2, p.18]. Pentru instituția infodocumentară, înseamnă o fază superioară de existență și de afirmare.

Etapele de dezvoltare istorică ale bibliotecii tradiționale sunt descrise exhaustiv în literatura de profil biblioteconomic de Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, Ion Stoica, Liviu Butuc ș.a; edițiile periodice de specialitate românești: „Biblioteca”, „Revista Bibliotecii Naționale”, „Informare și documentare”, precum și cele autohtone, „Bibliopolis”, „Magazin bibliologic”, „Revista ABRM”, reflectă problematica dezvoltării bibliotecilor permanent, ceea ce demonstrează actualitatea și interesul comunității profesionale din domeniu pentru evoluția și dezvoltarea bibliotecilor.

În secolul al XIX-lea și în prima jumătate a secolului XX, au fost constituite sistemele de biblioteci publice care aveau misiunea de a propaga sentimentul identității naționale, misiunea educațională fiind primordială. Dimensiunea educațională se continuă până în prezent. În Republica Moldova, fiind o țară multiculturală, misiunea bibliotecilor publice, dar și a Bibliotecii Naționale constă în valorizarea limbilor și a culturilor, a conștiinței publice și civice și a dezvoltării spiritului național. Concomitent cu conceptul de *cultură* s-a extins conceptul de *informare*. Diversificarea obiectivelor instituționale, dezvoltarea tehnologiilor informaționale și comunicaționale, a suporturilor, dar mai ales a complexității domeniilor de interes, a condus la apariția termenului de *mediatecă*.

Actualmente, recunoaștem o diversitate de structuri infodocumentare care pot fi teologizate după diferite aspecte. În literatura de specialitate, clasificarea bibliotecilor este reflectată în baza următoarelor criterii: conform apartenenței departamentale, după profilul colecțiilor, după categoriile de utilizatori deserviți, după nivelul de automatizare, în baza activității funcționale etc.

Din motivele sus-descrie, putem susține că atribuțiile instituției infodocumentare sunt vitale în veacul globalizării informației și al cunoașterii. Conformarea rapidă la tehnologia și cerințele secolului al XXI-lea, instituția infodocumentară își demonstrează utilitatea pe care a avut-o întotdeauna în evoluția socială [6, p.101-103].

Referințe:

1. BERCOVICI, Sanda. *Biblioteca universitară între tradiție și mondializare uniformizantă*. Constanța: Ex Ponto, 2007. 249 p.
2. GOODMAN, Norman. *Introducere în sociologie*. București: Lider, 1998. 490 p.
3. BUTUC, Liviu. *Compendiu de bibliologie*. Buzău: Omega, 2010. 368 p.
4. GHINCULOV, Silvia. *Managementul informațional în structurile infodocumentare*. Chișinău: Epigraf, 2007. 112 p.
5. HARJEVSCHI, Mariana. Aspecte juridice privind accesul la informație în instituțiile infodocumentare. În: „*Învățământul superior și cercetarea – piloni ai societății bazate pe cunoaștere*”: conf. șt int., 28 sept., 2006. Vol. 1, Științe socioumanistice. Chișinău: CEP USM, 2006, pp. 309-310.
6. AGACHE, C., IFTODI, E. *Biblioteci în timp*. Iași: Princeps Edit, 2004. 184 p.

**MODALITĂȚI DE EVALUARE A ACTIVITĂȚII DE
CERCETARE-DEZVOLTARE**

Irina COJOCARU

*Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale,
Universitatea de Stat din Moldova*

Evaluarea cercetărilor științifice constituie o problemă deosebit de actuală atât pentru comunitățile științifice la scară națională și internațională, cât și pentru dezvoltarea științei în general. Deși gama de indicatori utilizați pentru evaluarea activității științifice și a producției științifice, în special, este foarte largă, unul dintre cei mai importanți indicatori pentru evaluare este vizibilitatea științifică. Fiind definită drept o caracteristică sintetică a nivelului de diseminare, accesibilitate, recunoaștere și impact al producției științifice a unei comunități, vizibilitatea științifică a profitat din plin de facilitățile oferite de

dezvoltarea vertiginoasă a tehnologiei informației și comunicațiilor. Actualmente, există o multitudine de instrumente pentru analiza cantitativă și calitativă a producției științifice, inclusiv a vizibilității acestora. Cele mai semnificative teorii privind evaluarea vizibilității sectorului de cercetare-dezvoltare, care includ bibliometria, scientometria, webometria și, mai nou, altmetria.

Bibliometria a fost definită ca „aplicarea metodelor matematice și statistice la cărți și alte medii de comunicare” de Alan Pritchard în 1969. Numărul de citări și un șir de indicatori derivați de la acesta au devenit cei mai cunoscuți și utilizați pentru procesul de evaluare științifică. Bibliometria reprezintă un instrument de urmărire a parcursului ideilor științifice, a progreselor înregistrate de știință și a impactului rezultatelor cercetărilor științifice [1].

Scientometria este termenul care a intrat în circulație odată cu apariția revistei „Scientometrics”, fondată în 1977, în Ungaria, care între timp a devenit o revistă internațională de largă circulație. Având o sferă mai largă, scientometria acoperă producția științifică, în general, nu doar publicațiile științifice. La ora actuală, se bucură de o largă recunoaștere acceptivă atribuită scientometriei de către Eugene Garfield, și anume – aceea de analiză cantitativă a științei și a producției științifice în general [2]. Deseori termenii de bibliometrie și scientometrie sunt interschimbabili, referindu-se la studiul literaturii științifice.

Webometria a fost adusă în discuție în 2004, concomitent de două grupuri de cercetători din Danemarca (Björneborn & Ingwersen) și Marea Britanie (Thelwall & Vaughan), referindu-se la „studiul aspectelor cantitative ale construcției și utilizării resurselor, structurilor și tehnologiilor informaționale pe Web, utilizând abordări bibliometrice și infometrice” [1].

Cel mai recent domeniu, altmetria, s-a constituit în 2014 și se referă la studiul și utilizarea măsurătorilor impactului științific în baza activității în mediul online. Fiind denumită și scientometrie 2.0, acest domeniu înlocuiește citările din reviste cu impactul în diverse instrumente de social media, precum numărul de vizualizări, numărul de descărcări, „likes”, bloguri, mesaje în Twitter, referințe în Mendely etc. [1].

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

Mulți dintre acești termeni au generat și continuă să genereze discuții în contradictoriu.

Citările reprezintă noțiunea-cheie în bibliometrie și scientometrie. Citarea rezultatelor științifice ale altor persoane furnizează conexiunile necesare între oameni, idei, reviste, instituții, pentru a constitui rețele sau domenii empirice, care pot fi analizate cantitativ. Abordarea conform căreia rata de citare reprezintă o măsură a calității științifice nu este susținută de comunitatea bibliometricienilor. Aceștia consideră rata de citare drept o aproximare a impactului științific sau al impactului asupra unor comunități științifice relevante. Aceasta reprezintă doar una dintre dimensiunile calității științifice sau academice. Calitatea este văzută ca un concept multidimensional, care nu poate fi capturat de niciun indicator [3].

Science Citation Index (cât și instituția din spatele acestuia ISI – *Institute for Scientific Information*) a fost creat de Garfield în anii 1950, drept bază de date pentru evidența citărilor. Evoluând, aceasta a devenit arhicunoscuta bază de date bibliografice Web of Science, preluată de Thompson Reuters. Această bază de date include cele mai apreciate reviste din toate domeniile, în septembrie 2018 acoperind peste 20.300 de reviste cu peste 71 mil. înregistrări, peste 94.000 cărți și peste 10 mil. de publicații la conferințe [4].

Anii 2000 au fost marcați de apariția unui șir de concurenți pentru bazele de date bibliografice. Editura Elsevier a lansat Scopus, însă cel mai controversat concurent a devenit Google Scholar, elaborat de compania Google, care nu colectează publicațiile științifice direct, ci le caută în Web. Astfel, toate cele trei instrumente pot fi utilizate pentru analize, cu rezultate diferite, fiecare având avantajele și neajunsurile sale [1].

Un impact major asupra proceselor de evaluare a fost exercitat de evoluția Internetului și al diverselor instrumente de social media, prin intermediul cărora a devenit posibilă utilizarea unor alternative pentru citări, ca măsură a impactului – număr de descărcări, accesări, „likes” și mențiuni în bloguri. Luate în ansamblu, acestea au devenit cunoscute ca „altmetrie” și chiar dacă în prezent sunt încă subdezvoltate, în viitor ar putea deveni rivali autentici ai citărilor. Pe lângă aceasta, există un șir

de rețele de socializare academice, precum ResearchGate (www.researchgate.net), CiteULike (citeulike.org), academia.edu (www.academia.edu) și Mendeley (www.mendeley.com), care uneori au propriile seturi de metrice [1]. Deși nu sunt utilizați pentru evaluarea cercetătorilor individuali, numărul de link-uri către site-ul universității/organizației de cercetare este unul dintre indicatorii utilizați pentru măsurarea vizibilității instituțiilor academice în clasamentul Webometrics (<http://www.webometrics.info>) [5].

Cea mai amplă schimbare însă, care a transformat scientometria (bibliometria) într-unul dintre actorii majori și controversați în procesele sociale și politice din domeniul cercetării-dezvoltării, este dezideratul organelor oficiale și a guvernelor de a monitoriza, înregistra și evalua performanța științifică [1]. Mai mult, în afară de organismele oficiale, utilizatorii informațiilor privind rezultatele evaluărilor includ instituțiile de cercetare, instituțiile de învățământ superior, mediul de afaceri, organizațiile societății civile, potențiali angajați, studenți și desigur, înșiși cercetătorii. Scopurile pentru care sunt utilizate rezultatele evaluărilor sunt variate, de la dovezi pentru elaborarea strategiilor și politicilor în domeniu, până la asigurarea calității, promovare, publicitate, recrutarea studenților și cercetătorilor, cât și analizele comparative (*benchmarking*) [5].

Totodată, procesul de cercetare-dezvoltare din toată lumea trece în prezent prin multiple schimbări importante, din punct de vedere al organizării, evaluării, utilizării și diseminării rezultatelor cercetării. Știința Deschisă (ȘD) reprezintă o nouă abordare a modului în care se efectuează și se organizează cercetarea științifică, bazată pe cooperare și noi căi de difuzare a cunoștințelor, utilizând tehnologiile digitale și instrumente noi de colaborare. Pentru funcționarea ȘD sunt necesare conținutul științific deschis, provenind din sectorul public de cercetare, cât și e-Infrastructurile deschise pentru cercetare, care să ofere acces online la gestionarea fluxurilor de date [1].

În aceeași ordine de idei, se încadrează și accesul deschis (Open Acces – OA), care vine să faciliteze circulația informației științifice. Fiind definit drept acces gratuit la literatura de cercetare, la copiile online ale articolelor de revistă recenzate (*peer review*), la lucrările conferințelor, precum și la rapoartele tehnice, tezele și documentele de

lucru, accesul deschis este susținut și promovat la nivel internațional de multiple organizații internaționale (OCDE, Comisia Europeană), asociații internaționale de cercetători, editori, bibliotecari, asociații universitare [6].

Diverși indicatori (metrici) utilizați pentru evaluarea vizibilității cercetării-dezvoltării nu pot fi utilizați izolat, ci trebuie incluși în procesul de luare a deciziilor pentru ca acesta să fie bazat pe dovezi. Accesul la informații actuale și exacte privind domeniul de cercetare-dezvoltare le permite instituțiilor să satisfacă cerințele finanțatorilor și evaluatorilor privind raportarea, utilizarea eficientă a resurselor, accesul deschis, impactul și vizibilitatea științifică [5].

William Bruce Cameron remarcă „Nu tot ceea ce poate fi numărat contează și nu tot ceea ce contează poate fi numărat”. Prin urmare, utilizarea oricărui tip de indicatori pentru evaluarea cercetării-dezvoltării trebuie realizată în mod responsabil, ținând cont de avantajele și neajunsurile fiecărei metode, dar și de scopurile evaluării.

În momentul actual, modul în care se efectuează și se organizează cercetarea științifică la nivel internațional suferă modificări esențiale, acesta fiind bazat pe cooperare și noi căi de difuzare a cunoștințelor, utilizând tehnologiile digitale și instrumente noi de colaborare. Atât factorii de decizie din sfera cercetare-dezvoltare, cât și societatea în ansamblu au nevoie de acces la informații exacte, ample, credibile și vizibile la nivel internațional despre resursele, activitățile și rezultatele științifice naționale.

Referințe:

1. MINGERS, J., LEYDESDORFF, L. A review of theory and practice in scientometrics. In: *European Journal of Operational Research*, 2015, Elsevier, vol. 246(1), pps 1-19. Disponibil: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ejor.2015.04.002>
2. COJOCARU, Igor. Evaluarea științei moderne: cu metrii vechi și/sau noi? In: *Akados*. 2013, 1(28), 25-38.
3. WOUTERS, P., THELWALL, M., KOUSHA, K., WALTMAN, L., DE RIJKE, S., RUSHFORHT, A., FRANSSEN, T. *The Metric Tide: Literature Review (Supplementary Report I to the Independent Review of the Role of Metrics in Research Assessment and Management)*. HEFCE, 2015. Disponibil: <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.1.5066.3520>

4. *Web of Science platform: Web of Science: Summary of Coverage*. Clarivate Analytics, © 2018. Disponibil: <https://clarivate.libguides.com/webofscienceplatform/coverage>
5. WILSDON, J.R. et al. *The Metric Tide: Report of the Independent Review of the Role of Metrics in Research Assessment and Management* [online]. HEFCE, 2015. ISBN: 1902369273. Disponibil: <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.1.4929.1363>
6. ȚURCAN, Nelly. Vizibilitatea producției științifice a Republicii Moldova și provocările accesului deschis. In: *Revista de Politica Științei și Scientometrie – Serie nouă*, , decembrie 2013, vol. 2, no. 4, pp. 328-344.

THE PARTICIPATORY POTENTIAL OF THE MOLDOVAN DIASPORA COMMUNITIES. THE TRIPLE RELATION OF PEOPLE, MEDIA AND POWER

Mihail CREȚU

Recent events in the Republic of Moldova, resulting in massive popular manifestations organized in the capital, around the country and abroad, expressed in anti-government demonstrations, actions of resistance and civic disobedience have generated a great interest in the media. These events have been and continue to be widely covered, discussed and debated in the press, on TV, radio, Internet, especially on social networks, as well as on various blogs and other audio and video information platforms available online. In the Republic of Moldova, the desire for freedom and democracy has not been so vocal and determined ever and the most recent events are very similar experiences to the protests that caused the long-awaited changes in 2004 in Georgia, as a result of the Rose Revolution, and in 2005 and 2015 in Ukraine, following the Orange Revolution and the Revolution of Dignity subsequently. For Georgia and Ukraine, the widely accepted narrative spoke of defeating the corrupt and undemocratic forces that ruled against the citizens' interests and needs [1]. These events and others of the same nature have led people to participate and become more involved in the destinies of their own countries.

During these events in the Republic of Moldova, I have grown great interest in different topics related to the triple relation of people, media and power. Especially, I am really concerned about the permanent antagonizing obedience and/or conflict between the power and media and that it always seems that the only losing side in this affair are the people. From this point forward, I have started researching the effects of this triple relation, looking for ways making people participate on even terms.

To broad the scope of the problem, I've targeted the members of the Moldovan Diaspora communities living around the world as the main group challenging all year around the activities of both media and the power. The everyday realities of the lives of the members of Diaspora communities are strongly tide to the exponents of media and power and this way, it gives me much more material to work with and make sense off it.

Media is playing an increasingly active part in people's daily lives, teaching them about family life, life in the community, talking about their civic duties and responsibilities and their citizenship rights. You can sneak here the daily dose of fake news everyone of use is subjected throughout media every day and we will have our media world here [2, p. 39-81, 167-201]. At the same time, the diversity of media has served people as a platform, in which they are acting not only as content receivers, but also as content producers. With the development of the new information technologies and the consistency of the Internet, social networks have become indispensable to the act of communication. Online social networks can make people more active in real life, as well as reinforce their desire to participate in various events that take place in their country and around the world [3, p. 27-43].

Today, the moral and professional attitudes and behaviours of Moldovan media and power made me scrutinize and follow more closely their patterns of authority manifestation used towards gaining more personal interest, at the cost of the interest of the people. And lately, people doesn't hesitate to strike back through different media platforms, less through interventions on television and radio, and more

often through posts and comments made on social media [4]. It really struck me to find out how great is the peoples' desire and especially the strive of the members of Moldovan Diaspora communities to express their thoughts and concerns and not letting third parties' interests takeover their country.

In the Republic of Moldova the phenomenon of labour migration and of Diaspora implicitly has become a permanent part of the debate agenda within the public space. The dynamics of the migratory flows from Moldova (which have registered overwhelming proportions in the productive segment of the population) and the manifest activism of the Moldovan migrants, still sensitive (even if at distance) to the stringent problems of the country, determines the need to establish the framework of these phenomena and to show the opportunities for freedom of speech and the available platforms that resonates the messages of Moldovan migrants. Hence the importance of the migration and Diaspora topics, on the one hand, and the need to clarify the processes taking place in the information universe, on the other hand.

During personal empirical studies, I found out that members of the Moldovan Diaspora resort to media in an attempt to find spaces of representation and expression, in order to manifest themselves as citizens, as personalities and as members of dispersed communities, united by the vivid citizen spirit, with the effective contribution of the media. Members of the Moldovan Diaspora meet on the virtual arena, launch ideas and get engaged in dialog on important social, political, economic and cultural matters that take place at home and around the world. What is the impact of the virtual discourses on decision-making processes at national and transnational level? How does the media discourse empower migrants to legitimize themselves into collective identities and public entities? What are the reasons for people to choose and use some media to the detriment of others? What are the most common models and practices of social representation, interaction and symbolic negotiation of emerging political and social problems? What types of inclusion/exclusion strategies can be identified through the media representation of migrants? How does

information universe transform into the arena of visibility and positioning of the Diaspora? These questions and many more need to be answered to.

The multi-faceted ways the members of the Moldovan Diaspora choose and use different means and forms of communication have had established a series of basic trends that outlines the scope of the national and transnational relationships of which Diaspora communities are part of with the country of origin and the host countries, relationships facilitated by media. By understanding the attitudes and behaviours of the members of Diaspora communities it would reveal a series of patterns by which Moldovan migrants relate to different public domains at national and transnational level, fuelled by their aspiration for identity and belonging [9].

The Republic of Moldova, as well as Georgia at first, followed by Ukraine, despite being at different stages of social, political, economic and cultural development, share common developments and patterns, namely, the massive involvement of the Diaspora population, of youth, women and people of different ages in different demonstrations and the use of media resources have proved to be decisive in balancing the terms between the people and the power. The specifics of the informational-communicative processes, integrated into the substance of social existence and social consciousness of the members of the Moldovan Diaspora communities makes the attempt to determine the impact of media actions on the effectiveness of the political actors in the country seem very appropriate.

I'll continue to work on these topics, as a measure to raise greater awareness and as a platform for people to make their voices heard and as a scrutiny to special interests.

References:

1. GHERASIMOV, C. *Political renewal in Georgia, Moldova and Ukraine*. London: Chatham House, 2019. 32 p.
2. KATZ, J.E., MAYS, K.K. *Journalism and truth in an age of social media*. New York: Oxford University Press, 2019. 269 p.
3. LIPSCHULTZ, J.H. *Social media communication: concepts, practices, data, law and ethics*. New York, London: Routledge, 2015. 237 p.

4. *Raport de monitorizare a mass-media: reflectarea minorităților și diversității în mass-media* [online]. Centrul pentru Jurnalism Independent, 2019. Disponibil: <http://media-azi.md/ro/publicatii/raport-de-monitorizare-mass-media-reflectarea-minorit%C4%83%C8%9Bilor-%C8%99i-diversit%C4%83%C8%9Bii-%C3%AEen-mass-media>

**SUBIECTELE ȘI EROII OPEREI JURNALISTICE:
ASPECTE CONCEPTUALE
(Studiu de caz PRIME TV)**

Ludmila RUSNAC

Selectarea eroilor și a temelor ce urmează a fi reflectate în viitoarele materiale de presă reprezintă pilonul de bază al procesului jurnalistic. În acest sens, practica profesională se bazează pe o anumită experiență în domeniu privitor la selectarea subiectelor și a eroilor pentru conținuturile mediatice. În accepțiunea cercetătorului rus V.Olesho, subiectele cu cea mai mare aderență pentru public sunt „situațiile excepționale și cronică criminală”. [1, p.176]. Știrile, dar și conținuturile mediatice de divertisment ce reflectă aceste teme înregistrează cel mai înalt grad de audiență printre telespectatori. În accepțiunea noastră, acest interes sporit este alimentat de însăși sorginta umană ce aderă, prin ea însăși, la sfera senzaționalului. Astfel că transferul evenimentelor din sfera informațională în cea informațional-expresivă, asupra căruia insistam și în alte studii științifice este un procedeu caracteristic și pentru materialele jurnalistic de acest gen. De asemenea, un interes constant îl prezintă și materialele ai căror eroi sunt persoanele publice: politicieni, artiști, vedete, actori, specialiști cu renume în domeniile în care activează etc. Publicul își dorește să afle informații despre viața privată, activitatea, dar și despre situațiile neobișnuite în care se pomenesc alți oameni, atât persoane cunoscute în spațiul public, cât și cetățeni simpli. Prezentul interes este argumentat de tendința de identificare a subiecților (adică a publicului) cu eroii materialelor jurnalistic. Iată de ce, oamenilor le place să se informeze despre situații similare în

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

care s-au pomenit alți oameni, dar se pot pomeni și ei înșiși: accidente, drame, incidente, întâmplări nefericite, situații de conflict etc. Un alt aspect la care ne vom referi în cele ce urmează vizează subiectele de interes public despre oamenii care, în virtutea profesiei pe care o exercită, își pun viața în pericol pentru a salva alte vieți, sau pentru a asigura securitatea altor oameni: polițiști, pompieri, salvatori, piloți, medici ș.a. Mediatizarea unor asemenea evenimente este argumentată de obicei prin amploarea și proeminența celor produse, dar și prin încărcătura situației excepționale create, ce reflectă și comportamentul la limită al acestor eroi ai materialelor de presă.

În cele ce urmează, trebuie să constatăm și faptul că subiectele despre oamenii cu stranieți, diferiți de ceilalți la fel prezintă interes pentru publicul consumator de informație. În scop de specificare, prin „oameni diferiți” avem în vedere atât diferențe de ordin fiziologic (de exemplu, șase degete la picior sau o anumită formă de dizabilitate), cât și diferențe de ordin psihologic, cum ar fi: pasiuni și interese neobișnuite, o poziție de viață neobișnuită, un comportament neobișnuit, o reacție neașteptată, etc. Totodată, un interes constant auditoriul îl manifestă și pentru materialele ce mediatizează nereguli și ilegalități în interiorul diferitelor sisteme – social, economic, politic, juridic etc. Cu toate acestea, realitatea informațională propusă de mass-media și în mod special de către televiziune, nu se poate identifica totalmente cu realitatea „reală”, deoarece selecția evenimentelor nu se produce întâmplător. Fiind orientată spre o mediatizare fragmentară, realitatea mediatică este o realitate organizată ierarhic, în funcție de importanța evenimentelor ce satisfac cerințele comerciale ale canalelor media. Totodată, nici nu putem afirma că realitatea configurată de către mass-media nu exprimă în mod obiectiv realitatea reală, chiar dacă este organizată în baza anumitor principii specifice domeniului. Sub acest aspect, realitatea mediatică nu este altceva decât o realitate „reală” prezentată fragmentar.

Pentru a formula o concluzie sintetică pe marginea celor expuse mai sus, am realizat content- analiza programelor informative plasate în emisie pe parcursul unei luni la postul de televiziune PRIME TV. Selectarea canalului a fost înfăptuită în temeiul rezultatelor unui

sondaj realizat de IMAS la comanda Asociației pentru Dezvoltare și Cooperare Moldova, în martie, 2018. Datele sondajului certifică faptul că PRIME TV este lider în clasamentul preferințelor publicului autohton [2]. Au fost supuse monitorizării emisiunile informative plasate pe post în perioada de referință 07.07.2019-07.08.2019 în emisia de seară. Programul informativ „Primele știri” de la ora 21:00 este principalul jurnal de știri de la PRIME TV și are o durată de 40 min. În total au fost investigate 33 de emisiuni și cca 21 ore de emisie. Content-analiza materialelor jurnalistice, injectate în spațiul public în perioada vizată, denotă opțiunea jurnaliștilor pentru reflectarea următoarelor teme: politic, social, economic, divertisment, sport, externe, crime, cultură și meteo. În virtutea transformărilor social-politice, economice și culturale ce se produc în Republica Moldova, se modifică instantaneu și substanțial agenda mediatică a posturilor de televiziune, dar și sunt trasate și identificate nemijlocit subiectele și eroii reportajelor din cadrul programelor informative. Rezultatele obținute atestă o profilare, uneori abuzivă, a elementelor de senzație și a spectacolului în acest gen de conținut jurnalistic. Tot ce este senzațional, inedit, burlesc, sau comportă o tentă de conflict, este preluat și plasat în emisie chiar la deschiderea emisiunii informative. Mediatizarea evenimentelor din zona politicului prevalează, astfel că fiecare program informativ conține între 4-6 știri și reportaje ce oglindesc activitățile în acest domeniu. Astfel, în perioada investigată materialele s-au focusat pe următoarele subiecte: activitatea Guvernului, disensiuni între guvernanți, alianțe, acorduri, demisii și numiri în funcții, relațiile cu partenerii externi, acțiuni ale diferiților deputați și miniștri, proiecte de lege, vizite de lucru. Per ansamblu, în perioada monitorizată pe post au fost plasate 163 de știri și reportaje ce reflectă schimbările și fluctuațiile din mediul politic. Evenimentele din mediul economic au fost reflectate în 109 știri și reportaje, iar materialele au fost axate pe următoarele subiecte: problema salariilor, majorarea taxelor, acordul cu FMI, activitatea Serviciului Fiscal de Stat, majorarea TVA-ului, granturi europene, investiții străine, tarife la energia electrică, expoziții, transport și asigurări auto, problema pensiilor, asigurările în medicină, majorarea impozitelor, împrumuturi financiare.

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

Totodată, analiza efectuată a mai scos în evidență o predilecție constantă pentru știrile externe, în emisie fiind plasate 152 de materiale de acest gen. Printre eroii și subiectele conținuturilor jurnalistice se încadrează: activitatea liderilor străini, conflicte armate, curiozități, incidente, acte de terorism, explozii, incendii de proporții, catastrofe, scandaluri, accidente, proteste în masă, calamități naturale, intoxicații în masă, furturi de proporții, investigații jurnalistice de rezonanță, fraude informative, ucigași în serie. După cum vedem, tematica știrilor este diversă și satisface interesul publicului pentru diferite tipuri de subiecte de actualitate. În aceeași ordine de idei, analiza materialelor socioculturale produse de acest post de televiziune demonstrează faptul că coraportul dintre materialele jurnalistice din domeniul social și cele din domeniul cultural este de 1 la 12. Din totalul de 137 de conținuturi, doar 11 materiale au reflectat realitatea culturală. Analiza calitativă a materialelor denotă prezența următoarelor subiecte: curiozități, evenimente din mediul muzicii, festivaluri, curse tradiționale, expoziții de artă, monumente, mănăstiri. Un număr de 126 de materiale au fost axate pe subiecte sociale, printre care: recolta 2019, problema drumurilor, probleme la nivelul sistemului de învățământ, lipsa de specialiști în diverse domenii, abandonul copiilor, mortalitatea și natalitatea, exodul populației, problemele persoanelor cu dizabilități etc.

De asemenea, content-analiza programelor informative difuzate în perioada monitorizată ne-a permis să stabilim că în decursul unei luni au fost plasate în emisie 67 de materiale cu conținut violent, cu o durată totală de 140 min. Evenimentele cu tentă violentă cărora li s-a acordat prioritate au fost accidente de circulație, urmate de diferite infracțiuni, agresiuni și crime. Fiecare buletin informativ a încorporat între 2-4 materiale cu caracter violent. Din numărul total de 67 de materiale, 8 conținuturi jurnalistice au mediatizat cazuri de omor.

În urma datelor prezentate, se evidențiază concluzia că postul de televiziune PRIME TV manifestă un interes constant pentru mediatizarea evenimentelor ce se produc în diferite domenii, totuși, este evident că reporterii optează tot mai vădit pentru prezentarea dramatizată a detaliilor acestor evenimente. Supunându-se regulilor nescrise ale concurenței și fiind sub semnul ratingului de care sunt obligați să

țină cont, programele informative tind să se axeze pe valorificarea aspectului spectacular al întâmplărilor, amplificat și de strategiile discursive marcate stilistic, care transferă noutățile din sfera informațional-cognitivă (axată pe cunoștințe) în sfera informațional-expresivă (axată pe senzații și emoții).

Referințe:

1. ОЛЕШКО, В. *Психология журналистики*. Учебное пособие. Санкт-Петербург: Изд-во Михайлова В. А., 2006. 240 с.
2. SONDAJ // Care sunt cele mai preferate posturi TV în R.Moldova. Disponibil: <https://deschide.md/ro/stiri/social/28058/SONDAJ--Care-sunt-cele-mai-preferate-posturi-TV-%C3%AEn-RMoldova.htm>

**REDAȚIILE MEDIA DE TIP CONVERGENT:
STRUCTURĂ ȘI CONȚINUT**

Maria GUGULAN

Primul pas important spre implementarea și adoptarea convergenței mediatice este amenajarea/restructurarea redacției de știri – spațiul de lucru unde se produce conținutul mediatice de tip convergent.

Trecerea la redacția convergentă se face în mod diferit, în diferite țări ale lumii. Din practica internațională constatăm că nu există o regulă universală pe care trebuie să o respecte cu strictețe fiecare redacție care trece la modul de lucru convergent. Unii încep prin optimizarea spațiului de lucru (unesc mai multe redacții împreună, micșorează numărul de angajați sau construiesc redacții noi), alții pornesc pe această cale prin pregătirea personalului și apoi schimbă structura redacției. Cercetătorul rus I. Kiriya a identificat trei etape de bază pentru trecerea la redacția convergentă. Prima etapă presupune schimbarea procesului de producție a informațiilor și adaptarea la cerințele actuale ale consumatorului. Reporterilor li se cere să utilizeze noile tehnologii în procesul de documentare și producție a materialului jurnalistic, care urmează a fi distribuit pe diverse platforme. Redacția de știri este formată în continuare din departamente, în care se face planificarea tradițională, iar de „ambalarea” produsului mediatice se ocupă redactorul-șef. Managerii instituțiilor mediatice optează pentru

acest model pentru a economisi resurse, deoarece un reporter produce materiale pentru mai multe tipuri de media simultan. În a doua etapă de trecere la redacția multimedia au loc schimbări la nivelul departamentelor. Mai exact, acestea nu mai sunt separate pentru fiecare tip de media (ziar, radio, TV sau online), ci devin universale (comune pentru toate platformele de difuzare ale organizației mediatică). Ultima etapă se referă la schimbările ce au loc în procesul de distribuire a produselor mediatică. În mediu convergent, nu fiecare platformă decide de ce informații are nevoie și în ce formă, ca mai apoi să solicite departamentelor informațiile necesare, ci este constituit un singur serviciu (redacția centralizată), care distribuie informațiile pe toate platformele disponibile. Prin acest model de activitate redacțională, diversele platforme sunt privite ca diverse forme de a transmite informația [1].

Din punct de vedere structural, redacția trece prin modificări semnificative ca urmare a trecerii la modul de lucru în sistem convergent. Redacțiile tradiționale, care pe orizontală erau structurate în departamente, iar pe verticală – conform ierarhiei funcțiilor deținute, în formatul convergent sunt structurate pe zone de lucru corespunzătoare etapelor de producere a materialelor jurnalistice: colectarea datelor, redactarea textului, editarea materialului și difuzarea produsului.

În redacțiile convergente, elementul central este biroul multimedia, de unde sunt supervizate toate operațiunile de producție și difuzare a informației pe platforme multiple. Ideea pe care se pune accentul este de a elimina diferența și barierele dintre jurnaliștii clasici și jurnaliștii web. Spre exemplu, *The Daily Telegraph*, din Marea Britanie a folosit o structură de tip roată: departamentele de conducere sunt plasate în mijlocul unei încăperi mari, iar pe fiecare din spițele roții sunt aliniate departamentele cu pagini „la zi” (economic, sport, politică externă etc.). La marginile încăperii sunt amplasate departamentele care sunt mai puțin preocupate de actualitate [2]. Or, amplasarea birourilor într-o clădire și decorul specific influențează modalitățile prin care membrii organizației interacționează unii cu alții și cu clienții din exterior și exprimă simbolic sentimentele generate de aceste interacțiuni [3].

Un exemplu concludent de redacție convergentă, în care a fost minuțios gândit atât aspectul structural, cât și cel funcțional, este redacția de știri a *Centrului de Inovație Media* din Ganesville, SUA, care și-a început activitatea convergentă în septembrie 2013. Până atunci, posturile de radio și de televiziune ale organizației erau amplasate în spații îndepărtate în clădire: televiziunea – la subsol, radioul – la etajul unu, iar departamentele de sport și meteo – la etajul al doilea. În prezent, instituția media are o singură încăpere, care se ridică pe spațiul a două etaje, în care jurnaliștii de radio, televiziune și on-line lucrează împreună și fac schimb de idei și informații. Coordonarea întregii activități a redacției multimedia se face de la un birou, care are formă de semicerc, aflat în mijlocul încăperii. De la acest birou este evaluat stadiul în care se află știrea, din etapele de preproducție și producție, până la editarea și difuzarea produsului final. La biroul central stau și editorii de la site-ul de știri și producătorii jurnalului principal de televiziune, care ajută la coordonarea fluxului de producție pentru toate platformele instituției. Biroul central, numit *superdesk* de către angajații instituției, „este străjuț de panouri pe care apar toate știrile la care se lucrează și unde este precizat stadiul în care se află, în orice moment, producția acestora” [4, p.173].

În Republica Moldova, la etapa actuală, numărul redacțiilor convergente este redus, motivul fiind lipsa resurselor financiare pentru dotarea tehnică corespunzătoare.

De o astfel de redacție dispun doar holdingurile *General Media Group* și *Jurnal Trust Media*, care au fost create în anul 2010. În cazul GMG, posturile de televiziune *Publika TV*, *Canal 2*, *Canal 3* și *Prime TV* au o redacție comună. Aceasta se ridică pe spațiul a două etaje, fiind în formă de semicerc. Deși împart aceeași redacție, fiecare post de televiziune își are propriul studio. La etajul întâi, se află studioul *Publika TV*, regia, secția de grafică, *camera cromă* (unde sunt realizate diverse inserții grafice, virtuale și video, precum și promo-uri și spoturi) și o parte din birourile reporterilor și editorilor. La etajul doi, în mijlocul încăperii, se află sala de ședințe, pe care personalul instituției o numește *acvariu* – un birou transparent unde se planifică și se coordonează întreaga activitate a redacției. Editorii și redactorii-

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

șefi se reunesc aici de trei ori pe zi – orele 8.00, 14.00 și 19.00 – pentru a analiza propunerile de subiecte, unghiul de abordare a acestora și ordinea difuzării în buletinele informative de la fiecare din cele patru posturi televizate. De o parte și de alta a sălii de ședințe sunt amplasate, la fel ca la etajul întâi, birourile reporterilor, jurnaliștilor on-line și editorilor de la cele patru posturi televizate.

În cazul *Jurnal Trust Media*, redacțiile sunt separate din punct de vedere structural, dar se află în aceeași clădire, iar jurnaliștii activează, mai mult sau mai puțin, în mediu convergent. Aceștia fac schimb de informații, folosesc în comun instrumentele tehnice și se promovează reciproc, iar managerii instituției se reunesc regulat pentru a face schimb de idei și a dezvolta proiecte speciale. Informația este prezentată în diferite moduri: în format text pe site-ul instituției sau ziar, video – la postul de televiziune și site, și audio – la postul de radio.

Totuși, deși la nivel structural redacțiile *GMG* și *Jurnal Trust Media* sunt, mai mult sau mai puțin, convergente și dispun de tehnologie de ultimă generație, activitatea jurnaliștilor se desfășoară după modelul tradițional. Fiecare platformă a celor două instituții își are propriii jurnaliști, care produc sau adaptează conținutul mediatic.

Așadar, în contextul mediatic contemporan, tranziția la redacția convergentă este o evoluție firească a lucrurilor. Dezvoltarea tehnologiei digitale și, implicit, schimbarea obiceiurilor publicului de a se informa, de a recepționa mesajul jurnalistic și a relaționa, silesc, practic, organizațiile mediatice să facă această schimbare. Succesul noului tip de redacție depinde atât de strategia pe care o adoptă instituția media pentru a face această trecere, cât și de atitudinea membrilor redacției față de noile reguli de activitate.

Referințe:

1. *Журналистика и конвергенция: почему и как традиционные СМИ превращаются в мультимедийные [on-line]* / Под ред. А.Г. Качкаевой. Москва, 2010. 200 с. [Accesat: 04.05.2017] Disponibil: <http://www.newsman.tsu.ru/2014/02/zhurnalistika-i-konvergenciya-pod-red-a-kachkaevoj/>
2. SCHIOP, A. Noile trenduri media, dezbătute la Conferința Națională a Presei. În: *România Liberă*, 29 septembrie 2008. [Accesat: 23.02.2017] Disponibil: <http://www.romanialibera.ro/cultura/arte/noile-trenduri-media-dezbatute-la-conferinta-nationala-a-presei-135310>

3. ASHKANASY, N.M., WILDEROM, C.P.M., PETERSON, M.F. *The Handbook of Organizational Culture and Climate*. Second Edition. Thousand Oaks, CA: Sage, 2000. 664 p.
4. ȘUȚU, R. M. *Fără granițe: Efectele digitalizării în redacțiile de știri*. București: Editura Universității din București, 2015. 276 p.

BENEFICIILE DATELOR DE CERCETARE DESCHISE

Viorica LUPU

Pe măsură ce societatea devine mai digitizată, cercetarea științifică utilizează și produce în mod progresiv mai multe date. Această rată de creștere nu este de așteptat să încetinească, deoarece se estimează că numărul de date generate va crește de 29 de ori până în 2020. Acest lucru a adus necesitatea unei concentrări mai accentuate asupra gestionării datelor și, în special, pentru ca toate datele să fie mai deschise și mai ușor accesibile. În acest context, procesele eficiente de gestionare a datelor din cercetare sunt esențiale pentru a permite rezultate mai transparente și mai accesibile ale cercetării.

Gestionarea datelor de cercetare este un subiect larg discutat, care câștigă interesul cercetătorilor, instituțiilor și finanțatorilor deopotrivă. Este considerat a fi un aspect important al cercetării academice și central al reproductibilității și integrității științifice. Importanța și rolul datelor de cercetare crește în contextul proiectului Orizont 2020 finanțat de Uniunea Europeană, care recomandă ca datele să fie „deschise atât cât este posibil, închise atât cât este necesar”, acest principiu bazându-se pe principiile datelor FAIR, care afirmă că datele de cercetare ar trebui să fie detectabile, accesibile, interoperabile și reutilizabile [6, p. 3].

Similar cu alte mărfuri globale, datele de cercetare au un potențial semnificativ de a oferi beneficii. În prezent, se spune că „datele sunt noul petrol” [1, p. 1], deoarece atât datele cât și petrolul au o valoare intrinsecă, ambele trebuie „rafinat” sau transformate în alt mod pentru a-și realiza potențialul.

Din ce în ce mai mulți cercetători, instituții și organisme internaționale menționează beneficiile datelor de cercetare deschise.

Datele deschise încurajează transparența și controlul democratic prin încurajarea participării, facilitând autonomia de sine și oferind dispoziții pentru îmbunătățirea eficienței și eficacității serviciilor guvernamentale și crearea de noi cunoștințe din seturile de date existente [7, p. 142].

Datele de mult timp au fost piatra de temelie a științei [11, p. 1]. Prin urmare, abilitatea de a împărtăși, reutiliza și combina datele oferă oamenilor de știință o multitudine de oportunități: reanalizarea dovezilor, verificarea rezultatelor, dublarea minimă a efortului și inovarea accelerată [10, p. 704].

Beneficiile datelor deschise sunt diverse și variază de la îmbunătățirea eficienței administrației publice și creșterea economică în sectorul privat până la bunăstarea socială în sens mai larg [3, p. 11]. Valoarea economică a datelor de cercetare devine din ce în ce mai evidentă. Potrivit portalului european de date, numai în cadrul Uniunii Europene, mărimea pieței deschise de date în 2016 se ridică la 55,3 mld. de euro. Se estimează că mărimea pieței va crește cu până la 37% în 2020 – ajungând la 325 mld. de euro (cu corecția pentru inflație) [5, p. 8].

Datele deschise sunt valoroase și pentru o colaborare eficientă între cetățeni și administrația guvernamentală. Ele facilitează descoperirea și accesul ministerelor guvernamentale atât la datele proprii, cât și la datele altor ministere și organizații, reduc costurile de achiziție, redundanță și cheltuieli generale. Datele deschise facilitează monitorizarea activităților guvernamentale, cum ar fi monitorizarea cheltuielilor bugetare publice și a impactului, încurajează participarea mai mare a cetățenilor la afacerile guvernamentale și sprijină societățile democratice.

Comunicarea deschisă a rezultatelor cercetării aduce beneficii societății prin obținerea mai rapidă și mai largă a informațiilor de către cercetători, practicieni, studenți și factori de decizie politică. Acest lucru accelerează ritmul descoperirii și reduce decalajele de diseminare a informațiilor [2].

În mod crucial, atunci când datele sunt disponibile în mod deschis, acestea pot fi utilizate în mai multe moduri: ele pot fi combinate cu alte seturi de date, utilizate pentru a aborda întrebări care nu au fost gândite de autorii studiilor inițiale, analizate prin metode statistice noi

care nu erau disponibile în momentul publicării sau utilizate ca set de date independente de replicare.

Accesul la date în multe domenii stimulează, de asemenea, noi tipuri de gândire, deoarece cercetătorii dezvoltă noi înțelegeri prin reunirea datelor dintr-o varietate de surse. Acest lucru permite noi perspective asupra problemelor multidisciplinare într-o mare varietate de domenii, permite obținerea celor mai interesante cunoștințe.

Avantaje importante aduc datele deschise și finanțatorilor de cercetare. Un număr din ce în ce mai mare de finanțatori de cercetare solicită sau recomandă ca atât rezultatele cercetării, cât și datele cercetării produse ca parte a unui proiect finanțat să fie făcute publice.

Multe reviste au recunoscut ineficiența cercetărilor publicate care nu sunt susținute de datele care stau la baza acestora și au făcut obligatorie transmiterea datelor de cercetare de susținere împreună cu manuscrisele [8, p.1]. Astfel, ei consideră că publicarea datelor de cercetare este un mijloc de îmbogățire a unei publicații de text interpretativ (de obicei, un articol în revistă), contribuie la o mai bună înțelegere a cercetării și oferă mai multă eficiență în utilizare a resurselor științifice. Unele reviste, inclusiv „Nature Research”, obligă autorii să pună la dispoziția cititorilor fără restricții materiale, date, coduri și protocoale calificate, astfel încât autorii să poată reproduce și să se bazeze pe afirmațiile publicate [9, p. 1].

Un beneficiu al datelor de cercetare deschise, ce pare la prima vedere foarte simplu, este buna păstrare a datelor, menținerea integrității datelor, adică a exactității și coerenței (valabilității) datelor în timpul ciclului lor de viață. De fiecare dată când datele sunt replicate sau transferate, acestea trebuie să rămână intacte și neschimbate între actualizări. Integritatea datelor poate fi compromisă în mai multe moduri: erori umane, amenințări cibernetice (viruși, hacking etc.), erori de transfer, inclusiv modificări neintenționate sau compromiterea datelor în timpul transferului de la un dispozitiv la altul etc. Utilizarea unor facilități robuste și adecvate de stocare a datelor contribuie la reducerea pierderii datelor de cercetare prin accidentare sau prin neglijență. Locul potrivit pentru depozitarea datelor de cercetare este depozitul instituțional digital de date sau,

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

eventual, un depozit disciplinar, care poate fi identificat prin a apela la ajutorul bibliotecii sau utilizând o listă extinsă în registrul re3data.org al depozitelor de date de cercetare. Majoritatea depozitelor digitale utilizează servere profesionale care oferă backup-uri continue ale datelor stocate și nu există niciun motiv pentru pierderea datelor.

Un aspect important în partajarea datelor îl reprezintă citarea datelor. Cunoașterea impactului datelor de cercetare este destul de importantă pentru cercetători, în special pentru avansarea în carieră, pentru aplicațiile, proiectele de finanțare și pentru a demonstra amploarea și importanța activității sale. Referințele sunt o măsură bine stabilită a impactului cercetării; o citare poate însemna recunoașterea sau validarea datelor de cercetare de către alți specialiști.

Totodată, tot mai mulți editori de reviste solicită citări de date, departamentele specializate impun citarea datelor ca o practică fundamentală a unei bune cercetări, agențiile acordă premii pentru citările de date și recunosc citările de date în evaluările anuale ale performanței cercetătorilor și asumarea responsabilității de către cercetători pentru citarea surselor de date. Citarea datelor este acum recunoscută drept una dintre practicile-cheie care duce la recunoașterea datelor ca rezultat principal al cercetării și reprezintă aceeași practică în care cercetătorii oferă în mod obișnuit o referință bibliografică la articole de revistă, cărți, rapoarte etc. Citările de date oferă o modalitate de a urmări, înregistra și raporta asupra transiterii și reutilizării datelor și asigurarea că cercetătorii obțin recunoaștere științifică pentru munca lor.

În anul 2014 au fost lansate Principiile de citare a datelor FORCE11 [4, p. 1] cu scopul de a face ca datele de cercetare să devină o parte integrantă a practicii academice. Principiile au recunoscut că un factor esențial pentru creșterea disponibilității datelor de cercetare a fost să asigure autorii să primească recunoaștere științifică pentru partajare prin citarea corespunzătoare a datelor de cercetare.

În concluzie, menționăm că datele de cercetare sunt o resursă valoroasă care necesită adesea o cantitate mare de timp și bani pentru a le crea, organiza, depozita și păstra. Există însă o serie de motive foarte bune pentru care datele de cercetare ar trebui gestionate în timp

util și adecvat: pentru a asigura integritatea cercetării și validarea rezultatelor, a facilita securitatea datelor și a minimiza riscul de pierdere a datelor, a asigura o diseminare mai largă și un impact crescut, a asigura respectarea cerințelor agențiilor de finanțare etc.

Referințe:

1. AISHAH, Selamat (2018). How can Open Data benefit business?. [Accesat 26.08.2019]. Disponibil: <http://blog.ukdataservice.ac.uk/how-can-open-data-benefit-business/>
2. BEAGRIE, Neil, HOUGHTON, John (2014). The Value and Impact of Data Curation and Sharing: A synthesis of three recent studies of UK research data centers. JISC (March 2014). Available: http://repository.jisc.ac.uk/5568/1/iDF308_Digital_Infrastructure_Directions_Report-%2C_Jan14_v1-04.pdf.
3. CODATA (2015). The Value of Open Data Sharing: A CODATA Report for the Group on Earth Observations. [Accesat 09.09.2019]. Disponibil: <http://doi.org/10.5281/zenodo.33830>
4. DATA CITATION SYNTHESIS GROUP. Joint Declaration of Data Citation Principles. Martone M. (ed.) San Diego CA: FORCE11; 2014. [Accesat 09.09.2019]. Disponibil: <https://www.force11.org/group/joint-declaration-data-citation-principles-final>.
5. EUROPEAN COMMISSION (2015). Creating Value through Open Data: Study on the Impact of Re-use of Public Data Resources. Luxemburg, 2015. 112 p. <https://www.europeandataportal.eu/en/highlights/creating-value-through-open-data>. ISBN 978-92-79-52791-3. DOI 10.2759/328101.
6. EUROPEAN COMMISSION (2016). H2020 Programme Guidelines on FAIR Data Management in Horizon 2020. 12 p. [Accesat 25.08.2019]. Available: http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-data-mgt_en.pdf
7. KHAN, N.A., AHANGAR, H. (2017). Emerging trends in open research data," *2017 9th International Conference on Information and Knowledge Technology (IKT)*, Tehran, 2017, pp. 141-146. doi: 10.1109/IKT.-2017.8258631
8. KULKARNI, Sneha (2017). To share or not to share: What motivates researchers to share their data? <https://www.editage.com/insights/to-share-or-not-to-share-what-motivates-researchers-to-share-their-data>
9. NATURE RESEARCH (2019). Reporting standards and availability of data, materials, code and protocols. [Accesat 09.09.2019]. Disponibil:

<https://www.nature.com/nature-research/editorial-policies/reporting-standards#top>.

10. REICHMAN, O.J., JONES, M.B., SCHILDHAUER, M.P. (2011). Challenges and Opportunities of Open Data in Ecology. In: *Science*, vol. 331, pp. 703-705.
11. WALLIS, J.C., ROLANDO, E., BORGMAN, C.L. (2013). If We Share Data, Will Anyone Use Them? Data Sharing and Reuse in the Long Tail of Science and Technology. In: *PLoS ONE*, vol. 8(7): e67332. [Accesat 25.08.2019]. Disponibil: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0067332>.

MANIPULAREA ÎN EMISIA TELEVIZATĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA

Boris PARFENTIEV

„Dacă nu citești ziarele, ești neinformați, dacă le citești, ești dezinformați”.

Mark Twain

Ce reprezintă astăzi televiziunea din Moldova? Un amalgam de emisiuni de divertisment și buletine de știri ce ne prezintă cu lux de amănunte toate violurile și accidente din țară și de peste hotare. Și se mai dau spectacole de prost gust, numite talk-show-uri politice.

Trăim în perioada economiei de piață și pe post se pune produsul media ce aduce un rating mai mare. Lumea intelectuală demult nu mai privește televizorul, deoarece acesta a ajuns în mâinile celor care ne conduc și este folosit împotriva societății.

Televiziunea în Republica Moldova astăzi s-a transformat în una dintre cele mai eficiente metode de manipulare a oamenilor și de ascundere a adevărului. Problema este că ce vedem noi la televizor sunt programele/emisiunile/știrile oferite de canalele TV deținute de trusturile media patronate de indivizi angajați politic – deci, care servesc interesele politicului corupt. Manipularea prin televiziune se intensifică în special în perioada campaniilor electorale. Recent Republica Moldova a trecut prin calvarul campaniei electorale a alegerilor parlamentare.

Astăzi cu certitudine putem să afirmăm că informația guvernează lumea. Imaginea despre lume nu apare din neant. Ea se constituie dintr-o varietate de opinii, atitudini, idei, orientări, judecăți de valoare. Și ce va prezenta acea imagine – nu în ultimul rând depinde de mass-

media. Însă, din păcate, mass-media dispune de un arsenal destul de larg de tehnici de manipulare: distorsionarea deliberată a stării reale a lucrurilor prin tăcerea unor fapte și expunerea altora, publicarea de mesaje false, provocarea în rândul publicului spectator a emoțiilor dorite de editor prin mijloace vizuale sau mijloace verbale etc. Aceste tehnici sunt diferite în ceea ce privește impactul și conținutul, dar ele au un punct comun: toate au ca scop crearea unei anumite stări emoționale și a atitudinilor psihologice în rândul audienței și, în cele din urmă, manipularea conștiinței publice.

Globalizarea a sporit dramatic impactul mass-mediilor. Comunicările de masă au devenit un instrument serios, decisiv în politica modernă. Acest lucru se datorează rolului deosebit, substanțial, pe care îl reprezintă opinia publică în condițiile actuale, în formarea căreia mass-media joacă un rol crucial.

Mass-media a devenit în zilele noastre o forță deosebită. Ca orice forță și aceasta poate fi pusă în slujba umanității sau poate dăuna oamenilor, într-un grad mai mare sau mai mic. Este mare paleta de tehnici de manipulare în mass-media și mai multe din ele au fost utilizate de posturile de televiziune din Republica Moldova în campania electorală pentru alegerile parlamentare din 24 februarie 2019.

„Mass-media este principalul instrument de gestionare a maselor, dorințelor, valorilor și opțiunilor lor politice în timpul scrutinului electoral. Cine deține controlul ajunge să fie elită care domină societatea“ [1, p. 76].

Micul ecran are o forță manipulatorie cu atât mai mare cu cât se bazează pe credibilitatea conferită de imagine (ceea ce omul a văzut la televizor cu ochii lui este considerat a fi veridic).

Secolul XXI devine un secol al societății informaționale, imaginii difuzate revenindu-i un rol major în formarea personalității și influențarea mentalității maselor. Unii oameni cred că reclamele TV sau alte tipuri de publicitate nu pot manipula masele într-o mare măsură, alții, dimpotrivă, consideră că suntem cu toții manipulați prin intermediul mesajelor subliminale din presă, politică, internet sau televiziune. Conform specialiștilor în psihologie, adevărul se află undeva la mijloc.

„S-a ajuns la situația că televiziunea a devenit o putere politică potențial colosală, s-ar putea spune cea mai mare. Ca și cum ar fi

ȘTIINȚE SOCIALE

Jurnalism și științe ale comunicării

cuvântul lui Dumnezeu. Și așa va fi dacă vom continua să acceptăm folosirea abuzivă a puterii televiziunii... Cred că un nou Hitler ar avea cu televiziunea o putere infinită” [2, p. 240].

Iată câteva titluri din sursele mediatice ale holdingului Plahotniuc: Surse: „Maia Sandu nu dorește să candideze în raioanele țării” împrumutate de la Today.md: „Surse din PAS: Maia Sandu nu dorește să candideze în districte. Frică de eșec”, Hotnews.md: „Maia Sandu scuișă moldovenii care rămân în țară și se refugiază în diasporă, temându-se de eșec la alegeri” etc. Toate aceste știri au un singur text și se referă la o sursă anonimă, potrivit căreia liderul PDS, Maia Sandu, a decis să-și depună candidatura la alegerile parlamentare din 2019 în afara țării, în Europa de Vest, deoarece nu este sigură că poate câștiga pe teritoriul Republicii Moldova. Autorul știrilor citează în mod repetat „sursa anonimă” și se referă, de asemenea, la studii sociologice, care sunt imposibil de verificat. În acest sens, cerințele de bază ale jurnalismului profesional – exactitatea și verificarea faptelor – nu au fost respectate.

Din declarația lui Andrei Nastase: „Aceste alegeri sunt cea mai neagră pagină din istoria alegerilor în Moldova. Falsificarea a fost prezentată în direct. Există dovezi că persoanele care au fost aduse la sectoarele au fost plătite”.

Maia Sandu a declarat că alegerile au fost furate, iar rezultatele nu reflectă starea reală a lucrurilor. „Nu recunoaștem că aceste alegeri sunt libere și corecte, vom continua să luptăm pentru democrație și statul de drept”, a concluzionat Sandu.

Analistul politic de la *Jamestown Foundation* Vladimir Socor, spune că este de acord cu evaluarea făcută de blocul ACUM, potrivit căruia alegerile acestea au fost cele mai nelibere, cele mai necorecte din istoria parlamentarismului din Republica Moldova. „Niciodată gruparea aflată la putere n-a folosit mass-media și metode atât de josnice pentru a denigra opoziția democratică și proeuropeană atacând persoane, încercând să asasineze caractere. Niciodată o campanie n-a fost atât de josnică, așa cum a fost acestea din partea holdingului media al lui Plahotniuc”, a comentat Socor la Europa Liberă.

Misiunea OSCE/ODIHR de observare a alegerilor a menționat, de asemenea, că „controlul și asumarea mass-media de către actorii politici

au limitat gama de puncte de vedere, opinii prezentate alegătorilor. Toate neajunsurile identificate de misiunea observare a alegerilor OSCE/-ODIHR ar trebui abordate la următoarele scrutine”, se arată în declarație.

Și încă o trimitere la surse – un alineat din Raportul elaborat de Centrul de Jurnalism Independent din perioada campaniei electorale, care vine în susținerea ipotezei expuse chiar în titlul relatării noastre: „Tendințe de manipulare la unele posturi de televiziune nu dispar, din contra, manipularea devine mai diversă pentru că observăm unele tehnici pe care nu le-am observat până acum. În unele cazuri s-au trunchiat declarațiile, informațiile au fost scoase din contextul declarațiilor, au fost distorsionate mesajele, au fost răspândite informații false, s-au amestecat adevărul și minciuna, s-a recurs la etichete, s-a ironizat pe seama unor protagoniști”, a declarat directoarea CJI, Nadine Gogu.

Consiliul Audiovizualului (CA) în perioada campaniei electorale a avertizat public posturile de televiziune (Prime TV, Publika TV, Canal 2, Canal 3, Accent TV, NTV Moldova, Orhei TV și Televiziunea Centrală) afiliate politicienilor, pentru că au încălcat legislația privind reflectarea campaniei electorale, însă sancționările n-au schimbat politicile editoriale ale canalelor.

În linii mari, o definiție „cuprinzătoare” a manipulării ar putea fi aceasta: acțiunea de schimbare a opiniilor, atitudinilor și comportamentelor unei persoane sau ale unui grup social în vederea atingerii unor scopuri dorite de către altcineva (persoane, grupuri, [organizații](#)) fără exercitarea forței și lăsând impresia că această schimbare este o decizie liberă.

Respectarea adevărului și dreptul publicului la adevăr, aceasta este prima responsabilitate a jurnalistului.

Referințe:

1. ЗЕЛИНСКИЙ, С.А. *Анализ воздействия манипулятивных методов управления массами в исследовании деструктивности современной эпохи на примере России. Психодинамический подход*. Москва, ИТД «СКИФИЯ», 2008.
2. POPPER, Karl Raimond. *Societatea deschisă și dușmanii ei* /Trad. de D. STOIANOVICI. Ed. a 2-a, rev. București: Humanitas, 2005.

RELAȚII INTERNAȚIONALE, ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

MANIFESTĂRI ALE PURTĂTORILOR DE INTERES NAȚIONAL ÎN CONTEXTUL RELAȚIEI VALORICE CONTINUITATE/DISCONTINUITATE (Exemplul Republicii Moldova)

Victor SACA

Evoluția societății în tranziție pe calea democratizării și modernizării, privită ca proces social complex cu multiple aspecte de natură deterministă și indeterministă, depinde direct de capacitățile actorilor sociopolitici de a percepe în profunzime eventualele acumulări de sens ale interesului național și semnificația acestuia pentru binele comun al societății. Mai mult, depinde de capacitățile de utilizare rațională de către actorii respectivi a diverselor resurse și capitaluri sociale, economice, politice, științifice, informaționale etc. Întru promovarea continuă a acestui interes. Anume gradul de conștientizare și promovare a interesului național permite în ultimă instanță a cunoaște starea lui dihotomică de impunere între factorii continuității și discontinuității valorice în diverse domenii ale vieții sociale asupra cărora actorii respectivi au influență decizională. Atare situație dihotomică poate servi drept condiție firească de percepere reală a diverselor ipostaze ale interesului național – *de necesitate conștientizată a națiunii în autopăstrare; de nevoi vitale ale statului și societății în asigurarea suveranității, independenței și integrității teritoriale; de avantaj comun al comunităților sociale în dezvoltarea economică și promovarea reformelor; de instrument special al politicii externe în asigurarea securității naționale etc.*

Desigur, gradul de maturitate, viabilitate și funcționalitate al interesului național are o influență diferită asupra continuității/discontinuității proceselor sociopolitice din societate, dar și influențele inverse ale acestora din urmă asupra interesului național la fel sunt diferite, fapt condiționat în special de voința și orientările purtătorilor de interes. Aceștia se deosebesc între ei ca factor de impact asupra corelației dintre instituțiile, valorile, timpurile, etapele, spațiile,

generațiile etc. sociopolitice. Adică, statul cu instituțiile sale, clasa politică, liderii politici, partidele politice, societatea civilă și alți purtători de interes național dispun de pârghii valorice diferite ale continuității. Pârghii reale sau imaginare, oficiale sau neoficiale, permanente sau temporare, preponderent pozitive sau negative etc. de a formula, promova și, chiar, de a modifica în caz de necesitate traiectoria interesului respectiv atât în interiorul, cât și în exteriorul țării.

Dacă e să apelăm la practica socială a Republicii Moldova de mai bine de 28 de ani de independență, atunci observăm că fenomenul continuității sociopolitice raportat la albia de funcționare a interesului național a avut din partea purtătorilor acestuia o evoluție anevoioasă, mai mult prin extreme – de la ascensiune la decădere valorică, de la un ritm accelerat sau lent la unul frânt, de la integrare la dezintegrare de eforturi sociale, de la complementări la izolări de poziții și acțiuni. În astfel de circumstanțe, devine problematică o evaluare justă a caracterului continuității și, desigur, a influenței fenomenului respectiv asupra interesului național. Una din cauzele impedimentelor evaluative a relației interes național–continuitate sociopolitică ține de insuficiența unor fundamentări teoretice ale dimensiunilor practice a acestei relații. Până la moment în literatura de specialitate din țară nu avem elaborate lucrări speciale care să fie consacrate relației respective. Sunt doar unele articole științifice în care coraportul dintre purtătorii de interes național și fenomenul continuității are o prezență doar tangențială [1, p.45-59].

E bine cunoscut argumentul triplei interpretări a capacităților purtătorilor de interes național, fapt urmărit și în unele publicații științifice autohtone [2, p.123-124]. Cea dintâi interpretare național-conservativă identifică interesul național cu interesul statal, în acest caz statul fiind considerat unicul exponent al interesului național. A doua interpretare – național-liberală, e axată pe interesul național preponderent prin prisma societății civile, aceasta fiind considerată drept unica forță în stare să determine și să promoveze interesele de ansamblu ale națiunii. A treia interpretare – de sinteză, liberă de extreme în fața provocărilor actuale, evaluează capacitățile interesului național prin eforturi și activități comune ale statului și societății civile.

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

Care din aceste interpretări are în cazul Republicii Moldova o pondere benefică asupra relației interes național–continuitate sociopolitică? Răspunsul la această întrebare nu poate fi unul univoc, de a evalua doar pozitiv sau doar negativ capacitățile instituției statale sau a societății civile de purtător al interesului național, capacitățile de promovare continuă a acestui interes. Această afirmație este determinată de un șir de factori interni și externi, obiectivi și subiectivi, care în ultimă instanță vizează atât destinele actuale, cât și perspectivele interesului național, potențialul actorilor de a asigura continuitatea proceselor de promovare a acestuia. Se au în vedere următorii factori: realizările și abaterile în calea transformărilor democratice din societate, în particular caracterul democratizării și consolidării democrației în Republica Moldova, promovării poziției țării pe arena internațională, relațiilor sale cu lumea și, desigur, relațiilor dintre putere și opoziție, dintre înseși componentele guvernării. Aceștia și alți factori provoacă anumite paradoxuri de manifestare a purtătorilor de interes național în asigurarea continuității acestuia, paradoxuri legate în speță de mentalitatea continuă/discontinuuă și comportamentul continuu/discontinuu al actorilor sociopolitici. Dintre paradoxurile mai evidente de așa natură menționăm:

– pe parcursul anilor de independență a țării devine dominant fenomenul dezbinării purtătorilor de interes național, unor păreri contrare, chiar absurde în perceperea, motivarea și promovarea lui. Forțele politice de dreapta, inclusiv acelea care mult timp au guvernat țara, orientează interesul național preponderent spre valorile occidentale, forțele politice de stânga, dimpotrivă – spre valorile estice (Comunității Statelor Independente, Uniunii vamale), iar forțele politice care se consideră pe sine de centru împărtășesc valorile atât vestice, cât și estice. Astfel de opunere valorică a purtătorilor de interes național a pus sub semnul întrebării însăși continuitatea acestui interes, capacitățile lui de acumulare și promovare a propriei substanțe în interiorul și exteriorul țării, de adaptare a sa la procesele contradictorii ale globalizării și regionalizării, de consolidare și rezistență în fața provocărilor și crizelor interne și externe. Amestecul unor orientări disparate ale purtătorilor de interes național face ca

interesul respectiv să se devalorizeze, mai degrabă să se transforme într-un interes îngust al unui sau altui actor;

– realitățile paradoxale ale continuității/discontinuității interesului național sunt legate îndeosebi de activitatea partidelor politice din Republica Moldova. Activitatea de purtător de interes al acestora poate fi comparată întrucâtva cu activitatea partidelor de acum optzeci de ani din spațiul românesc. Istoricul român N. Iorga asocia politica partidelor de atunci drept o politică de interese înguste, egoiste – interesul priorității în partid, interesul popularității, interesul banilor – ce contravin interesului suprem al țării (interesului național – V.S.), o ruinează și o necinstesc. În lupta pentru glorie, pentru câștig stegulețele de partid se pun în locul marelui steag al Țării [3, p.363]. De aici considerăm că așa cum N. Iorga era împotriva partidului ca instrument al falsificării vieții politice în România anilor 20-30 ai secolului XX, la fel astăzi cercetătorii în domeniu sunt chemați să argumenteze unele manifestări ale partidului actual ca instrument al discontinuității, falsificării interesului național;

– activitatea paradoxală, continuă/discontinuuă, a purtătorilor de interes național, inclusiv a celor ce guvernează în Republica Moldova, e determinată în special de factorul conjunctural, care deseori debusolează orientarea maselor de a percepe acest interes, a vectorilor săi prioritari de promovare. Așa a fost în timpul guvernărilor comuniste, anii 2001-2009, când turnurile la 180 grade ale vectorilor externi ai țării dinspre Est spre Vest (în 2003-2005) și viceversa (către sfârșitul mandatului al doilea), au condus la o instabilitate a interesului național al țării, dezorientând diversele segmente ale societății de a sesiza la justa valoare ce se întâmplă cu acest interes. La fel și în timpul guvernărilor liberal-democrate (AIE-1, AIE-2, AIE-3), ceva mai consecvente în alegerea priorităților interesului național spre euroasociere și eurointegrare, dominante în promovarea politicii interne și externe și, respectiv, în asigurarea continuității cursului politic, erau la ele mecanismele conjuncturale, frecvent supuse unor presiuni de monopolism al rolului de lider în calea reformării sociale. Tot în bază de conjunctură s-a creat și funcționează coaliția PSRM-ACUM, care fiind suprapreocupată de măsurile de deoligarhizare și

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

depolitizare a societății singură s-a împotmolit chiar în primele luni de guvernare în procesul politizării organelor de stat, ignorând sau marginalizând orice experiențe ale fostei guvernări democratice și preferând un nou element în promovarea interesului național, care în realitate se dovedește a fi unul discontinuu;

– relația interes național continuitate/discontinuitate sociopolitică deja mult timp este prejudiciată de raporturile tensionate dintre putere și opoziție, fapt confirmat în cei douăzeci și opt de ani de independență a țării de mentalitatea paradoxală și comportamentul paradoxal al tuturor guvernărilor și întregii opoziții, indiferent de coloratura politică. În cazul Republicii Moldova, în relațiile dintre aceste două forțe deseori se manifestă un stereotip de dușmănie, chiar de dispreț una față de alta. Nici guvernarea, inclusiv cea actuală (coaliția PSRM-ACUM) și nici opoziția, inclusiv cea actuală (parlamentară și extraparlamentară), nu au demonstrat capacități de realizare a misiunii lor de a colabora real și permanent în numele acestui interes, de valorizare a nevoii lor vitale una față de alta ca purtători în egală măsură a interesului național, ca responsabili în aceeași măsură de a-l promova. Fiind formulat și lansat în numele statului și societății civile ca nevoie conștientizată a națiunii în transformarea democratică a țării, asigurarea securității naționale, integrității teritoriale a țării, drepturilor și libertăților omului, interesul național, pe parcurs, este pus la bătaie de frecvențele ciocniri dintre putere și opoziție, mai mult, de conflictele lor permanente de identificare, valorice și de interes. Acesta din urmă se întretaie de obicei cu conflictele valorice și de identificare, care în condițiile Republicii Moldova au o pondere reală;

– interesul național, complementat cu fenomenul continuității, poate să se realizeze cu adevărat doar în condiții de consens între purtătorii săi, ceea ce e problematic astăzi în câmpul sociopolitic al țării noastre. Anume consensul, identitatea de păreri ale actorilor sociali și politici sunt acele valori cu care de obicei se asociază interesul național. Doar că aceste valori pot avea semnificație reală în raport cu interesul național, atunci când ele devin actualizate, când devin obiectul propriu-zis al continuității. În condițiile Republicii

Moldova, interesul național rar s-a bucurat de eforturi comune ale puterii și opoziției de a identifica pe calea dialogului căi și soluții de apropiere a pozițiilor. De aceea, a asocia interesul național al țării noastre cu consensul nu e posibil, fiindcă între putere și opoziție acesta dacă și apare, cum a fost în 2005 la alegerea șefului statului de către Parlament (dlui V. Voronin) sau tot atunci privitor la soluționarea conflictului transnistrian și la necesitatea eurointegrării pentru Republica Moldova, el nu are priză, destulă substanță. Este mai degrabă un consens silit, impus de împrejurări. Astfel, atât puterea, cât și opoziția trebuie să însușească pe deplin lecția consensului liber, actualizat prin vectorul continuității, ca bază de funcționare a interesului național;

– cel mai influent paradox ce afectează astăzi interesul național al Republicii Moldova este deficitul de continuitate al elitei conducătoare de a governa în cadrul alianțelor. Astfel, componentele acestora – ADR, AIE-1, AIE-2, AIE-3 nu au dat dovadă că cunosc suficient lecția colaborării în coaliție, utilizării bunelor experiențe ale predecesorilor, că pot activa eficient pentru interesul național într-o formulă optimă de tipul „unitate prin diversitate”. Acest fapt e confirmat îndeosebi de anevoioasele relații în timpul funcționării ADR-ului, care a guvernat doar jumătate din termen sau relații în timpul creării AIE-2 și campaniei de alegeri a șefului statului în câteva rânduri. Tot mai evidente devin tendințele deficitului de continuitate în promovarea interesului național de către coaliția PSRM-ACUM, care spre deosebire de celelalte au componente ideologic opuse, dar unite strict cu scopul de a nega, a distruge ceea ce a acumulat (inclusiv elementul pozitiv) guvernarea precedentă. Contradițiile de sens, dar și cele izvorâte din ambiții nesănătoase ale liderilor alianțelor din Republica Moldova sunt rezultanta unor cauze legate preponderent de combinarea ciudată în mentalitatea și comportamentul lor a elementului democratic și autoritar.

Referințe:

1. SACA, V. Relația transformări democratice-continuitate valorică în țările spațiului ex-sovietic. În: *POLIS. Revistă de Științe Politice*. Serie nouă, Iași, 2017, vol. V, nr.1 (15).

2. SACA, V. Evoluția conceptului de interes național în condițiile globalizării. În: *Interconexiuni în contextul globalizării* (coord. M. COTLĂU, Gh. MOHAMMADIFARD). Iași: PAN EUROPE, 2005.
3. IORGA, N. *Pagini alese*. Vol.II. București: Editura pentru literatură, 1965.

ACTIVITATEA OSCE ÎN DOMENIUL COMBATERII TERORISMULUI

Cristina EJOVA

Un mecanism important în combaterea terorismului la nivel internațional este OSCE, potențialul căruia poate fi îndreptat spre inițiativele comune antiteroriste. Intensificarea valului de crime teroriste a făcut această organizație să conștientizeze că problema globală a securității și a luptei împotriva terorismului trebuie abordată nu numai la nivel european, ci și la cel global. Fiind unul din elementele-cheie în noua arhitectură europeană de securitate, OSCE, cu componența sa unică, experiența de interdependență a statelor și a instrumentelor folosite în domeniul securității și cooperării, este capabilă să contribuie considerabil la lupta cu terorismul internațional. Angajamentele OSCE în domeniul combaterii terorismului sunt extinse și includ obligația asumată de către toate statele participante de a ratifica convențiile și protocoalele ONU privind combaterea terorismului.

În activitatea OSCE în domeniul combaterii terorismului, pot fi distinse câteva etape:

- Prima etapă (până în anul 2001) s-a caracterizat în mare parte prin natura declarativă a documentelor normativ-legale ale OSCE privind combaterea terorismului, care aveau un caracter exclusiv moral și politic (documentele finale ale Reuniunii de la Madrid din 1983, de la Viena din 1980, ale Conferinței de la Stockholm din 1986, ale Cartei de la Paris pentru Noua Europă din 1990, ale Summit-urilor de la Helsinki și Budapesta din anii 1992 și 1994, precum și Summit-ului de la Istanbul din anul 1999).

A doua etapă în activitatea OSCE ține de conștientizarea amplitudinii amenințărilor cu terorismul în legătură cu atacurile din 11 septembrie 2001. În documentele organizației insistent a răsădit îndemnul pentru statele participante să conlucreze ca un „front unit” împotriva „flagelului erei” – terorismul. La etapa actuală strategia OSCE în acest domeniu se sprijină pe Planul de Acțiuni de la București pentru lupta împotriva terorismului, care a fost adoptat în cadrul celei de-a 9-a întruniri a miniștrilor de afaceri externe ai OSCE în decembrie 2001, pe programul de acțiuni de la Bishkek, adoptat în cadrul Conferinței internaționale din 13-14 decembrie 2001, precum și pe Carta cooperării antiteroriste din anul 2002 etc.

În decembrie 2001 a fost adoptată „Declarația Conferinței internaționale de la Bishkek. Programul de acțiune”, care a fost primul pas în aplicarea măsurilor convenite la ședința Consiliului de Miniștri al Afacerilor Externe din București pentru a conecta potențialul acestei organizații unice la activitățile internaționale antiteroriste sub auspiciile ONU.

În cadrul Conferinței OSCE de la Baku (10-11 octombrie 2002) cu genericul „Rolul religiei și credinței în societatea democratică modernă: căutarea modalităților de combatere a terorismului și a extremismului”, participanții au decis să sprijine Rezoluția 1373 a Consiliului de Securitate al ONU, precum și alte rezoluții care vizează lupta împotriva terorismului internațional.

OSCE colaborează activ cu un șir de organizații regionale și subregionale în domeniul schimbului de experiență și de promovare a celor mai bune practici în domeniul luptei cu terorismul. În acest scop, în anul 2002, în cadrul OSCE a fost creată subdiviziunea antiteroristă în calitate de centru de ghidare a activității antiteroriste ale OSCE și care contribuie la dezvoltarea organizației. Subdiviziunea ajută statele membre ale OSCE în realizarea obligațiilor asumate în lupta cu terorismul, consolidând potențialul acestora în preîntâmpinarea și combaterea terorismului [3]. Subdiviziunea promovează și consolidează cadrul juridic internațional pentru combaterea terorismului în cooperarea cu Biroul ONU pentru Droguri și Criminalitate. De asemenea, subdiviziunea dată organizează seminare naționale și

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

subregionale care contribuie la ratificarea a 19 convenții în domeniul luptei împotriva terorismului [4].

În decembrie 2012, în cadrul Consiliului Ministerial din Dublin, statele participante la OSCE au adoptat *Cadrul Cuprinzător de Luptă împotriva Terorismului* („OSCE Consolidated Framework for the Fight against Terrorism”) [1]. *Cadrul Cuprinzător* prevede că OSCE își va coordona eforturile în mod intern și va coopera extern cu organizațiile regionale și internaționale relevante, inclusiv prin organizarea, după caz și, de preferință, anual, a unei conferințe concentrate, orientată spre rezultate, la nivelul OSCE, în domeniul combaterii terorismului. Lupta împotriva terorismului trebuie să se bazeze pe o abordare cuprinzătoare a securității, utilizând cele trei dimensiuni ale OSCE: dimensiunea politico-militară, dimensiunea economică și de mediu, și dimensiunea umană.

În cadrul Consiliului Ministerial al OSCE (Basel, 4-5 decembrie 2014), statele participante OSCE au adoptat două Declarații privind „Rolul OSCE în combaterea fenomenului luptătorilor teroriști străini, în contextul implementării Rezoluțiilor nr. 2170 (2014) și 2178 (2014) ale Consiliului de Securitate al ONU”, respectiv privind „Rolul OSCE în combaterea luărilor de ostatici și răpirilor pentru recompensă comise de grupările teroriste, în contextul implementării Rezoluției nr. 2133 (2014) a Consiliului de Securitate al ONU”.

Declarația privind prevenirea și combaterea extremismului violent și a radicalizării care conduc la terorism, precum și Declarația privind întărirea eforturilor OSCE de combatere a terorismului, în contextul atacurilor teroriste recente, au fost adoptate la ședința Consiliului de Miniștri de la Belgrad în anul 2015. La Belgrad, discuțiile s-au concentrat în special pe următoarele aspecte: tendințele și dinamica recrutării combatanților – teroriști străini; practicile și experiența în comunicarea strategică pentru prevenirea promovării și recrutării acestora; implicarea și posibilitățile tinerilor în procesul de a combate extremismul violent și radicalizarea care conduc la terorism; aplicarea experienței în identificarea și implicarea persoanelor care se află sub riscul de a fi radicalizate și recrutate ca combatanți – teroriști străini.

La etapa actuală, principalele domenii strategice și prioritare ale activității OSCE în lupta cu terorismul și combaterea extremismului

violent și a radicalizării care conduc la terorism sunt următoarele: prevenirea și suprimarea finanțării terorismului; contracararea utilizării internetului în scopuri teroriste; facilitarea dialogului și a cooperării pe probleme de combatere a terorismului, în special în cadrul parteneriatului public-privat între autoritățile publice și sectorul privat (cercurile de afaceri, industrie), precum și societatea civilă și mass-media; consolidarea eforturilor naționale pentru punerea în aplicare a rezoluției 1540 (2004) a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite privind neproliferarea armelor de distrugere în masă; ridicarea nivelului de securitate al documentelor de călătorie; și promovarea, și protejarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului în contextul măsurilor de luptă împotriva terorismului.

Referințe:

1. OSCE Consolidated Framework for the Fight against Terrorism, PC.DEC/-1063, 7 December 2012. <http://www.osce.org/pc/98008> (vizitat 17.02.2016).
2. UHRIG, R., HILLER, B. *OSCE Action against Terrorism: Consolidation, Continuity and Future Focus*. [Accesat 21.02.2019]. Disponibil: <https://ifsh.de/file-CORE/documents/yearbook/english/13/UhrigHiller-en.pdf>
3. Антитеррористическое подразделение ОБСЕ. [Accesat 21.02.2019]. Disponibil: http://www.un.org/en/sc/ctc/specialmeetings/2011/docs/osce/atu_factsheet_ru.pdf
4. Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе. Справочная информация. [Accesat 21.02.2019]. Disponibil: <https://www.files.ethz.ch/isn/176193/Russian%20Factsheet%20of%20the%20OSCE%20Action%20against%20Terrorism%20Unit.pdf>

**STANDARDE ȘI REGLEMENTĂRI PRIVIND
INTEGRITATEA PROFESIONALĂ
A FUNCȚIONARILOR PUBLICI**

Carolina MACOVEȚCHI

În Republica Moldova, integritatea funcționarilor publici și a demnitarilor constituie un subiect abordat prin prisma diferitelor criterii de apreciere, metode și măsuri de intervenție în asigurarea

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

acestei integrități, precum și metodele, măsurile și procedurile aplicate, în cazul încălcării acestui deziderat de către persoanele vizate. Per ansamblu, integritatea unui funcționar public sau a unui demnitar reprezintă un imperativ urmărit de orice autoritate sau instituție publică, aceasta conducând sigur la realizarea principiilor democratice de conducere a unui stat, precum și la asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române*, „integritatea” reprezintă însușirea de a fi sau de a rămâne intact, integru, onest, cinstit, corect, incoruptibil [1]. Prin urmare, este genul de virtute, care înglobează o serie de trăsături morale ale unei persoane. Este percepută ca sentiment al demnității, dreptății și conștiințiozității, care servește drept călăuză în conduita omului.

Astfel, integritatea reprezintă acțiunea bazată pe un set de principii consistente, solide. Poate fi considerată etalonul unei persoane, al unei organizații, instituții sau chiar al unei întregi națiuni. Este unitatea de măsură pentru încredere, competență și profesionalism. Element-cheie, pentru un nivel ridicat al integrității, sunt considerate a fi profunzimea acestor principii și adeziunea fiecărui om la acest set de principii. Prin urmare, o persoană nu poate fi „integră pe jumătate”, integritatea unei persoane se poate proba cu referire la întreaga sa activitate, și nu doar la anumite situații (perioade). Dacă persoana n-a avut un comportament corect și onest într-un anumit moment, el nu îl va dobândi nici în următoarea perioadă. Altfel spus: ori ești integru, ori nu ești; ori ai, ori nu ai această calitate.

În activitatea sa, funcționarul este ghidat de o serie de principii și norme de conduită. Funcționarii publici trebuie să respecte normele prevăzute de Codul de conduită și atunci când se găsesc în anumite situații, în care este posibilă încălcarea acestor norme, ei pot adopta diferite atitudini și măsuri în vederea păstrării propriei integrități profesionale. Aceștia trebuie să aibă un asemenea comportament nu din teama de a nu fi sancționați conform prevederilor legislative în vigoare, ci să aibă un comportament spontan, care să decurgă dintr-o conduită profesionistă conștientizată, interiorizată și însușită. Acest fapt poate să se întâmple, în mod spontan, doar atunci când normele

de conduită profesională sunt bine cunoscute de către funcționarii publici, sunt respectate mai întâi din convingere, iar abia după aceea, din dorința de a nu cădea sub incidența legii și de a nu fi sancționați.

Luând în considerare experiența statelor dezvoltate și particularitățile cadrului juridic autohton, precum și necesitățile de modificare și ajustare a acestuia, vom prezenta noțiunile principale privind integritatea profesională și alte tipuri de integrități. În acest sens, integritatea profesională este reglementată de: Legea privind evaluarea integrității nr. 325 din 23 decembrie 2013 [2]; Legea integrității [3]; Codul de conduită al funcționarului public [4]. Deci, conform art. 4, integritate profesională este capacitatea persoanei de a-și exercita obligațiile și atribuțiile legale și profesionale în mod onest, ireproșabil, dând dovadă de o înaltă ținută morală și maximă corectitudine, precum și de a-și exercita activitatea în mod imparțial și independent, fără vreun abuz, respectând interesul public, supremația Constituției Republicii Moldova și a legii. Conform Legii integrității – integritatea profesională presupune capacitatea *agentului public* [5] de a-și desfășura activitatea profesională în mod etic, liber de influență necorespunzătoare și manifestări de corupție, cu respectarea interesului public, a supremației Constituției Republicii Moldova și a legii. În literatura de specialitate, precum și potrivit Legii integrității, întâlnim și noțiunea de integritate instituțională, o novație în sistemul național de integritate, ce presupune integritatea profesională a tuturor agenților publici din cadrul entităților publice, cultivată, controlată și consolidată de către conducător, precum și toleranță zero la incidentele de integritate admise de agenții publici, prin sancționarea lipsei de integritate profesională a acestora.

Pornind de la definițiile menționate anterior, observăm pe cât de larg este spectrul integrității, aceasta este prezentă în sectorul public, dar și are o mare influență asupra sectorului privat, și reprezintă acea însușire de a fi integru, cinstit, incorupt, intact, întreg, onest, perfect. Or, aceste calități sunt necesare, în primul rând, în exercitarea funcțiilor de către funcționarii publici/demnitari (agenții publici), precum și de către instituții în ansamblu, deoarece fără aceste calități practic instituția nu poate activa sau activează în mod incorect.

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

Succesul instituției publice este legat de îndeplinirea cu onestitate a atribuțiilor, obligațiilor subiecților și restricțiile legale privind statutul acestor subiecți depinde de gradul de responsabilizare a lor [6] .

Autorul studiului *Integritatea funcționarilor publici și a demnitarilor. Ghid metodic*, Ion Tipa, menționează că integritatea, de fapt, determină imaginea instituției, autorității în care activează funcționarii publici și demnitarii. Integritatea funcționarului public și a demnitarului, raportată la activitatea pe care o desfășoară, ar putea fi însușirea morală a îndeplinirii oneste a prevederilor legale de către un funcționar public sau demnitar din cadrul unei entități publice. În context, autorul menționează particularitățile integrității, și anume: a) integritatea funcționarului sau a unui demnitar vizează calitatea morală a acestora; b) integritatea se referă la îndeplinirea onestă, cinstită, incoruptă a prevederilor legale de către funcționarul public sau demnitar; c) integritatea funcționarului public și a demnitarului reprezintă, în același rând, reflecția responsabilității și răspunderii directe, fără echivoc, pe care și-a asumat-o odată cu acceptarea funcției publice sau a mandatului, după caz deținut [7].

Astfel, deducem că indiferent de domeniul de activitate, de fapt, integritatea este cea călăuză în promovarea principiilor democratice în cadrul unei societăți dezvoltate și a statului de drept. Nu putem nega faptul că Republica Moldova, fiind un stat tânăr democratic, nu a implementat acele norme de etică și integriste, drept exemplu sunt: Codul de conduită al funcționarului public, codurile de conduită sau regulamentele interne care există în cadrul oricărei instituții publice, codul deontologic al judecătorului, al procurorului, avocatului, colaboratorului poliției, codurile de etică în cadrul instituțiilor academice, codurile adoptate la nivelul întreprinderilor, proiectele elaborate (legea integrității). Însă, problema nu este atât în existența cadrului juridic favorabil care, de fapt, este în permanentă modificare, cât în cultura juridică, încrederea persoanelor în posibilitatea efectuării schimbărilor și, mai ales, în respectarea de către fiecare persoană indiferent de statut a integrității profesionale [8].

În concluzii constatăm că, chiar dacă principal atât cadrul legal privind standardele de integritate, cât și instrumentele strategice

anticorupție au fost adoptate la nivel local, asigurarea implementării, a aplicabilității și efectivității acestora este un proces mai complicat, care își datorează ineficacitatea „capacității insuficiente a instituțiilor, lipsei cunoștințelor și competențelor personalului, precum și lipsei de voință politică în cadrul structurilor de vârf ale instituțiilor.

În acest sens, este evidentă necesitatea imperioasă a consolidării activităților de prevenție și educație în sfera standardelor de integritate publică, atât în ceea ce privește funcționarii publici, dar și cetățenii, alături de întărirea instrumentelor administrative de combatere a corupției, condiții *sine qua non* ale succesului strategiilor și politicilor publice anticorupție.

Existența unei instituții independente responsabile de verificarea averilor, conflictelor de interese și a stărilor de incompatibilitate ale agenților publici poate fi un mecanism destul de eficient în prevenirea și combaterea corupției și a cazurilor de îmbogățire nejustificată în sectorul public. Însă condiția principală pentru buna funcționare a acestui mecanism este existența unei voințe politice reale, care, pe de o parte, să asigure toate condițiile necesare pentru realizarea acestuia, iar pe de alta, să creeze un sistem de contracarare a tuturor tentațiilor de ordin politic de a-l controla sau influența.

Referințe:

1. *Dicționar explicativ al limbii române*. [Accesat 10.08.2019] Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/integritate>
2. *Legea nr. 325 din 23 decembrie 2013 privind evaluarea integrității instituționale*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 35-41. [Accesat 10.08.2019] Disponibil: <http://lex.justice.md/md/351535/>
3. *Legea nr. 82 din 25 mai 2017 integrității*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243. [Accesat 10.08.2019] Disponibil: <http://lex.justice.md/md/370852/>
4. *Codul de conduită a funcționarului public*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 74-75. [Accesat 10.08.2019] Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=327607>
5. *Agent public* – persoană încadrată într-o entitate publică și care exercită o funcție publică, o funcție publică cu statut special, o funcție de demnitate publică, este angajată în cabinetul persoanei cu funcție de demnitate publică sau prestează servicii de interes public, precum și alesul local.

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

6. Suport de curs la disciplina integritatea profesională și politici anticorupție, Chișinău, 2016 [Accesat 10.08.2019] Disponibil: <http://www.cna.md/public/files/Suport-de-curs-licenta-red1111169e92e.pdf>
7. TIPA, I. *Integritatea funcționarilor publici și a demintarilor în exercitarea funcției publice sau a mandatului, după caz*. Studiu conform contractului de grant AO CREDO. Îmbunătățirea cadrului legislativ și a practicii juridice. Chișinău 2015, pp. 30-35.
8. PROHNIȚCHI, E., KALUGHIN, M., PÎRVAN, V. *Consolidarea sistemului de integritate din Republica Moldova*. Chișinău, 2017 [Accesat 10.08.2019] Disponibil: <http://ipp.md/2017-10/consolidarea-sistemului-de-integritate-din-republica-moldova/>

REGIMUL JURIDIC AL OFICIILOR CONSULARE

Vladimir BORȘ

Pentru promovarea și dezvoltarea mai eficientă a relațiilor economice și comerciale bilaterale, statele convin la stabilirea relațiilor consulare, al căror scop este colaborarea într-un domeniu anumit al vieții internaționale, cel al protecției cetățenilor proprii, supraveghind sau contribuind în acest fel la punerea în practică a unui regim de drepturi recunoscute acestor cetățeni [6].

Această colaborare este realizată, în primul rând, prin intermediul *oficiilor consulare*, iar acolo unde acestea lipsesc, prin secțiile consulare ale misiunii diplomatice. Deși servesc pentru organizarea și dezvoltarea relațiilor de colaborare dintre state, ca și misiunile diplomatice, oficiile consulare se deosebesc de ele prin aceea că nu îndeplinesc funcții de reprezentare politică și nu sunt acreditați pe lângă guvernul statului de reședință. Aceștia au legături directe numai cu autoritățile locale ale acestui stat, au imunități și privilegii restrânse, sunt subordonați șefului reprezentanței diplomatice din țara de reședință. Cadrul normativ juridic, care reglementează modul de înființare, funcțiile și scopul oficiilor consulare, îl reprezintă Convenția de la Viena din 24 aprilie 1963 privind relațiile consulare [1], convențiile bilaterale și legile interne.

Înființarea, modul de organizare și de funcționare a oficiului

consular, structura sa internă și sistemul intern de desfășurare a activității sunt, în exclusivitate, opera a statului trimitător, pe care îl reprezintă. Cu toate acestea, oficiul consular există și activează în cadrul jurisdicției teritoriale a altui stat, așa încât profilul și anumite coordonate de bază constituie rezultatul acordului de voință al statelor care se află în raporturi de consulat. Dacă statul trimitător este cel care îi precizează atribuțiile, trebuie să admitem că statul de reședință este cel care decide în ce privește admisibilitatea exercitării acestor funcții.

Oficiile consulare se împart în mai multe clase, în funcție de rangul lor: consulate generale, consulate, viceconsulate și agenții consulare (art.1 lit. a Convenția de la Viena din 1963; art.5 pct.4 Legea cu privire la serviciul diplomatic [2]; art.8 Statutul Consular)[3]. Organizarea internă a oficiului consular, formarea secțiilor atribuite categoriilor mari de funcții consulare (secțiile pașapoarte, notarială, stare civilă, economică și comercială, culturală și de presă etc.), se efectuează în funcție de volumul și importanța ce se acordă activităților desfășurate de către oficiu.

Oficiile consulare, pentru îndeplinirea activităților puse în sarcină, trebuie să dispună de un personal corespunzător, capabil să acționeze efectiv și să exercite funcțiile consulare. În funcție de natura sarcinilor lor, de gradul de participare la realizarea scopurilor activității consulare, membrii oficiului consular se împart în mai multe categorii: personalul consular, personalul tehnico-administrativ și personalul de serviciu. Convenția de la Viena (art.1) distinge patru categorii: șeful de post consular („consuli generali, consuli, viceconsul și agenții consulari” – art.9); funcționari consulari; angajați consulari; membrii personalului de serviciu.

Funcțiile consulare sunt stabilite prin acordurile intervenite între statele respective ori conferite prin legea statului trimitător, în măsura în care statul de reședință nu se opune la exercitarea lor. Majoritatea convențiilor consulare se plasează pe linia practicii internaționale generale și, în special, a Convenției de la Viena din 1963 (art. 5).

Principalele funcții ale misiunilor consulare sunt: de a proteja, în statul acreditar, interesele statului acreditar și ale persoanelor fizice și juridice ale acestuia; de a favoriza dezvoltarea relațiilor comerciale,

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

economice, științifice și culturale dintre cele două state în vederea promovării unor relații de prietenie între ele; de a se informa prin mijloace licite asupra condițiilor și evoluției vieții comerciale, economice, culturale și științifice din statul acreditat și de a transmite aceste informații guvernului propriu; de a exercita controlul și inspecția asupra navelor maritime sau fluviale, precum și asupra aeronavelor și a echipajelor lor, aparținând statului acreditant; oficiilor consulare le revin atribuții și în materia protecției intereselor cetățenilor statului acreditant (eliberare de pașapoarte și acordare de vize, acordare de asistență cetățenilor statului acreditant care au reședință în circumscripția consulară respectivă); instrumentarea de acte notariale, de acte de stare civilă, de reprezentare în justiție, în materie succesorală (Cap. III *Statutul Consular*) etc.[5]

Funcțiile consulare, asupra cărora Republica Moldova și statele în cauză au convenit ca funcționarii consulari să le poată îndeplini, sunt enumerate și dezvoltate în convențiile consulare, pe care le-a semnat. Astfel, în Convenția consulară dintre Republica Moldova și Federația Rusă funcțiile consulare sunt cuprinse în Capitolul II (art.8-25) [7], iar în Convenția consulară dintre Republica Moldova și Ucraina în Capitolul III (art.8-24) [8].

Totodată, statele nu pot prevedea ceea ce viața impune și nu pot reglementa toate cerințele vieții sociale, care vor apărea pe parcursul aplicării convenției consulare și de care activitatea consulară trebuie să țină seama. În acest scop, se menționează că funcționarul consular are dreptul să exercite alte funcții atribuite oficiului consular de către statul trimitător, care nu sunt interzise de legile statului de reședință (art.8 lit. d Convenția Consulară dintre Republica Moldova și Ucraina).

Pe lângă activitatea consulilor de carieră, statele aplică astăzi în practica consulară și instituția consulilor onorifici (Cap. IV *Statutul Consular*) [9]. Convenția de la Viena conține un capitol special (Cap. III art.58-68) care cuprinde regulile ce stabilesc regimul aplicabil funcționarilor consulari onorifici și oficiilor consulare conduse de ei. Condițiile de înființare și de funcționare a consulatelor onorifice, precum și atribuțiile funcționarilor consulari sunt statuate prin

Regulamente (statute) interne [4].

În Republica Moldova funcția de consul onorific poate fi ocupată de cetățeni ai Republicii Moldova, de asemenea și de cetățeni ai statelor străine, care sunt dotați cu calități profesionale necesare pentru îndeplinirea exemplară a funcțiilor consulare. Consulul onorific nu poate fi funcționar în cadrul serviciului administrativ sau de stat și nu poate pretinde la salarizare sau la alte recompense pentru exercitarea funcțiilor consulare încredințate.

Consulul onorific este numit și destituit din funcție de către Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova cu acordul autorităților statului de reședință.

În circumscripția sa consulară, consulul onorific apără drepturile și interesele Republicii Moldova, ale persoanelor juridice și cetățenilor acesteia, favorizează dezvoltarea relațiilor economice, comerciale, tehnico-științifice, culturale, sportive, turistice dintre Republica Moldova și statul de reședință. În afară de funcțiile sale oficiale, consulul onorific este în drept să se ocupe și cu activitate comercială sau profesională.

Activitatea consulară a Republicii Moldova este realizată, în marea majoritate, de secțiunile consulare ale misiunilor diplomatice și de Consulatul General de la Frankfurt-pe-Main (Republica Federală Germană), Consulatul General de la Milano, Consulatul General de la Istanbul, Consulatul General de la Iași, Consulatul de la Odesa, Consulatul de la Padova [10], precum și de către consuli onorifici, numiți în străinătate pentru a exercita funcții consulare [11].

Referințe:

1. *Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare* din 1963.
2. *Lege cu privire la serviciul diplomatic* nr. 761-XV din 27 decembrie 2001. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 20 din 2 februarie 2002.
3. *Statutul consular*. Aprobabil prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 368 din 28 martie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.50-52 din 13 aprilie 2002.
4. *Regulament cu privire la consulul onorific al Republicii Moldova*. Aprobabil prin ordinul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova nr. 683 din 20 iunie 2007. În: *Monitorul*

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

- Oficial al Republicii Moldova*, nr.107-111, 27.07.2007, art.471.
5. BONCIOG, A. *Drept consular*. București: Editura Fundației ”România de mâine, 1998, pp.45-122.
 6. DIACONU, I. *Drept internațional public*. București: ”Șansa” SRL., 1999, p.107
 7. Tratatate internaționale. Vol. XXI. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, p. 127
 8. Tratatate internațional. Vol. XXII. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 1999, p.197-215.
 9. БОБЫЛЕВ, Г.В., ЗУБКОВ, Н.Г. *Основы консульской службы*. Москва: Международные отношения, 1986, сс.248-262.
 10. <https://www.mfa.gov.md/ro/advanced-page-type/misiuni-ale-republicii-moldova-strainatate?page=3>, accesat 11.09.2019
 11. https://www.mfa.gov.md/sites/default/files/document/attachments/Lista_CO_ale_RM_page_29_07.pdf) accesat 11.09.2019

CULTURA CA FACTOR DE DINAMIZARE AL RELAȚIILOR CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

*Mariana ȚÎBULAC-CIOBANU
Institutul de Istorie al AȘM*

Analizând situația culturală din Republica Moldova după 1991, observăm că aceasta se confruntă cu o problemă care pare veșnică și omniprezentă: și anume, insuficiența fondurilor disponibile pentru realizarea proiectelor din acest domeniu. Cultura Republicii Moldova este, așadar, un compartiment de activitate cu un nivel slab de autofinanțare. Din motiv că nu poate să țină piept, prin efort propriu sub aspect financiar, cultura Republicii Moldova are nevoie de desfășurarea anumitor proiecte comune cu alte țări mai dezvoltate în scopul sprijinirii creației naționale. În derularea anumitor programe, aceste întâlniri le-au oferit posibilitatea colaboratorilor culturali să consolideze relații, să facă schimb de informații, să-și împărtășească experiența cu colegii lor din alte țări participante la diverse proiecte. În acest scop, Guvernul României și-a propus dezvoltarea relațiilor de

bună vecinătate și cooperarea regională în spațiul sud-est european al Mării Negre, cu Republica Moldova, și anume, prin:

- promovarea relațiilor de bună vecinătate și cooperarea cu țările Europei de Sud-Est în realizarea Pactului de Stabilitate pentru asigurarea păcii, consolidarea democrației, respectarea drepturilor omului;
- protejarea intereselor României și ale UE în spațiul sud-est european și rezolvarea de o manieră coerentă și ofensivă a problemelor cu Ucraina în baza normelor de drept internațional public;
- promovarea relațiilor cu Republica Moldova în baza unei orientări proactive ce vizează, pe de o parte, respectarea drepturilor omului, consolidarea cadrului democratic și al reformelor economice, iar pe de altă parte, susținerea culturii românești. În acest sens, România și-a direcționat asistența către acordarea de burse, susținerea drepturilor culturale ale românilor, sprijinirea activităților care susțin aplicarea reformelor democratice și respectarea drepturilor omului.

Diplomația culturală constituie un suport pentru promovarea relațiilor bilaterale și pentru cunoașterea civilizației românești în lume. În acest scop, Guvernul României are în vedere elaborarea unui plan de acțiuni pentru expansiunea diplomației culturale, la fel și extinderea centrelor de cultură românească în străinătate, cu precădere în țările vecine, fixarea managementului de proiect în cadrul misiunilor diplomatice care să faciliteze organizarea evenimentelor culturale și înființarea centrelor culturale și de documentare pe lângă misiunile diplomatice cu statele vecine.

Dinamizarea relațiilor cu românii de pretutindeni, păstrarea identității naționale și culturale, alocarea fondurilor pentru susținerea unităților de învățământ de toate gradele, instituțiilor de cult și instituțiilor culturale, precum și acordarea de burse de studiu românilor aflați în afara granițelor, îmbunătățirea comunicării dintre comunitățile românești cu autoritățile publice, fundațiile și asociațiile culturale, sprijinirea editării și circulației ziarelor, revistelor și producțiilor audiovizuale, sprijinirea înființării de posturi radio și televiziune, toate acestea constituie obiectivele prioritare ale României în ceea ce privește colaborarea pe plan cultural cu statele vecine, deci și cu Republica Moldova.

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

Acțiunea statului român se bazează pe o viziune europeană de realizare a implicării Republicii Moldova în promovarea intereselor și drepturilor etnicilor români de peste hotare, în conformitate cu principiile fundamentale recunoscute de întreaga comunitate internațională – principiul suveranității teritoriale, principiul bunei vecinătăți, principiul respectării drepturilor fundamentale ale omului și al nediscriminării [1, p.468], precum și principiul reciprocității. În acțiunea sa, statul român va acorda în această perioadă prevalența necesară convenirii pe plan bilateral, cu statele de reședință ale etnicilor români, a modalităților de sprijinire a acestora. De asemenea, va ține cont de solicitările și nevoile specifice ale etnicilor români și comunitățile acestora, în vederea identificării de soluții corespunzătoare, indiferent de tipul programelor culturale.

Astfel, [Legea privind sprijinul acordat românilor de pretutindeni](#) reglementează drepturile persoanelor de origine română liber asumată, precum și ale celor ce aparțin filonului cultural românesc, care domiciliază în afara frontierelor de stat ale României [2, p.118], dar și atribuțiile instituțiilor competente. Legea mai prevede înființarea Institutului ”Euxodiu Hurmuzachi” pentru românii de pretutindeni, instituție publică de interes național, în subordinea Ministerului Afacerilor Externe și în coordonarea directă a secretarului de stat pentru românii de pretutindeni. Institutul ”Eudoxiu Hurmuzachi” are unele funcții și atribuții comune cu cele ale Ministerului Educației și Cercetării (în ceea ce privește acordarea burselor de studii pentru tinerii români din teritoriile de peste granițe) și Institutul Cultural Român la capitolul promovarea valorilor culturii românești în comunitățile românești de peste hotare, inclusiv prin intermediul filialelor locale.

De asemenea, sunt stabilite măsuri-cadru privind românii de pretutindeni, urmând ca acțiunea statului român să fie precis direcționată prin trasarea exactă a obiectivelor în relația cu aceștia, precum și prin indicarea modalităților de realizare a obiectivelor propuse. Contribuțiile privind sistematizarea și structurarea teoretică a relațiilor din domeniul cultural au evoluat pe parcursul timpului, iar activitățile cultural-artistice au jucat un rol predominant în alcătuirea

fundalului existențial al societății. Generând neconținut valori ce se acumulează și ierarhizează într-un veritabil patrimoniu material și spiritual, cultura are calitatea unică de a determina, pentru toți membrii unei comunități, o anumită specificitate pentru modul de a gândi, de a trăi și de a acționa. Esențialmente, ea este o problemă comunitară nu doar pentru „românii de pretutindeni”, cu rol determinant în ceea ce privește coeziunea și specificul societății românești.

Interesul științei managementului cultural pentru studierea istoriei culturii s-a declanșat în anii '90, ca urmare a constatării faptului că organizații economice cu același obiectiv de activitate, identic dotate din punctul de vedere al resurselor, obțineau performanțe diferite numai pentru faptul că își desfășurau activitățile specifice în spații aparținând unor culturi diferite [3, p.228]. Managementul instituției culturale constă în direcționarea organizației de profil cultural către o finalitate (producerea de valori în sens estetic, artistic, moral, spiritual, difuzarea și promovarea acestor valori, protejarea și punerea în circulație a patrimoniului cultural etc.).

Așadar, orice țară dispune de instrumente specifice pentru dinamizarea și promovarea culturii proprii pe scena internațională. Însăși colaborarea sau participarea Republicii Moldova la programele internaționale înseamnă promovarea culturii moldovenești în lume.

Referințe:

1. IACNIȚĂ, I. *Istorie și cultură. Evenimente, fapte, oameni*. Constanța: Ex Ponto, 2004. 299 p.
2. LEVENTE, S. *Multiculturalismul liberal*. Iași: Polirom, 2001. 346 p.
3. ZECHEU, V. *Management în cultură*. București: Litera Internațional, 2002. 264 p.

**ABORDĂRI CONCEPTUALE PRIVIND PRINCIPIUL
PROTECȚIEI MEDIULUI ȘI PROMOVĂRII UNEI
DEZVOLTĂRI DURABILE PRIN INTERMEDIUL
ACHIZIȚIILOR PUBLICE**

Tatiana CIOBANU, Dana BUECICU

Achizițiile publice reprezintă suma tuturor proceselor de planificare, stabilire a priorităților, organizare, publicitate și de proceduri, în vederea realizării de cumpărări de către organizațiile care sunt finanțate total sau parțial de bugete publice.

În Republica Moldova, achiziția publică, ca și instrument, are un rol important, întrucât prin intermediul procedurilor de achiziție se pot administra mai eficient finanțele publice, se poate eficientiza transparența de investiții, bunuri, servicii și se asigură promovarea unei concurențe loiale în rândul operatorilor economici. Pe lângă aceasta, prin intermediul achizițiilor publice se asigură ocrotirea vieții și sănătății oamenilor, protecția mediului, promovarea unei dezvoltări durabile, menținerea ordinii publice, facilitarea comerțului internațional, egalitatea în drepturi a părților contractante, aplicarea răspunderii în cadrul acestor proceduri. Conform art. 6 al Legii nr. 131 din 03.07.2015 privind achizițiile publice [1], reglementarea relațiilor privind achizițiile publice se efectuează în baza mai multor principii, printre care principiul protecției mediului și promovării unei dezvoltări durabile prin intermediul achizițiilor publice, care prescrie instituțiilor publice să ia în considerare aspectele de mediu și dezvoltare durabilă în cadrul achizițiilor publice.

În acest sens, notăm că fiecare produs sau serviciu cumpărat are impact asupra mediului pe parcursul întregului său ciclu de viață, de la extracția materiilor prime, fabricarea produsului și până la folosirea, eliminarea și/sau reciclarea lui. Astfel, achizițiile publice ecologice reprezintă un proces prin care autoritățile publice doresc să achiziționeze bunuri, servicii și lucrări cu un impact redus asupra mediului, pe durata întregului ciclu de viață al acestora. Cu alte cuvinte, produsele și serviciile achiziționate sub această noțiune țin

cont de factorii de mediu, achizițiile publice ecologice contribuind la diminuarea acestor impacturi, beneficiile fiind simțite atât la nivel local, cât și la nivel global.

Achizițiile publice în Republica Moldova au o istorie relativ scurtă, luând în considerare că prima lege privind achizițiile publice datează din 1997. La 03.07.2015 a fost adoptată Legea nr. 131 privind achizițiile publice, iar în iunie 2016, Republica Moldova a ratificat Acordul Achizițiilor Publice al Organizației Mondiale a Comerțului, iar acest lucru, de rând cu Acordul de Asociere Republica Moldova–UE, presupune luarea tuturor măsurilor de către statul nostru pentru liberalizarea comerțului și dezvoltarea sistemului achizițiilor publice în conformitate cu cele mai bune practici internaționale.

Legislația națională existentă este pregătită pentru dezvoltarea durabilă a statului și implementarea domeniului achizițiilor publice durabile. Astfel, Republica Moldova este pregătită pentru a dezvolta o economie mai competitivă, cu emisii mai scăzute de CO₂, pentru protejarea mediului, pentru dezvoltarea noilor tehnologii și metode de producție ecologică, pentru introducerea noilor rețele electrice inteligente și eficiente, pentru îmbunătățirea mediului de afaceri cu susținerea UE.

În acest sens, legislația este axată, într-o măsură mai mare sau mai mică, asupra celor trei piloni ai achizițiilor durabile: aspectul de mediu, economic și social. Aici se poate menționa că dreptul la un mediu inofensiv, dreptul la muncă, sănătate, la un trai decent, protecție socială este consfințit în Constituție, iar prioritățile statului în ceea ce privește eficiența energetică, implementarea marcării ecologice, promovarea liberei concurențe de rând cu acțiunile de armonizare a legislației naționale cu cele mai bune practici ale UE și internaționale creează o platformă de drept rezonabilă pentru implementarea achizițiilor publice durabile.

Este important de menționat că Legea nr. 131 din 03.07.2015 privind achizițiile publice instituie art. 23 [1], care denotă standarde de protecție a mediului, iar în cazul implementării achizițiilor durabile, acestea trebuie să se raporteze la sistemele de asigurare a calității bazate pe seriile de standarde europene relevante, precum și standarde de gestionare a mediului.

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

În conformitate cu principiul recunoașterii reciproce, autoritatea contractantă are obligația de a accepta certificatele echivalente emise de organismele stabilite în statele membre ale Uniunii Europene. În cazul în care operatorul economic nu deține un certificat de mediu astfel cum este solicitat de autoritatea contractantă, aceasta din urmă are obligația de a accepta orice alte certificări prezentate de operatorul economic respectiv, în măsura în care acestea confirmă asigurarea unui nivel corespunzător al protecției mediului.

Totodată, Legea nr. 131 din 03.07.2015 privind achizițiile publice la art. 69 [1] reglementează condiții speciale de executare a contractului de achiziții publice, iar printre acestea se regăsesc încurajarea formării profesionale la locul de muncă, încadrarea în muncă a șomerilor, a tinerilor și a persoanelor cu nevoi speciale, reducerea nivelului șomajului, formarea profesională a șomerilor și a tinerilor, protecția mediului, îmbunătățirea condițiilor de muncă și securitatea muncii, dezvoltarea mediului rural și formarea profesională a agricultorilor, protejarea și susținerea întreprinderilor mici și mijlocii.

În prezent, Agenția Achiziții Publice este acea autoritate de specialitate, în subordinea Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova, care are ca rol fundamental formularea, la nivel de concepție, și implementarea politicii în domeniul achizițiilor publice, inclusiv în ceea ce ține de achizițiile ecologice. Implementarea achizițiilor ecologice/durabile reprezintă o acțiune stabilită expres în Planul de acțiuni al Agenției, ceea ce denotă interesul instituțiilor statului pentru acest subiect. Prin urmare, există suportul necesar pentru promovarea conceptului de achiziții publice verzi/durabile și aplicarea acestuia în practică, inclusiv diseminarea posibilității de implementare a politicilor de mediu în rândul autorităților contractante prin organizarea și desfășurarea seminarelor de instruire [4].

O altă activitate ce denotă respectarea principiului protecției mediului și promovării unei dezvoltări durabile prin intermediul achizițiilor publice reprezintă utilizarea etichetelor ecologice în achizițiile publice verzi. Ecoetichetarea este o activitate care are ca scop stabilirea unui sistem voluntar de acordare a etichetei ecologice pentru produse cu impact minim asupra sănătății umane și a mediului, pe parcursul întregului ciclu de viață al produsului [2].

Etichetele ecologice existente au ca scop să ajute autoritățile contractante să identifice produsele sau serviciile ecologice și/sau durabile. În mare parte, etichetele pot ajuta pentru a economisi timp la elaborarea documentelor de atribuire, asigurând în același timp standarde înalte de mediu, care sunt aplicate în cadrul procedurilor de achiziții publice de către autoritățile contractante.

Un exemplu de ecoetichetă națională este „Agricultura Ecologică”. Aceasta reprezintă un semn ce confirmă faptul că procesul de producție este controlat de structurile de inspecție și garantează că produsul este obținut conform exigențelor agriculturii ecologice. Marca este înregistrată și recunoscută de 16 țări din UE. Produsele ecologice crescute/produse în Republica Moldova au aplicate pe ambalaj etichete ecologice cu marca „Agricultura Ecologică” [3].

În concluzie, susținerea protecției mediului și extinderea pieței de produse și servicii prietenoase cu mediul, precum și întregul suport politic, tehnic și instituțional în elaborarea și adoptarea politicilor de mediu contribuie la utilizarea eficientă a banilor publici. În aceste condiții, se poate de concluzionat că în Republica Moldova cadrul normativ existent este favorabil implementării achizițiilor publice durabile, iar Guvernul urmează să întreprindă acțiuni concrete, în vederea sensibilizării atât a societății civile, a mediului de afaceri, cât și a autorităților publice, pe de o parte, iar pe de altă parte, să monitorizeze autoritățile să implementeze strategiile de dezvoltare durabilă și să aplice corespunzător acțiuni concrete în acest sens, astfel contribuind în cea mai mare măsură la implementarea achizițiilor durabile și drept consecință fortificarea capacității economice a statului, diminuarea impactului negativ asupra mediului, precum și creșterea bunăstării sociale a populației.

Referințe:

1. Legea nr. 131 din 03.07.2015 privind achizițiile publice. În: *Monitorul Oficial*, nr.197-205/402 din 31.07.2015. Republicat: *Monitorul Oficial al R.Moldova*, nr.424-429/666 din 16.11.2018.
2. https://www.oneplanetnetwork.org/sites/default/files/1_legal_review_moldova_rom_final.pdf, accesat la 13.09.2019, 15.09.2019
3. <http://viitorul.org/files/library/Ghid%20Achizitii%20Publice%202017%20IDIS%20-%20WEB.pdf>, accesat la 13.09.2019, 15.09.2019

4. https://tender.gov.md/sites/default/files/document/attachments/ghid_privind_achizitiile_publice_durabile.pdf, accesat 13.09.2019, 15.09.2019

UNELE PARTICULARITĂȚI ALE JURISDICȚIEI MUNCII ÎN SFERA RELAȚIILOR PUBLICE

Angela ZUBCO

Jurisdicția muncii este privită bidimensional: drept sistem al organelor de jurisdicție ale statului, și sub aspectul activității desfășurate de aceste organe jurisdicționale cu scopul de a aplica în concret normele de drept material, sancționând pe cei ce încalcă aceste norme juridice. Având ca obiect soluționarea litigiilor de muncă, jurisdicția muncii se găsește într-o strânsă interdependență și conexiune cu diferite ramuri ale Dreptului muncii: *Dreptul constituțional, Dreptul civil, Dreptul procesual-civil, Dreptul administrativ, Dreptul protecției sociale*. Această conexiune se reflectă și în cadrul principiilor jurisdicției muncii din sfera relațiilor publice. Principiile generale ale jurisdicției muncii, care provin din Constituția Republicii Moldova, creează baza jurisdicției muncii. Pe lângă aceasta, jurisdicția muncii are un caracter asemănător cu cel al procesului civil și principiile generale ale procesului civil produc efecte la nivelul jurisdicției muncii, unele principii reflectând organizarea justiției ca serviciu public, iar altele fiind principii ale activității de judecată. Acestea li se alătură o serie de principii speciale reflectate în Codul muncii: *concilierea intereselor divergente ale părților, ce decurg din raporturile prevăzute la art.348; dreptul salariaților de a fi apărați de reprezentanții lor; dreptul angajatorilor de a fi apărați de patronate etc.*[1, art.350]. Cu toate acestea, jurisdicția muncii reflectă alte principii specifice dreptului muncii. Principiul *rezolvării pe cât posibil amiabile a conflictelor de munca*, oferă soluționarea amiabilă a conflictului de muncă, inclusiv a conflictelor de drepturi. În ceea ce privește principiul *accesibilității jurisdicției*, acesta se realizează prin gratuitatea justiției, scutire de taxă și proximitatea instanței. Gratuitatea jurisdicției muncii nu este generală, ea nu se extinde asupra

tuturor laturilor procesului (cheltuieli de transport, onorariul de avocat). Principiul *sarcina probei incumbă angajatorului* oferă salariatului o poziție mai bună în conflictul de muncă. Principiul *celerității*, prezumă soluționarea conflictelor de muncă, se judecă în regim de urgență, administrarea probelor în regim de urgență și lipsa apelului în aceasta materie. Hotărârea pronunțată de prima instanță în litigiile de muncă este executorie (restabilire și salariu). Principiul *specializarea completului de judecată*, presupune judecarea cauzei de către un complet specializat, ce oferă o jurisdicție a muncii calificată în sfera dată. Izvoarele jurisdicției muncii au și ele un șir de particularități. Izvoarele dreptului muncii pot fi clasificate în două categorii: *izvoare comune cu cele ale altor ramuri de drept* (Constituția Republicii Moldova, legile, hotărârile Guvernului Republicii Moldova etc.); *izvoare specifice dreptului muncii* (convențiile colective de muncă, contractele colective de muncă, regulamentele interne ale unităților etc.). La categoria izvoarelor dreptului muncii trebuie raportate și *reglementările internaționale* (convenții, acorduri, pacte) cu condiția ca țara noastră să fie parte la ele prin ratificare sau aderare. Practica judiciară (jurisprudența) contribuie numai la înțelegerea și aplicarea corectă a legii. Hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție, adoptate în vederea explicării unor prevederi legale, nu au caracter obligatoriu, și deci nu pot fi recunoscute ca izvoare formale de drept. Pot fi considerate izvoare ale dreptului muncii numai acele hotărâri care conțin norme generale și numai dacă ele au ca obiect de reglementare relații sociale de muncă, precum și alte raporturi juridice conexe. Au caracter de izvoare ale dreptului muncii și actele normative adoptate de ministere și de celelalte autorități ale administrației publice: regulamente, ordine și instrucțiuni, dacă au ca obiect de reglementare relații sociale de muncă.

Un aspect deosebit în sistemul particularităților jurisdicției muncii în sfera relațiilor publice îl joacă natura raportului juridic de muncă. De regulă, raporturile juridice individuale de muncă dintre salariat și angajator apar în baza contractului de muncă, încheiat potrivit Codului muncii. Natura juridică a raportului de funcție publică a constituit dintotdeauna un obiect al unei dispute dintre specialiștii de drept

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

public și cei de drept privat. În opinia doctrinarilor, raportul de serviciu al funcționarului public este un raport juridic de muncă, deoarece atât raportul juridic de muncă al salariaților, cât și raportul juridic de serviciu au o natură convențională (contractuală), fiind consecința acordului de voință dintre părți, chiar dacă în cazul raportului de serviciu nu se întocmește și nu se semnează *un contract*. Funcționarul public este numit într-o funcție publică, printr-un act individual de investire cu consimțământul său, acordul funcționarului public se dă în trepte, faza finală fiind jurământul [2, art.28-32]. Existența acordului de voință nu presupune că funcționarul public negociază un contract individual de muncă, ci contractul care se încheie astfel apare ca un contract administrativ de adeziune, clauzele sale neputând fi negociate, singura opțiune a celui în cauză fiind de a accepta sau nu condițiile de muncă și salariu. Raportul care se naște în urma realizării acordului de voință – *de serviciu* (între autoritatea sau instituția publică și funcționar), prezintă elemente specifice unui raport de muncă; prestarea muncii și salariul, constituie obiect și, respectiv, cauză atât în cazul contractului individual de muncă, cât și în ipoteza raportului de serviciu. Atât dobândirea calității de salariat, cât și dobândirea calității de funcționar public presupun subordonarea persoanei fizice față de angajator, respectiv față de autoritatea sau instituția publică în cadrul căreia desfășoară activitatea. Stabilitatea funcționarilor publici nu este specifică exclusiv acestei categorii de personal, ci și salariaților. Drept urmare, raporturile de serviciu ale funcționarilor publici reprezintă o specie a raporturilor de muncă atipice și cu particularități evidente față de raportul juridic de muncă al salariaților [3, p.176-186].

Or, atât dobândirea calității de salariat, cât și dobândirea calității de funcționar public presupun subordonarea persoanei fizice față de angajator, respectiv față de autoritatea sau instituția publică în cadrul căreia desfășoară activitatea. Funcționarul este purtător al puterii publice pe care o exercită în limitele funcției sale, iar salariatul încadrat la un angajator (autoritate sau instituție), nu dispune de astfel de atribuții de putere. Funcționarii publici au un drept legal la carieră, pe când salariatul îl poate avea dacă s-a stabilit prin contractul colectiv

de muncă sau prin regulamentul intern, iar negocierea colectivă pentru funcționarii publici poate fi axată pe aspecte foarte restrânse ale raportului de muncă. Pe lângă aceasta există și alte particularități care nu pot fi prezentate din cauza formatului restrâns al publicației.

În concluzie, este imposibil de separat componenta administrativă de componenta de drept al muncii în cadrul raportului juridic, atipic, al funcționarului public cu autoritatea publică angajatoare. Raportul de serviciu din sfera relațiilor publice face parte din sfera largă a raporturilor juridice de muncă, în sens extins, dar examinarea acestuia trebuie să rămână în atribuția dreptului administrativ. Astfel, Jurisdicția muncii în sfera relațiilor publice a îmbinat un șir de particularități care au definit-o evolutiv drept o jurisdicție specială, axată pe particularitățile raportului juridic de muncă în sfera relațiilor publice și pe protecția dreptului muncii din domeniu.

Referințe:

1. Codul muncii adoptat prin Legea nr.154-XV din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.159-162/648 din 29.07.2003(Titul XII, art. 348-370).
2. Legea nr.158-XVI din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.230-232 din 01.01.09, art.28-32.
3. SADOVEI, N. *Dihotomia raportului juridic al muncii*. Chișinău: „Garomont-Studio” SRL, 2011, pp.176-186.

**OBIECTIVE STRATEGICE DEZVOLTATE
DE OIPC INTERPOL**

Vladimir STERPU

Globalizarea a transformat natura criminalității și a nevoii de securitate. Sistemele naționale de securitate nu mai sunt adecvate pentru a face față globalizării criminalității, care a ajuns să includă domenii foarte complexe și interdependente. Dimensiunea transnațională a crimei secolului XXI impune un răspuns global.

Alături de alte organizații internaționale, OIPC INTERPOL se implică activ în procesele de reformare a sferei de securitate, des-

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

fășurându-și activitatea în condițiile emergenței și diversificării amenințărilor, riscurilor și pericolelor. Depune efortul de a transforma în realitate cooperarea internațională în vederea combaterii terorismului, criminalității informatice, criminalității organizate și a altor noi forme de insecuritate.

După atentatele teroriste din 11 septembrie 2001, organizația își reconfigurează strategiile sale de securitate. „Noul INTERPOL nu este doar o colecție de baze de date și rețele de comunicații”, declara pe atunci secretarul general Ronald K. Noble reprezentanților naționali la Adunarea anuală a INTERPOL-ului din 2002. Organizația s-a plasat în fruntea procesului de cooperare, coordonare și construire a unei noi arhitecturi a securității globale. Paralel cu preocupările sale tradiționale, organizația dezvoltă direcții inovatoare, unde cunoașterea ghidează întreaga activitate. Funcționând în relație cu diverși formatori de securitate și insecuritate, pentru INTERPOL-ul „global” nu înseamnă peste tot, dar oriunde în cadrul acestor relații. Se produce un etos politic comun prin numeroase întâlniri, conferințe, formări etc. „Datorită INTERPOL-ului poliția globală se dezvoltă dintr-un amestec distinct al instrumentelor juridice, al justificărilor bazate pe nevoi și scopuri comune și cooperare concentrată în cadrul unei asamblări umane și tehnologice” [1, p. 231-261]. Este un experiment demn de remarcat în dezvoltarea unui cadru comun de funcționare, unde poliția globală a găsit modalitatea de a acționa prin vasta gamă de mecanisme naționale de aplicare a legii. INTERPOL-ul s-a schimbat și s-a asimilat în contexte de acțiuni eterogene, din parteneriate cu Tribunalele Penale Internaționale și cu o serie de entități ale Organizației Națiunilor Unite, transformându-se într-o structură complexă și flexibilă de securitate, furnizoare de strategii de securitate. Adaptarea capacităților tehnologice și umane ale organizației la formele specifice naționale de activitate a poliției sunt ceea ce numește M. STALCUP partea „globală” a „familiei INTERPOL” [1, p. 231-261].

INTERPOL-ul este exemplul unei organizații care a experimentat. Noile provocări cu care se confruntă securitatea la nivel național, subregional, regional și global a impus organizația să răspundă eficient la amenințările mereu în schimbare. În acest sens, Ronald

K.NOBLE în discursul său ținut în cadrul celei de a 73-a Adunări Generale a INTERPOL declara: „Împărtășim o povară grea. În mare măsură, bunăstarea societății depinde de succesul nostru. Noi avem obligația de a face față acestei responsabilități, încercând în mod constant să găsim noi modalități de combatere a criminalității. Deși nu există nici o garanție pentru succes, însă nu putem rămâne inactivi. Trebuie să acționăm!” [2].

Direcțiile prioritare de activitate ale INTERPOL-ului se schimbă în funcție de sursele de insecuritate care apar. Pentru perioada curentă *Cadrul strategic 2017-2020* servește ca o foaie de parcurs pentru activitățile globale ale INTERPOL. Conținând viziunea, misiunea, valorile și obiectivele organizației, este conceptul prin care toate activitățile sunt definite, executate și evaluate. Stabilit pentru o perioadă de patru ani, *Cadrul strategic* este aprobat de organul suprem de conducere al INTERPOL-ului, Adunarea Generală. Pornind de la documentul citat, obiectivele strategice ale organizației sunt:

1. Servește ca centru de informare la nivel mondial pentru cooperarea în domeniul aplicării legii. Schimbul de informații privind poliția se află în centrul mandatului INTERPOL. Se administrează canale de comunicare sigure care leagă împreună Birourile Centrale Naționale din toate țările membre cu alte agenții și parteneri autorizați și care oferă acces la o serie de baze de date criminale. Se lucrează la consolidarea acestei infrastructuri tehnice, la extinderea accesului la serviciile organizației și la permiterea interoperabilității cu alte sisteme informaționale relevante. De asemenea, susține țările membre în îmbunătățirea calității schimbului de date și în realizarea analizelor, pentru a permite comunității de aplicare a legii să ia decizii tactice, operaționale sau strategice bine informate [3].

2. Oferă capacități de ultimă oră pentru poliție, care sprijină țările membre în lupta și prevenirea infracțiunilor transnaționale. Un număr mare de capacități de poliție – cum ar fi criminalistica și instruirea – stau la baza celor trei programe globale de combatere a criminalității (combaterea terorismului, criminalitatea informatică și criminalitatea organizată și emergentă). Organizația caută să servească drept catalizator pentru eforturile de aplicare a legii la nivel mondial, regional și

național. În special, colaborează direct cu Birourile Centrale Naționale și agențiile specializate, dar și cu grupuri multidisciplinare, pentru a deveni un centru recunoscut pentru oferirea de expertiză, facilitarea schimbului de bune practici și găzduirea facilităților de formare. În cele din urmă, aceste capacități se vor combina pentru a obține cel mai bun rezultat operațional [3].

3. Conduce abordări inovatoare la nivel mondial privind poliția. Organizația se angajează să îmbunătățească instrumentele și serviciile pe care le oferă și să acționeze ca un incubator pentru cercetare și dezvoltare de soluții și standarde pentru poliția internațională. Se străduiește să se asigure că inovarea devine parte a culturii interne de lucru, susținută la toate nivelurile organizației. De asemenea, va consolida rolul de think-tank mondial al poliției și un forum de schimb la nivel de experți, cu accent pe tendințele viitoare și pe previziunea strategică [3].

4. Maximizarea rolului INTERPOL în cadrul arhitecturii globale de securitate. Acest obiectiv urmărește să pună capăt lacunelor de informații din arhitectura securității globale, să consolideze cooperarea dintre sectoarele și entitățile relevante și să sporească gradul de conștientizare și sprijin politic pentru programele INTERPOL. Organizația caută să federalizeze comunitatea internațională în jurul obiectivelor comune privind securitatea și să fortifice livrarea la nivel regional și la nivel local de programe și capacități pentru atingerea obiectivelor respective. Acest lucru ar putea necesita, de asemenea, consolidarea bazelor juridice ale organizației pentru furnizarea mai eficientă a serviciilor [3].

5. Consolidarea resurselor și a structurilor de guvernanță pentru o performanță operațională îmbunătățită. Pentru a ține pasul cu evoluția peisajului de aplicare a legii, organizația continuă să modernizeze structurile și procesele organizației pentru a asigura livrarea eficientă a capacităților și serviciilor. INTERPOL-ul își va concentra eforturile pe implementarea unui model de finanțare durabilă pentru organizație, abordând riscurile la nivel organizațional, promovând gestionarea schimbărilor, înaintând o strategie durabilă de resurse umane și reevaluând cadrul de guvernanță [3].

În noua arhitectură de securitate globală, INTERPOL-ul se poziționează drept un furnizor de strategii inovative de securitate în țările membre. OIPC INTERPOL oferă un cadru conceptual de dezvoltare și implementare a strategiilor de securitate, devenind unul dintre actorii influenți ai noii arhitecturi a sistemului de asigurare a securității globale, capabil de a implementa noi mecanisme de securitate și a reacționa rapid la riscurile asimetrice. Organizația a realizat cea mai de succes evoluție printre organizațiile internaționale, oferind instrumente internaționale eficiente de cooperare transfrontaliere.

Referințe:

1. STALCUP, M. Interpol and the Emergence of Global Policing. In: *Policing and Contemporary Governance. The Anthropology of Police in Practice*. New York: Palgrave MacMillan, 2013, pp. 231-261.
2. NOBLE RONALD, K. *Security for citizens at home and aboard*. 73-rd INTERPOL General Assembly. Cancún, Mexico, 5 October, 2004. 7 p.
3. Priorities. [Accesat 10.09.2018]. Disponibil: <https://www.interpol.int/-/About-INTERPOL/Priorities>.

**ASPECTS REGARDING THE APPLICATION OF THE
NORMS OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW IN
THE SETTLEMENT OF THE TRANSNISTRIAN CONFLICT**

Diana BENCHECI, Alexander KURTSKHALIA

The concept of international humanitarian law has a lot of substitutes, initially entering the language of law under the name of "Law of War" ("Droit de la guerre", "Kriegsrecht"), with two meanings: jus ad bellum, that designates the rules on the conditions under which a State may use the armed force and jus in bello, ie the set of rules applicable between the parties of the armed conflict [1, p. 275].

With the creation of the International Committee of the Red Cross in 1863, which undertook the task of stimulating the codification of the rules of the protection of combatants and non-combatants, as well as of civilians, jus in bello divides into two branches – the Law of War and Humanitarian Law [2, p. 322]. Coding conferences at the end of the nineteenth and early twentieth centuries enshrined the law of war

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

in the formula "laws and customs of war". Subsequently, the last major codification of 1977 brought together the two branches – the Law of War and Humanitarian Law – into a new concept: "The International Humanitarian Law of Armed Conflicts," which is the official name.

Taking into account that international humanitarian law applies only in times of armed conflict, we should clarify whether there is an armed conflict in the Transnistrian region. In that case, we rely on the Court of Appeal's definition of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) on the Tadić case, which states that "an armed conflict exists whenever there is a use of armed force between states or durable violence between authorities and organized armed groups or between such groups within a state" [3].

Although, the Transnistrian conflict could be considered frozen since the hostilities ceased in 1992, the Tadic decision seems to include the conflict between the Republic of Moldova and Transnistria as an "armed conflict" because there was a prolonged armed conflict between governmental authority (Republic of Moldova) and an organized armed group (Transnistria), but a peaceful settlement has not been achieved yet.

Would this suggest that international humanitarian law should be applied in the Transnistrian region, as Tadić defines, international humanitarian law also extends in peacetime? Besides the cessation of hostilities, will it be until the end of the peace or until a peaceful solution is achieved?

Although a number of initiatives bringing the peace to Transnistria were adopted, they have failed, and Russian troops are still present in the region in a capacity of peacekeepers. Transnistria came forward with an initiative to strengthen the statehood, whereas having no recognition from the international community and a little chance to obtain such recognition. In the case of the withdrawal of Russian peacekeeping troops, a military conflict can appear again. Therefore, we conclude that a situation of armed conflict has existed and continues to exist in the Transnistrian region and that international humanitarian law should apply.

In the following, it is necessary to determine the categorization of this conflict. If the involvement of the Russian Federation has any impact on this categorization, there is a need to understand the potential extent of the application of international humanitarian law in the region.

Underscore that that the USSR was a party of the Geneva Conventions of 1949, including the Additional Protocols I and II of 1977 and the Republic of Moldova was a party by succession, in accordance with the provisions of the Government Decision of R.M. no.442 of 17.07.2015 for the approval of the Regulation on the mechanism for the conclusion, application, and termination of international treaties.

In recent years, there have been a number of calls for the modification of international humanitarian law by abandoning the division of international and non-international armed conflicts, but the respective classification is still in force [4, p.34]. Within this context, the question is whether the involvement of the Russian Federation has transformed the Transnistrian conflict into an international armed conflict, thus triggering the potential for the application of the entire corpus of international humanitarian law.

Moreover, it is important that a legal regime, and especially an expansive legal regime, is effectively applied in cases such as Transnistria, because, as this territory is a de facto state, there are no obligations and possibilities to apply the standards and international norms, leaving the population of Transnistria without international legal protection [5, p.63].

The regime of international humanitarian law offers a certain level of protection for the population, prosecuting alleged offenders for war crimes, such as rape, murder and torture, protecting civilian assets [6, p.118]. However, as mentioned above, the potential level of protection depends on the classification of the conflict.

Although, it is often claimed that the situation in Transnistria is used as an instrument of the Russian Federation's policy of "close vicinity" [7, p.15], there is a need of a detailed examination of the conflict to determine the extent of Russian Federation's involvement

in the planning and managing of the Transnistrian governance. This issue, as well as the continued existence of the de facto state of Transnistria, was addressed by the European Court of Human Rights (ECHR) in the case of *Ilaşcu and others vs. Moldova and the Russian Federation* [8, p.59]. The court examined the issue in order to determine whether Russia's involvement in the conflict was sufficient to bring the conflict under Russia's jurisdiction. This case examined by the ECHR is the main source of information regarding the involvement of the Russian Federation in the Transnistrian conflict.

References:

1. LIEBLICH, E. On the Continuous and Concurrent Application of ad Bellum and in Bello Proportionality. In: *Case Western Reserve Journal of International Law (USD)*, 2016, vol. 48, issue 1-2.
2. LIEBLICH, E. The Facilitative Function of Jus in Bello. In: *European Journal of International Law (USD)*, 2019, vol. 30, issue 1.
3. *Prosecutor vs Tadić, Appeal Chamber Decision, (Case No. IT-94-1-A)*, 14 December 1995, Tadić Jurisdiction Decision // <http://www.unhcr.org/refworld/docid/40277f504.html> [accessed at 15.05.2019].
4. WILLMOTT, D. Removing the distinction between international and non-international armed conflict in the Rome Statute of the International Criminal Court. In: *Melbourne Journal of International Law (Australia)*, 2004, no.5.
5. O'REILLY, K., HIGGINS, N. The Role of the Russian Federation in the Pridnestrovian Conflict: an International Humanitarian Law Perspective. In: *Irish Studies in International Affairs (Ireland)*, 2008, vol. 19.
6. SASSÖLI, M. *International humanitarian law: rules, controversies and solutions to problems arising in warfare*. Northampton: Edward Elgar Pub., 2019.
7. VORONOVICI, A. Internationalist Separatism and the Political Use of „Historical Statehood” in the Unrecognized Republics of Transnistria and Donbas. In: *Problems of Post-Communism (USA)*, May 2019.
8. *Case Ilaşcu and others vs Moldova and Russia, App. No. 48787/99* (E.C.H.R., July 8, 2004), p.59 // [http://justice.md/file/CEDO_judgments/-Moldova/ILASCU%20SI%20ALTII%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/-Moldova/ILASCU%20SI%20ALTII%20(ro).pdf) [accessed at 07.05.2019].

CADRUL LEGISLATIV AL SISTEMULUI NAȚIONAL DE SECURITATE

Marcel BENCHECI, Andrian MUNTEANU

Republica Moldova își adaptează continuu sistemul național de securitate la exigențele celui internațional, acordând prioritate contextului european de asigurare a securității. Un element important al sistemului național de securitate este cadrul legislativ-normativ în domeniu. În articolul curent, autorul își propune să treacă în revistă cadrul legislativ adoptat de Republica Moldova de la independența sa în domeniul securității naționale.

Contextul normativ de securitate derivă din Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994, care a determinat inițierea procesului de conformare a legislației în vigoare la prevederile Legii Supreme. Constituția a definit și a consolidat caracterul distinct al politicii de securitate și apărare a țării noastre. În art.11 al Constituției se declară statutul de neutralitate permanentă al Republicii Moldova și se stipulează că țara noastră nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său.

În perioada estimată, politica sectorială în domeniu este caracterizată de adoptarea legislației în domeniu, cum ar fi: Legea cu privire la apărare; Legea cu privire la forțele armate; Legea despre obligațiunea militară și serviciul militar al cetățenilor Republicii Moldova, prin care au fost stabilite bazele organizării și asigurării apărării naționale și modul de realizare a datoriei constituționale a cetățenilor pentru apărarea Patriei. În această perioadă, politica de securitate și apărare este orientată spre afirmarea Republicii Moldova ca subiect de drept internațional și ca actor al sistemului internațional de securitate prin aderarea țării la cele mai importante organizații internaționale, prin consolidarea parteneriatelor cu statele de interes strategic. Astfel la 5 mai 1995 a fost adoptată Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova, considerată un important act juridic, având menirea să determine politica de securitate și apărare a Republicii Moldova. Multiplele curențe, erori și contradicții din

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

Concepția Securității Naționale, precum și deficiențele actelor legislative cu caracter strategic care se bazează pe prevederile Concepției au format treptat opinia despre caracterul deficitar al acestuia și despre necesitatea elaborării unui nou document elaborat în 2008 [1, p.24]. Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova, adoptată în anul 2008, la fel, conținea un șir de lacune, având un caracter declarativ, aplicabilitate limitată și interpreta confuz riscurile și amenințările la adresa securității naționale a Republicii Moldova, iar Strategia Securității Naționale, adoptată în anul 2011, o devansează cu mult. Spre exemplu, în cazul conflictului transnistrian nu este pusă în discuție prezența forțelor militare și a armamentului rusesc pe teritoriul necontrolat al Republicii Moldova, fapt ce denotă inconsecvență în soluționarea conflictului, dar și tendința de a camufla faptele reale care condiționează menținerea regimului separatist din raioanele din stânga Nistrului. În acest document nu se face referință la staționarea trupelor militare ruse în Transnistria, ci se enunță despre evacuarea unor trupe străine de pe teritoriul Republicii Moldova [2, p. 268]. În consecință, Concepția face o distincție între trupele pacificatoare din Federația Rusă, care își onorează misiunea, și așa-zisa armată transnistriană, care este prezentată în calitate de amenințare gravă pentru securitatea națională. Reabilitarea prezenței militare ruse este cu atât mai vizibilă, cu cât în Concepție nu există nicio mențiune cu privire la decizia Summit-ului OSCE de la Istanbul din 1999 privind retragerea forțelor ruse de pe teritoriul Republicii Moldova și la Tratatul cu privire la Forțele Convenționale din Europa [3].

Autorii Concepției Securității Naționale a Republicii Moldova vorbesc despre inițiativa de a deveni producători de securitate, neancorând la acest document prevederile Strategiei Europene în domeniul Securității, Politicii Externe și de Securitate Comună, respingând definitiv perspectiva de integrare euroatlantică, invocând participarea la consolidarea componentei de securitate a Comunității Statelor Independente. Or, pentru a deveni generator de securitate, Republica Moldova trebuie să aplice rațional tendințele regionale în domeniul securității [4]. În această Concepție unele componente de bază ale securității unui stat, cum ar fi securitatea alimentară, nici nu

sunt schițate, iar altele (spre exemplu, securitatea economică) sunt abordate cu superficialitate.

În conformitate cu viziunile doctrinare naționale, de facto cel mai important act juridic al politicii naționale de securitate și apărare ce determină funcționarea sistemului de securitate și apărare, formele de asigurare a securității naționale, mecanismele și instrumentele de guvernare ale sistemului securității este nu Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova, ci Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova. Elaborarea Strategiei Securității Naționale a constituit un subiect distinct de-a lungul anilor în cadrul mai multor Planuri de acțiuni, inclusiv al celor de cooperare între Republica Moldova și NATO (IPAP), însă a început de facto numai după aprobarea Concepției Securității Naționale a Republicii Moldova din anul 2008. Acest proces a fost unul lung, anevoios și finalizat cu mare întârziere. Abia la 15 iulie 2011 Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Strategia Securității Naționale, care constituie primul document de acest gen din Republica Moldova. Strategia a preluat o abordare identică cu cea din Strategia Securității Europene în domeniul securității, conform căreia „securitatea națională a unui stat european nu mai poate fi privită în izolare” și „ține cont de abordarea esențială a securității naționale, caracterul multidimensional și interdependent al acesteia, determinat atât de starea de lucruri din domeniile politic, militar și al ordinii publice din țară, cât și de situația din sfera economică, socială, ecologică, energetică etc.”.

Proiectul noii Strategii, care în prezent se află în proces de analiză la Președinția Republicii Moldova și de consultare cu Academia de Științe a Moldovei, expune referințe noi care nu figurau anterior în actele oficiale. În acest proiect al Strategiei, în mod aparte se propune pentru prima dată declararea că pe continentul european NATO rămâne a fi Alianța politică și militară cu cele mai performante capacități militare și tehnologice, cu cel mai sporit nivel al coeziunii valorilor și al solidarității aliaților, în stare să asigure securitatea și apărarea colectivă în arealul de referință. În același rând, Uniunea Europeană, în calitate de principală structură și comunitate economico-politică pe continent, constituie factorul integrant și stabilizator în cadrul sistemului european și internațional de securitate.

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

În aceeași perioadă, la 31 octombrie 1995, au fost adoptate atât Legea securității statului, cât și Legea privind organele securității statului, ambele excluzând unele lacune ale Concepției Securității Naționale, completată conceptual și structural. Legea privind organele securității statului vine cu o completare descriptivă a Legii securității statului.

Cadrul legislativ al sistemului securității naționale este determinat de mai mulți factori, printre care: interesele naționale; principalele amenințări, riscuri și vulnerabilități la adresa securității naționale; principalele repere ale politicii externe și ale politicii de apărare; căile de asigurare a securității naționale.

Referințe:

1. PÎNTEA, Iu. ș.a. *Perspectivile cooperării Republicii Moldova în cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comună*. Chișinău: Bons Offices, 2011. 48 p.
2. BENCHECI, M. *Politica de securitate a Republicii Moldova*. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Științe politice, relații internaționale și studii de securitate”*, Sibiu, România, 2012, pp.328-331.
3. DUȚU, P., DINU, A. *Primăvara arabă și mediul de securitate*. În: *Echilibrul de putere și mediul de securitate*. Vol.I/ P. Duțu (coord). București: Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2011, pp.166-179.
4. GROSU, V. *Considerații privind Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova*. În: *Jurnal Academic*, 2008, nr.9. http://www.prisa.-md/rom/analize_csn_juracademic-grosu [accesat la 22.07.2019].

RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU UCRAINA DIN PERSPECTIVA VECTORULUI EUROPEAN

Cristina PAUNESCU

Republica Moldova și Ucraina, două țări vecine, cu o perioadă a trecutului comună și cu aceleași obiective pentru viitor, în primul rând – integrarea europeană, se susțin reciproc în promovarea vectorului de dezvoltare, mențin o colaborare armonioasă pe toate dimensiunile. Cadrul juridic, care include peste 220 [1] de acorduri bilaterale, demonstrează oportunitățile unui dialog armonios dintre Chișinău și Kiev.

În ultimii ani, ambele părți au reușit să activeze vădit dialogul politic moldo-ucrainean. În prezent intensitatea contactelor bilaterale, inclusiv la nivel înalt, este una fără precedent. Intensitatea contactelor la nivel de Prim-miniștri ai ambelor state, vizita la Chișinău a Premierului ucrainean Vladimir Groisman în 2017[2], precum și multiplele întâlniri ale Prim-ministrului Republicii Moldova Pavel Filip cu Președintele Ucrainei Petro Poroșenko. De asemenea, remarcăm interacțiunea pe linia ministerelor de Externe, în special vizita oficială la Kiev a ministrului Tudor Ulianoschi în 2018. Agenda moldo-ucraineană este una consistentă și vizează mai multe domenii: interacțiunea la frontieră, recunoașterea reciprocă a drepturilor de proprietate, funcționarea Complexului hidroenergetic Nistean, cooperarea în domeniile transporturilor, ecologiei, energiei. Din acest punct de vedere, considerăm că rezultatul principal al eforturilor depuse constituie reconfirmarea la nivel înalt a atașamentului și disponibilității ambelor părți de a avansa mai rapid pe calea reglementării definitive a problemelor care mai persistă în relațiile bilaterale, dar și identificării unor posibilități suplimentare de consolidare și diversificare a colaborării cu Ucraina. Vizând realizarea unor proiecte comune, de exemplu, în domeniul dezvoltării continue a infrastructurii, în sfera ecologică, inclusiv cu atragerea în aceste scopuri a fondurilor europene. Vectorul integrării europene, promovat în mod consecvent de către Republica Moldova și Ucraina, deschide perspectivele noi în acest sens.

Avem, la fel, un dialog bun stabilit la nivelul copreședințiilor Comisiei interguvernamentale moldo-ucrainene pentru cooperare comercial-economică, ultima întâlnire în acest format având loc în luna iunie 2018[3] la Kiev. Urmare a înțelegerilor convenite la nivel înalt, s-a reușit activizarea dialogului sectorial, în ultimii ani fiind organizate mai multe ședințe și întâlniri la nivel de experți care vizează toată problematica cooperării moldo-ucrainene. Este foarte important că înțelegerile convenite aduc și unele rezultate practice. La acest capitol, poate fi invocată inaugurarea în vara anului 2017, în premieră, a controlului în comun în punctul de trecere Pervomaisc-Kuciurgan[4] de pe segmentul transnistrian al frontierei de stat moldo-

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

ucrainene, care este efectuat pe teritoriul Ucrainei. De menționat că funcționarea acestuia pe parcursul deja a mai mult de un an este apreciată pozitiv, inclusiv de către partenerii noștri ucraineni. În același context, stipulăm semnarea Acordului interguvernamental bilateral privind controlul în comun în punctele de trecere a frontierei moldo-ucrainene. Documentul în cauză semnat în cadrul vizitei Prim-ministrului Ucrainei la Chișinău în octombrie 2017, care permite deschiderea unor noi puncte comune de trecere a hotarului, inclusiv pe sectorul transnistrian al acestuia.

În anul 2018 s-a creat platforma interparlamentară Moldova-Ucraina-Georgia, în marja căreia se discută subiectele actuale ce vizează aspectele securității regionale, precum și problematica dezvoltării interacțiunii cu Uniunea Europeană în contextul implementării acordurilor de asociere cu UE semnate de către cele trei țări. Proiectul în cauză lansat la începutul anului 2018 la Chișinău s-a soldat cu semnarea la Kiev în luna iunie 2018[5] a documentului de constituire a Adunării interparlamentare Moldova-Ucraina-Georgia.

Pe 11 iulie 2019 Prim-ministra Republicii Moldova, Maia Sandu, a efectuat o vizită la Kiev, acolo unde a avut o întâlnire oficială cu președintele Ucrainei, Volodimir Zelenski. În urma unei discuții, cei doi au susținut împreună o conferință de presă.

Zelenski a comunicat despre întâlnirea cu Prim-ministra Republicii Moldova, calificând-o drept una productivă. Au fost discutate trei subiecte majore: securitatea regională și integrarea europeană ca scop comun al ambelor țări, agenda bilaterală a Moldovei și Ucrainei și eforturile comune de a construi instituții funcționale pentru cetățeni. A fost stipulat că Moldova percepe parteneriatul strategic cu Ucraina drept un pilon important al securității naționale. Integrarea Europeană și implementarea Acordului de Asociere sunt obiectivele pe care le împărtășește cu Ucraina.

Investirea la Kiev a noului guvern, pe 30 august, a prilejuit pe 9 septembrie 2019[6] o vizită în Ucraina a șefului diplomației moldovene, Nicu Popescu, care a purtat discuții cu proaspăt numitul ministru ucrainean de externe, Vadim Pristaiko. Într-un recent interviu la Europa Liberă, Popescu se arăta nerăbdător să meargă la Kiev

imediat ce acolo se va instala un nou executiv, pentru a impulsiona inițiativele de colaborare convenite cu președintele ucrainean Volodimir Zelenski, în timpul unei vizite anterioare la Kiev a șefei cabinetului de miniștri de la Chișinău, Maia Sandu.

Ministrul moldovean de externe nu a anunțat atingerea la Kiev a vreunei înțelegeri concrete, dar o remarcă pe care o făcea – cea că este primul ministru de externe care călătorește la Kiev după învestirea executivului ucrainean – ar trebui să arate importanța și caracterul special pe care le conferă Guvernul Maiei Sandu acestei relații.

Șeful diplomației moldovenești a apreciat poziția activă a Kievului privind identificarea unei soluții politice durabile pentru conflictul transnistrian, în baza respectării suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova. Ministrul Popescu a reiterat că prezența ilegală în regiunea transnistriană a militarilor ruși contravine principiului neutralității Republicii Moldova și că acest subiect rămâne o prioritate pentru țara noastră.

Ministrul moldovean de externe a reconfirmat, de asemenea, poziția fermă a Republicii Moldova privind susținerea suveranității și integrității teritoriale a Ucrainei în granițele recunoscute internațional.

Relațiile de bună vecinătate dintre Republica Moldova și Ucraina ar reprezenta un atu pentru aspirațiile ambelor țări de integrare europeană. Astăzi Uniunea Europeană pune un accent deosebit pe stabilizarea situației la frontierele sale, iar atitudinea autorităților de la Chișinău nu inspiră prea multă încredere. Deși Republica Moldova cu un teritoriu mai mic teoretic ar putea mai repede adapta standardele europene, dialogul cu țara vecină și pașii realizați împreună ar ușura cu mult procesul. Realitățile politice actuale, atât în Republica Moldova cât și în Ucraina, nu favorizează dezvoltarea democratică a statelor, ci, dimpotrivă, o plasează într-o stare de repaus [7]. De aceea Guvernările de la Chișinău și de la Kiev vor trebui să depună eforturi pentru a depăși starea de tensiune existentă între cele două state, astfel încât să poată realiza reformele democratice necesare unui viitor european comun, în special datorită faptului că ambele state urmează să participe în cadrul Parteneriatului Estic, proiect lansat de Uniunea Europeană care prevede cooperare profundă între Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina.

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

Drept prioritate a guvernării în sfera politicii externe a Republicii Moldova trebuie să fie restabilirea bunelor relații cu vecinii, Ucraina și România. Ucraina reprezintă nu doar un stat vecin, dar și un important partener strategic a cărui importanță nu poate fi neglijată. Direcțiile principale de colaborare dintre cele două state care trebuie fortificate sunt:

1. Cooperare și sprijin reciproc în domeniul securizării frontierelor, combaterea traficului ilicit la frontiera estică a Republicii Moldova.

2. Sprijin reciproc privind consolidarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a ambelor state.

3. Dezvoltarea relațiilor economice dintre cele două state prin facilitarea comerțului și a exporturilor.

4. Cooperarea în domeniul energetic și consolidarea securității energetice.

5. Stabilirea unui regim privilegiat de traversare a frontierei.

6. Dezvoltarea relațiilor politico-diplomatice în promovarea aspirațiilor europene ale Moldovei și Ucrainei.

Existența și fortificarea relațiilor în aceste domenii reprezintă un interes reciproc și poate aduce roade ambelor state. Relațiile de bună vecinătate dintre Moldova și Ucraina ar crea o imagine pozitivă a acestora în Comunitatea Europeană și ar contribui la dezvoltarea democratică de mai departe a acestora, precum și la dezvoltarea capacităților de a rezista la amenințările din exterior.

Referințe:

1. Actualitatea diplomatică – consistența agendei moldo-ucrainene. [Accesat 20.08.2019] Disponibil: <https://moldovainprogres.com/actualitatea-diplomatica-consistenta-agendei-moldo-ucrainene/>
2. CANDU, A. Suntem hotărâți să fortificăm capacitatea noastră comună de apărare în fața provocărilor. [Accesat 13.08.2019] Disponibil: <http://www.parlament.md/Actualitate/Comunicatedepresa/tabid/90/ContentId/4606/Page/0/language/ro-RO/Default.aspx>
3. CIUREA, A. Expert IDIS ”VIITORUL”. Criza din Ucraina și impactul ei asupra sistemului de securitate al Republicii Moldova. APE.
4. Consolidarea relațiilor de cooperare și parteneriat cu autoritățile ucrainene. [Accesat 27.08.2019] Disponibil: <http://www.border.gov.->

md/index.php/ro/4832-consolidarea-relatiilor-de-cooperare-si-parteneriat-cu-autoritatile-ucrainene

5. GHERASIMCIUK, S. Alternativa integrării europene este transformarea Ucrainei și Moldovei într-o „mlaștină geopolitică” între Rusia și UE. În: *NEWSLETTER. Sinteze și Dezbateri de Politică Externă*. Buletin lunar, august 2016, nr.8 (126). APE.
6. BARBĂROȘIE, Liliana. Relațiile moldo-ucrainene în contextul instalării noilor guverne. [Accesat 07.09.2019] Disponibil: <https://moldova.euro-palibera.org/a/rela%C8%9Biile-moldo-ucrainene-%C3%AEn-contextul-instal%C4%83rii-noilor-guverne/30154807.html>
7. Relațiile moldo-ucrainene, discutate de premierul Pavel Filip și grupul de prietenie al Radei Supreme a Ucrainei. [Accesat 27.08.2019] Disponibil: <https://gov.md/ro/content/relatiile-moldo-ucrainene-discutate-de-premierul-pavel-filip-si-grupul-de-prietenie-al-radei>

ROLUL ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE, CA ȘI ACTOR GLOBAL, ÎN DEZVOLTAREA DEMOCRAȚIEI DIN REPUBLICA MOLDOVA

Ion CIOBANU

Formarea Republicii Moldova și punerea bazelor sistemului politic democratic în condițiile pe care le cereau și în mod obiectiv le dictau realitățile de la începutul anilor `90 au angrenat țara noastră într-un amplu proces de transformări sistemice și aceste modificări au fost strâns legate de procesele de globalizare, de deschiderea hotarelor țării, de obținerea suportului european și internațional care permit promovarea și susținerea acelor reforme de modernizare a țării. Astfel, în condițiile globalizării, întregul sistem internațional contemporan a devenit tot mai complex, bine organizat instituțional. În noile condiții, statele ce au pornit pe calea democratizării s-au angajat într-un amplu proces de restructurare și modernizare pentru a-și consolida instituțiile statale, dar și pentru a ajusta politicile lor la provocările pe care le aduce globalizarea (plurilingvismul populației, standardizarea tehnologică, diversitatea și omogenizarea culturală, mondializarea economică, boli și maladii, terorismul, migrația etc.) asupra stabilității

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

propriilor instituții și procese social-politice, economice și cultural-identitare.

În acest articol, sunt prezentate o serie de proiecte elaborate și implementate în Republica Moldova de către Organizația Națiunilor Unite (ONU), Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și Banca Mondială, proiecte care sunt axate pe promovarea și dezvoltarea democrației în Republica Moldova. În scopul de a promova bunele practici și de a formula anumite propuneri care să contribuie la eficacitatea dezvoltării și implementării de strategii și politici privind democrația, putem remarca rolul pe care l-au avut actorii globali sus-numiți, structuri care au desfășurat ani la rând diverse programe ce țin de subiectul democrației în Republica Moldova. Aceste proiecte au generat efecte asupra organizațiilor care le implementează, asupra factorilor de decizie, dar și asupra regiunilor în care sunt implementate. Prin aceste proiecte s-a urmărit în complex consolidarea democrației prin dezvoltarea diverselor mecanisme care să permită funcționarea eficientă a sistemului politic, astfel încât să asigure o bună guvernare care să aibă ca efect asigurarea statului de drept, o economie de piață funcțională și reducerea decalajului de dezvoltare dintre regiuni.

Republica Moldova a aderat la ONU la 02 martie 1992, iar de atunci, ONU sprijină Republica Moldova în atingerea obiectivelor sale de dezvoltare majore și în îndeplinirea viziunii sale, și anume, cea de a deveni o țară europeană modernă și prosperă [1, p.4]. Astăzi, peste douăzeci de agenții rezidente și nerezidente ale ONU, fonduri și programe activează pe teritoriul Republicii Moldova. În vederea asigurării unei coerențe programatice între diferite entități ale ONU, misiunea ONU în Republica Moldova a adoptat modelul „Unitate în Acțiune”, care se bazează pe un cadru de parteneriat comun ce stabilește priorități pe o perioadă de 5 ani, un cadru bugetar unic, un model eficient de mobilizare a resurselor complementare, precum și o practică comună de desfășurare a activităților.

Pentru o țară în proces de tranziție ca Republica Moldova, crearea parteneriatelor pentru dezvoltare cu actorii globali este indispensabilă în atingerea unui nivel de viață înalt pentru toată populația și

integrarea țării în structurile europene și internaționale. Unul din proiectele relevante în acest sens ale ONU în Republica Moldova îl constituie „Programul pentru democrație” desfășurat în perioada iulie 2012-martie 2017. Astfel, prin programul vizat ONU a urmărit consolidarea capacităților instituționale ale Parlamentului și Comisiei Electorale Centrale din Republica Moldova, prin îmbunătățirea funcțiilor de bază ale instituțiilor, sporind prezența aspectelor ce vizează dimensiunea de gen și drepturile omului în procesele politice și electorale.

Un alt program important pentru consolidarea democrației prin prisma asigurării drepturilor omului dezvoltat și implementat de reprezentanța ONU în Moldova este „Proiectul Susținerea Instituțiilor Naționale pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Omului conform recomandărilor Comitetelor Convenționale ONU și Revizuirii Periodice Universale (UPR)” [2]. Scopul general al proiectului dat, care a fost implementat în perioada anilor 2014-2017, era axat pe protecția și promovarea efectivă a drepturilor omului, egalității și nondiscriminării în Republica Moldova, cu atenție deosebită acordată femeilor, minorităților, grupurilor marginalizate și celor vulnerabile. Consiliul pentru Egalitate și Oficiul Avocatului Poporului sunt cele două instituții naționale majore ce țin de domeniul drepturilor omului în Republica Moldova, activând în special în sectorul egalității, nondiscriminării, protecției și promovării drepturilor omului.

Printre proiectele inițiate de Organizația Națiunilor Unite din Moldova menite să consolideze democrația din țara noastră în perioada 2016-2018 este și Programul „SCORE în Republica Moldova: Consolidarea coeziunii sociale”. SCORE – Indicele Coeziunii Sociale și Reconcilierii. Acesta este un instrument inovator conceput pentru a măsura durabilitatea păcii în societățile din întreaga lume. SCORE examinează două componente principale ale păcii – reconcilierea și coeziunea socială – și relația complexă dintre ele. Reconcilierea se referă la procesul de restaurare a coexistenței armonioase dintre grupurile care au fost anterior implicate într-un conflict violent, în timp ce coeziunea socială se referă la calitatea conviețuirii dintre oameni în propriul lor grup și cu instituțiile care îi înconjoară. Adițional la măsurarea reconcilierii și coeziunii sociale, SCORE mai

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

analizează componentele cultural-specifice ale păcii, care variază în funcție de diferite contexte și ajută la completarea și îmbogățirea analizei. SCORE este conceput ca un instrument adaptabil, fiind potrivit pentru societățile multietnice care au depășit un conflict și se confruntă acum cu provocări simultane de consolidare a păcii și de consolidare a statului. Astfel, SCORE a fost utilizat în Cipru, Bosnia și Herțegovina, Liberia, Ucraina, Nepal și acum și în Republica Moldova. Pentru Republica Moldova, accentul este pus pe coeziunea socială, mai degrabă, decât pe reconciliere. Obiectivele acestui proiect sunt definirea și evaluarea nivelului de coeziune socială în Republica Moldova, precum și ajustarea intervențiilor ONU în țară pentru a sprijini mai bine realizarea coeziunii sociale. Printre rezultatele planificate fiind sporirea imaginii solide a relațiilor din interior, dintre și printre grupuri și stat.

Astfel, prin aceste proiecte s-a reușit, într-o anumită măsură, pe parcursul a mai multor ani să se reunească efortul societății civile cu cel al clasei politice, pentru a crea un model de colaborare și de comunicare între cetățeni și reprezentanții aleși, de informare și de o mai bună implicare a cetățenilor în viața publică și politică a țării.

Referințe:

1. ZLATE, E. Deschiderea unui oficiu al ONU în Moldova. În: *Moldova Săptămână*: cotidian social-politic, cultural de informare și opinie. 21 mai 1994, p.4.
2. *Support și proiecte comune ale ONU*. [online]. [citată 29.03.2019]. Disponibil: <http://md.one.un.org/content/unct/moldova/ro/home/our-work/joint-un-projects.html>

**SINTEZA TRANSPARENȚEI PROCESULUI DECIZIONAL
LA NIVELUL APL DE NIVELUL II ÎN PRIMUL
SEMESTRU 2019¹**

Igor BUCATARU

Din sinteza calității comunicării dintre APL și părțile interesate de procesul decizional rezultă că atât APL, cât și părțile interesate pun accent pe sursele de comunicare de pe pagina web, în medie de 96,48%, urmată de poșta electronică – 73,19%; panoul informativ – 71,50%; rețelele de socializare – 69,18% și ziarele – 64,35%. Deși preferințele de comunicare, în mare parte, au rămas aceleași, iar pagina web a rămas sursa de comunicare cea mai utilizată de către ambele părți, comparativ cu semestrul II 2018 semnalăm creșterea ratei de utilizare a rețelelor de socializare, atât de către APL, cât și de către părțile interesate.

Din perspectiva accesibilității sediilor APL, comparativ cu semestrul II 2018, în perioada monitorizată accesibilitatea clădirilor APL a rămas la același rezultat. Mai mult, a scăzut numărul autorităților care, în opinia monitorilor Promo-LEX, ar asigura un număr suficient de scaune pe holuri (24 din 35 APL au asigurat scaune, cu patru autorități mai puține față de semestrul II 2018).

În privința *conformității conținutului paginilor web ale APL la capitolul transparență decizională cu prevederile legale în domeniu*, comparativ cu perioadele anterioare, pe lângă faptul că nivelul de transparență rămâne redus, în semestrul I 2019 constatăm o diminuare a nivelului conformității prevederilor legale a conținutului paginilor web ale APL la capitolul transparență decizională.

În contextul celor relatate, dacă în semestrul II 2018, 91% din APL monitorizate au publicat deciziile și materialele aferente acestora, atunci în semestrul I 2019, doar 83%. În cazul anunțurilor privind organizarea consultărilor publice – dacă în semestrul II 2018 au fost

¹ Articolul reprezintă o sinteză a efortului de monitorizare a transparenței decizionale realizat de către Asociația Promo-LEX în semestrul I al anului 2019.

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

publicate de 83% din APL, atunci în semestrul I 2019 – doar de 54% din APL.

Analiza rezultatelor per APL demonstrează că cele mai bune rezultate în ceea ce privește conformitatea conținutului paginilor web ale APL la capitolul transparență decizională, sunt înregistrate de autoritățile din r-nul Râșcani; mun. Bălți; r-nul Criuleni și r-nul Fălești. La extrema opusă – cu cele mai slabe rezultate, sunt APL din r-nele Taraclia, Briceni, Dondușeni, Rezina și Ialoveni.

În vederea identificării *atitudinii APL față de solicitarea de informație cu caracter oficial*, în cadrul exercițiului de monitorizare, au fost expediate către furnizorii de informații (APL) 35 de solicitări privind accesul la informații cu caracter oficial. În 28 de cazuri (80%) răspunsurile au parvenit în termene legale cu un conținut complet, iar în 4 cazuri (11,42%) răspunsurile nu au fost furnizate (mun. Chișinău, Șoldănești, Rezina și Florești). Cu respectarea termenelor legale însă cu un conținut incomplet au fost furnizate două răspunsuri (5,71%) – Drochia și Taraclia. Un caz cu nerespectarea termenelor legale și cu un conținut incomplet a fost furnizat de APL Anenii Noi.

În comparație cu semestrul II 2018, atestăm o îmbunătățire a atitudinii APL de nivelul II față de solicitările de informații cu caracter public. Rata furnizării răspunsurilor de către APL de nivelul II în termen legal și cu un conținut complet a crescut cu (+25,72%). Retrospectiv, pentru anii 2017-2019, Promo-LEX a constatat că APL Rezina, mun. Chișinău și Anenii Noi, au fost autoritățile cu cele mai proaste rezultate la capitolul furnizării de răspunsuri la solicitările de acces la informație.

Sintetizând cele constatate în urma *monitorizării gradului de transparență a procesului de pregătire și desfășurare a ședințelor autorităților deliberative ale APL II*, trebuie să remarcăm că, în mare parte, sunt respectate prevederile legale în domeniu. Conform monitorilor Promo-LEX, în semestrul I 2019, autoritățile deliberative ale APL s-au întrunit în cel puțin 89 de ședințe (dintre care 61 de ședințe ordinare și 28 de ședințe extraordinare). Din 89 de ședințe, 87 au fost deliberative, iar la 2 ședințe nu a fost întrunit cvorumul necesar (mun. Chișinău și UTA Găgăuzia). Toate ședințele au fost accesibile monitorizării.

Plasarea anunțurilor referitoare la desfășurarea ședințelor s-a efectuat, prioritar, pe pagina web oficială a autorității (79,77%). Comparativ cu semestrul II 2018, a crescut rata de publicare a anunțurilor pe pagina web (+13,11%) și în mass-media (+13,24%). Termenul de publicare a anunțurilor de 3 zile a fost respectat în 94,38% de cazuri. Comparativ cu perioada precedentă de monitorizare, la acest capitol s-a înregistrat o creștere (+5,25%).

Deciziile aprobate au fost făcute publice pe pagina web oficială a autorităților, doar în cazul a 69 (79,31%) de ședințe din 87 de ședințe deliberative. În comparație cu semestrul II 2018, rata publicării ședințelor pe pagina web a crescut nesemnificativ, cu (+2,8%).

Pe portalul www.actelocale.gov.md (Registrul de Stat al Actelor Locale – RSAL) deciziile aprobate au fost incluse în număr mai mare, în comparație cu pagina web a autorităților. Astfel, deciziile aprobate au fost incluse în cazul a 75 (86,20%) de ședințe. Comparativ cu rata publicării deciziilor pe pagina web oficială a APL-urilor, în RSAL au fost incluse cu (+6,89%) mai multe. Termenul de 5 zile pentru publicarea deciziilor, reglementarea căruia a intrat în vigoare încă la 28 octombrie 2018, nu a fost respectat pentru toate deciziile, nici în semestrul I 2019. Pentru toate ședințele monitorizate, la publicarea deciziilor pe pagina web oficială au respectat termenul de 5 zile doar de APL: Soroca, Ocnîța, Edineț, Ștefan Vodă, Criuleni, Ungheni și Strășeni. Iar la includerea deciziilor în RSAL, a fost respectat termenul doar APL: Glodeni, Criuleni și Strășeni.

Asociația Promo-LEX apreciază și salută transmiterea live a ședințelor autorităților deliberative de nivelul II, considerând acesta un element de maximă transparență a procesului decizional. Un număr de 26 (29,21%) din 89 de ședințe au fost transmise live și cetățenii au putut urmări activitatea organelor deliberative locale. Printre APL care folosesc pe larg transmisiunea live se numără: mun. Bălți, mun. Chișinău, Fălești, Soroca, Taraclia, UTA Găgăuzia, Nisporeni, Soroca și Drochia (toate ședințele au fost transmise live).

Generalizând performanțele APL la capitolul transparenței ședințelor, constatăm că pentru semestrul I 2019, APL Soroca, Edineț, Ocnîța, mun. Bălți, Glodeni, Criuleni, Ștefan Vodă, Ungheni și Strășeni au înregistrat cel mai mare scor.

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

Monitorizarea gradului de *asigurare a transparenței activității APL din perspectiva integrității profesionale* s-a realizat în baza a șapte criterii (existența unui Cod de etică instituțional; publicarea CV-urilor conducătorilor autorităților monitorizate; *publicarea declarației de avere și interese personale a președinților și vicepreședinților pe pagina Autorității Naționale de Integritate; publicarea datelor privind persoana responsabilă de modulul anticorupție*; existența planului de integritate instituțional; raportarea cu privire la implementarea planului de integritate; existența liniei telefonice specializate anticorupție și/sau de informare). Cea mai mare creștere, în comparație cu semestrul II 2018, a fost înregistrată la aspectul publicării planului de integritate instituțională (+11,42%) și raportarea cu privire la implementarea planului integrității instituționale (+5,71%). La celelalte aspecte, în perioada monitorizată, performanțele înregistrate în semestrul II 2018 au stagnat și APL-urile nu au performat întru racordarea la criteriile de integritate, sau în unele cazuri ponderea de implementare a acestora a scăzut (publicarea CV-urilor pe pagina web oficială a autorității cu (-2,86%) și existența liniei telefonice specializate anticorupție și/sau de informare cu -1 APL (Criuleni)).

Printre APL care au înregistrat cel mai bun scor la capitolul indicatorilor de integritate se numără: Râșcani, Fălești, Sângerei, Ungheni, Strășeni, Basarabasca. La polul opus se află: Drochia, Edineț, Anenii Noi, Șoldănești, Ialoveni, Hâncești, UTA Găgăuzia și Taraclia.

CONCEPTUAL ASPECTS OF DEMOCRACY: THEORETICAL-PRACTICAL ANALYSIS

Mohammad NAAMNA

One of the most useful political word is „democracy”. Even if it is a word familiar to most, the concept of “democracy” is still misunderstood and misused in a time when totalitarian regimes and military dictatorships alike have attempted to claim popular support by pinning democratic labels upon themselves. Yet the power of the

democratic idea has also evoked some of history's most profound and moving expressions of human will and intellect: from Pericles in ancient Athens to Vaclav Havel in the modern Czech Republic, from Thomas Jefferson's Declaration of Independence in 1776 to Andrei Sakharov's last speeches in 1989 [1].

Democracy is more than a set of constitutional rules and procedures that determine how a government functions. In a democracy, government is only one element coexisting in a social fabric of many and varied institutions, political parties, organizations, and associations. This diversity is called pluralism, and it assumes that the many organized groups and institutions in a democratic society do not depend upon government for their existence, legitimacy, or authority.

By its political size democracy is a system of government that bases its legitimacy on the participation of the people. While democratic governments come in many varieties, they are uniformly characterized by (1) competitive elections, (2) the principle of political and legal equality, and (3) a high degree of individual freedom, or civil liberties. Due to reliance on elections, democracies have as their default principle the concept of majority rule. However, one of the dominant tensions running through democratic societies is the balance struck between the will of the majority and minority rights. The compromise between these two principles differs in different democratic states [2].

Prof. Shawn Rosenberg argue that active participation in a democracy requires thoughtfulness, discipline, and the ability to parse propaganda from valid information. He affirms that in sum, the majority of Americans, for example, are generally unable to understand or value democratic culture, institutions, practices or citizenship in the manner required [3].

Development of democracy in a state is a hard work. The last half of the 20th century was the golden age of democracy. In 1945 there were just 12 democracies in the entire world. By the end of the century there were 87. But then came the great reversal: In the second decade of the 21st century, the shift to democracy rather suddenly and ominously stopped – and reversed. A brief three decades after some

had heralded the “end of history” it’s possible that it’s democracy that’s nearing the end, as Shawn Rosenberg consider.

Democracy identifies the general processes causing democratization and de-democratization at a national level across the world over the last few hundred years. It singles out integration of trust networks into public politics, insulation of public politics from categorical inequality, and suppression of autonomous coercive power centers as crucial processes [4].

Analyzing democracy and democratization as a concept, there are four main types of definitions: constitutional, substantive, procedural, and process-oriented A constitutional approach concentrates on laws a regime enacts concerning political activity. Thus we can look across history and recognize differences among oligarchies, monarchies, republics, and a number of other types by means of contrasting legal arrangements. Within democracies, furthermore, we can distinguish between constitutional monarchies, presidential systems, and parliament-centered arrangements, not to mention such variations as federal versus unitary structures. For large historical comparisons, constitutional criteria have many advantages, especially the relative visibility of constitutional forms. Second, focusing on the possible outcomes of politics undercuts any effort to learn whether some political arrangements – including democracy – promote more desirable substantive outcomes than other political arrangements [5]. Advocates of procedural definitions single out a narrow range of governmental practices to determine whether a regime qualifies as democratic. Most procedural observers center their attention on elections, asking whether genuinely competitive elections engaging large numbers of citizens regularly produce changes in governmental personnel and policy. But if they actually cause significant governmental changes, they signal the procedural presence of democracy.

References:

1. *Defining democracy* <https://web-archive-2017.ait.org.tw/infousa/zhtw/DOCS/whatsdem/whatdm2.htm> [accessed on 22.08.2019].
2. *The Meaning of Democracy*. <https://dlc.dcccd.edu/usgov1-1/the-meaning-of-democracy> [accessed on 13.08.2019].
3. *Prominent researcher predicts that democracy is going to collapse*

<https://futurism.com/the-byte/political-global-democracy-collapse>
[accessed on 14.07.2019].

4. TILLY, Charles *Democracy*, Cambridge University Press, 2007.
5. Edited by STEWART, CLEGG, R., HAUGAARD, Mark. *The SAGE Handbook of Power*. 2009, 504 p.

STUDII DE BAZĂ ÎN ANALIZA ISTORIOGRAFICĂ A POLITICII DE STAT ÎN DOMENIUL RELAȚIILOR CU DIASPORA

Violina DONU

Fenomenul politicii de stat în domeniul relațiilor cu diaspora este cercetat în lucrările savanților occidentali, din spațiul postsovietic și cel românesc, primele datând din anii '60-'70 ai sec. XX-lea. În cele ce urmează, autorul face referire la unele studii de bază care trasează linii de cercetare și abordări teoretico-conceptuale distincte ale acestui proces.

Astfel, distingem lucrările unor teoreticieni care fundamentează studiile despre diasporă la etapa actuală. R. Cohen [5, p.13-20] a propus tipologia comunităților diasporale stabilită în baza unor observații empirice și sugerează că arhetipul evreu ar putea fi o bază pentru reflecție în definirea diasporei. G. Sheffer [14] în lucrarea sa reflectă stabilirea diasporei ca actor pe scena politică și obiect al strategiilor, programelor și politicilor elaborate de stat. R. Brubaker atribuie conceptului valențe metaforice ce descriu diferite categorii de persoane expatriate, expulzate, refugiați politici, cetățeni străini, imigranți, minorități etnice și rasiale [2, p. 7-8]. În monografia elaborată de T.V. Poloskova, autoarea analizează prin comparație trei modele de politică statală în ceea ce privește diasporele din străinătate [18].

În lucrările unor cercetători din spațiul occidental, cât și post-sovietic, distingem tendința conceptului diaspora spre universalism. De exemplu, I.D. Rasolko [20, p. 124] menționează despre eterogenitatea și dinamismul fenomenului. Acest concept a fost folosit de V.I. Dyatlov [15] pentru desemnarea complexului calității pe care o au grupurile minoritare care au scăpat de modelare și deplasare.

V.D. menționează despre variabilitatea istorică a diasporei și capacitatea acesteia de a transforma și a se transforma [19, p. 48-53].

În studiile unor savanți comunitățile diasporale sunt analizate din perspectivă sociologică în baza indicatorilor empirici conform cărora este identificat fenomenul diasporei. Astfel, V.I.Kalinkin [16] trasează o paralelă între comunitatea care păstrează caracteristicile identității lor naționale și comunitatea nouă care se constituie pe calea asimilării. Abordări similare au fost dezvoltate în lucrările lui M.A. Fadeycheva, [21] R.Barash, J.T. Toshchenko, T.I.Chaptykovoy și alții.

Savanții occidentali D. Ancien, M. Boyle, R. Kitchin analizează evoluția și manifestarea diasporelor prin prisma teoriei „rețelelor de cunoștințe” ale diasporei. Un alt adept al teoriei, cercetătorul A.O’ Neil, în *Diaspora Knowledge Networks* dezvoltă o tipologie a acestor rețele, identificând patru tipuri. În viziunea cercetătorului J. Meyer [9], anume diasporele științifice au creat rețele de cunoștințe ale conaționaliilor care aparțin unui anumit domeniu de lucru sau studiu din străinătate.

Unii cercetători abordează fenomenul politicii de stat în domeniul relațiilor cu diaspora din punctul de vedere al doctrinelor politice. Astfel, Cr. Haruța [7] oferă o abordare interesantă cu privire la încadrarea definiției politicilor de diaspora în contextul paradigmatelor politice. Autorii F. Ragazzi [12], A. Gamlen [6] sau R. Kunz [8] oferă interpretări derivate din doctrina neoliberală și filosofia guvernamentalității.

În literatura de specialitate, există mai mulți cercetători care abordează politicile de diasporă prin prisma relațiilor ce se stabilesc între guvernele statelor de origine și membrii comunităților de migranți. P. Raghuram [13] și R. Kunz identifică politicile pentru diasporă cu o formă a guvernării la distanță. Autoarea J. Brinkerhoff [1, p.77-90] propune cinci roluri ale statului față de cetățenii săi emigranți. Cercetători ca G.Schiller, H.Faist și R.Raghuram abordează fenomenul diasporei prin prisma interesului pentru binomul migrație-dezvoltare care s-a conturat în jurul a trei teme mari: remitențele, exodul de creiere/migrația specialiștilor și diaspora.

La nivel național, în Republica Moldova, studii complexe vizând problema valorificării potențialului diasporei se efectuează în cadrul Academiei de Științe a Moldovei (AȘM) și a Universității de Stat din Moldova (USM). De regulă, subiectul este examinat, în baza abordării multidisciplinare, în cadrul filosofiei sociale și politice, a teoriei economice, sociologiei și psihologiei, prin prisma conceptelor adiacente (resurse umane, calitatea vieții etc.). Problema diasporei este analizată în lucrările savanților din Republica Moldova prin prisma diverselor domenii științifice: V.Moșneaga [10], V.Moraru, Gh. Rusnac, N.Putina [11], D.Cheianu-Andrei, [3] și alții.

O lucrare de reper este a profesorului V. Moșneaga [17], unde sunt abordate condițiile istorice și contemporane ale constituirii diasporei moldovenești. Sunt trasate principalele aspecte și priorități în cercetarea subiectului diasporei în Republica Moldova ca: migrația circulară și mobilitatea, politica de reîntoarcere și reintegrare a migranților, condiții de intrare și părăsire a țării.

Referințe:

1. BRINKERHOFF, J.M. Creating and Enabling Environment for Diaspora's Participation in Homeland Development. In: *International Migration*, 2012, no. 1/50, pp. 75-95.
2. BRUBAKER, R. The „Diaspora” Diaspora. In: *Ethnic and Racial Studies*, 2005, no. 1/28 pp. 1-19.
3. CHEIANU-ANDREI, D. *Mapping of the Moldovan Diaspora in Italy, Portugal, France and the United Kingdom*. Chisinau: IOM, 2013. p. 128.
4. COHEN, R., Diasporas and the State: From Victims to Challengers. In: *International Affairs*, 1996, nr. 3/72, pp. 507-520.
5. COHEN, R., *Global Diasporas: An Introduction, ediția a 2-a*. New York: Routledge, 2008, p. 219.
6. GAMLEN, A., The Brain Drain Is Dead. Long Live the New Zealand Diaspora. In: *WP Centre on Migration, Policy and Society, University of Oxford*, 2005, no. 10, p. 44. [Accesat 13.09.2019] Disponibil: https://www.compas.ox.ac.uk/wp-content/uploads/WP-2005-010-Gamlen_Diaspora_New_Zealand.pdf
7. HARUȚA, Cr. Politici și strategii de implicare a migranților și a membrilor din diaspora în dezvoltarea statului de origine. În: *Revista Transilvană de Științe Administrative*, 2016, nr. 1/38, pp. 40-61.

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

8. KUNZ, R. The Discovery of the Diaspora. În: *International Political Sociology*, 2012, no. 1/6, pp. 103-107.
9. MEYER, J.-B., BROWN, M. Scientific Diaspora: A New Approach to the Brain Drain. In: *Discussion Paper, World Conference on Science, UNESCO-ICSU, Budapesta*, 1999, no. 41. [Accesat 13.09.2019] Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/237291192_Scientific_Diasporas_A_New_Approach_to_the_Brain_Drain
10. MOȘNEAGA, V. (coord.) *Migrația de muncă din Republica Moldova: factorii de propensiune ai procesului. Lab. Sociologia Politicii*. Chișinău: CEP USM, 2015. p. 152.
11. PUTINA, N. Diaspora între fenomen istoric și categorie științifică (abordare teoretico metodologică). In: *Moldoscopie (probleme de analiză politică)*, 2015, nr.3 (LXX), pp. 27-42.
12. RAGAZZI, F. A. Comparative Analysis of Diaspora Policies. In: *Political Geography*, 2014, no. 41, pp. 74-89. [Accesat 13.09.2019] Disponibil: https://www.academia.edu/20171053/A_Comparative_Analysis_of_Diaspora_Policies
13. RAGHURAM, P. Which Migration, What Development? Unsettling the Edifice of Migration and Development. In: *Population, Space and Place*, 2009, no. 2/15, pp. 103-117.
14. SHEFFER, G. *Diaspora Politics. At Home Abroad*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006, p. 290.
15. ДЯТЛОВ, В. И. Диаспора: попытка определиться в понятиях. В: *Журнал "Диаспоры"*. 1999, no. 1. [Accesat 13.09.2019] Disponibil: http://world.lib.ru/k/kim_german_nikolaewich/5005.shtml
16. КОЧЕТКОВ, В.В., КАЛИНКИН, В.Ю. Национальные диаспоры в транснациональном пространстве. В: *Социология и политология*, 2009, №. 1/18. [Accesat 13.09.2019] Disponibil: http://world.lib.ru/k/-kim_german_nikolaewich/10.shtml
17. МОШНЯГА, В. Становление молдавской диаспоры и миграционная политика Республики Молдова. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*, 2013, nr.4/LXIII, pp.18-35.
18. ПОЛОСКОВА, Т. *Современные диаспоры: внутривополитические и международные аспекты*. Москва: Научная книга, 2002, с. 284.
19. ПОПКОВ, В.Д. Классические диаспоры: к вопросу о дефиниции термина. В: *Журнал "Диаспоры"*, 2002, №. 1, сс.43-59.
20. РАСОЛЬКО, И. Д. Перспективы применения понятий «диаспора» и «диаспоральность» в социологическом анализе. В: *Социология*. 2012, №. 2, сс.122-129.

21. ФАДЕИЧЕВА, М.А. Диаспора и состояние этнического индивида. В: Журнал "Диаспоры", 2004, no. 2, сс. 140-154.

POLITICA DE PROTECȚIE A CONSUMATORILOR INTEGRATĂ ÎN ALTE POLITICI NAȚIONALE

*Nicolai OLARAȘU
Academia de Administrare Publică*

Politica de protecție a consumatorilor este o componentă esențială a politicilor sociale promovate de către orice stat și trebuie să fie mereu îmbunătățită. Pentru a realiza acest deziderat, trebuie stabilite obiective specifice în ceea ce privește siguranța, informarea și educarea consumatorilor, sprijinirea organizațiilor consumatorilor, drepturile și măsurile reparatorii, precum și asigurarea respectării drepturilor consumatorilor. Valoarea și impactul măsurilor luate în cadrul fiecărei norme adoptate ar trebui să fie monitorizate și evaluate periodic, pentru a facilita elaborarea unei politici mai inteligente în interesul consumatorilor.

Protecția consumatorului, ca politică integrată în celelalte politici existente la nivel național, trebuie să fie un factor important în mai buna funcționare a pieței, cu efecte benefice asupra cetățenilor în calitatea lor de consumatori. Consumatorul din Republica Moldova trebuie să fie beneficiar al aceluiași înalt nivel de protecție ca și consumatorii din celelalte state membre ale Uniunii Europene, întrucât legislația relevantă este în proces avansat de armonizare cu directivele europene.

Coordonarea cu alte politici și programe este un element-cheie pentru garantarea faptului că interesele consumatorilor sunt luate în considerare pe deplin în alte politici. Pentru a promova sinergiile și a evita redundanțele, Republica Moldova ar trebui să prevadă sprijin financiar și focusarea politicilor publice armonizate întru integrarea intereselor consumatorilor în domeniile lor respective.

Integrarea intereselor consumatorilor în toate politicile Uniunii Europene, în conformitate cu articolul 12 din Tratatul privind

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

funcționarea Uniunii Europene [1, p. 54], constituie o prioritate de prim rang. În aceeași ordine de idei, menționăm că Republica Moldova, în baza Acordului de asociere, trebuie să sporească integrarea piețelor și apropierea de directivele, regulamentele, standardele și deciziile adoptate pe baza diferitelor tratate, dar și să-și adapteze corespunzător și sistemul administrativ.

Majoritatea dispozițiilor comunitare privind protecția consumatorilor în UE au fost fondate pe principiul „armonizării minime”. Legislația recunoscând dreptul statelor comunitare și aspirante de a aplica reguli mai stricte impuse de pragul-limită stabilit de dreptul comunitar. Abordarea respectivă fiind justificată pe vremea când drepturile consumatorilor variau foarte mult de la un stat la altul și când comerțul electronic era în perioada incipientă. Noua viziune a UE este fondată pe principiul „armonizării totale”, ceea ce înseamnă pur și simplu că în vederea consolidării pieței interne și a protejării consumatorilor, legislația nu lasă libertatea de a adopta măsuri suplimentare la nivel național. În consecință, legislația transpusă de Republica Moldova nu trebuie să stabilească criterii de siguranță a produselor diferite de cele preluate.

Una din cele mai notorii intenții de apropiere a capacităților sistemului administrativ de funcționare a fost elaborarea Regulamentului privind fondarea sistemului de avertizare între autorități privind produsele periculoase depistate ca fiind plasate piață, inclusiv bazat pe informația din sistemul RAPEX [2, p. 7]. La nici doi ani de la intrarea în vigoare a prevederilor legale, membrii rețelei Sistemului de schimb rapid de informații privind produsele periculoase la nivel național – Ministerul Economiei și Infrastructurii; Agenția pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței; Agenția pentru Supraveghere Tehnică; Serviciul Vamal; Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale; Ministerul Agriculturii; Dezvoltării Regionale și Mediului și Agenția Navală nu au făcut schimb de nicio notificare [3, p. 9].

O altă cerință privind apropierea sistemului administrativ moldovenesc de cel comunitar este stabilirea competențelor în domeniul cooperării privind încălcările transfrontaliere în domeniul protecției

consumatorilor care își îndeplinește atribuțiile ca și cum ar acționa în interesul consumatorilor din Republica Moldova, fie din proprie inițiativă, fie la cererea unei alte autorități competente din țară sau din străinătate. Cereri de asistență reciprocă sau alte comunicări de informații nu au fost făcute [3, p. 9]. Una din argumentările judicioase ar putea fi că autoritatea desemnată în calitate de birou unic de legătură în domeniul cooperării privind încălcările transfrontaliere în domeniul protecției consumatorilor nu a finalizat toate acțiunile birocratice de colaborare, iar norma legală nu a fost adaptată, pe deplin, circumstanțelor naționale de funcționare a autorităților publice implicate.

O altă caracteristică de integrare a politicii de protecție a consumatorilor în alte politici naționale este transpunerea, în mod progresiv, a corpusului de standarde europene ca standarde naționale, inclusiv standardele europene armonizate, a căror utilizare voluntară oferă o prezumție de conformitate cu legislația Uniunii transpusă în legislația Republicii Moldova. O ultimă actualizare (situația la 03.09.2019) a informației deținute de Institutul de Standardizare din Moldova denotă faptul că din totalul de standarde naționale 80,67% sunt standarde europene preluate (Fig. 1).

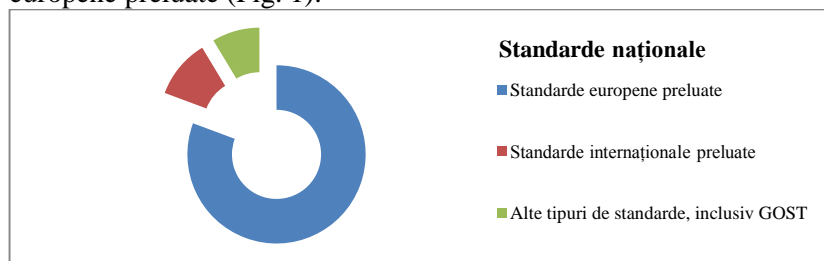

Fig. Standarde naționale. Sursa: INM.

Studiul realizat dovedește, fără îndoială, disponibilitatea autorităților moldovenești de a transpune în legislația națională reglementările Uniunii Europene în domeniul protecției consumatorilor doar că reglementările deja transpuse în legislația internă nu sunt efectiv puse în aplicare existând carențe la nivelul aplicării acestora. Unele

argumente privind tergiversarea implementării și valorificării noilor prevederi este procesul de reformare a autorităților publice centrale care a produs redistribuirea pe extern a atribuțiilor și pe intern a sarcinilor, insuficiența de personal necesar și calificat, precum și aplicarea moratorului privind încadrarea personalului în sectorul bugetar în funcțiile vacante.

Referințe:

1. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată). [Accesat 14.09.2019] Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.-html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF.
2. Raportul general de evaluare asupra realizării Planului de acțiuni pentru prima perioadă (2013-2016) privind implementarea Strategiei în domeniul protecției consumatorilor pentru anii 2013-2020. [Accesat 14.09.2019] Disponibil: <http://date.gov.md/ro/system/files/resources/2018-05/Raport-%202013-2016%20privind%20implementarea%20Strategiei%20%C3%AEn%20domeniul%20protec%C8%9Biei%20consumatorilor.pdf>.
3. Agenția pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței, Raportul de activitate pentru anul 2018. [Accesat 14.09.2019] Disponibil: <http://consumator.gov.md/doc.php?l=ro&idc=136&id=2326&t=/Transparenta/Rapoarte/RAPORTUL-DE-ACTIVITATE-APCSP-pentu-anul-2018>.

RĂZBOIUL INFORMAȚIONAL WEB 2.0

Simion CIOCHINĂ

Introducere. Competiția politică în și dintre state pentru putere și dominație a generat dintotdeauna conflicte și războaie devastatoare. Unele din cele mai eficiente arme de luptă, alături de cele tradiționale, au fost armele psihologice de influență, care în timp au fost dezvoltate și aplicate la scară socială largă. Odată cu apariția presei și a diversificării instrumentelor de informare în masă, câmpul de luptă devine spațiul public.

O amploare fără precedent a războiului informațional, cu tehnici specifice de manipulare prin intermediul mass-mediei a fost atinsă în

secolul XX de regimurile nazist și sovietic. A urmat perioada războiului rece dintre Washington și Kremlin, care, odată cu căderea Cortinei de Fier și destrămarea imperiului sovietic, dar și a dezvoltării noilor tehnologii informaționale, a evoluat într-un război informațional supranumit – web 2.0.

Federația Rusă a continuat să folosească manipularea în campanii informaționale complexe pentru a menține fostele republici sovietice în sfera sa de influență. Astfel, Republica Moldova intră în război informațional odată cu declararea independenței și declanșarea conflictului transnistrian (1992). Propaganda și manipularea rusă a început a fi folosită cu o forță mai mare odată cu izbucnirea conflictelor din țara vecină Ucraina. Ministrul rus al Apărării, Serghei Șoigu, declara în 2015 că „mass-media este una dintre noile tipuri de armament modern care, de-a lungul mai multor ani, a adus Rusiei atât victorii, cât și înfrângeri”. Astfel, clasa politică de la Moscova a trecut la o nouă etapă de utilizare a mass-mediei în scopuri de influență, cu ajutorul noilor tehnologii informaționale – televiziunea, internetul și produsele terțe ale acestuia – rețelele de socializare.

Studierea cazului Republicii Moldova în acest context este deosebit de importantă, deoarece războiul informațional, în care a fost antrenat Chișinăul, este greu de învins și influențează direct societatea. Războiul informațional web 2.0 este un termen nou în literatura de specialitate. Acesta definește dezinformarea, tehnicile de manipulare și intoxicare a publicului în mediul virtual, spațiu necontrolat și în ascensiune rapidă. Libertatea de exprimare pe on-line, anonimitatea și lipsa de control permit dezvoltarea tehnicilor de dezinformare mult mai subtile și mai persuasive decât acele clasice și, respectiv, mai periculoase, de impact major. În acest context, o cercetare privind cazul Republicii Moldova este de interes atât pentru profesioniștii din domeniu, cât și pentru publicul larg.

Abordări conceptuale ale războiului informațional web 2.0. Noțiunea de „război informațional” apare pentru prima dată în timpul Războiului rece, atunci când mass-media au fost implicate în promovarea ideilor liderilor politici ai SUA și URSS, care aveau drept obiectiv atât consolidarea puterii politice, cât și crearea stereotipurilor

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

în rândul societății. Totuși, dacă în timpul Războiului rece, manipularea prin intermediul mass-mediei nu era camuflată și se ducea direct, atunci odată cu dezvoltarea noilor tehnologii informaționale aceasta a trecut la un nou nivel, numit în mediul academic „Manipularea Web 2.0”. Această nouă eră a dezinformării este subtilă și persuasivă, cu tehnici, prin intermediul cărora politicienii manipulează, creând știri false sau sustrăgând atenția cetățenilor de la problemele și greșelile pe care le fac.

Pentru J. Arquilla, termenul „război informațional” este prea larg în încercarea de a acoperi toate aspectele teoretice, de aceea el îngustează conceptele și se referă în lucrările sale la probleme tehnice și vulnerabilitățile de securitate în spațiul virtual. Astfel, Arquilla caracterizează evoluția conflictului modern, drept unul situat între doi poli: *Cyberwar* (războiul cibernetic) și *războiul de rețea*. El definește *Cyberwar* drept un conflict de intensitate medie și mare, iar războiul în rețea drept un conflict și operații cu o intensitate scăzută și care diferită de noțiunea de război. În cazul celui din urmă, nu se aplică forme ierarhice de organizare și strategii comunicaționale, iar războiul din rețea schimbă complet esența amenințărilor, a rolurilor și a scopurilor războiului informațional.

De asemenea, cercetătorul american este primul care acum 20 de ani a prezis ascensiunea războiului cibernetic Web 2.0. Astfel, ca exemplu, el aduce războiul ruso-georgian din 2008, când mișcarea tancurilor rusești a fost facilitată de atacurile ciberneticе asupra administrației militare din Tbilisi. Pe de altă parte, mass-media rusă difuza pe toate canalele informații web, care aveau drept scop dezinformare și demoralizarea populației.

Un alt aspect care a stat la bazele teoretice și conceptuale ale societății informaționale și apariției unui nou tip de război comunicațional, ca o etapă fundamentală nouă a dezvoltării sociale și civilizatoare, în care cunoașterea și posesia informației vor juca un rol fundamental în construcția structurii sociale sunt descrise în lucrările unor asemenea autori, precum M. Castells, G. Bechmann, L. Niklas, F. Webster. Studiile acestor cercetători sunt de natură sociofilosofică și sunt consacrate formării paradigmei științifice și teoretice a societății cunoașterii postindustriale (societății de rețea).

Web 2.0 nu este doar o nouă versiune a Web-ului. Don Tapscott a preferat să-l redenumască înlocuind termenul Web 2.0 cu wikinomics, considerând util de a evidenția rolul primordial al instrumentelor simple ale aplicației date, ce contribuiau la sporirea activității de colaborare on-line. Pentru alți cercetători, noțiunea „inteligentă colectivă” a servit la traducerea particularităților Web-ului actual. În esență, acest produs are drept principiu funcțional de bază activitățile din spațiul digital ale unui număr mare de internauți, focalizate pe utilizarea dimensiunii sale de colaborare interactivă. Abordat în calitate de platformă dinamică, Web-ul reprezintă mediul de căutare, de publicare și de editare, în orice moment, a informației. Pe blogul său, Tom O’Reilly, organizatorul primei conferințe de popularizare a conceptului Web 2.0 (5-7 octombrie 2004, San Francisco), menționa că definițiile sunt construcții lingvistice ce servesc la explicarea obiectelor. Web 2.0 nu poate fi considerat și nici interpretat în calitate de obiect, deoarece el este un important moment de trecere la o nouă eră, cu noi actori și noi reguli.

Aceste aspecte teoretice vin drept argumente la tezele și ipotezele cercetării, care pot fi demonstrate de studiul de caz al Republicii Moldova, care deocamdată este una din țările care suferă enorm de pe urma războiului informațional de tip Web 2.0. După cum am menționat anterior, pe parcursul istoriei diferite grupuri de interese au profitat de puterea politică și economică pe care o aveau, folosind instituțiile media în scopuri proprii. Una dintre metodele folosite de aceștia actualmente ia o nouă dimensiune, iar crearea de știri false și difuzarea acestora prin noile tehnologii comunicaționale, care nu corespund realității și nevoilor cetățenilor, sunt greu de sesizat. De obicei, asemenea procedee sunt folosite de sistemele politice dictatoriale, în care accentul se pune pe cultul personalității conducătorului, iar corupția, sărăcia sau declinul economic sunt mascate sub lozinci optimiste.

Concluzie. Războiul informațional a pătruns în toate domeniile, cum este politicul, economicul sau cel militar. Utilizarea noilor instrumente a depășit de mult timp limitele, iar deosebirea dintre adevăr și minciună este din ce în mai greu de sesizat.

Cu siguranță, situația mass-mediei din R. Moldova rămâne a fi una destul de complicată, iar intervențiile manipulării străine prin intermediul New media sunt din ce în ce mai agresive. O parte din provocări vin pe filiera externă, propaganda prin intermediul presei ruse. Studiarea acestor strategii de manipulare devine și mai importantă, deoarece războiul informațional cu care se confruntă Chișinăul este greu de oprit și influențează direct asupra mentalității și a valorilor cetățenilor. Un stat mic, precum este țara noastră, nu are deocamdată posibilități de a riposta împotriva acestui război fără arme, dar care poate conduce la un control total asupra țării, iar ignoranța clasei politice moldovenești poate duce la pierderea acestei lupte.

Actualmente, Republica Moldova nu are o strategie de apărare împotriva manipulării de tip nou, iar ținta atacurilor mediatice deseori depășește limitele. Totodată, evoluțiile rapide ale noilor tehnologii informaționale nu au fost pe larg și aprofundat studiate la noi în țară. Viitoare lucrări și studiul de caz al Republicii Moldova vor contribui la conștientizarea pericolelor pe care le are manipularea de tip Web 2.0, iar rezultatele lor vor putea fi folosite la elaborarea mai multor strategii de combatere a propagandei.

Referințe:

1. REGNUM, *Шошгу: СМИ стали новым видом мощного современного оружия*. 2015. [Accesat 27.07.2019]. Disponibil: <https://regnum.ru/news/1909755.html>
2. ARQUILLA, J., RONFELDT, D. *The advent of netwar*. 2003. Santa Monica. [Accesat 20.08.2019]. Disponibil: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/MR1382/MR1382.ch1.pdf
3. CASTELLS MANUEL. *Communication power*. New York: Oxford University Press Inc., 2009, p.53
4. WEBSTER FRANK. *Theories of the Information Society*. London: Routledge, 2006, p. 314
5. CATHALA, H.-P. *Epoca dezinformării*. București: Editura Militară, 1991. 304 p.
6. STAN, Sonia Cristina. *Manipularea prin presă*. București: Humanitas, 2004. p. 172
7. MACOVEI, P., BUNDUCHI, I., ZAHARIA, V., GONȚA, A., NANI, A., RAȚĂ, M., DODON, V. *Capturarea mass-mediei și a altor mijloace de comunicare publică în Republica Moldova*. 2017. Chișinău. [Accesat

21.08.2019]. Disponibil: http://www.transparency.md/wp-content/uploads/2017/05/TI_Moldova_Capturarea_Mass_Media.pdf

MENTALITATEA ȘI COMPORTAMENTUL POLITIC ÎN EPOCA POSTADEVĂRULUI: (Cazul Republicii Moldova)

Olesea GARBUZ

Post-adevăr a fost ales cuvântul anului 2016 de editorii *Dicționarului Oxford*. Termenul reflectă foarte bine climatul politic „puternic încărcat” și cotele impunătoare pe care le-a atins vehicularea noțiunii de *postadevăr* în 2016. Postadevărul „se referă la sau denotă circumstanțele în care faptele obiective sunt mai puțin influente în modelarea opiniei publice decât apelurile la emoție și credința personală” [1]. Deși a apărut cel puțin două decenii în urmă, în prezent politica post-adevăr are o conotație mai profundă și se bazează pe inițierea și menținerea conexiunii emoționale cu publicul și modelarea convingerilor oamenilor prin intermediul manipulării emoționale, dezinformării, răspândirii informațiilor false, utilizării mijloacelor media și tehnologiilor informaționale.

Dezinformarea este un instrument utilizat în epoca postadevărului pentru modelarea opiniei publice. Conform definiției date de Comisia Europeană, „prin **dezinformare** se înțelege o serie de informații în mod verificabil false sau înșelătoare, care sunt create, prezentate și diseminate pentru a obține un câștig economic sau pentru a induce publicul în eroare în mod deliberat și care pot provoca un prejudiciu public [2]. Se zice că „o minciună repetată de o mie de ori rămâne minciună. O minciună repetată de un milion de ori devine adevăr” [3]. Or, în epoca postadevărului, minciunile pot fi repetate de milioane de ori cu ajutorul tehnologiilor informaționale și strategiilor de comunicare. Dezinformarea nu este un privilegiu, acest fenomen este la îndemâna oricărei persoane care are acces la internet și intenția de a induce publicul în eroare. *Digital News Report*, publicat de Reuters și Oxford University în anul 2017, indică faptul că mediul online, inclusiv platformele sociale, au devenit cele mai importante surse de știri, depășind chiar și televiziunea din această perspectivă [4].

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

Amplora pe care o are dezinformarea în întreaga lume ne face să luăm în considerare nu doar efectele sale pe termen scurt, dar și influența dezinformării pe termen lung, cu scopul de a modifica mentalități și de a influența comportamente politice. Deși, conform cercetătorilor ruși, mentalitatea politică cuprinde constante destul de stabile pentru a fi transmise din generație în generație fără schimbări radicale [5, p. 494], există canale care influențează componentele permanente și variabile ale mentalității – armele epocii postadevăr fiind unele dintre acestea.

Efectul pe care-l poate avea dezinformarea asupra mentalității și comportamentului politic nu trebuie subestimat. Conform Eurobarometrului „Fake News and Disinformation Online”, realizat de Comisia Europeană în februarie 2018 [6], cei mai mulți cetățeni ai statelor membre sunt conștienți de existența și de amploarea dezinformării și știrilor false, însă cred că dețin capacitatea de a identifica și a evita aceste informații. Altfel spus, ei sunt afectați de sindromul „third person effect” – prin care reduc la minim posibilitatea de a fi afectați personal și consideră că alte persoane sunt mai predispuse de a cădea în capcana știrilor false. În cazul Republicii Moldova, Barometrul Opiniei Publice demonstrează că sursa de informare care se bucură de cea mai mare încredere în rândul populației este televiziunea (37,6%), urmată de internet (19,5%), fapt care accentuează și mai mult rolul mass-mediei în modelarea mentalității și comportamentului politic al populației [7].

Republica Moldova a pășit ferm pragul epocii postadevăr. Identificăm caracteristicile epocii postadevăr în Moldova și răspândirii masive a dezinformării și știrilor false, atunci când examinăm cu atenție influența dezinformării asupra mentalității și comportamentului politic al alegătorilor. Am ales drept caz de referință alegerile prezidențiale din noiembrie 2016, când s-a reușit infiltrarea informațiilor false cu privire la femei, refugiați sau minorități sexuale pentru a exploata fricile și stereotipurile moldovenilor, care au fost orientate spre influențarea și modelarea mentalității și comportamentului politic al electoratului, în special al alegătorului nepregătit, neinformați, cu o percepție politică neformată [8].

Având în vedere că fenomenul dezinformării și știrilor false reprezintă o amenințare acută pentru democrație și statul de drept, educația devine un factor important în combaterea armelor epocii postadevăr și consolidarea componentelor stabile ale mentalității politice, precum și formarea unor comportamente bazate pe mecanisme critice și analitice și mai puțin emoționale. Este important ca mass-media să ia măsuri pe cont propriu pentru educarea publicului privind dezinformarea, denunțarea publicațiilor propagandistice și identificarea campaniilor de dezinformare. Acestea sunt inițiative private, însă și statul are un rol important în asigurarea unui cadru legislativ adecvat în domeniul mass-mediei. Deși statul nu poate impune limite la libertatea de exprimare, acesta poate adopta Coduri de bune practici privind dezinformarea [9] și institui rețele de verificatori ai informației, fără promovarea cenzurii directe sau indirecte.

Armele epocii postadevăr se propagă instantaneu și evoluează rapid, ceea ce face imposibilă combaterea lor în totalitate. Însă, pentru a reduce impactul negativ al acestora asupra mentalității și comportamentului politic al cetățenilor, este importantă acțiunea concertată a statului, societății civile și altor inițiative private.

Referințe:

1. Oxford Dictionaries. *Word of the Year 2016 is...*[Accesat 11.09.2019] Disponibil: <https://languages.oup.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016>
2. Comisia Europeană. *Tackling online disinformation*. [Accesat 11.09.2019] Disponibil: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/-/tackling-online-disinformation>
3. CERCELESCU, M. *Dezinformarea în epoca post-adevăr. Poate fi reglementată lupta împotriva dezinformării?* [Accesat 11.09.2019]
4. Disponibil: https://www.juridice.ro/628769/dezinformarea-in-epoca-post-adevar-poate-fi-reglementata-lupta-impotriva-dezinformarii.html#_ftn1
5. Reuters Institute. *Digital News Report 2017*. [Accesat 11.09.2019] Disponibil: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Digital%20News%20Report%202017%20web_0.pdf
6. MIKHEYEV, D. The Soviet Mentality. În: *Political Psychology*, 1987, vol. 8, no. 4, pp. 491-523.
7. Comisia Europeană. *Fake news and disinformation online*. [Accesat 11.09.2019] Disponibil: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2d79b85a-4cea-11e8-be1d-01aa75ed71a1/language-en>

8. Institutul de Politici Publice. *Barometrul Opiniei Publice* (ianuarie 2019). [Accesat 11.09.2019] Disponibil <http://www.bop.ipp.md/ro/result/bar>
9. GARBUZ, O. Comportamentul politic de masă ca formă a comportamentului politic: cazul Republicii Moldova. În: *Moldoscopie (Probleme de analiză politică)*, 2018, nr. 2 (LXXXI), pp. 66-75
10. Comisia Europeană. *Code of Practice on Disinformation*. [Accesat 11.09.2019] Disponibil: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/-/news/code-practice-disinformation>

DEMOCRATIZAREA ȘI CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ: CONCEPTUALIZAREA TEORETICĂ

Anatoli TALMACI

În științele politice există mai multe abordări teoretice pentru aplicarea în practică a conceptului „capacitatea administrativă”. Pe de o parte, capacitatea administrativă este înțeleasă ca „nivel de control de stat asupra populației, activităților economice și resurselor din raza teritorială a guvernului” [1, p.11]. Pe de altă parte, în înțelegerea lui Fukuyama, construirea statului – e crearea noilor instituții de stat și consolidarea celor existente [4, p.19]. În articolul său „În primul rând capacitatea” Fukuyama pune accentul pe tranzitologie și democratizare. Autorul subliniază faptul că drumul spre democratizare este posibil numai prin construirea instituțiilor de stat puternice. Eșecurile democratice în cadrul „valului trei” de democratizare au devenit posibile din cauza incapacității statelor de a construi instituții proprii și reguli de joc pentru elita națională [3, p.91].

J.P. Nettl observă că statul poate avea capacitate, dacă este capabil să îndeplinească funcțiile de putere. În centrul noțiunii sunt caracteristici instituționale ale centralizării funcțiilor guvernamentale [7, p.590]. Necesitatea instituțiilor puternice este urmărită și în lucrarea lui H.Soyfer. Autorul descrie conceptul „autoritatea de infrastructură”, în conformitate cu conceptul studiului administrației publice lui Weber, în care capacitatea administrativă – este un set de instituții care îndeplinesc funcția de control. Soyfer analizează trei abordări pentru conceptualizarea de capacitatea administrativă: capacitatea de a

monitoriza în mod eficient; acoperirea instituțiilor existente; influența statului asupra calității instituțiilor. Luând în considerare capacitatea de stat ca urmare a identificării politice a populației cu statul, H.Linz și A.Stepan definesc statalitatea ca o identificare civică cu statul. Autorii au concluzionat că „problema de consolidare a comunității politice este deosebit de acută în țările multietnice, în cazul în care există o încălcare a drepturilor anumitor categorii ale populației în funcție de originea lor etnică” [5, p.522]. În același timp, Charles Tilly, având în vedere aspectele teoretice ale capacității administrative, afișează o serie de caracteristici ale unui stat capacitat: consolidarea teritoriului, obținerea autonomiei politice și recunoașterea statutului altor state, formatul centralizat al instituțiilor de stat (prezența guvernului central), separarea instituțiilor de stat, pe de altă parte. Articolul „La începutul statalității?” J.Moller și S.-E.Skaaning determină capacitatea administrativă ca fiind „capacitatea de a pune în aplicare politica guvernului” [6, p.17]. De asemenea, indexul de capacitate administrativă este prezent în lucrarea lui J.Fortin [2, p.921], în cazul în care autorul analizează rolul capacității administrative în țările postcomuniste. Fortin crede că capacitatea administrativă este o condiție necesară pentru instituirea unui regim politic democratic.

Considerăm principalele abordări teoretice, care descriu capacitatea administrativă și democratizarea în relație.

Capacitatea administrativă ca o condiție prealabilă a democratizării (Stateness first). În științele politice este înrădăcinat argumentul puternic că capacitatea administrativă este o condiție prealabilă pentru democratizare. J. Moller și S.-E. Skaaning indică faptul că cele mai multe state moderne au trecut calea de baza nedemocratică de dezvoltare, democratizare treptată [6, p.12]. În același timp, autorii articolului „Stateness First?” au remarcat că absența în startul instituțiilor puternice și stabilitatea este cauza retroactivității democratice, apariția unor democrații cu restricții. Ei au ajuns la concluzia că factorii care afectează democratizarea sunt mulți, dar cel mai mult țările în curs de democratizare se confruntă cu provocări semnificative din cauza deficiențelor structurale ale atributelor și parametrilor de stat.

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

H. Beck și A. Hadenius care definesc capacitatea de stat ca o capacitate administrativă a statului, au ajuns la concluzia că între democrație și capacitatea guvernamentală există o relație. Autorii au ajuns la concluzia că democratizarea afectează nu numai capacitatea administrativă, dar, eventual, creșterea economică și influența externă. În partea analizei J-curba autorii indică tendința „jocului cu o sumă pozitivă”, potrivit căruia capacitatea administrativă crește în consistența unei democrații. Cu toate acestea, în etapa inițială a democratizării are un loc slăbirea puternică a capacității administrative – efectul opus al democratizării [1, p.8]. Stabilitatea sistemelor politice liberal-democrate presupune o probabilitate sporită a perpetuării caracterului democratic și un grad scăzut al violenței publice latente sau manifeste. În aceste sisteme politice, puterea este exercitată în conformitate cu normele constituționale, ceea ce înseamnă că guvernării nu violează drepturile fundamentale ale indivizilor în procesul implementării politicilor lor. Astfel de drepturi, precum libertatea proprietății, dreptul la opoziție, libertatea presei, religiei, expresiei sunt sacrosante. Analizând democratizarea grupurilor de țări în cadrul „valului trei”, se poate observa că în țările, în care din start nu a fost stabilită practica de construcție a instituțiilor publice, mișcarea spre democratizare a fost posibilă, dar cu anumite probleme.

Democratizarea fără capacitatea administrativă (Democratization without). O.Tansey, analizând sistemul politic din Kosovo, consideră că această țară este ca un exemplu de democratizare fără capacitatea administrativă. Pe exemplul Kosovo, Tansey încearcă să demonstreze că problema secvenței poate fi vizualizată nu numai din perspectiva importanței capacității administrative, dar din o anumită tendință democratică în contextul globalizării. Deci, analiza dezvoltării democratice în Kosovo sugerează că recunoașterea internațională a statalității nu trebuie privită ca o condiție pentru democratizare [8, p.143].

Simultaneizarea construcției statale și democratizarea (Democratization backwards). În științe politice există un număr mare de cercetări, atât teoretice și empirice în favoarea unei astfel de înțelegeri a problemei. Jessica Fortin constată că există o relație cauzală, cu toate acestea, nu este posibilă determinarea directă în stadiul actual al

cercetării din cauza problemei endogene în subiectul studiat. De exemplu, se poate de presupus că democratizarea afectează nu numai capacitatea administrativă, dar inclusiv, creșterea economică, procesele de integrare, dependența externă și funcțiile administrative [2, p. 926]. Astfel, se poate observa faptul că capacitatea administrativă este o condiție necesară pentru democratizare, dar este imposibil de a determina în mod empiric impactul unui index asupra altuia. Astfel, pentru a începe democratizarea, este suficient de a avea un nivel minim al capacității administrative. În viitor, dezvoltarea practicilor și a instituțiilor democratice devine de sine stătătoare. Cu toate acestea, trebuie să fie luată în considerare dorința clasei politice de a desfășura cursul reformator în domeniul democratizării.

În concluzie, identificăm principalele calități ale conceptualizării capacității administrative: crearea (prezența) instituțiilor structurate pentru îndeplinirea funcțiilor de control; integritatea teritorială cu caracterul centralizat al instituțiilor publice, pe de o parte, și un statut recunoscut de stat, pe de altă parte; disponibilitatea aparatului administrativ și fiscal; caracteristicile de management ale punerii în aplicare a cursului de schimb oficial; legitimitatea statului; identificarea civilă cu statul; influența proceselor internaționale.

Bibliografie:

1. BAECK, H., HADENIUS, A. Democracy and state capacity: Explaining a j-shaped relationship Governance: An international journal of policy, administration, and institutions. In: *Oxford*, 2008, no. 21, pp. 1-24.
2. FORTIN, J. Is There a Necessary Condition for Democracy? The Role of State Capacity in Post-Communist Countries. In: *Comparative Political Studies*, 2011, no. 45/7, pp. 903-930.
3. FUKUYAMA, F. Building Democracy After Conflict, “Stateness” first. In: *Journal of Democracy*, 2005, no. 16, pp. 84-99.
4. FUKUYAMA, F. State-Building: Governance and World Order in the 21 Century. In: *Ithaca-N.Y.*, 2007, no. 15/2, pp. 17-31.
5. LINZ, J., STEPAN, A. Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe. Baltimore. In: *Johns Hopkins University Press*, 1996, no. 3, pp. 504-526.
6. MOLLER, J., SKAANING, S. Stateness first? In: *Democratization*. 2011, no. 18(1), pp.1-24.

7. NETTL, J.P. The State as a conceptual variable. In: *World politics*. – Princeton, 1968, no. 20/4, pp. 589-592.
8. TANSEY, O. Democratization Without a State: Democratic Regime-Building in Kosovo. In: *Democratization*, 2007, no. 14/1, pp. 129-150.

ROLUL ACORDURILOR DE LA BRETTON WOODS ÎN INTENSIFICAREA PROCESELOR DE GLOBALIZARE

Iuliana STRATAN

Seventy-five years ago, the Bretton Woods conference set the foundations for the global economic order. Nowadays, we are at a critical stage in the global history. The spirit of the sisters Bretton Woods (International Monetary Fund and World Bank) is as relevant as ever. These institutions must continue to implement the reforms which will build a credible system of global and financial governance to face the challenges of this new era. The article highlights some key points of the history of the Bretton Woods and some of the development challenges faced by these institutions during the processes of the globalization.

Introducere. Globalizarea a devenit atât un termen, cât și un fenomen istoric important. A urmat sfârșitul Războiului rece, prăbușirea comunismului și o reconfigurare în echilibrul de putere față de țările occidentale și capitalism [1]. Având în vedere aceste evoluții, globalizarea reprezintă o provocare importantă pentru matricea instituțională, creată la mijlocul anilor 1940, cunoscută sub numele de instituțiile Bretton Woods [2].

Bretton Woods, și anume: Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (de acum înainte Banca Mondială) și Fondul Monetar Internațional (FMI) au fost înființate în 1944. În perioada 01-22 iulie 1944, reprezentanți din 44 de națiuni s-au întâlnit la hotelul pitoresc din Mount Washington, în Bretton Woods, New Hampshire. Scopul inițial a fost acela de a ajuta reconstrucția după al Doilea Război Mondial; scopul acestuia din urmă a fost acela de a ajuta la reînvierea comerțului global, evitând în același timp politicile de schimb care au caracterizat anii interbelici [3]. Fondatorii Bretton Woods au decis că

dezvoltarea economică și stabilitatea financiară globală sunt condiții necesare pentru pace [4].

Misiunea instituțiilor Bretton Woods, în cuvintele secretarului Trezoreriei SUA, Henry Morgenthau [5], a fost aceea că „ar trebui să elimine lacunele economice – devalorizarea concurențială și impedimentele distructive ale comerțului – care au precedat războiul actual”. Aceste instituții-surori au fost create pentru a ajuta la restabilirea și susținerea beneficiilor integrării globale, prin promovarea cooperării economice internaționale. Actualmente, ele urmăresc, în cadrul mandatelor respective, obiectivul comun al prosperității globalizării. Banca Mondială (BM) se concentrează pe proiecte de investiții pe termen lung, construirea instituțiilor și pe probleme sociale, de mediu și sărăcie. FMI se concentrează pe funcționarea sistemului monetar internațional și pe promovarea unor politici macroeconomice solide ca o condiție prealabilă pentru o creștere economică susținută. Cel mai mare avantaj pe care instituțiile Bretton Woods îl au în îndeplinirea acestor obiective este cultura lor de construire a consensului, care se bazează pe încredere și respect reciproc între cele peste 180 de țări, și guvernele lor, care alcătuiesc apartenența lor. Instituțiile Bretton Woods continuă să modeleze agenda economică internațională. Iar obiectivul și spiritul Bretton Woods continuă să ghideze factorii de decizie la nivel mondial. În ceea ce privește dezvoltarea economică generală, deceniile după anii 1944 au fost un succes, spun mulți economiști, deși lumea a fost nevoită să facă față provocărilor economice și sociale inevitabile [6]. Dacă judecăm epoca care a urmat după crearea instituțiilor Bretton Woods, după performanțele economice, trebuie să concluzionăm că a fost un triumf. În capitolul autorilor, Nicholas Stern de la London School of Economics și Amar Bhattacharya de la Brookings Institution argumentează că „în general, la nivel mondial venitul pe cap de locuitor a crescut de 4 ori, începând cu 1950, pe măsură ce numărul populației a crescut” [7].

În anul curent, 2019, se împlinesc **75 de ani de la Conferința de la Bretton Woods**, care a creat Banca Mondială și instituția sa soră, Fondul Monetar Internațional. Rămâne totuși să vedem care va fi destinul surorilor Bretton Woods în următoarele decenii și ce reforme noi vor implementa pentru a contribui la procesul de globalizare în întreaga lume.

Rolul Instituțiilor Bretton Woods

Mandatul Fondul Monetar Internațional. FMI este o organizație formată din 189 de țări, care lucrează pentru încurajarea cooperării monetare globale, asigurarea stabilității financiare, facilitarea comerțului internațional, creșterea economică durabilă și reducerea sărăciei în întreaga lume. Misiunea fundamentală a FMI este de a asigura stabilitatea sistemului monetar internațional [8]. Împrumuturile FMI sunt pe termen scurt și mediu și sunt finanțate în principal din grupul de contribuții pe care le oferă membrii săi.

De-a lungul deceniilor, FMI a suferit multe reforme și joacă acum un rol esențial în furnizarea fondurilor pentru economia mondială, în special atunci când se produc crize. După cum consideră unii economiști [9], este una dintre cele mai valoroase instituții create după al Doilea Război Mondial. În culmea crizei financiare globale, rolul FMI de manager de criză globală l-a determinat să coordoneze eforturile internaționale de combatere a disfuncției financiare și a colapsului economic. După cum a argumentat Daniel Drezner în cartea sa din 2014 [10], sistemul dat a funcționat.

Mandatul Grupului Băncii Mondiale. Întrucât țările în curs de dezvoltare se confruntă cu provocări din ce în ce mai complexe, BM este pregătită să ofere sprijinul și soluțiile durabile necesare pentru a pune capăt sărăciei extreme, pentru a stimula prosperitatea împărtășită și pentru a realiza o lume cu oportunități pentru toți. BM ajută țările să facă investiții critice pentru a-și dezvolta economiile inclusiv durabil; construirea capitalului uman necesar pentru a ajuta oamenii să profite de oportunități; și să se asigure că țările rămân rezistente în fața șocurilor sau amenințărilor globale care ar putea submina progresul în eliminarea sărăciei [11]. Grupul Băncii Mondiale este una dintre cele mai mari surse de finanțare și cunoștințe din lume pentru țările în curs de dezvoltare, formată din cinci instituții cu un angajament comun de reducere a sărăciei, creșterea prosperității comune și promovarea dezvoltării durabile [12].

Misiunea Grupului Băncii Mondiale este de a ajuta la combaterea sărăciei urmărind două obiective: primul obiectiv este unul imperativ, pentru a pune capăt sărăciei extreme pentru cei 1,2 mld. de oameni

care continuă să trăiască în foame, al doilea obiectiv este prin urmare, promovarea prosperității comune [13]. După cum a menționat David Malpass, președintele BM, totuși este nevoie de o dirijare puternică concentrată pe libertate, siguranță și crearea unui mediu care încurajează oportunități mai bune, este nevoie urgentă ca țările să-și depășească obstacolele pentru a permite ca viața celor mai săraci și cei mai vulnerabili să se îmbunătățească [14].

Cadru de cooperare. Principala diferență dintre FMI și BM constă în scopurile și funcțiile respective [15]. De-a lungul anilor, BM s-a concentrat în a reduce sărăcia, oferind asistență țărilor cu venituri medii și cu venituri mici în timp ce FMI încearcă, în general, să încurajeze politicile de țară care să asigure stabilitatea macroeconomică și să limiteze efectele negative ale restului lumii. În timp ce aceste roluri rămân, natura lor s-a schimbat oarecum [16].

În special, având în vedere dezvoltarea piețelor financiare în întreaga lume, rolul principal al acestor instituții s-a mutat spre modelarea, ghidarea, completarea și stabilizarea fluxului de finanțe private, mai degrabă decât înlocuirea completă a acesteia. Critice pentru transformarea lor vor fi atitudinile țărilor care joacă cel mai mare rol în guvernarea lor, precum și reforma procesului de guvernare în sine. De aici și apelul pentru un nou obiectiv pentru instituțiile Bretton Woods [14].

Concluzii. Conferința de la Bretton Woods și instituțiile care o formează au pus bazele cooperării internaționale și a ordinii bazate pe reguli, care servesc atât de bine generațiilor succesive.

Împreună, FMI și BM ajută la schimbarea modului în care oamenii văd economia globală. Instituțiile Bretton Woods trebuie să evolueze ca răspuns la schimbările din mediul lor, pentru a rămâne relevante.

Spiritul instituțiilor Bretton Woods a rămas adânc întipărit în imaginea politică globală, fiind un ideal de cooperare structurat care a funcționat extraordinar de bine, dar totuși cu unele noi provocări, care în următoarele decenii își vor pune amprente la viitorul globalizării.

Referințe:

1. SOLIMANO, A. *Can Reforming Global Institutions Help Developing Countries Share More in the Benefits from Globalization?* Policy Research Working Paper; World Bank. Washington DC, 2001.

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

2. *Globalization: A Framework for IMF Involvement*, 2002 [Accesat 20.12.2018] Disponibil: <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2002/0315-02.htm>
3. MAZAMDARU, S. *Bretton Woods at 75: Has the system reached its limits*, 2019, [Accesat 2.09.2019] Disponibil: <https://www.dw.com/en/bretton-woods-at-75-has-the-system-reached-its-limits/a-49687599>
4. LIPTON, D. *The Future of Bretton Woods*, 2019, [Accesat 2.09.2019] Disponibil: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2019/07/12/sp071619-the-future-of-bretton-woods>
5. MORGENTHAU, H. *Bretton Woods Decisions*, July 22, 1944, [Accesat 5.09.2019] Disponibil: <http://www.ibiblio.org/pha/policy/1944/440722b.html>
6. *Global Trade and future of the WTO*, [Accesat 5.09.2019] Disponibil: https://view.flipdocs.com/?ID=10025597_345534#306
7. WOLF M, *Bretton Woods at 75, Global co-operation under treat*, July 2019, [Accesat 20.08.2019] Disponibil: <https://www.ft.com/content/e82a1f48-a185-11e9-a282-2df48f366f7d>
8. *IMF at a Glance*, [Accesat 4.12.2018] Disponibil: <https://www.imf.org/en/About>
9. SANGAFOWA, B. *The Governance of the IMF at 75*, 2019, [Accesat 7.09.2019] Disponibil: <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2019/07/01/the-governance-of-the-international-monetary-fund-at-age-75/>
10. DREZNER, D. *The System Worked: How the World Stopped Another Great Depression*, 2014, [Accesat 7.09.2019] Disponibil: <https://www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2014/06/03/ten-excellent-reasons-to-buy-the-system-worked/?noredirect=on>
11. The World Bank Annual Report 2018, Washington, DC, World Bank, 2018.
12. The World Bank Annual Report 2017, Washington, DC, World Bank, 2017.
13. *Shared Prosperity: A New Goal for a Changing World*, [Accesat 4.02.2019] Disponibil: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/-/2013/05/08/shared-prosperity-goal-for-changing-world>
14. MALPASS, D. *Remarks by World Bank Group President David Malpass on Bretton Woods 75th Anniversary*, [Accesat 5.09.2019] Disponibil: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32345/Remarks-by-World-Bank-Group-President-David-Malpass-on-Bretton-Woods-Seventy-Fifth-Anniversary.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
15. *The IMF and The World Bank*, July 2019, [Accesat 7.09.2019] Disponibil: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/07/27/15/31/-IMF-World-Bank>

16. RAJAN RAGHURAM, G.A. *New Bretton Woods? The World Bank On behalf of the Commission on Growth and Development*, 2009, Washington DC.

IMPACTUL INTERESELOR PUBLICE ASUPRA DESCENTRALIZĂRII ADMINISTRATIVE CA PROCES

*Andrei BEDROS
Academia de Administrare Publică*

Tendința principală a doctrinelor politice contemporane de guvernare și administrare este, în opinia cercetătorului A. Simboteanu, de a asigura ideologic calea spre democratizarea și descentralizarea activității administrative, presupunând dreptul comunităților de toate nivelurile de a se administra ele însele, pornind de la dreptul natural al acestora de a-și organiza viața socială și de la interesele indivizilor ce formează aceste comunități. E bine cunoscut argumentul că fiecare națiune își creează și promovează propriul traseu al descentralizării administrative, acesta fiind bazat pe specificul național care o distinge în plan istoric, pe așezarea geografică, dezvoltarea economică, nivelul culturii administrative, relația dintre tradiție și inovație, ponderea factorului religios etc. În acest context e important a conștientiza faptul, că descentralizarea administrativă este un principiu-cheie al modernizării societății. Atare principiu a fost proclamat încă din primii ani ai Revoluției Franceze din 1789-1794, fiind momentul de început al trecerii în statele europene de la conducerea centralizată la cea a descentralizării administrative.

Despre importanța descentralizării remarcă cu argumente în sec. XIX Alexis de Tocqueville. În lucrarea *De la democratie en Amerique*, el explică necesitatea descentralizării din faptul că ”o putere centrală, oricât de luminată și savantă ar fi, nu poate să cuprindă toate detaliile vieții unui popor”. Acest postulat rămâne a fi actual în toate statele lumii care și-au ales calea democratică de transformare și dezvoltare. În viziunea lui Michel Crozier, descentralizarea vine asemeni unui remediu în problemele funcționării administrației publice, deoarece agenții administrativi decidenți sunt rupți de realitatea administrativă și deciziile lor nu corespund situației *de facto*.

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

O semnificație aparte a descentralizării, confirmată parțial în literatura actuală de specialitate, ține de raportul ei față de interesul public, de corelația valorică a acestor două noțiuni. În viziunea cercetătorului E. Popa, descentralizarea prezintă sistemul care are la bază recunoașterea interesului local, distinct de cel național, localitățile dispunând în acest sens de structuri organizatorice, funcționale și patrimoniu propriu, întru realizarea interesului local [1, p.121]. Desigur, această constatare a cercetătorului vizează direct importanța descentralizării ca proces în limitele funcționale ale interesului public local, acesta la fel de important și actual fiind pentru evoluția binomului interes public-descentralizare. Interesul public local, deși este distinct de cel național, constituie un fenomen particular, eminent necesar pentru evoluția stabilă a interesului național ca fenomen general al relațiilor publice.

Practica administrației publice contemporane demonstrează că cea mai bună formă de guvernare (și, respective, de descentralizare) pentru un anumit grup sau o anumită națiune este și cea mai bună pentru atingerea (satisfacerea) interesului public. Acesta, odată atins, vine la rândul său cu o influență activă inversă asupra descentralizării, să creeze noi condiții sociale, dar și politice, pentru realizarea obiectivelor sale. În acest context, ne aliniem la opinia acelor cercetători care consideră lista intereselor publice, la care trebuie să răspundă administrația publică, să țină cont de ea, drept una variabilă și dependentă geocronometric (în spațiu și în timp), de mișcarea de idei, situația socială, regimul economic [2, p.33-45]. În ordinea respectivă de idei, impactul intereselor publice asupra descentralizării administrative depinde de realizarea *de facto* a atributelor formatorii ale acestuia, cât și de procesul complex de alimentare a lui din punct de vedere obiectiv și subiectiv cu necesarul de substanță bazică și suprastructurală.

Evoluția, mai mult sau mai puțin stabilă a descentralizării administrative, poate fi asigurată într-o conjunctură clar definită, strict corelată din punct de vedere social, economic, cultural etc. a intereselor publice, cât și în funcție de gradul de maturitate, afirmare și promovare a acestor interese, care să prezinte în sine dominări firești

asupra administrativului spre eficiență, transparență și echitate [3, p.8]. În atare ipostază a intereselor publice, procesul de descentralizare și cel de consolidare a democrației sunt într-o relație directă, acționând reciproc întru stabilizarea democrației funcționale. Descentralizarea, pentru a exista și a se realiza, conceptual din start trebuie să asigure distribuția rațională a competențelor factorilor de decizie cât mai aproape de locul unde acestea se vor implementa [4, p.10], fapt ce depinde îndeosebi de caracterul intereselor publice. Deoarece consultarea (dialogurile sistematice) directă cu cetățenii cărora li se adresează propunerile, optimizarea procedurilor de angajare a deciziilor luate în numele interesului public, astfel încât necesitățile materiale și spirituale ale cetățenilor, recunoscute ca valori sociale generale, indispensabile societății, evaluate și recunoscute de puterea politică, trebuie să fie strict consfințite prin norme juridice.

Capacitățile de impact ale interesului public asupra elementelor descentralizării (consolidării administrativ-teritoriale, delimitării responsabilităților și autonomiei locale, finanțelor publice) depind în cea mai mare parte de maturitatea componentelor structurale ale acestui interes, de gradul de acumulare de către aceste componente a necesarului de sens și conținut valoric. În viziunea cercetătorului Victor Saca, din aceste componente fac parte: actorul (agentul) public ca purtător, realizator, promotor și reformator de interes public; poziția socială a actorului (agentului) public ca o componentă obiectivă a interesului; gradul de conștientizare de către actori (agenți) a poziției lor sociale, ca o componentă structurală subiectivă a interesului; scopurile și sarcinile acțiunilor și activităților publice determinate de factorul conștiinței, de pasiunile și comportamentul actorilor publici [5, p.17-18]. Luate în condițiile Republicii Moldova, aceste componente nu au deocamdată suficientă substanță bazică și suprastructurală, între ele există disproporții de conținut. Acest fapt frânează, în mod evident, procesul descentralizării cu specificul său în societățile în schimbare. Practica internațională confirmă că reformele privind descentralizarea administrativă și consolidarea sistemelor democratice de administrare locală sunt, de obicei, procese lente, caracterizate de numeroase contradicții și conflicte. Fapt determinat în

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

special de tendințele guvernării de dominare și control asupra autorității publice locale, cât și de fenomenul dezbinării actorilor publici, care sunt chemați să fie purtătorii și promotorii consensului de interese publice. Fără excepție de la practicile internaționale, ritmul descentralizării ca proces s-a desfășurat în Republica Moldova în mod neuniform și controversat, evoluând prin mai multe stadii de extindere și "aprofundare" paradoxală, cu idei difuze preluate din paradigmele doctrinare globale.

Astfel, supunând analizei impactul intereselor publice asupra descentralizării administrative ca proces, observăm importanța deosebită de tratare a acestui subiect. Odată cu creșterea potențialului participativ al societății în ansamblu, și al diferitelor segmente sociale ale acesteia în particular se acumulează noi capacități de impact al interesului public asupra descentralizării. În acest context, în formele democratice de guvernare și administrare a comunităților umane trebuie să se utilizeze la maximum, în limite raționale, posibilitățile interesului public de modernizare a sistemului administrativ. Iar calea cea mai eficientă a modernizării e posibilă prin intermediul interesului public, prin capacitățile de impact ale acestuia asupra descentralizării activității administrative. Interesul public poate fi considerat pe drept mobil al democratizării și descentralizării ca proces administrativ.

Referințe:

1. POPA, E. *Autonomia locală în România*. București: All Beck, 1999. 214 p.
2. SACA, V. Semnificațiile intereselor publice în contextul câmpului politic-administrativ. În: *Administrarea Publică*. Revistă metodico-științifică trimestrială, 2017, nr.3, pp. 33-45.
3. SACA, V. Impactul intereselor publice asupra procesului decizional: repere teoretico-practice. În: „*Reformarea administrației publice locale – imperativ al modernizării RM*”. Mat. conf. șt. internaționale din 10.11.2017. Chișinău: CEP USM, 2018, pp. 7-29.
4. „*Descentralizarea administrativă – componentă a modernizării administrației publice din Republica Moldova*”: *materiale ale conferinței științifice a cadrelor didactice din 10 iunie 2014*. Chișinău: CEP USM, 2014. Universitatea de Stat din Moldova. 196 p.
5. SACA, V. Structura interesului public în condițiile societății în schimbare. În: *Administrarea Publică*. Revistă metodico-științifică trimestrială, 2019,

ПОЛИТИЧЕСКАЯ СОЦИАЛИЗАЦИЯ В КОНТЕКСТЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕДИАТИВНЫХ ПРАКТИК

Е. ЕВСТИГНЕЕВА

Одной из фундаментальных целей для стран демократического транзита, является формирование условий для эффективной и слаженной работы формирующейся политической системы. Социализация – процесс, играющий существенную роль, как в жизни общества, так и в жизни личности [2, с. 45]. Методологически важно иметь в виду, что тип и характер процесса социализации определяется тем, каким ценностям привержено общество, какой тип социальных взаимодействий должен быть воспроизведен. Важно отметить, что в обществе, уважающем свободу личности, ее индивидуальность, открытом для инноваций, творческой инициативы, социализация организуется таким образом, чтобы обеспечить воспроизводство этих свойств социальной системы.

В условиях, когда молдавское общество достаточно разрознено очень важно понимать какая идея способна объединить его. 44,2% считают, что «достойный уровень жизни» способен сплотить общество; 39,4% отмечают приоритет «законности и порядка» в данном контексте; 28,1% подчеркивают важность «уверенности в завтрашнем дне».

Анализ открытых вопросов показал, что по мнению респондентов, должны сделать политики, чтоб улучшить ситуацию в Молдове: В политическом аспекте – «найти консенсус во власти» 17,2%, «честно работать» – 15,2%, «думать о своем народе» – 14,3%, «смена власти» – 8,1%, «прекратить воровать, борьба с коррупцией» – 4,2%, «навести порядок» – 3,7%, «меньше родственников у власти» – 0,5%. В экономическом аспекте: «улучшить экономику» – 7,6%, «предоставить рабочие места» – 6,2%, «поднять пенсии» – 4,9%, «регулирование цен» – 2,2%. Во внеш-

ȘTIINȚE SOCIALE

Relații internaționale, științe politice și administrative

неполитическом аспекте: «дружить с РФ» – 4,6%, «вступить в Евросоюз» – 2,5%, «договорится с Румынией» – 2,0%. Также по 1,5% набрали такие проблемы как: «ремонт дорог», «проблемы с ПМР», «помощь молодежи».

Население ориентировано на использование медиативных практик в политическом процессе. Так среди ориентаций населения среди приоритетов отмечается ожидание «консолидированной, законопослушной, честно работающей, думающей о своем народе власти. Во многом трансформация власти связывается с ее сменой. Следующим приоритетом выделяется – качество жизни: достойный уровень жизни, создание рабочих мест, повышение зарплат и пенсий. В контекст медиативных практик укладывается желание укрепления сотрудничества, [5, с. 94] как с Евросоюзом, так и с Россией, что косвенно говорит о стремлении примирения интересов этих геополитических акторов. Таким образом, с одной стороны, для молдавского общества, и для Приднестровского тоже, медиация является тем механизмом, который позволяет, оговорив, поняв, проанализировав определенные интересы, доводы сторон, их желания, устремления, опасения, страхи, предубеждения, стереотипы мы позволяем (проанализировав конфликт с точки зрения сторон) попытаться, прежде всего, для этих сторон, найти решение, устраивающее обе стороны. Сегодня, когда мы видим, что острота социальных и политических конфликтов очень высока, медиация может выступить, с точки зрения, социализации, как механизм научения человека жизни в обществе, это с одной стороны. И с другой стороны, как определенный поведенческой практике усвоения индивидом нормы жизни в обществе, [1, с.107] научения определенных действий. Институт медиации может выступить перспективным институтом политической социализации, который позволит сформировать у индивида устойчивый медиативные поведенческие практики.

Индивид изначально будет ориентирован на то, что бы выходить из кризисной, конфликтной, сложной ситуации в позитивном ключе, находя наиболее оптимальные варианты для себя и делая попытку учесть интересы другой стороны. Понимание того, что медиация выступает важным, в современных условиях, со-

циализирующим институтом, [6, с.215] и в нашем контексте, именно институтом политической социализации.

Фиксируется взаимосвязь между такими понятиями как медиативная практика и эффективность функционирования медиации как института политической социализации.

Она определяется медиативными практиками, которые являются устойчивым, рутинным, обычным, обыденным социальным действием, но обязательно устойчивым, который опирается на устойчивый характер поведения индивида.

Безусловно, медиация имеет очевидные преимущества [5, с.131]. Вместе с тем она еще в малой степени в Молдове интегрирована в поведенческие практики, деловую и правовую культуру разрешения споров и разногласий. Можно выделить много причин такого положения. Представляется, что государство должно проявлять большую заинтересованность в развитии института медиации в Молдове и в части формирования принципиально иных политических поведенческих образцов.

Необходима активизация просветительской работы на уровне государственных органов всех уровней и органов местного самоуправления, средств массовой информации, профессиональных объединений медиаторов [4, с. 271]. Одним из инструментов такой информационно-разъяснительной деятельности может стать социальная реклама. Современная социальная реклама – один из влиятельных факторов общественной коммуникации [3, с.12]. Ее потенциал направлен на привлечение внимания к значимым проблемам и, стимулируя действия по их решению, она в значительной мере формирует мировоззрение личности, ее ценностные ориентации, способствует формированию новых типов общественных отношений и, в конечном итоге, изменению поведенческой модели общества. Государство, активно присутствуя на рынке информационной деятельности, должно шире использовать социальную рекламу как инструмент вовлечения населения в процессы реформирования, как инструмент политической социализации и формирования социального согласия в обществе.

Понимание важности налаживания конструктивного диалога, усвоение навыков переговоров, формирование правовой и коммуникативной культуры – факторы, способствующие развитию института медиации как ресурса политической социализации. Предлагаемый медиативный восстановительный подход к преодолению последствий «социальной травмы», разрешению конфликтов позволяет объектам политической социализации, избавиться от обиды, ненависти и других негативных переживаний, самостоятельно разрешить ситуацию (пережить негативные эмоции), избежать повторения подобной практики в личностных поведенческих моделях.

Литература:

1. АКСЕНОВ, Ю.М. *Система гражданского и политического просвещения как институт становления личности*. Москва: Восход-А, 2012. 203 с.
2. ДЕГАЛЬЦЕВА, Е.А. *Политическая социализация: Учебное пособие*. Издательство Алтайского государственного технического университета им. И. И. Ползунова, 2009. 159 с.
3. Материалы VII Международной научно-практической конференции «Человек и мир: мироздание, конфликт и медиация», 5-7 апреля 2018, г. Социальный мир человека, выпуск 8, г.Ижевск, 2018. 435 с.
4. НИГМАТУЛЛИНА, Т.А., ТЕРНОВАЯ, Л.О. *Политическая медиация/учебное пособие* Уфа: Издательство Башкирского института социальных технологий (фил.) Образовательного учреждения профсоюзов высшего образования "Академия труда и социальных отношений", 2016. 369 с.
6. СМОЛЯНИНОВА, О.Г. *Практики поликультурной медиации в Европе: (на примере Италии, Португалии, Германии): Учебное пособие*. Красноярск: Сибирский федеральный университет, 2019. 187 с.
7. УИЛЛЕР, Майкл. *Искусство переговоров. Как договариваться с людьми в условиях неопределенности и без сценария*. Научно-методический центр медиации и права Москва: Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования, 2016. 340 с.

КОНСЕНСУС ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИХ ПАРТНЁРОВ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА В УСЛОВИЯХ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОТИВОРЕЧИЙ

Анатолий ТКАЧ

Геополитические трансформации конца XX века – распад СССР и трансформация системы международных отношений открыли новые перспективы и возможности внутриполитического и внешнеполитического развития Республики Молдова в статусе независимого и суверенного государства. Утверждённая в 1995 году Концепция внешней политики Молдовы провозглашала стремление проводить «гибкую и взвешенную внешнюю политику». Приоритетное направление внешней политики – развитие двусторонних межгосударственных отношений и сотрудничество со странами-членами СНГ, было экономически оправдано и соответствовало геополитическим реалиям того периода. В то же время, начавшийся в конце 90-ых годов процесс реконфигурации внешней политики и придание западному вектору внешней политики значение «стратегической цели», также были оправданы с точки зрения стремления Республики Молдова интегрироваться в формирующуюся систему международных отношений, частью которой стал Европейский Союз. Стремление к интеграции было обусловлено необходимостью укрепления демократии, развития рыночной экономики и формирования общего пространства безопасности и стабильности в регионе. Таким образом, в начале 2000-х годов во внешней политике Молдовы сформировались два внешнеполитических вектора: восточный (СНГ и Российская Федерация) и западный (Европейский Союз). С точки зрения национального интереса оба направления носят не взаимоисключающий, а взаимодополняющий характер, соответствуя концептуальным основам внешней политики Республики Молдова.

С 1999 года, когда европейская интеграция в Программе деятельности Правительства И. Стурзы была обозначена как «стратегическая цель внешней политики» [1] до 2019 года, содержание,

основные приоритеты и характер внешней политики Республики Молдова, отличались несбалансированностью и бессистемностью с точки зрения корреляции с основными положениями Концепции. Внешнеполитическая деятельность не реализовывала консолидированный национальный интерес и не соответствовала трансформирующейся геополитической реальностью в регионе и мире. В этих условиях Концепция 1995 года, как фундаментальный документ, формулирующий стратегические цели и приоритеты внешней политики за двадцать четыре года не была актуализирована.

Сложившаяся ситуация обусловлена ролью правящих политических партий и их видением основных приоритетов внешней политики, не всегда отвечающим консолидированному национальному интересу. Особую роль и влияние на процесс формулирования и реализации внешней политики в Программах деятельности Правительств играли политические деятели, которые основывались на «личных ценностях, личностных убеждениях и эмоциональных предрассудках» [2, с.107].

В результате, конъюнктурный характер внешней политики стал отличительной чертой внешнеполитического позиционирования Республики Молдова. В рамках западного внешнеполитического вектора, европейская интеграция стала основным нарративом большинства политических партий и правительств за последние двадцать лет, которые в определённой степени симулировали процесс европейской интеграции, реализуя узкопартийные и личностные интересы отдельных политических деятелей. Достижение положительных результатов в процессе сближения Молдовы с ЕС в большей степени заслуга усилий и поддержки, предпринятых со стороны Европейского Союза. Восточный внешнеполитический вектор – сотрудничество с СНГ и Российской Федерацией характеризовались декларативно-прагматичным подходом и обуславливались нестабильным характером молдо-российских отношений.

Отсутствие консенсуса между политическими силами по вопросу формирования консолидированной внешнеполитической стратегии, объединяющей общество, разделённое многие годы по

геополитическому принципу, препятствовало реализации консолидированного национального интереса. Как отмечает В.Сака, в сложившихся условиях, на протяжении многих лет, национальный интерес Республики Молдова не соответствовал существующим условиям и внутренним требованиям, представляя «квази-интерес с недостающим уровнем покрытия субстанцией внешней политики» [3, с.149].

Состоявшиеся 24 февраля 2019 года парламентские выборы в Республике Молдова, по результатам которых в Парламент прошли 4 партии (ПСРМ, Блок АСУМ, ДПМ, Партия «Шор»), в очередной раз продемонстрировали существующий геополитический раскол. Затянувшиеся переговоры между ПСРМ и АСУМ, партиями способными сформировать парламентское большинство, исключают из процесса ДПМ во главе с В. Плахотнюком, который был обвинён в «выстраивании олигархического режима в личных интересах» [4], по причине внутривнутриполитических разногласий зашли в тупик. В результате консенсуса между основными внешнеполитическими партнёрами Республики Молдова (ЕС, Россией и США) была сформирована временная коалиция ПСРМ - АСУМ [5].

Не смотря, на достигнутый внешнеполитический консенсус, сохранились геополитические разногласия. С одной стороны ПСРМ выступает в своей Программе за «последовательное и настойчивое продвижение восточного, евразийского вектора внешней политики» [6]. С другой стороны Блок АСУМ, в программе которого «основной целью внешней политики является создание и выполнение условий для присоединения к политическим, экономическим и социальным институтам ЕС и подача заявки на вступление в ЕС к 2023 году» [7].

В контексте напряжённых отношений Запада с Россией, компромисс между основными геополитическими акторами ЕС, Россией и США в регионе был найден, и стороны договорились по вопросу формирования противоречивой и временной коалиции, объединяющей партии с противоположной внешнеполитической повесткой. В тоже время внешнеполитический консенсус

основных партнёров, с одной стороны, и актуальный статус Республики Молдова, государства – участника двух зон свободной торговли (ЗУВСТ ЕС и Зоны свободной торговли СНГ), а также статус наблюдателя в ЕАЭС с другой стороны, представляют перспективу формирования трёхстороннего формата сотрудничества «ЕС – Республика Молдова – ЕАЭС». Внутриполитическое единство в подходе сопряжения двух зон свободной торговли на основе актуализированной внешнеполитической стратегии Республики Молдова будет способствовать реализации консолидированного национального интереса. Процесс экономической конвергенции интеграций должен стать платформой для нового диалога о сотрудничестве ЕС с Россией, а Республика Молдова связующим звеном. Последовательное развитие такого формата будет способствовать: укреплению демократии посредством процесса политической ассоциации с ЕС; экономическому росту путём использования преимуществ участия в двух зонах свободной торговли; формированию безопасности и стабильности, при условии, реализации предсказуемой внешнеполитической стратегии конвергенции интересов Республики Молдова.

Литература:

1. Постановление Правительства Республики Молдова № 270 от 8 апреля 1999 г. об утверждении Программы деятельности Правительства Республики Молдова на 1999-2002 годы «Главенство закона, оживление экономики интеграция в европейские структуры». В: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, № 39.
2. GOLDSTEIN, J., PEVENHOUSE, J. *Relații internaționale*. Iași: Polirom, 2008. 783 p.
3. САКА, В. Национальный интерес Республики Молдова в контексте политических процессов Восточного Партнерства. В: *Восточное партнерство. Цели-опыт-вызовы* / науч. ред.: П. БАЙОР. Краков: Ksiegarnia Akademicka, 2013, сс. 143-149.
4. КАЛЬМАН, М. *У Европы есть определенные ценности, и олигархия в их число не входит*. 16 июня 2019. [Accesat 16.07.2019] Disponibil <https://moldova.europalibera.org/a/82-/30021019.html>
5. СТЕПКУЛ, Н. Роль внешних политических сил в процессе демонтажа олигархической системы в Молдове и Украине. В: *Asociația pentru Politica Externă*, 17 июня 2019. [Accesat 02.07.2019].

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 07-08 noiembrie 2019**

Disponibil: <http://www.ape.md/2019/06/english-rus-rol-vneshnih-politicheskikh-sil-v-protssesse-demontazha-oligarhicheskoj-sistemy-v-moldove-i-ukraine/>

6. *Программа Партии Социалистов Республики Молдова*. [Accesat 02.07.2019]. Disponibil: <http://socialistii.md/ru/despre-partid/programul-psrm/>
7. Programul electoral al Blocului ACUM DA PAS. *Pentru dreptate și o viață mai bună*. Februarie 2019. [Accesat 02.07.2019]. Disponibil: <https://acum.md/programul-electoral-al-blocului-acum-da-pas/>

ISTORIE ȘI FILOSOFIE

MODELE DE SUPRIMARE A FENOMENULUI SUBCULTURII ÎN MEDIUL PENITENCIAR

Tatiana MĂRGĂRINT

O piedică în resocializarea cu succes a deținuților este subcultura penitenciară. Persoana fiind adusă în penitenciar înțelege că a ajuns într-o comunitate cu o organizare neformală bine conturată, cu norme și valori proprii, diferite de cele general acceptate. Persoana este nevoită să se adapteze la noul mediu prin acceptarea acestor noi norme, valori și forme de interacțiune socială, se află permanent în stare de tensiune nervoasă, deoarece un pas neglijent poate să îi înrăutățească viața sa în penitenciar. Din start apare contradicția alimentată de subcultura penitenciară, pe de o parte, și normele formale promovate de administrație, de programele educative aplicate, pe de altă parte. În aceste condiții, persoana se dezobișnuiește de normele și valorile general acceptate și le interiorizează pe cele din mediul penitenciar, criminale, iar ca rezultat poate fi adoptat un comportament post-penitenciar ilegal.

Psihologii ne spun că activitatea de combatere a subculturii penitenciare este una care presupune stres, frustrare, nesiguranță, conflicte interpersonale și intrapersonale, impact asupra capacității de muncă. Succesul în combaterea subculturii penitenciare presupune sporirea profesionalismului angajaților din penitenciare, dar și pregătire psihologică temeinică a lor care presupune: dezvoltarea controlului psihoemoțional, controlul stresului, familiarizarea cu metode și tehnici de relaxare psihologică, dezvoltarea abilităților de comunicare, întărirea motivației, voinței. Pregătirea juridică care permite reacționarea corectă la diferite situații în procesul de muncă, la fel, este de mare ajutor. Fără de toate acestea, pot apărea grave consecințe pentru deținuți și înșiși angajați.

Este importantă și muncă educativ-instructivă cu deținuții. Cercetările din domeniu arată importanța educației pentru om, ea îi oferă persoanei înțelegerea și interiorizarea unor astfel de valori, cum

sunt corectitudinea, omenia, relațiile armonioase dintre persoane, stil de viață sanogen etc. Această muncă poate fi realizată prin intermediul unor programe speciale, invitarea specialiștilor din diverse domenii, cum ar fi medicii, psihologii, pedagogii, filosofii practicieni, asistenții sociali, juriști, sportivi etc., care vor veni cu diverse recomandări care vor viza igiena, sănătatea, munca, educația, odihna, sportul, cultura comunicării, comportamentul sexual, soluționarea conflictelor, viciul fumatului, viciul drogurilor etc. Lectura, de către persoanele private de libertate, poate contribui la reeducare, doar că în penitenciare avem multe persoane cu nivel redus de instruire și orientare criminală pronunțată și ar trebui cu mici pași de soluționat această problemă. Biblioteca poate oferi un suport informațional care va fi de ajutor la eliberare.

Importanță deosebită o are analiza și aprecierea diverselor situații, activități în care sunt plasați deținuții pentru a putea adapta planul de educație, dar și prevenirea, lichidarea în fază incipientă a acțiunilor de natură agresivă, nelegale prin care straturile superioare din comunitatea deținuților încearcă să împiedice diverse activități educative, profilactice etc., planificate, organizate de către administrația penitenciarului. Astfel este necesară cunoașterea bună, permanentă a fiecărui deținut în special aspectele de ordin psihosocial de la încarcerare până la eliberare. Angajații trebuie să fie conștienți de faptul că criminalitatea este fenomen socialmente periculos ce desemnează ansamblul comportamentelor umane interzise de legea penală, săvârșite într-un spațiu, într-o perioadă determinată, inclusiv spațiul penitenciar.

Mulți dintre angajați consideră că subcultura penitenciară reprezintă un fenomen inevitabil, deoarece condamnații, în locurile de detenție, încearcă să găsească modalități de atenuare a condițiilor severe de detenție, de a-și găsi rostul său în mediul penitenciar. În mediul penitenciar sunt formate norme, valori, elemente lingvistice, conduite și interpretări proprii ale diferitelor situații care au loc în acest spațiu. De multe ori, acestea sunt neconforme cu ceea ce este acceptat în societate și ce este stipulat în cadrul legislativ. Sunt autori care afirmă că tradițiile au fost promovate de deținuți, din cauza „unei slabe supravegheri și a unei neimplicări din partea factorilor externi (atât

societatea în ansamblul ei, cât și instituțiile responsabile), fapt ce a condus la o segregare nu doar fizică și limitată temporal, dar totodată a realizat o graniță socială și un rol social negativ, cel de pușcăriaș, care nu se șterge în momentul finalizării pedepsei” [3].

Mediul penitenciar modifică foarte mult stilul de viață din cauza normelor formale și informale foarte stricte. Drept consecință sunt dificultățile întâlnite de către persoana eliberată de a se reintegra în societate. Penitenciarul devine un mediu patogen care nu poate atinge scopul de reajustare la normele sociale acceptate. „Fenomenul este denumit de sociologi «efectul pervers» al încarcerării și poate explica apariția unor efecte negative în procesul de reintegrare” [2]. Una dintre soluțiile propuse este implicarea preoților, medicilor, psihologilor, celor din domeniul artei să desfășoare activități de calitate în penitenciar, care vor duce la reducerea comportamentelor violente manifestate prin: bătăi, insulte, dispreț, alte abuzuri săvârșite în penitenciar cu acordul tacit al angajaților [1, p.201].

Dat fiind situația în instituțiile penitenciare din Republica Moldova, este necesar de elaborat un *model*, o schemă teoretică în domeniul dat pentru a reprezenta elementele fundamentale ale fenomenului subculturii penitenciare și modalitățile suprimării ei. Termenul *de model* este utilizat cu semnificația de imagine globală a liniilor dominante ce conturează un fenomen important, luând în considerare natura unităților componente și raportul dintre acestea, conform unor autori. Modelele sunt construite mintal pe baza delimitării problematicei specifice ale unui sistem și permit de a modela, de a descoperi regularități și tendințe în acest sistem. Metodele de bază ale minimalizării influenței negative a subculturii penitenciare trebuie să includă:

- componenta pedagogică care ar anihila influența negativă a subculturii penitenciare asupra majorității deținuților;
- componenta religioasă care ar neutraliza influența negativă a subculturii penitenciare asupra majorității deținuților;
- componenta organizațională și de drept care ar minimaliza influența negativă a subculturii penitenciare asupra majorității deținuților;
- lucrul corecțional cu deținuții, ținând cont de particularitățile individuale ale personalității deținutului;

- implicarea ONG-urilor, diverselor confesiuni religioase, părinților, în procesul de resocializare;
- crearea și îmbunătățirea condițiilor de trai, condițiilor la locul de muncă, mărirea numărului de stimulări pentru respectarea cerințelor specifice regimului de detenție;
- mărirea numărului de psihologi, asistenți sociali în instituțiile penitenciare care ar reuși să consilieze, lucreze cu fiecare deținut etc.

Pentru societatea în care trăim, scopul principal este acela de a păstra un echilibru, o ordine socială și normativă, prin folosirea mijloacelor de drept penal. Așadar, suprimarea fenomenului subculturii va aduce cu sine, în mod firesc, mult mai multe persoane care nu vor prezenta pericolul de a recidiva, iar pentru aceasta este nevoie de eforturi conjugate ale tuturor: angajați, deținuți, familie, societate, biserică, ONG etc. Antropologii având cunoștințe speciale în domeniul culturii, istoriei, politicului, biologiei pot oferi perspective care vor ajuta să soluționeze problemele ce țin de fenomenul subculturii penitenciare în ciuda faptului că este un fenomen care pare de a nu fi suprimat.

Referințe:

1. BRUNO, Ș. *Mediul penitenciar românesc. Cultură și civilizație carcerală*. Iași: Institutul European, 2006. 250 p.
2. BURCĂ, C., HUREZAN, L., POPA, P. *Adaptarea la mediul penitenciar – dinspre patologie spre resurse*. [Accesat 10.06.2019] Disponibil: [http://archive.icpa.ca/tools/download/1506/Adaptarea_la_mediul_penitenciar - dinspre patologie spre resurse - Penitenciarul Arad.pdf](http://archive.icpa.ca/tools/download/1506/Adaptarea_la_mediul_penitenciar_-_dinspre_patologie_spre_resurse_-_Penitenciarul_Arad.pdf)
3. ROTARIU, L. A fi liber: obișnuințe și evadări cotidiene în mediul penitenciar. În: *Revista română de sociologie*, 2016, serie nouă, anul XXVII, nr. 3-4, pp. 227-241. [Accesat 10.06.2019] Disponibil: <http://revistadesociologie.ro/en/sites/default/files/04-lrotaru.pdf>

**INTERPREȚĂRI PRIVIND FAPTELE ISTORICE
ÎN LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI DE GRIGORE
URECHE ȘI MIRON COSTIN**

Dumitru CĂLDARE

Astăzi devine tot mai actuală teza acceptată de cronicari că faptele reprezintă o călăuză în explicația mersului istoriei. Posedând un spirit deosebit de cunoaștere, Miron Costin deduce că lucrurile sunt nestatornice și se află într-o veșnică schimbare.

Remarcând domeniile profunde ale istoriei inclusiv cel educativ, Miron Costin evidențiază pe prim-plan faptele oamenilor (ale domnilor): „domnul den faptele domnilor, care cum au fostu, și ce veste și pomană, să ia urmă de viață, boierii urmărindu pe boieri cei cinsteși și înțelepți, slujitoriu a slujitoriu” [1]. Fiind examinate în spiritul investigațiilor și cerințelor de azi, faptele istorice expuse de cronicari nu au numai un caracter pur descriptiv, ci, în mare măsură, posedă și o semnificativă încărcătură cognitivă, sunt o transformare subiectiv-obiectivă a trecutului ca atare. Iar procesul de devenire concretă rezultă din specificul spiritului uman, din posibilitățile pe care acesta le conține și le manifestă în epoca istorică dată. Istoria nu poate fi redusă la o copie adecvată a realității existente sau, în unele cazuri, plăsmuite. Se știe însă că faptele istorice, mai întâi, sunt trecute prin concepția umană a gânditorului, a cărturarului și apoi prezentate spre însușire. Deci, ele nu păstrează acea formă brută, inițială, specificată oricărui început, și cauza acestor stări, de asemenea, e destul de semnificativă. Sunt valoroase, în acest sens, gândurile expuse de Nicolae Iorga, care scria că „faptele istorice nu se reproduc niciodată întocmai, ci au o noutate nesfârșită. Dar chiar și frunzele unui copac, și florile unei grădini apar întotdeauna altfel. Știința nu ține seama de această divină originalitate fără sfârșit, ea n-o interesează. Pe când în studiile istorice, în care noi vorbim despre această divinitate e tocmai că ne atrage și ne marchează.

Caracterul istoric al analizei ne dovedește că nu e nimic deosebit sau extraordinar în faptul elocvent, că gânditorii din trecut au «spus» mai

puțin contemporanilor lor și, respectiv, mai mult și mai valoros urmașilor. Și gândul acesta este expus chiar în «Predosloviile» la operele lui Gr.Ureche și M.Costin”.

Concomitent, în lucrările acestora sunt evidențiate și modalitățile de concepere a faptelor istorice ca temelie a dezvoltării societății călăuzite de divinitate, care-i ajută cu dreptate pe cei credincioși și smeriți. O asemenea stare de lucruri are scopul de a-i orienta pe oameni la înțelegerea faptului incontestabil că acestea sunt „argumente la nivelul de înțelegere a omului de rând” [2].

Menționăm că, în calitate de procedeu adecvat, utilizat de cronicari, este înregistrarea, iar apoi și cunoașterea faptelor istorice. Cronicarii descriu faptele istorice, tinzând să elucideze în același timp valoarea lor ca atare, semnificația acestora pentru om. De acum de la început în «Predoslovii» se subliniază necesitatea scrierii letopisețelor ca fapte istorice incontestabile pentru posteritate, evidențiindu-se îndeosebi raporturile valorice ale acestora.

Cronicarii evidențiază și caracterul de individualitate distinctă a faptelor istorice, tinzând să facă și anumite generalizări, să conceapă esența și orientările interne ale proceselor și fenomenelor istorice. Astfel, Grigore Ureche poate fi apreciat ca un cărturar care deseacă în mod critic izvorul, cerne informația lui și asimilează numai acel material factic ce corespunde concepției sale istorice [3] (anumiți domni, anumiți ani și evenimente, anumite războaie).

Considerăm că trăsătura caracteristică a concepției social-istorice a cronicilor constă în aceea că faptele expuse devin un obiect concret al cunoașterii istorice în două cazuri: a) în măsura în care faptul istoric exprimă sau reflectă nemijlocit esența, elementele principale ale evoluției istorice în ansamblu; b) când detaliile sau nuanțele nesemnificative, precum și manifestarea lor în epoca respectivă sunt subordonate tendinței istorice principale a epocii. Cronicarii înțelegeau că orice fapt istoric pornește din ceva deosebit și acesta este faptul primordial, „că deși Dumnezeu a făcut lumea și o ține, și cu toate că lumea nu e de o ființă cu El, fiind făcută și El nefăcut, deși este gândit ca pentru fire și, deci de altă ființă cu lumea, El apare și făptuiește în lume nu numai abstract, prezent de intensitate, dar cu lucrarea lui făptuitoare particulară, cu însușirile lui particulare de față sau de îns” [4].

În concepția despre lume și despre viață a cronicarilor, e prezentă și ideea (deși expusă simplist) că realitatea istorică, circumstanțele concrete în care se manifestă existența oamenilor nu este altceva decât un produs nemijlocit al activității creatoare a oamenilor. Anume acest produs constituie procesul real al obiectivizărilor forțelor umane. Referindu-ne la corelația dintre obiectiv-subiectiv, la adevăr și obiectivitate, ținem să notăm, în mod deosebit, atașamentul cronicarilor față de respectarea obiectivă a faptelor istorice.

Consemnăm însă că adevărata esență a unor fapte istorice (în cronică asemenea exemple sunt suficiente) nu pot fi reconstituite cu adevărat, nefiind evidențiate pe deplin esența și atitudinea subiectului ca atare față de ele. În genere, se știe că faptul (operând cu noțiuni științifice moderne) sau evenimentul istoric reprezintă o entitate ce posedă două caracteristici esențiale, ce rezultă din însuși conținutul acestuia și care poate fi atât obiectiv, cât și subiectiv, sau obiectiv-subiectiv, sau pur subiectiv. În acest ultim sens, subiectivitatea se manifestă ca un indiciu de factură cauzată de originea conținutului și a structurii faptelor istorice.

Descriind și apreciind diferite fapte istorice, cronicarii evidențiază nu numai elementele lor componente, conținutul sau procesul lor într-un spațiu și timp determinat. Atitudinea și reflecțiile cărturarilor sunt conturate, deși nu întotdeauna argumentate, potrivit raportului subiectiv-obiectiv sau obiectiv umanizat. Prin urmare, faptelor selectate din alte surse și de acum apreciate într-un anumit mod, li se atribuie anumite referințe. Alte referințe posedă faptele istorice auzite sau culese din tradiția orală. În mod specific sunt interpretate faptele istorice la care cronicarii au fost martori oculari.

Vasile Pârvan, în lucrarea sa monumentală *Getica*, notează: „Cartea de față, fiind întâia încercare de a scrie protoistoria Daciei: în cele douăsprezece secole, care s-au strecurat între vremea muceniană și cea romană a Daciei nu poate să fie o simplă poveste după chipul așa-ziselor „sinteze istorice” și nici o simplă descriere de materiale după obiceiul tratatelor de antichități” [5]. Și dacă *Getica* este considerată, pe bună dreptate, o călăuză în istoria noastră strămoșească, într-o anumită măsură aprecierea aceasta se referă și la cronicile

moldovenești din perioada medievală (dacă facem abstracție de faptul că Vasile Pârvan este un mare savant). Examinată în esența sa ca atare și în spiritul principiilor științifice, dezvoltarea istorică dovedește că fenomenele sociale întotdeauna rezultă unele din altele, avându-se în vedere cauzalitatea propriu-zisă. Un fenomen-cauză este în stare să genereze alte fenomene, mai precis fenomene-efecte, sau anumite circumstanțe care provoacă fenomene noi. În aceste circumstanțe sau condiții, e necesar să intervină o forță, a cărei menire constă în a atribui circumstanțelor mișcare și activitate, acestea asigurând în continuare manifestarea efectului respectiv, între cauză și efect se stabilesc anumite interacțiuni care capătă semnificațiile corespunzătoare, mai ales în cazurile în care geneza faptului concret rezultă din forțele existente (sau dintr-o singură forță) și fiind orientat în acțiunile sale asupra unui anumit grup de circumstanțe. Deci, acțiunile-fapte istorice, într-un anumit sens, pot fi examinate și ca întâmplare sau ca necesitate, evidențiind că întâmplarea este și o formă de manifestare a necesității.

E întâmplător oare faptul că Moldova cade sub ocupația otomană? Și dacă ea devine vasala Turciei, acesta e un fapt necesar? Domniile domnitorilor străini sunt fapte istorice reale, dar au ele oare un caracter necesar sau întâmplător? Astfel, examinând mai multe circumstanțe de acest tip, expuse în cronică, putem afirma, în primul rând, că întâmplările apar în mod firesc obiectiv drept consecință a acțiunii unor forțe cu o semnificație vădită; în rândul al doilea, întâmplările se manifestă pe neașteptate, fiind pornite și realizate de influența forțelor existente asupra condițiilor sociale de moment. În consecință, putem afirma că, deși nereliefat și neconturat, totuși, în mod firesc, cronicarii fac unele încercări de a demonstra că atât necesitățile, cât și întâmplările (sau faptele istorice) exprimă în mod obiectiv anumite tendințe privind dezvoltarea ascendentă-descendentă și uniformă-neuniformă a societății moldovenești feudale.

Referințe:

1. *Letopisețul Țării Moldovei*. Chișinău: Hyperion, 1990.
2. VELCIU, Dumitru. *Grigore Ureche*. București: Minerva, 1979, p. 331.
3. URECHE, Grigore. *Letopisețul Țării Moldovei*. Studiu introductiv de

- E. RUSSEV. Chișinău, 1977.
4. VULCĂNESCU, Mircea. *Dimensiunea românească a existenței*. București: Fundația culturală română, 1991, p. 78.
 5. PÂRVAN, Vasile. *Getica*. București: Meridiane, 1982, p. 8-9.

POLITICA CADRELOR ÎN PROCESUL DE INSERTIE A BASARABIEI ÎN CADRUL IMPERIULUI RUS (1812-1828)

Sergiu BOȚOLIN

Perioada cuprinsă în intervalul 1812-1828, specifică datorită caracterului relativ autonom a Basarabiei în cadrul Imperiului Rus, a evidențiat o sensibilitate sporită a sistemului administrativ față de caracterul conducerii regionale, cum ar fi instituția rezidentului plenipotențiar sau cea a guvernatorului general. Factura, uneori mai permisivă, alteori mai restrictivă, a conducerii regionale față de regimul privilegiat din Basarabia era dictată, în primul rând, de schimbarea vectorului politicii interne la Centru. Basarabia reprezentând mai curând un subiect, încă nedefinitivat, al imperiului care a resimțit pe deplin efectul acestor schimbări decât un obiect al unor profunde conceptualizări din partea autorităților centrale. Sensibilitatea sporită a Basarabiei față de fluctuațiile demarate de schimbarea vectorului politicii interne a fost cauzată de stadiul incipient de organizare instituțională dar și, nu în ultimă instanță, de lipsa unei viziuni univoce exprimate de elita locală.

Conjunctura politică instabilă în care s-a aflat Imperiul Rus în primul sfert al secolului al XIX-lea s-a transpus în viziuni contrare sau cel puțin ambigue referitor la modelul de integrare a noii provincii. Din acest considerent, acțiunile funcționarilor de prim rang de la Chișinău, care reprezintă de fapt emanații ale Centrului, trebuie tratate drept prime semnale de difuzare a noii paradigme instaurate la Centru. Caracterul tranzitoriu al structurii instituționale din Basarabia, ce implica o interacțiune continuă a tendințelor de centralizare și a celor de descentralizare, a principiilor de autonomie teritorială cu cele de omogenizare, era adesea accentuat de profilul diferit al funcționarilor

de prin rang din Basarabia, începând cu S. Sturdza și până la M. Voronțov. În același timp, delegarea anumitor funcționari la Chișinău se datorează nu doar schimbărilor de paradigmă la Centru, reprezentând și un rezultat al rețelelor interpersonale din eșaloanele de vârf ale puterii. Numirea lui Scarlat Sturdza în calitate de guvernator al Basarabiei poate fi atribuită într-o anumită măsură anume acestei supoziții.

În urma semnării Tratatului de la Iași (1792), Scarlat Sturdza, care la acel moment exercita funcția de hatman, decide să părăsească țara și să se stabilească în Imperiul Rus. Viața la Sankt - Petersburg a adus însă și complicații de ordin financiar, care au determinat într-un final părăsirea capitalei și stabilirea în satul Ustie, în apropiere de Moghiliov. De remarcat că interdicțiile Împăratului Pavel I, cât și caracterul excentric al conducerii sale a motivat multe familii influente să părăsească capitala în favoarea domeniilor provinciale. Astfel, în așteptarea unor zile mai bune, provincia rusească devine, pentru mulți foști demnitari, un fel de curte în exil. Printre demnitarii dizgrațiați de Pavel I, stabiliți la Moghiliov, era și P. Ciceagov, vechi favorit al Împărătesei Ecaterina a II-a și viitor ministru al Marinei sub Alexandru I. Stabilirea unei relații durabile între familiile Sturdza și Ciceagov s-a dovedit a fi decisivă pentru noua provincie, care încă nici nu se prefigura.

Tărăgănarea tratatelor de pace cu otomanii cât și iminența unui atac din partea lui Napoleon, a determinat necesitatea implicării flotei Mării Negre și Dunării. Din aceste considerente, se ia decizia ca generalul Kutuzov să fie înlocuit de amiralul P. Ciceagov. Înainte de plecare, amiralul îl roagă pe împărat să-l asocieze în deplasarea sa pe Scarlat Sturdza, pe care-l cunoștea de ani buni. Interesant că, anterior la Sankt - Petersburg, anume în casa lui Sturdza, Ciceagov îl întâlnește pe I. Capodistria, cei doi fiind artizanii sistemului administrativ provizoriu al Basarabiei.

Accederea lui I. Capodistria în funcțiile - cheie la Ministerul de Externe, fiind animat de propriul proiect grecesc care rezona cu cel al bunicii actualului împărat, Ecaterina a II-a, a contat extrem de mult în păstrarea cadrului privilegiat de organizare politico-administrativă a

Basarabiei, în pofida acutizării relațiilor între succesorul lui Scarlat Sturdza și elita locală. De remarcat că nici generalul I.M. Hartigh nu era un străin pentru familia Sturdza. Acesta era căsătorit cu Helene, fiica Marelui Logofăt Grigore Sturdza și, prin urmare, nepoata primului Guvernator al Basarabiei.

Anexarea Basarabiei a avut loc într-o perioadă de regândire a modelului optim de funcționare a Imperiului Rus, în special al periferiilor vestice. Acțiunile întreprinse de către Împăratul Alexandru I în a doua parte a domniei sale, se deosebeau de cele din perioada 1801-1811. Astfel, începând cu 1812, dar mai ales după finalizarea lucrărilor Congresului de la Viena în 1815, Alexandru I se reorientează spre problemele interne ale Imperiului Rus. Prin crearea unei noi instituții, precum cea a rezidentului plenipotențiar (namestnic), s-a încercat o descentralizare a puterii, or, noii structuri create urma să i se delege o parte din atribuțiile ce le reveneau până atunci autorităților centrale. Totuși, această tentativă de descentralizare nu însemna neapărat o distanțare a Periferiei de Centru, ținând cont de faptul că rezidenții plenipotențiar erau în contact direct cu Împăratul, iar deciziile majore urmau a fi luate doar după aprobarea acestuia. În acest sens, numirea lui A. Bahmetiev în calitate de rezident plenipotențiar în Basarabia, nu trebuie analizată doar din perspectiva unei măsuri adoptate de Centru în vederea aplanării conflictului între conducerea regională și elita locală, ci mai curând drept un semnal al păstrării vectorului liberal materializat în instrucțiunile elaborate anterior de I. Capodistria.

Schimbarea poziției Împăratului Alexandru I față de mișcarea eteristă, dar și în general față de mișcările naționale, ce a provocat și plecarea lui I. Capodistria din serviciul de stat rus, a determinat acea schimbare de paradigmă a Centrului față de viitorul periferiilor. Acest fapt a fost resimțit și în Basarabia, în special după 1820. Înlocuirea lui A. Bahmetiev cu I. Inzov, care cumula și funcția de șef al departamentului coloniștilor, reprezenta un semnal clar al restrângerii cadrului privilegiat. Iar numirea lui M. Voronțov în calitate de locțiitor plenipotențiar al Basarabiei, fiind în același timp guvernator general al Novorosiei, a fost decisivă pentru inserarea regiunii într-un câmp vast al colonizării și, prin urmare, a omogenizării politicilor aplicate în Basarabia cu cele aplicate altor provincii centrale ale Imperiului.

Referințe:

1. *Basarabia în colecția completă a legilor Imperiului Rus. Volumul 1. Documente extrase din Colecția 1 (1649-1825)*. Chișinău: Cartdidact, 2017, p.798.
2. GHERVAS, S. *Reinventarea tradiției: Alexandru Sturdza și Europa Sfinței Alianțe*. Chișinău: Cartier, 2014, p. 599.
3. PĂSLARIUC, V. *Cum a fost semnat Tratatul de la București*. 2012 [Accesat 10.09.2019] Disponibil: <http://www.contrafort.md/categorii/-cum-fost-semnat-tratatul-de-la-bucure-ti>
4. PĂSLARIUC, V. Reflecții noi pe marginea unei discuții istoriografice vechi: Cine a decis stabilirea Chișinăului ca centru administrativ al Basarabiei, În: *Materialele Conferinței Internaționale Identitățile Chișinăului*, ediția a III-a, 1-2 octombrie 2015. Chișinău: Arc, 2016, pp. 11-17.
5. КУШКО, А., ТАКИ, В. (при участии Грома О.), *Бессарабия в составе Российской империи (1812-1917)*, серия Historia Rossica / Окраины Российской империи, Москва: Новое литературное обозрение, 2012, с. 394.
6. КУШКО, А., ТАКИ, В. Конструируя Бессарабию: имперские и национальные модели построения провинции, În: *Imperium inter pares: роль трансферов в истории российской империи (1700-1917)*, серия Historia Rossica, Москва: Новое литературное обозрение, 2010, сс. 210-243.
7. МОРОЗАН, В. *Бессарабия и ее дворянство в – начале в. В 2 т. Т.1.* СПб.: Дмитрий БУЛАНИН, 2018, с. 616.

SUNT OARE MAȘINILE CU ADEVĂRAT INTELIGENTE?

Mihail DUCA

Tehnologiile ce folosesc inteligența artificială devin tot mai prezente în viața utilizatorului simplu, nu doar a specialiștilor ce se ocupă de cercetarea și dezvoltarea mașinilor inteligente. Putem prezice, cu un grad înalt de siguranță, că în următoarele decenii vom asista la o „fuziune” a tehnologicului cu socialul, ceea ce va duce la metamorfoze esențiale în relațiile interumane și în realitățile cotidiene ale fiecărui beneficiar al acestor tehnologii. Pentru a înțelege mai bine aceste procese, este important să definim și să clarificăm conceptul de inteligență artificială. Întrucât în cadrul acestei lucrări este imposibil

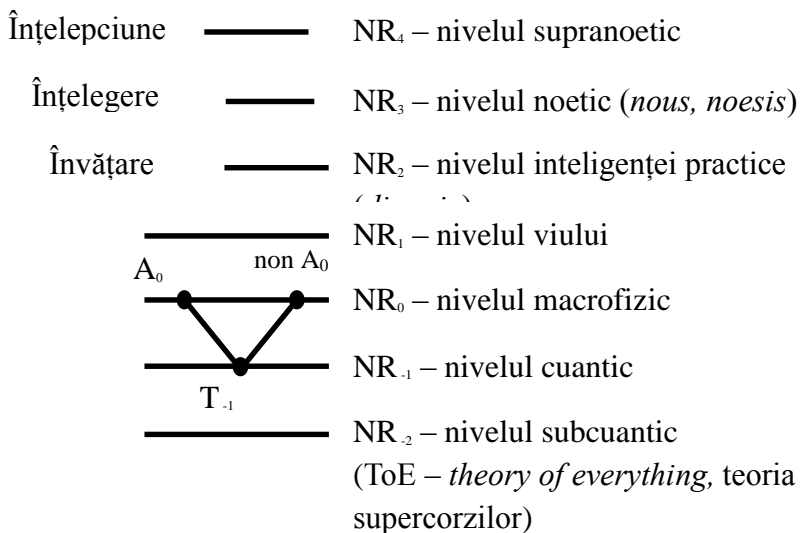
să avem o abordare exhaustivă a subiectului propus, intenționăm să ne focalizăm pe o perspectivă transdisciplinară a nivelurilor de realitate, care este un bun punct de plecare pentru a șterge fragmentarea cunoașterii și fragmentarea ființei umane.

Mai întâi de toate, să ne amintim că transdisciplinaritatea se sprijină pe trei axiome de bază:

1. **Axioma ontologică:** există diferite niveluri de realitate ale obiectului și, în mod corespunzător, diferite niveluri de realitate ale subiectului.

2. **Axioma logică:** trecerea de la un nivel al realității la celălalt este asigurată de logica terțului inclus.

3. **Axioma epistemologică:** structura totalității nivelurilor de realitate apare în cunoașterea noastră a naturii, a societății și a propriei persoane, ca o structură complexă: fiecare nivel este ceea ce este,

deoarece toate nivelurile există în același timp [3, p.18].Folosind modelul minții umane (Fig.) creat în baza conceptului transdisciplinar al nivelurilor de realitate, dorim să scoatem în evidență complexitatea

conceptului de inteligență și, respectiv, să arătăm care este limita ontologică a inteligenței artificiale, în comparație cu inteligența umană.

Vom încerca să argumentăm că există limite peste care nu putem trece, în dorința de a crea o „minte” artificială asemenea celei umane. Aceste limite nu țin de stadiul actual al științei și tehnologiei, ci sunt limite impuse de legile naturii. Transferul în mașini a unei psihologii de tip uman este limitată de un dat ontologic care definește unicitatea ființei umane.

Adoptând un limbaj transdisciplinar, putem spune că inteligența artificială, care este obiect transdisciplinar, nu va putea să devină vreodată subiect transdisciplinar, titlu atribuit ființei umane.

În acest context, este nevoie de precizat că omul este atât subiect cât și obiect transdisciplinar. Omul este acela care-l studiază pe om. Minte ca subiect transdisciplinar este capabilă să cerceteze și să cunoască mintea ca obiect transdisciplinar; într-un fel putem vorbi despre o minte care se cugetă singură pe sine, o gândire care gândește despre sine. În „Etica nicomahică” Aristotel se pare că a intuit același lucru: „...dacă cel ce vede simte că vede, iar cel ce aude simte că aude, cel ce merge că merge și la fel, în fiecare formă de activitate, există în noi ceva care simte că desfășurăm o activitate, care simte deci, dacă simțim, că simțim și dacă gândim că gândim...”[1, p. 202 (1170 a 30)]. În notele explicative ale acestei ediții, aflăm un lucru interesant legat de verbul „a simți”. Ni se explică de către traducător că, de fapt, verbul *aisthánesthai*, al cărui sens obișnuit este cel de „a simți” sau „a percepe” prin simțuri, are în acest pasaj semnificația de „a avea conștiință de” (conștiința de sine ce însoțește senzația și gândirea). Așadar, putem afirma împreună cu Aristotel că omul are o conștiință care este conștientă de sine, care, cum vom încerca să argumentăm în continuare, nu este și nici nu va fi accesibilă inteligenței artificiale, oricare ar fi nivelul de dezvoltare al tehnologiilor.

Un alt pasaj, pe care îl găsim la Adrian Miroiu, ne sugerează că omul, pe lângă capacitatea sa de autorefecție, are o capacitate creatoare care este în stare să creeze alți „creatori”. *Mai specific omenesc nu este faptul că omul face unelte, ci acela că face unelte cu care face unelte (deci face mijloace de producție). Analog,*

raportându-ne la alte cunoscute definiții ale omului, am putea zice: omul nu este un animal care are conștiință, ci unul care are conștiința conștiinței sale (să reamintim aici și susținerea lui Aristotel că orice cunoaștere presupune o iterație); omul nu este un animal care are limbaj, ci unul care are un limbaj capabil de autoreferință) [2, p. 163]. Capacitatea de a crea îl face pe om să fie asemănător cu Creatorul său, să fie mai mult decât o creație, să fie o creație creatoare. La fel și în cazul inteligenței artificiale, care este o creație a omului, putem evidenția clar capacitatea creatoare a creaturii. Astăzi putem asculta muzică creată de inteligența artificială, putem viziona imagini video și admira pictură, putem citi texte și chiar poezii. Cu siguranță toate acestea constituie elemente ale creativității, chiar dacă sunt departe de a putea fi comparate cu capodoperele umane. Întrebarea pe care trebuie să ne-o punem este legată de modalitatea în care acestea au fost create. Omul fiind și subiect, și obiect transdisciplinar are acces simultan la toate nivelurile de realitate disponibile ființei umane, ceea ce îi permite să creeze „*ex nihilo*” din nimic, nu în sensul în care acest termen este utilizat în teologie cu referire la Creația divină, ci în sensul că agentul uman nu are nevoie de opere artistice anterioare pentru a crea ceva nou. Inteligența artificială funcționează în baza unor algoritmi care iau în calcul ceea ce deja a fost creat. Cineva ar spune că și omul face la fel raportându-se la natură ca sursă a inspirației. Este adevărat, doar că inspirația nu este același lucru cu rularea unui algoritm după legile matematice.

Așadar, aplicând modelul transdisciplinar, putem spune că inteligența umană și inteligența artificială se află la diferite niveluri de realitate. Conform cu Figura care ne reprezintă șapte niveluri de realitate, limita ontologică a inteligenței artificiale este plasată la nivelul NR₂, pe când inteligența umană, care de fapt nici nu o mai numim inteligență, la acel nivel de realitate, pentru că este ceva mult mai mult, este înțelepciunea care își are originile în Divinitate, se situează la nivelul NR₄. Nivelul NR₂ corespunde unei inteligențe practice care este caracterizat de procesul de învățare. Astăzi mașinile sunt în stare să învețe în special folosind algoritmi specializați de tipul *deep learnig*, chiar dacă nu o fac atât de eficient cum o face omul.

Atunci când dorim să trecem la următorul nivel NR₃, cel al unei inteligențe caracterizată de procesul de înțelegere, ne dăm seama că inteligența artificială nu poate să treacă acest prag. A învăța nu este egal cu a înțelege, așa cum ne sugerează experimentul mintal al lui Searle (camera chineză) [4]. Prin argumentele invocate mai sus dorim să susținem acest punct de vedere pentru a arăta care este limita ontologică a inteligenței artificiale.

După cum vedem, ultimele trei niveluri din Figură ne descriu o „realitate” care este legată de conceptul de inteligență. Fiind amplasat la diferite niveluri de realitate, conștientizăm că inteligența este un concept complex care nu poate fi definit exhaustiv de un singur nivel de realitate și atunci când atribuim mașinilor acest calificativ, involuntar sau poate chiar intenționat, desconsiderăm ființa umană.

Referințe:

1. ARISTOTEL. *Etica nicomahică*. București: Iri, 1998. 393 p.
2. MIROIU, A. *Lumea lui Anaxagora*. Iași: Polirom, 2017. 334 p.
3. NICOLESCU, B. *Transdisciplinaritatea. Manifest*. Iași: Junimea, 2007. 177 p.
4. SEARLE, J.R. *Mintea: Scurtă introducere în filosofia minții*. București: Herald, 2013. 335 p.

LIMBI ȘI LITERATURI STRĂINE

CONCEPTUL *RUȘINE* EXTERIORIZAT ÎN LIMBILE ENGLEZĂ ȘI RUSĂ ÎN SCENARIU COGNITIV APARENT SIMILARE

Viorica LIFARI

În prezent, conceptul categoriilor subiective și mai cu seamă cele ale sentimentelor sau ale emoțiilor se studiază prin metoda scenariului cognitiv-prototipic. În același timp, lingvistica modernă se axează pe paradigma antropocentrică ce include noțiunile de *tablou lingvistic al lumii*, *mentalitate*, *conștiința națională* etc. Tabloul lingvistic al lumii fixează ideile indivizilor unui popor despre realitatea pe care o trăiesc la o etapă de dezvoltare, însă aceasta nu ne oferă o descriere amplă ce există în conștiința național-umană [5].

Categoria etică *rușine*, în cercetările moderne, este studiată ca o manifestare inițială a educației moral-spirituale, care apare în formă de mustrări de conștiință în cazul necorespunderii comportamentului individului în prezența altor indivizi. Simțul de *rușine* apare de fiecare dată în situația în care un individ își dă seama că nu are drept moral de a fi apreciat la nivel moral-spiritual sau de a fi respectat. Individul, care este obiectul *rușinii*, se simte evaluat: puterile și abilitățile acestuia sunt paralizate de starea dată.

În limba engleză și cultura anglofonă starea emoțională de *rușine* este dezaprobată și nu se promovează la nivel social, mai ales că exteriorizarea acestui sentiment presupune o mișcare în jos a corpului (capul aplecat, ochii lăsați în jos etc.), ceea ce conform teoriei despre metafora conceptuală, propusă de savantul G. Lakoff indică ceva Rău (mișcare în jos e Rău, iar mișcarea în sus e Bine) [2].

Această lucrare se axează pe studiul conceptului *rușine* în limbile engleză și rusă în baza aforismelor selectate din lucrările autorilor clasici moderni; aforisme ce conțin lexemele *shame* și *стыд* (совесть). În același timp, accentuăm că lucrarea vizează doar categorii comune în care au fost grupate aforismele după sens și scenariile cognitiv-prototipice ale acestora, astfel identificând trei categorii comune: 1) ruși-

ne ca o emoție distructivă, 2) rușine și furie și 3) rușine și sărăcie. Înainte de a determina scenariile cognitiv-prototipice redate de lexemul *shame* și sinonimele sale, și echivalentul acestuia în limba rusă – *стыд/совесть*, considerăm important să amintim sensurile acestora preluate din dicționare. În engleză *shame* denotă [+validare social-normativă], [+validare personal-normativă], [+remușcare], [+vinovăție] [1, p.1329], iar în limba rusă notăm sensul de [+jenă], [+validare personal-normativă],[+emoție negativă], [4, p. 766] [+frică], [+durere] în lexemul *стыд* [3, p. 7].

De la bun început observăm seme diferite în componența sensului lexemului *shame/стыд* în limbile engleză și rusă, notăm însă și asemănări. Anume semele comune servesc în calitate de repere de la care apar sensuri specifice ale acestor concepte pe care se axează fiecare cultură.

Anterior am menționat trei categorii comune în care conceptul *rușine* apare însoțit de un context adiacent. Atât pentru englezi, cât și pentru ruși, conceptul *rușine* apare în contextul evaluării negative a acestuia. Totuși, e important să reținem că, în cultura rusă, acest sentiment are funcție socială de monitorizare a comportamentului individului, pe când în cultura anglofonă, *rușinea* există la nivel personal și fiecare individ știe cum să-și motitorizeze emoțiile negative la nivel personal. În același timp, sentimentul *rușine* se bazează pe contactul relațional, ceea ce indică existența acestuia în orice societate într-o măsură sau alta.

Astfel *rușinea*, în calitate de emoție distructivă sau negativă, este prima categorie comună pe care am identificat-o în șirul de exemple selectate. Numeric, însă, decalajul mostrelor este incomparabil: din 105 exemple în limba rusă am identificat doar două pentru această categorie, pe când în engleză observăm 40 de aforisme din 203 mostre ce redau o atitudine negativă față de simțul *shame* (*rușine*). Totuși, în limba și cultura rusă acest sentiment este trăit mult mai profund de individul care îl simte, acest fapt fiind susținut de semele suplimentare incluse în sensul cuvântului *стыд*, acestea fiind [+ frică] și [+ durere], de exemplu:

(1c) Я знаю в жизни только два действительных несчастья: угрызения совести и болезнь. (Л. Н. Толстой) [6].

(2c) — Болел..., болел, да и очень странной болезнью. Когда я вышел из суда, меня вдруг охватила боязнь людей и стыд... Мне стыдно было показаться им на глаза... (Александр Беляев) [7].

(1a) *We cannot grow when we are in shame, and we can't use shame to change ourselves or others.* – Brené Brown, “*I Thought It Was Just Me: Women Reclaiming Power and Courage in a Culture of Shame*” [9].

Din exemplul (1a) observăm scenarii cognitiv-prototipice total diferite de conceptualizare a *rușinii*: trăirea acestui sentiment reține individul din creșterea personală și profesională a sa.

Astfel, considerăm atitudinile negative față de sentimentul *rușine* în engleză și rusă manifestate în mod diferit: în primul caz, atitudinea e mai superficială, iar în cazul doi aceasta e mai profundă, astfel considerăm necesitatea studierii acestei categorii de aforisme într-un subcapitol separat, susținând că ideea despre *rușine* ca un sentiment negativ este tipică pentru anglofoni.

O altă categorie similară după sens în limbile engleză și rusă este *rușinea* și *furia*. Aceste concepte sunt comparate între ele prin imaginea vizuală la nivel somatic care apare în mod identic: înroșirea pielii individului care suferă emoțiile în discuție, de exemplu:

(2a) *But sometimes shame is a more powerful engine than rage. Like rage, it burns hot; and like rage it tends to consume its own furnace.* – Jonathan Maberry, “*Dust & Decay*” [9].

(3c) *Человек в стыде обыкновенно начинает сердиться и склонен к цинизму.* (Ф.М. Достоевский) [8].

Totuși în cultura anglofonă conceptul *shame* este mai intens decât *rage* (furie) la nivel de exprimare și cel de monitorizare a stării emoționale. În engleză *rușinea* se compară cu *focul ce arde totul*, fapt care demonstrează atitudinea negativă a anglofonilor față de această stare.

În scenariul cognitiv-prototipic ce descrie situația din limba rusă, observăm starea de supărare a individului, care apare în urma conștientizării trăirii sentimentului de *rușine*, astfel indicând o emoție cauzată la nivel social, în grup (3c).

Categoria *rușine și sărăcie* se manifestă precum și altele în scenarii prototipice diferite, bunăoară:

(3a) [T]he principal suffering of the poor is shame and disgrace. – Gregory Boyle, “Tattoos on the Heart: The Power of Boundless Compassion” [9].

(4c) Копаться в мусоре не стыдно, мальчик. Стыдно быть от этого счастливым. (М. М. Жванецкий) [10].

(5c) Быть нищим вместе с обнищавшим народом больно, но — не стыдно. (Е. К. Дулуман) [7].

În cultura anglofonă *rușinea* e o cauză a *sărăciei*, pe când în limba și cultura rusă, cea de tip colectivist, în cadrul săracilor, nu e rușine să fii sărac (5c), însă *e rușinos* să te mulțumești cu puținul (4c). Pe timpul sovietic, atunci când se promova o egalitate socială și materială, să fii sărac era o normă, iar să fii bogat era anormal și se asocia cu regimul capitalist. Astfel, perioada istorică și regimul social sunt de o importanță vitală și necesită studiu, atunci când se face o analiză lingvistică, în sens larg, a conceptului social *rușine*, deoarece exemplele analizate aparțin perioadei temporale din care fac parte și reflectă nu numai latura culturală tradițională, dar și ideologiile poporului într-un anumit timp.

În urma acestui studiu, concludem că abordarea cognitivă utilizată în vederea cercetării conceptului *rușine* în limbile engleză și rusă, în categorii semantice comune, ne-a dezvăluit detalii specifice de conceptualizare a sentimentului rușine în plan intercultural.

Mai cu seamă cultura de tip individualist evaluează categoria etică *rușine* în mod superficial în toate rubricile analizate, deoarece monitorizarea acestei stări în societatea individualistă se face la nivel personal și trăirea sau educația acestui sentiment încurcă individul în dezvoltarea sa personală și profesională. Sărăcia, care însoțește emoția de rușine apare ca o consecință a acestui simț conform lumii anglofone.

În cultura și limba rusă starea de rușine e asociată cu o boală și cu muștrări de conștiință foarte profunde, anume acest simț servind în calitate de instrument de monitoring al comportamentului individului într-o comunitate colectivă, sentiment greu de depășit în conduita individului.

Legătura rușinii cu furia este diametral opusă în limba rusă, în comparație cu cea engleză, și emoția de furie în calitate de categorie

adiacentă apare ca un rezultat al sentimentului de rușine în limba rusă și în calitate de cauzator al acesteia în idiomul englez.

Referințe:

1. COLLINS COBUILD DICTIONARY, The University of Birmingham. Collins: London and Glasgow, 1990.
2. LAKOFF, George. *The Contemporary Theory of Metaphor*. Cambridge University Press, 1992. 46 p. [Accesat: 02.02.2016] Disponibil: <https://terpconnect.umd.edu/~israel/lakoff-ConTheorMetaphor.pdf>
3. МАЛАХОВА, Светлана. *Семантическая структура концепта „стыд” в русском поэтическом дискурсе*. 2008. [Accesat: 21.12.2018] Disponibil: <http://psibook.com/linguistics/semanticheskaya-struktura-kontsept-styd-v-russkom-poeticheskom-diskurse.html>
4. ОЖЕГОВ, Сергей. *Толковый словарь русского языка*. Москва, 1961. 900 с.
5. РЫЖЕНКОВА, Юлия, ГОФМАН, Татьяна. Концепт стыд в русской языковой картине мира. В: *В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии*: Сб. ст. по материалам X международной научно-практической конференции, часть I. Новосибирск: Сибак, 2012.
6. <http://aphorismos.ru/conscience/> [Accesat: 26.12.2018].
7. <https://citaty.info/tema/styd> [Accesat: 15.08.2018].
8. http://stuki-druki.com/aforizm_Stid.php [Accesat: 1.01.2019].
9. <https://www.goodreads.com/quotes/tag/shame> [Accesat: 14.07.2018].
10. http://www.wisdoms.one/tsitati_pro_styd.html [Accesat: 1.01.2019].

DIALOGUE TYPES AND TURN MANAGEMENT

Elena ȘAPA

Just as speech reveals character, so does thought, and it comes in two forms of dialogue—inner and outer. The speaker can italicize thoughts, showing inner dialogue, and combine them with outer dialogue in quotation marks, bringing depth to the story without saying he or she said and he or she thought.

1. Inner dialogue – represents thoughts of a character;
2. Outer dialogue – represents verbalized thoughts and ideas.
3. *Directed Dialogue*: happens where one character drives the conversation in a certain direction and is directly answered by another

character. The dialogue sets up tensions and issues that will surface later. The movement of the dialogue is directly from character A to character B.

4. *Misdirected Dialogue*: happens when the movement of the dialogue is random. It sounds more like a real conversation in that characters do not answer direct questions, or the subject matter may change, or other characters may chip in with unrelated comments.

5. *Interpolated Dialogue*: happens when narrative exposition interrupts the dialogue for the purpose of interpreting what is implicit. Interpolated dialogue gives the reader subtle insight into the character's deepest motivations behind the simplest dialogue.

6. *Modulated Dialogue*: this dialogue becomes the basis for other details. These details can be introduced in a key memory, or to complicate the present situation, or as a means of exploring the tensions more overtly. The movement can be from dialogue to speculation or observation or flashback. The emphasis will not be interpretation (as in interpolated dialogue) but must focus on seamlessly merging scene, setting, tension and background.

Turn management in dialogue

All interaction occurs in a *context*. The notion of context in a dialogue may be subdivided into three overlapping categories:

1. *Physical context*: This is the actual setting or environment in which interaction takes place. In much spoken language, such as face-to-face conversation, speaker and hearer share the same physical context, although in some forms of spoken interaction, such as broadcast talk, speaker and hearer are physically displaced.

2. *Personal context*: This refers to the social and personal relationships of the interactants to one another. Personal context also encompasses social net-works and group membership, the social and institutional roles of speakers and hearers, and the relative status and social distance that pertains between participants.

3. *Cognitive context*: This refers to the shared and background knowledge held by participants in interaction. Cognitive context, which is susceptible to change as interaction progresses, also extends to a speaker's past experience, cultural knowledge and world-view.

Floors and Turns

The following are all variables in the *floor exchange system*: (a) who speaks to whom, (b) who is not spoken to, (c) who listens or does not listen, (d) whether listeners are responsive in turn, or not, (e) whether those who respond are those targeted by the speaker or not, (f) length of speeches, (g) linguistic style and texture of a character's speech, (h) how changeovers are effected, (i) the uses of silences, either intra- or inter-turn.

Different types of „floor”:

1. *a focused and homogeneous 'floor'* results via turn-taking rules which preserve the 'one-speaker-speaks-at-a-time' requirement. It assumes centrality and becomes the focus of others' attention because participants wish to hear what the speaker has to say;

Structural and behavioural features are: is more multi-dimensional than linear, with different kinds of speech proceeding simultaneously, and with overlaps and simultaneous speech not seen as conflictual. The central speaker role is more circumscribed by comparison, and self-selection in the 'free-for-all' floor can produce multiply occupied speech turns as a matter of course, the focus to previous turn being jointly and multiply performed by others as a mode of joint collaboration.

Turn-taking strategies and the interactive structures: Singly developed floors with the 'one-speaker-speaks-at-a-time' rule in force, awards a pivotal role to the *sotto voce* speaker, with 'collaboration' interpreted as respect of speaker's rights;

2. *'free-for-all' or 'collective' floors* are characterized by much simultaneous speech with partial or full *overlaps* enacting collaboration of a different kind, or by different speakers and different utterance units and contents, contributing to the development of an idea.

Structural and behavioural features are:

Turn-taking strategies and the interactive structures: are cast as non-speaking 'hearers' who change discourse role to speakers with the same turn rights.

Turns respect previous turns, and, if projecting future turns, require reciprocal attention, usually from one next speaker, either current-speaker-selected, or self-selected.

Different *methods of talk is organization:*

1. *Spoken Discourse Structure.* A structural analysis of discourse seeks to explain in a relatively idealized way how units such as *exchanges* are formed.

2. *Spoken Discourse Strategies.* Attention is focused on the way speakers use different interactive tactics at specific points during a sequence of talk.

The ‘system’ or ‘systematics’ for talk regulation is composed of two components:

(a) *a turn-allocational component*, regulates the changeover of turns and

(b) *a turn-constructive component*, regulates variables like the size or length and linguistic texture of a turn.

A: The *turn-allocational component* changeover ways:

1. Firstly, *the current speaker can select next speaker* by indicating preference by naming, by the use of pronouns or address forms, by pointing, or by eye contact etc.

2. Secondly, *the next speaker can self-select*, especially if the first option was not used.

3. When the selected speaker does not respond, there is a *turn-lapse*, and the current speaker can incorporate the ensuing silence as ‘lapse’ into current turn and transform it into a ‘pause’, and continue with the turn and attempt to relinquish the turn. In the case of a lapsed turn, the silence that follows is regarded as an *attributable* silence, and attributed to the lapsed speaker as his or her silence.

Turn-allocational strategies construct the *order of turns* via the various next speaker selection strategies mentioned above. In two-party speech, turns may alternate in A–B–A–B... fashion.

B: The *turn-constructive component* variables:

1. The size / length / linguistic texture of a turn.

a) Long speeches require negotiation, and in conversation speakers who require extra turn time usually signal the need, and attempt to get ratification prior to taking a long turn.

b) Short turns, too, are dependent on the responsive dimension for their value interactively – and could be used to signify

indifference, urgency, the need for extra detail if questions are relayed in succession on the same topic, and so on.

2. A joint orientation to the *topic of talk*, i.e. what is talked about, which can form a point of focus as participants initiate, develop, close or change topics via the course of talk.

3. The *cohesiveness of a stretch of talk* is achieved by various means. Successive turns and speakers can orientate collaboratively to develop a topic, or negotiate change or closure. The order of speech in literary texts is organized to project the order of turns to be taken by the *dramatis personae*, i.e. play characters.

References:

1. CHIARELLA, T. *Writing Dialogue*. Story Press Books, 1998. 176 p.
2. CARLETTA, J., et al. The Reliability of a Dialogue Structure Coding Scheme. In: *Computational Linguistics*, 1997, 23 no. 1, pp 13-32.
3. MANN, W. C. Dialogue Macrogame Theory. In: *Proceedings of the Third SIGdial Workshop on Discourse and Dialogue*, Philadelphia, July 2002, pp. 129-141.

**TENSIUNEA „ETIC – ESTETIC” ÎN OPERA
LUI OSCAR WILDE**

Emilia TARABURCA

Unicul roman al lui O. Wilde, publicat în 1890 și catalogat imediat ca apologie a imoralității, deoarece sfida valorile confirmate ale societății victoriene târzii cu tendința sa moralizatoare, cu siguranță poate fi alăturat listei cărților interzise în timpul său. Romanul e precedat de o succintă, dar consistentă *Prefață*, unde sunt expuse principiile estetismului, fenomen literar și artistic de la sfârșitul secolului al XIX-lea, care, împreună cu simbolismul, a constituit decadentismul cu atmosfera sa de *fin de siècle*.

Autorul declară autonomia categoriilor estetice în comparație cu toate celelalte: socială, ideologică, morală etc. „Artistul este creator de lucruri frumoase... Lucrurile frumoase înseamnă numai frumusețe” [1, p. 3]. În felul acesta este promovată arta pură cu dezideratul „artă pentru artă”, opusă oricărei utilități, inclusiv celei morale, urmărind ca

scop crearea frumosului dezinteresat. Artă este apreciată doar pentru frumusețea sa, frumosul devenind un scop în sine, criteriul principal al artei.

„Orice artă este cu totul lipsită de utilitate practică” [1, p.4]. Astfel se exclude subordonarea artei unor scopuri extraestetice, utilitariste, cum ar fi punerea artei în slujba unor idealuri civice, sociale, politice și de oricare altă natură. În prezent această poziție, de asemenea, are mai mulți adepți. De exemplu, H.Bloom, elaborând *Canonul occidental*, insistă pe autonomia literaturii, precizând că arta nu trebuie concepută ca program de salvare socială, esteticul fiind ireductibil la ideologie și metafizică [2, p. 50].

„Nu există cărți morale sau imorale. Cărțile sunt bine sau prost scrise, atâta tot”, declară O. Wilde în aceeași *Prefață*, specificând: „Viața morală a oamenilor este o parte din materialul folosit de artist ca subiect, însă moralitatea artei constă în folosirea desăvârșită a unui material lipsit de desăvârșire” [1, p. 3,4]. În artă viciul și virtutea alcătuiesc materialul, dar nu condiția ei de apreciere. Un autor trebuie să aibă puțința de a exprima orice, el e superior Binelui și Răului. Despre personajul său, Dorian, autorul menționează că existau clipe când acesta „nu vedea în rău decât un simplu mijloc prin care și-ar fi putut realiza concepția lui despre frumos” [1, p. 219].

Artă oglindește spectatorul, nu viața, consideră liderul estetismului englez. Pornind de la condiția personală, fiecare poate veni cu propria interpretare. În roman, cu trimitere la pictură, Basil insistă asupra faptului că „orice portret pictat cu adevărată simțire este un portret al artistului, nu al celui care îi pozează” [1, p. 11]. În același timp, efectul artei este individual, esteticul fiind o însușire personală, nu socială.

Confruntând parcă atitudinea ostilă cu care a fost receptat romanul său, O. Wilde scria: „Când criticii nu se înțeleg, artistul e în deplin acord cu el însuși”, iar „diversitatea opiniilor privitoare la o operă de artă arată că acea operă este nouă, complexă și fundamentală” [1, p. 4]. Altfel spus, cu cât mai multe discuții și polemici provoacă o operă de artă, cu atât mai desăvârșită este ea. Ar fi fost demnă de toată aprecierea, dacă nu era îndreptată în albia distrugerii, pasiunea cu care critica literară și opinia publică din acea perioadă au acuzat și au

judecat acest roman ce nu se încadra în tiparele moralei tradiționale (precum nu se încadra nici modul de viață al autorului său), apogeul lor devenind, peste câțiva ani, procesul de judecată care-l va condamna pe scriitor la doi ani de muncă silnică, pe care îi va ispăși, ieșind din închisoare epuizat fizic și spiritual.

Culpa lui O. Wilde a fost aceea de a-i pune societății victoriene oglinda în față, arătându-i „portretul”, și cealaltă față a sa. Fiindcă inspira repulsie, acesta (romanul-portret) a fost respins cu înverșunare. Atunci când a realizat că-i dezgolește esența, și Dorian, și-a ascuns portretul în cea mai îndepărtată cameră, departe de ochii lumii. Departe de ochii lumii, dar aproape de sine. Portretul oricum există, întotdeauna e acolo ca să-i arate dedesubturile naturii sale: patimile nestăpânite, plăcerile tainice, păcatele sordide, tot ce experimentează în această viață. Iar oglinzile sunt făcute ca să te privești în ele, mai devreme ori mai târziu.

Aparent, portretul îi oferă libertatea de a experimenta viața în cele mai întunecate abisuri, fără „a-și murdări” chipul, dar, în același timp, îl ține captiv, transformându-se în cel mai aspru judecător, urmărindu-i orice faptă, orice intenție și pecetluindu-le pe imaginea sa, care devine tot mai hidoasă și diabolică, pe care Dorian, demonul cu chip de înger, printr-o atracție maladivă, o privește în fiecare zi, căutând schimbările.

La început a fost... dorința. Până să-și vadă proiectată imaginea pe portret, Dorian este un tânăr inocent, naiv, timid, cu un comportament elegant; foarte frumos, un adevărat Adonis printre pământeni, cu un caracter încă neformat și, din acest motiv, ușor de manipulat. E perioada când între chip și suflet încă nu există dezacord, acestea parcă complementându-se. Revelația propriei frumuseți o trăiește în fața tabloului (de citit printre rânduri: impactul artei asupra omului este mai puternic decât cel al vieții reale), a imaginii sale, reflectate în artă, asemenea lui Narcis, care s-a îndrăgostit de chipul său atunci când l-a văzut reflectându-se în apă. Sub influența tabloului, dar și a discuției dintre lordul Henry și pictorul Basil Hallward despre tinerețe, singurul bun de care merită să te bucuri, și despre frumusețe, una dintre marile minunății ale lumii, Dorian e sfâșiat de tristețe,

înțelegând că, cu timpul, chipul său pământesc se va ofili, iar cel de pe tablou va rămâne veșnic tânăr și frumos. Își mărturisește, ridicând parcă o rugă către Ceruri, că ar da orice, până și sufletul, ca să fie invers. Are loc un fel de pact faustic, doar că într-o versiune mai mărunță și mai egoistă.

Realizând peste o perioadă că dorința i-a fost îndeplinită, la început se crede liber și puternic (frumusețea ca armă), voind să experimenteze tot ce-i oferă viața, până la depravare, consumarea drogurilor, chiar crimă, având o patimă pentru păcat, dar urmărind să respecte aparențele. Totodată, se înconjoară de lucruri frumoase: studiază și colecționează pietre prețioase, broderii, parfumuri, podoabe bisericești; corelează cu diverse ramuri ale frumosului în artă: pictură, muzică, teatru, literatură, dorind să-și trăiască viața ca pe o operă de artă, în care el va fi protagonistul, proiectând parcă o estetică a păcatului, considerând că adevărul artei e superior adevărului vieții reale.

Dar cu cât mai mult timp trece, cu atât mai singur și mai nefericit se simte, începe să înțeleagă că frumusețea fizică nu este doar un privilegiu, ci și un blestem, că totul are un preț. Își conștientizează, dar nu își asumă păcatele, se simte hăituit și sufocat, imaginea păcatului persecutându-l din străfundurile conștiinței, dorește uitarea. Pare să caute ispășirea, însă chiar și atunci când își spune că începe șirul faptelor bune, recunoaște că le face din vanitate: din ipocrizie și-a pus masca bunătății, din curiozitate a gustat din renunțarea de sine.

În felul acesta, un roman care prin *Prefață* a formulat principiile estetismului, inclusiv acela despre faptul că arta nu tinde să fie morală, prin conținutul propriu-zis, ca interpretare, depășește aceste afirmații. Portretul nu este doar o operă de artă (e semnificativ că în titlu nu este adus omul real, Dorian, ci arta – portretul, accentuându-se astfel, de la bun început, superioritatea acesteia în raport cu viața), ci, în același timp, reprezintă exteriorizarea sufletului lui Dorian, măcinat de lepra păcatului. Într-un fel ironic, prin lordul Henry, în roman e formulată următoarea întrebare: ce-i folosește unui om dacă izbutește să câștige lumea, dar își pierde sufletul?

Portretul lui Dorian Gray este un roman despre suflet, care e întotdeauna cu noi și de care nu putem fugi, despre consecințele uitării

normelor morale, despre aceea că permanent suntem predispuși ispitelor și de noi depinde ce cale vom alege, deci e și despre alegerile pe care le facem pe parcursul vieții, alegeri care ne pot salva sau ne pot distruge. Avertizează că tinerețea și frumusețea nu ne scutesc de responsabilități morale, că frumusețea exterioară e trecătoare, preîntâmpină despre pericolul la care se expune omul care apreciază doar aparențele și neglijează esența, care e dispus să încalce orice norme pentru a-și conserva fizicul frumos. Romanul ridică mai multe semne de întrebare: ce se întâmplă cu sufletul ascuns după perfecțiunea chipului? Care e prețul pe care ești dispus să-l plătești pentru ceva ce-ți dorești foarte mult, sau, împrumutând formularea lui H.R. Patapievici, „ce se pierde atunci când ceva se câștigă?” [3].

Să fie *Portretul lui Dorian Gray* și o carte de educație? Oscar Wilde ar fi negat ironic. Dar, ca cititori, avem dreptul la propria lectură.

Referințe:

1. WILDE, O. *Portretul lui Dorian Gray*. București: Editura pentru literatură, 1969. 390 p.
2. BLOOM, H. *Canonul occidental*. București: Art, 2018. 696 p.
3. PATAPIEVICI, H.-R. *Omul recent*. București: Humanitas, 2008. 508 p.

LES RELATIONS DU DISCOURS

Irina BREAHNĂ

Les relations de temporalité et de causalité sont concernées dans le cadre plus large des relations de discours. Par *relation du discours* (RD) on comprend «des relations entre énoncés qui expriment différents types d'entités dans le monde, comme les événements et les états» [4, p. 2]. Nous renvoyons aux définitions données par Moeschler pour événement et état. Les événements sont des processus qui arrivent dans une période de l'espace-temps: «ils ont un début et une fin, ce qui implique qu'ils sont définis par une borne initiale et une borne finale. L'intervalle de temps défini par ces deux bornes définit le temps de l'événement. [...] Les états se caractérisent par leur caractère non borné : ils ont simplement une étendue dans le temps, mais

pas une borne initiale ou de borne terminale. Ils sont de plus homogènes, puisqu'il n'y a pas de changement qui se produit entre la borne initiale et la borne terminale» [6, p. 320-321].

Dans son article sur la causalité et la complexité cognitive, Sanders se demandait si les locuteurs d'une langue avaient une vraie préférence à interpréter les séquences de manière causale. Est-ce une transposition dans le domaine du langage et du traitement du langage d'une prédisposition plus générale de l'être humain à voir plutôt des structures, des patterns, de l'organisé, plutôt que de l'accidentel, comme dans le cas de la perception visuelle? Sanders cite une hypothèse de Levinson, selon laquelle lorsque les événements sont conjoints il y a tendance à les interpréter comme successifs et, si tel est le cas, liés causalement [8]. La relation entre deux énoncés serait donc à interpréter dans une perspective temporelle et causale.

Le problème de la causalité est lié ainsi à celui de la temporalité. Une relation de cause-conséquence entre un événement e1 et un événement e2 s'établit dans le temps, dans la mesure où e1 et e2 sont à deux endroits différents sur l'axe temporel et entraînent des changements d'état propre à une entité concernée par e1 et e2.

Pourtant, il ne serait pas correct d'assimiler la causalité à la temporalité. Si le discours causal partage des propriétés avec le discours temporel, les deux ont des propriétés distinctes du point de vue discursif et pragmatique. Selon Moeschler, «la causalité n'est pas une propriété des relations temporelles entre événements, mais une relation entre événements et états. Les discours temporels ne sont pas nécessairement connectés causalement, seule la capacité à ordonner les éventualités et à déterminer leur intervalle temporel comptant» [7, p. 74].

Notre connaissance du monde et les intuitions que nous avons à propos des événements liés causalement nous montrent que dans le monde physique les événements sont ordonnés temporellement, la cause précédant la conséquence. Pourtant la langue nous met à disposition la possibilité de le faire aussi dans l'ordre inverse. En roumain, comme dans les autres langues romanes ou slaves, comme le russe, on peut constater que l'ordre canonique des connecteurs causaux est inverse à la temporalité des événements. Ce qui est exprimé

linguistiquement c'est l'ordre conséquence-cause. Les fondements cognitifs de ce phénomène font l'objet de nombreuses recherches qui dépassent certainement le cadre de ce travail. On pourrait seulement observer que d'un point de vue cognitif, une conséquence peut être reliée à une cause post factum. Un événement (cause) ne porte en soi-même qu'une seule conséquence.

La possibilité de la langue de rendre compte d'une relation entre éventualités, en suivant un ordre temporel ou un ordre inverse, correspond en grandes lignes aux relations classiques de Narration et Explication. Dans les deux cas, les éventualités sont liées par des relations de précédence et de causalité. La différence consiste dans la façon dont les locuteurs sont amenés dans le premier cas à relier les événements en suivant l'ordre du discours (1), lorsque dans le deuxième cas, les éventualités sont reliées dans l'ordre inverse (2):

(1) Paharul a căzut. El s-a spart. (Le verre est tombé. Il s'est cassé.)

(2) Paharul s-a spart. El a căzut. (Le verre s'est cassé. Il est tombé.)

La *Narration* et l'*Explication* ont été particulièrement étudiées dans les approches de la DRT et SDRT des relations des discours. L'analyse donnée par la sémantique du discours, notamment, part de deux principes: les temps verbaux encodent des relations temporelles et les classes aspectuelles, état et événement, sont encodées linguistiquement dans le lexique.

Ces constatations sont corroborées par deux hypothèses issues des approches sémantiques classiques, à savoir la Théorie des représentations discursives de Kamp et de Rohrer [3] et la solution aspectuelle de Dowty [2]. La première concerne les inférences directionnelles encodées dans les temps verbaux : en avant avec le passé simple, en arrière avec le plus-que-parfait, inclusion temporelle avec l'imparfait. La deuxième, les inférences directionnelles liées aux classes aspectuelles : le temps avance avec des accomplissements et des achèvements (les événements), et n'avance pas avec les états et les activités.

La sémantique du discours, élaborée dans les travaux de Asher [1], propose une perspective nouvelle, et notamment à supposer que les locuteurs infèrent la *narration* en (1) en appliquant une règle de narration par défaut, à moins qu'elle ne soit pas bloquée par une règle causale qui déclenche une lecture en arrière.

Ces modèles, comme le souligne Sanders, considèrent que l'interprétation causale ne peut pas être indépendante du temps des segments: «The causal interpretation of relations is not independent of tense of the segments either. Lascarides & Asher (1993) show how the combination of tenses in two sequential clauses restricts the set of options of possible coherence relations expressed: when segment 1 is in simple past tense, and segment 2 in the pluperfect, and the event in s2 precedes the event in s1, the only discourse relations allowed are Explanation or Consequence-Cause relations» [8]. Pourtant, comme le montre de nombreux contre-exemples, il n'y a pas de relation directe entre temps verbaux et inférence de la direction. De même, l'approche aspectuelle n'a pas plus de pouvoir explicatif, dans le sens où un état peut être associé à une inférence en avant, et un événement à une lecture en arrière. Les théories concernant les RD ont également failli à expliquer la façon dont les locuteurs arrivent à attacher une direction, en avant ou en arrière, pour relier deux segments de discours.

Contrairement aux approches sémantiques, le Modèle des Inférences Directionnelles [5] est une approche pragmatique qui accorde un rôle crucial au contexte dans la description des phénomènes d'émergence et de prédiction des inférences directionnelles. Les informations encodées linguistiquement dans les temps verbaux, les prédicats et les connecteurs sont tributaires du contexte qui détermine la direction de l'inférence. Ce qui expliquerait pourquoi dans les théories sémantiques les prédictions associés à des temps verbaux, classes aspectuelles, etc. ne se confirment pas dans certains contextes.

Références:

1. ASHER, N. *Reference to Abstract Objects in Discourse*. Dordrecht: Kluwer, 1993, p. 455.
2. DOWTY, D.R. The effects of aspectual class on the temporal structure of discourse: semantics or pragmatics? In: *Linguistics and Philosophy*. 1986, no. 9, pp. 37-61.
3. KAMP, H., ROHRER, C. Tense in texts. In: *Meaning, Use, and Interpretation of Language*. Berlin: de Gruyter, 1983, pp. 250-269.
4. MOESCHLER, J. L'ordre temporel dans le discours: le modèle des inférences directionnelles. In: *Cahiers Chronos*, 2000, no. 6, pp. 1-11.
5. MOESCHLER, J. Le Modèle des Inférences Directionnelles. In: *Cahiers de linguistique française*, 2000, no. 22, pp. 57-100.

6. MOESCHLER, J. La représentation des événements dans la langue et dans le discours. In: *Presencia y renovación de la lingüística francesa*. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca. 2001, pp. 311-328.
7. MOESCHLER, J. Discours causal, chaîne causale et argumentation. In: *Cahiers Chronos*, 2007, no. 18, pp. 69-86.
8. SANDERS, T. *Coherence, causality and cognitive complexity in discourse*. 2005. [Accesat 1.09.2019] Disponibil https://www.researchgate.net/profile/Ted_Sanders3/publication/46669022_Coherence_Causality_and_Cognitive_complexity_in_discourse/links/53eb50ab0cf2fb1b9b6b0e20/Coherence-Causality-and-Cognitive-complexity-in-discourse.pdf

THE OPPORTUNITIES AND BENEFITS OF ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES

Galina PLEȘCA (CIUDIN)

English for Specific Purposes (henceforth, ESP) has attracted the attention of many researchers and practitioners since its emergence in the 1960s. After much debate and controversy, ESP is now widely known as English focusing on learners' special needs and reasons for learning. In Hutchinson and Waters' words 'ESP..., is an approach to language teaching in which all decisions as to content and method are based on the learner's reason for learning' [1, p.19]. Dudley-Evans and St John provide a more comprehensive definition of ESP, based on the research of the three pioneers in the field, Hutchinson and Waters (1987), Strevens (1988) and Robinson (1991) and claim that ESP has indeed both absolute and variable characteristics, but unlike Strevens, who identified four absolute and two variable characteristics, they speak about three absolute and four variable characteristics. Therefore, according to Dudley-Evans and St John, ESP's absolute characteristics emphasise that ESP (1) is designed to meet specific needs of the learner; (2) makes use of the underlying methodology and activities of the disciplines it serves; (3) is centered on the language (grammar, lexis, register), skills, discourse and genres appropriate to these activities, while its variable characteristics enlarge

ESP's scope and postulate that ESP (1) may be related to or designed for specific disciplines; (2) may use, in specific teaching situations, a different methodology from that of general English; (3) is likely to be designed for adult learners, either at a tertiary level institution or in a professional work situation; (4) is generally designed for intermediate or advanced students. They also claim that ESP could be used for learners at secondary school level, not only tertiary, and due to the fact that most ESP courses assume basic knowledge of the language system, it can be used with beginners as well [2, p. 4-5].

The general overview of ESP given above, invokes that ESP develops students' awareness of their future concerns, be them academic, if they choose a scientific career, or occupational, if they choose to find a job as soon as possible. Hence, ESP encompasses both English for Academic Purposes (EAP) and English for Occupational Purposes (EOP) as its two main branches.

According to Kay Westerfield, 'EAP classes offer discipline-specific support for upper-division undergraduate students and for graduate students' and therefore, has one definite aim 'to introduce learners to the specific communication needs of their future academic and professional discourse communities' [3] and this view is supported by many modern ESP researchers.

University lecturers and teachers, design courses that aim at achieving this goal, they formulate accurate learning objectives specific to the disciplines they teach, they spend a lot of time looking for discipline-specific materials/texts that would be authentic, and then elaborate tasks for comprehension and analysis. They combine different components of both Academic English, specialized terminology, and academic writing to get a well-designed course. The authentic material then is tailored to the undergraduates' needs to enable them to accomplish certain professional tasks. All this is done to help their disciples to benefit fully from ESP courses and to enable them to participate in national and international conferences, seminars, workshops and exchange programs. University students indeed need these skills if they want to become competitive in their future jobs.

English for Occupational Purposes, on the contrary, is more oriented towards students' immediate needs. It is based mostly on

specialized terminology, professional jargons, set expressions and strategies dealing with not understanding and not being understood. It provides the exact content needed to cope with problems in the workplace. It is more suited for vocational schools or onsite training organized by the companies to improve their employees' language skills.

The outlined characteristics and requirements of ESP are themselves indicators of the benefits one can gain from ESP training.

Chris Wright is of the opinion that ESP's benefits are threefold. He states that, 'In the intensive, accelerated and subject specific learning contexts of ESP courses, trainees can increase their learning speed, efficiency and effectiveness'. Firstly, they can increase their learning speed because they 'learn what they need, when they need it, in authentic, content-based contexts'. This approach is a wonderful opportunity to learn in an accelerated, intensive context. Secondly, due to the teachers' efforts to design the ESP course, and the needs analysis, students use the tailored learning resources to acquire the pre-identified linguistic items and skills. And this makes the course efficient. And thirdly, on completion of an ESP course, trainees are ready to use language appropriately and correctly in job related tasks, i.e. effectively [4].

At the same time, it would not be an exaggeration to say that ESP training, to a greater or lesser degree, ensures the stakeholders personal, social and economic benefits.

As we have already mentioned, ESP training focuses on immediate learners' needs and this is the most important aspect of one's professional development. Therefore, learners are more motivated to grasp everything the instructor says. They start thinking that ESP is namely that course that will pave their way to success; the course that will focus on what they indeed need and thus it will shorten the time for achieving their aims and this fact best illustrates the personal benefits one can gain. The learner does not want to waste time on memorizing things he considers irrelevant for his job. He wants to participate in the life of the company he works for, to become a fully-fledged member of it, to take decisions and to give advice. If he

manages to meet all these challenges, he gets an enormous personal satisfaction. Is it not an excellent example of personal benefits?

If we refer to English for IT, for instance, as a particular example of ESP, it is worth mentioning the fact that most IT companies in Moldova are outsourced, therefore without a proficient level of English for IT, it will be more difficult for the university graduates to get the positions they apply for. Computing provides plenty of job positions, but it requires a good command of English, especially ESP, let alone programming languages which are exclusively in English. The course English for IT, therefore, provides undergraduates an excellent opportunity to develop their language skills in the context of their specialism. Students can read and understand original sources of information to keep up with the new discoveries and inventions; they can participate in professionally-oriented workshops and international conferences to share and enrich their knowledge, they can benefit from Erasmus' exchange programs, etc. Bringing home their experience, they are looking for new ways of implementing it in their workplace or study. Thus, the company or the university they work for or study becomes commercially viable. It will increase its productivity, which, in its turn, will have a sensible impact on the society they live in. And, of course, if productivity rate goes up, the prices go down and this is an essential socio-economic factor for a developing country, like Moldova.

To sum up, ESP is concerned with the communicative needs of speakers of a foreign language in facing a particular workplace, academic or professional context. It addresses specific problems that learners are likely to encounter in their professional or academic settings and can provide models of how professionals face problems and find solutions through simulations and role plays. ESP training can help learners to function effectively at work or in a study program. In other words, it brings the real world in the classroom. ESP training aims to improve learners' specific skills and knowledge that will lead to increased performance and thus will improve the opportunities for international employment. It is generally acknowledged that ESP trainees perform better in the globalized economy, they can easily

progress in an English speaking company and they are successful in complex, multilingual environments.

References:

1. HUTCHINSON, T., WATERS, A. *English for Specific Purposes: A Learner-centered Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 183 p.
2. DUDLEY-EVANS, T., St. JOHN, M.J. *Developments in English for Specific Purposes: A Multi-disciplinary Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 301 p.
3. WESTERFIELD, K. *Making Significant Progress in English Communication with ESP and Intensive English Programs*. 2012. [Accessed 20.05.2019] Available on: <http://www.geat.org.tw/?p=4969>
4. WRIGHT C. *The Benefits of ESP*. 1992. [Accessed 20.05.2019] Available on: <http://www.camlang.com/art001.htm>

**UNELE ASPECTE DE PREDARE-ÎNVĂȚARE A FONETICII
ÎN CADRUL GLOTODIDACTICII UNIVERSITARE ÎN
CONTEXTUL FORMĂRII ȘI DEZVOLTĂRII
COMPETENȚELOR COMUNICATIVE
(Microstudiu de sinteză)**

*Alexei CHIRDEACHIN, Nicanor BABĂRĂ, Sofia SULAC
Universitatea de Stat din Comrat
Larisa USATĂI
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”*

După cum se știe, conform art. 75 al Codului educației al RM aprobat în 2014, învățământul superior are drept misiune formarea specialiștilor de înaltă calificare competitivi pe piața națională și internațională a muncii. Articolul 11 stipulează că educația are ca finalitate principală dezvoltarea unui sistem de competențe, urmărindu-se printre competențe-cheie formarea competențelor de comunicare în limbi străine. Potrivit titlului I, cap. III, alin.11:2a, competențele de comunicare în limbi străine fac parte din competențe-cheie a căror formare urmărește educația [3, online]. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020” vizează comunicarea în limbi străine ca una dintre cele opt competențe-cheie prevăzute de

Cadrul de competențe-cheie [5, online]. Deci, conform prevederilor citate, este necesitatea, dar și cerința, ca orice specialist, indiferent de specializarea lui, să cunoască limbi străine.

Astfel, când vorbim de competențe comunicative în cazul unei limbi străine, ne referim la posedarea liberă a acesteia. Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi (CECRL) stipulează că utilizarea unei limbi, inclusiv învățarea ei, cuprinde un șir de acțiuni îndeplinite de persoane care își dezvoltă un ansamblu de competențe generale, printre care se evidențiază o competență de comunicare bazată pe exploatarea mijloacelor lingvistice. Competența lingvistică include cunoștințele și deprinderile fonetice, gramaticale (morfologice și sintactice) lexicale și alte dimensiuni ale sistemului unei limbi [2, p.18].

În acest context, a poseda o limbă (străină) înseamnă a fi apt de a participa la schimb de informații în limba respectivă pe cale verbală (orală și scrisă) la nivel productiv și perceptiv (aceasta constituind procesul de comunicare), ceea ce vizează cele patru deprinderi comunicative: a vorbi, a audia (a înțelege oral), a scrie și a citi, utilizând cunoștințele, abilitățile și deprinderile fonetice, gramaticale (morfologice și sintactice) lexicale și ortografice. După cum reiese din referința anterioară la CECRL, predarea-învățarea unei limbi (străine) presupune însușirea materialului ei exprimat în cele patru compartimente de bază: pronunția, gramatica, vocabularul și scrisul, dar majoritatea cercetătorilor în domeniul lingvisticii, pedagogiei și didacticii limbilor consideră că printre compartimentele limbii pronunția este de o primă importanță. Printre argumente în favoarea acestei afirmații putem să evidențiem prioritatea vorbirii orale față de cea scrisă, demonstrată prin faptul că după naștere copilul învață mai întâi a vorbi și apoi a scrie, dar și prin faptul că vorbirea orală a apărut înainte de cea scrisă și multe limbi ale lumii și în prezent nu au propriul scris. În procesul învățării de a vorbi, copilul însușește mai întâi sunete și apoi trece la cuvinte și enunțuri. Din punct de vedere lingvistic, fonemul este cea mai mică unitate de limbă care servește drept „material de construcție” și semn de distincție pentru unități mai mari de limbă (morfeme, lexeme etc.).

Abordând fonetica sub aspectul glotodidacticii universitare o avem în vedere atât ca disciplina de profil din programul de pregătire a specialiștilor în domeniul limbilor străine, cât și ca parte integrantă de

predare-învățare a limbii străine ca limba secundă sau ca disciplina de cultură generală din componența programelor de pregătire universitară în domenii cu profil nefilologic. În ambele cazuri, procesul de predare-învățare a foneticii trebuie să parcurgă trei nivele/etape. La primul nivel/etapă, cel de cunoaștere și înțelegere, are loc transformarea informației inițiale aferente materialului de limbă în cunoștințe în baza înțelegerii logice a acesteia, ceea ce se atinge prin intermediul analizei comparativ-contrastive a unităților fonetice din limba studiată cu cele din limba maternă și, dacă este cazul, cu cele din alte limbi străine care au fost învățate anterior sau în paralel cu cea studiată. Totodată, după cum menționează H.Serrac, în sec. XXI, tehnologiile moderne se transformă într-o componentă integrantă a procesului instructiv-educativ. Multimedia reprezintă unul dintre cele mai eficiente sisteme din zona de predare vizuală [4, p.38]. În această ordine de idei, aici se pot folosi prezentări Power-Point în care să fie expuse în forma logică literele alfabetului limbii studiate și denumirile lor, foneme în transcriere cu exemple, scheme de articulare, regulile de citire cu exemple etc. De asemenea, pot fi folosite materiale digitale audio pentru a demonstra denumirile literelor, articularea sunetelor aparte și în componența cuvintelor.

Nivelul/etapa de aplicare se caracterizează prin transformarea cunoștințelor în abilități cu ajutorul aplicării practice ale celor dintâi, ceea ce se poate atinge în baza principiilor de la simplu la compus și de la cunoscut la necunoscut, antrenând unitățile studiate din limba respectivă în ordinea ascendentă a gradului de dificultate: sunetul aparte, apoi în componența silabelor, cuvintelor, îmbinărilor de cuvinte, expresiilor idiomatice, propozițiilor, zicalilor, proverbelor, poeziilor, secvențelor textuale etc. La nivelul acesta pentru antrenare de pronunție de asemenea pot fi folosite materiale digitale audio.

Nivelul/etapa de integrare vizează transformarea abilităților în deprinderi prin automatizarea celor dintâi și integrarea lor în sistemul individual de cunoștințe, abilități și deprinderi ale studentului/elevului, ceea ce se poate realiza în baza sarcinilor cu caracter creativ-analitic, de exemplu, citirea, povestirea și rezumarea textului, după citire urmând răspunsuri la întrebări de tip reproductiv și studiu de caz, după

rezumare fiind discutarea problematicii abordate în text etc. Pentru aceasta se recomandă utilizarea cursurilor linguaeone în format digital și se propun următorii pași:

1. Audierea neîntreruptă a secvenței audio în cauză în întregime cu scopul familiarizării prealabile cu materialul studiat.

2. Notarea în scris de către studenți a conținutului secvenței audio pe enunțuri, secvența oprindu-se după fiecare enunț pentru ca studenții să-l poată nota.

3. Repetarea consecutivă de către studenți a enunțurilor secvenței cursului linguaeone, secvența oprindu-se după fiecare enunț pentru ca studenții să-l poată repeta.

4. Repetarea simultană de către studenți a enunțurilor menționate, secvența audio respectivă audiindu-se în întregime fără întreruperi.

5. Povestirea sau recitarea pe de rost a conținutului secvenței cursului linguaeone, înregistrarea celor povestite/recitate și comparația înregistrării cu secvența cursului linguaeone pentru a stabili gradul de (ne)corespondere între acestea în vederea determinării cauzelor de necorespondere și a lucrului asupra greșelilor (dacă este cazul).

Pornind de la cele examinate, observăm că predarea-învățarea foneticii se înscrie în cerințele existente cu caracter legislativ, curricular și metodic-didactic privind axarea pe competențe a procesului didactic în cadrul predării-învățării unei limbi străine în contextul glotodidacticii universitare. Parcurgerea nivelelor/etapelor menționate *supra* marchează formarea și dezvoltarea competențelor comunicative sub aspect de pronunție, ceea ce constituie unul dintre factorii importanți ce determină însușirea cu succes a pronunției limbii respective și într-un sens mai larg însușirea limbii în cauză în general. În acest proces, utilizarea mijloacelor multimedia oferă o serie de posibilități și avantaje, ceea ce trebuie să se efectueze în combinarea cu abordări, metode și procedee tradiționale pentru a asigura un coraport optim cu eficacitate maximă.

Referințe:

1. BABĂRĂ, N. Pronunțarea și ortografia engleză în contextul didacticii (studiu lingvistico-statistic). În: *Probleme de lingvistică generală și romanică*. Vol. II. Chișinău: CE USM, 2003, pp. 17-22.

2. Cadrul european comun de referință pentru limbi: învățare, predare, evaluare. Chișinău: S.n., 2003 [Accesat 1.06.2019]. Disponibil: <http://isjvn.vn.edu.ro/upload/f527.pdf> .
3. Codul educației al Republicii Moldova, nr. 152 din 17.07.2014. URL: <http://usmf.md/wp-content/uploads/2013/08/Codul-Educatiei.pdf> (accesat la 6.10.2015).
4. SERRAC, H. Tehnologiile moderne la orele de limba engleză. În: *Didactica Pro...* 2010, nr.6 (64), pp.38-40 [Accesat 1.06.2019]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Tehnologiile-%20moderne%20la%20orele%20de%20limba%20engleza.pdf .
5. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020” [Accesat 13.04.2016]. Disponibil: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:lofWZtJuIHkJ:lex.justice.md/UserFiles/File/20-14/mo345-351md/strategie_944.docx+&cd=5&hl=en&ct=clnk&gl=md .
6. ГАЛЬСКОВА, Н.Д., ГЕЗ, Н.И. *Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика*. Москва: Академия, 2004. 336 с.

ANTONIMIA – PARTICULARITATE SEMANTICĂ A TERMINOLOGIEI DIN DOMENIUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ ȘI LIMBA ENGLEZĂ

Victoria SOLOVEI

Antonimia semnifică relația ce se stabilește între două unități lexicale care la nivel semantic se exclud. În DȘL 1997 [1, p.58] identificăm următoarea definiție a antonimiei: „relație lingvistică și logică între sensuri contrare sau contradictorii; este o relație de incompatibilitate sau de excludere reciprocă”. O altă sursă specializată precizează că această relație semantică vizează „opозиția de sens dintre două cuvinte cu referenți nu numai diferiți, ci și contrari sau contradictorii” [2, p.120]. Pe de altă parte, este important ca unitățile lexicale aflate în relație de antonimie să aibă trăsături de sens comune, opunându-se cel puțin printr-un sem [4].

Steven Jones [4, p.7] afirmă că oamenii sunt predispuși să organizeze cunoștințele despre lume în raporturi de opoziție, iar antonimia este o reflectare la nivel lingvistic a acestei abilități. Așadar, la nivel de limbă comună, antonimia este o relație lingvistică naturală,

larg răspândită, care este însă locul acesteia în cadrul terminologiei în general, și a terminologiei învățământului superior, în special.

R. Koucourek definește termenii antonimici ca „doi termeni care se opun printr-o pereche de seme contrare, având în comun celelalte seme” [5, p.167]. I. Druță [6, p.225] precizează că chiar dacă relația de antonimie „nu este relevantă pentru terminologie în general”, totuși în cadrul unor terminologii reprezintă un criteriu important de clasificare a unităților terminologice.

Considerăm că relația de antonimie stabilită în cadrul sistemului terminologic al învățământului superior (ÎS) este de o importanță majoră, întrucât mulți termeni creați recent reprezintă noile concepte apărute odată cu schimbarea de paradigmă și dezvoltarea acestui sector al educației. Așadar, decodificarea sensului specializat al noilor unități terminologice se face inclusiv prin plasare în opoziție cu termenii ce reflectă concepte tradiționale în învățământul superior (ÎS). Este important să remarcăm faptul că opozițiile se stabilesc cel mai des între termenii compuși, anume între determinanții care indică semele diferite ale cuplului antonimic.

Majoritatea specialiștilor propun clasificarea antonimelor conform criteriilor de formare și a raporturilor logico-semantice [7, p. 80-81; 3]. Astfel, conform tipului de opoziție stabilit, termenii antonimici din ÎS pot fi:

- **Termeni antonimici complementari** – termeni care nu admit un termen intermediar: (RO) *student național* – *student internațional*; *mobilitate inward* – *mobilitate outward*; *învățământ classic* – *învățământ digital*; (EN) *undergraduate studies* – *postgraduate studies*, *face-to-face course* – *e-course*; *domestic degree* – *foreign degree*; *national education* – *international education*; *distance learning* – *traditional learning*; *presence-based education* – *online education*; *incoming student* – *outgoing student*; *home university* – *host university*; *student mobility* – *staff mobility*;

- **Termeni antonimici contrari** – termeni care se exclud reciproc: (RO) *perioada de mobilitate cu grant* – *perioada de mobilitate fără grant (0 grant)*; *studii doctorale cu frecvență* – *studii doctorale fără frecvență*; *universitate de stat* – *universitate privată*; *studii cu*

finanțare de la bugetul de stat – studii cu taxă; (EN) to fail an exam – to pass an exam; full-time professors – part-time professors; mandatory courses – elective courses; collective mobility – individual mobility; on-campus learner – nomadic learner;

- **Termeni de conversie (reciproci)** – prezintă același concept din puncte de vedere diferite: (RO) *instruire – ucenicie, predare – învățare; (EN) training – instruction, teaching – learning.*

Conform criteriului de formare, termenii din ÎS sunt de tip **heterolex** [3], adică au radicali diferiți. Întrucât majoritatea termenilor antonimici sunt unități terminologice compuse de tip determinant-determinat, clasificarea va viza formarea determinantilor, or, aceștia desemnează semele opuse: (RO) *studenți incoming – studenți outgoing; universitate de origine – universitate gazdă; corp studentesc – corp academic; mobilitate de predare – mobilitate de formare; diplomă de studii – diplomă falsă de studii; mobilitate temporară – mobilitate definitivă (transfer); (EN) mandatory courses – elective courses; student mobility – staff mobility; credit mobility – degree mobility; international mobility – domestic mobility; “pull” factors – “push” factors (for mobility); home internationalisation – cross-border internationalization; senior academic rank – junior academic rank; online teaching – face-to-face (traditional) teaching.*

Termenii antonimici de tip **homolex** [3] sunt formați în baza aceluiși radical cu ajutorul afixelor și afixoidelor: (RO) *educație națională – educație transnațională; universitate statală – universitate nestatală; (EN) inbound mobility – outbound mobility; EHEA country – non-EHEA country; basic courses – non-basic courses; offshore students – onshore students; university – non-university institution; mobile teachers – non-mobile teachers; traditional learner – non-traditional learner; degree programme – non-degree programme.*

În concluzie, menționăm că o cauză majoră a apariției cuplurilor antonimice în terminologia ÎS o reprezintă apariția noilor forme de organizarea învățământului (folosirea TIC, mobilitatea academică), astfel termeni clasici, precum *universitate, predare, campus* (eng.: *university, teaching, campus*) devin antonime față de noile concepte prin achiziționarea determinantului *tradițional* (eng.: *traditional*). De

asemenea, observăm că termenii antonimici sunt exprimați mai concis în limba engleză, de cele mai dese ori cu prefixul *non* (*degree-seeking-student/ non-degree student*), pe când în limba română se apelează la perifraze (*non-degree student – student care urmează cursurile unei universități fără dreptul de a obține un titlu la finalizarea studiilor*). Pentru respectarea principiului brevilocvenței, dar și a caracterului internațional al terminologiei ÎS, se face apel și la împrumuturi (*incoming – outgoing*) sau calcuri (*învățare digitală/digital learning, internaționalizare acasă/ internationalization at home*). Relațiile de antonimie facilitează sistematizarea sistemului conceptual al ÎS și contribuie la nuanțarea semantică a termenilor, în special a celor care desemnează noile realități din domeniu.

Referințe:

1. BIDU-VRÂNCEANU, A. et al. *Dicționar general de științe ale limbii*. București: Editura științifică, 1997. 573 p.
2. BIDU-VRÂNCEANU, A. FORĂSCU, N. *Limba româna contemporană. Lexicul*. București: Humanitas, 2005. 280 p.
3. MOROIANU, Cristian. *Antonimia în limba română. Antonimia neologică*. 2011 [Accesat 27.12.2018]. Disponibil: www.unibuc.ro/prof/moroianu.../2011febAntonimia_neologica_in_limba_romana.doc.
4. JONES, S. *Antonomy: a Corpus-Based Perspective*. London/New-York: Routledge, 2004. 191 p.
5. KOCOUREK, R. *La langue française de la technique et de la science*. Wiesbaden: Oscar Brandstetter, 1991. 259 p.
6. DRUȚĂ, I. *Dinamica terminologiei românești sub impactul traducerii*. Chișinău: CEP USM, 2013. 335 p.
7. PITAR, M. *Manual de terminologie și terminografie*. Timișoara: Mirton, 2013. 225 p.

E-LEXICOGRAPHY: FROM WORDS TO ACTION

Ina VOLOSCIUC

Introduction. What was your first English dictionary? Mine was of chocolate color that had the smell of the fresh printed ink. With the appearance of this small bilingual English-Russian, Russian-English

dictionary the chemistry has begun, this small book created a special connection between the English language and me. Then the Oxford Advanced Dictionary, Le Petit Larousse and The Oxford Thesaurus Dictionary became the members of my small student library. I vividly remember the spirit of the library community, holding printed sources, meeting new people, diving into lifetime friendship with people and books. I remember working with the mastodons that have united centuries of human social and scientific activities, the New Webster International Dictionary and The Encyclopædia Britannica that are the monuments to the English language.

Dictionary skills. The times have changed. We have changed. Electronic dictionaries have conquered our hearts. Robert Lew identifies two factors of a successful dictionary use. First of all Lew considers that dictionaries should be user-friendly, and second of all users should have good dictionary reference skills. The combination of these two factors brings success to electronic users (e-users) and paper-users (p-users). Robert Lew mentions that the use of dictionaries is a two-way game with two players; the result of the game depends on both parts. Dictionary skills are defined by Cowie (1983:136) as “the skills which the user is assumed to possess, or can be expected to acquire, in handling a dictionary and making effective use of the information it contains”[1]. Hartman and James (1998:117) take a different approach defining reference skills as “the abilities required on the part of the dictionary user to find the [info] being sought. Thus, they focus on the access to information while Cowie is concerned with how the information is exploited.

E-lexicography. Computational lexicology was coined to refer to the study of machine-readable dictionaries (MRDs) (Amsler, 1982) and emerged in the mid-1960s and received considerable attention until the early 1990s, thus there was made the first attempt to improve dictionaries made in the mid-1980s (Abate 1985; Crystal 1986), and although numerous researchers have reiterated this idea later (Hulstijn & Atkins 1998; Sobkowiak 1999; Docherty 2000; Harley 2000; Sato 2000) [2]. The first dictionary to move from the machine-readable dictionary to the lexical database, thereby greatly helping lexicographers design dictionary entries, was the *Longman Dictionary of*

Contemporary English (1978) [3]. Weschler (2000) observes that “electronic dictionaries are still fundamentally paper dictionaries on a microchip” [4], however Sylviane Granger identifies important innovation brought by the popularity of the electronic dictionaries as corpus integration; more and better data; efficiency of access; customisation; hybridisation; and user input.

The Big Five goes online. English is the foreign language of some 86% of Europe’s active internet users [5]. It has become today’s lingua franca thanks to the world wide net that uses English, the electronic lexicography being the part of, which is actively used by non-native speakers. According to Robert Lew, English learners’ dictionaries enjoy a long-standing tradition, which goes back to around the 1940’s or, as Cowie claims, the 1930’s, that have been reedited successfully and enjoyed their prestige, thus he identifies the major Learners’ dictionaries as the Big Five, that includes Oxford Advanced Learner’s Dictionary [6], Longman Dictionary of Contemporary English [7], Cambridge Dictionaries Online [8], Macmillan English Dictionary [9], Collins COBUILD [10], well – respected print dictionaries that have launched online versions. The dictionary websites are far more than dictionaries. They include blogs on language grammar, words of the day/year, words in the news, videos, some additional resources like quizzes, games, puzzles, pragmatics, English humor, glossaries, spelling guides (Macmillan), subscriptions, different categories for young people, English learners (Oxford, Collins), explanatory, bilingual, British/American dictionaries, translation dictionaries (Cambridge), Scrabble (Collins), Time Traveler (Webster). Friedrich Nietzsche said, “The snake which cannot cast its skin has to die. As well the minds which are prevented from changing their opinions; they cease to be mind.” The Big Five has changed developing online versions.

The OALD. The Macrostructure of the printed OXFORD ADVANCED LEARNERS’ DICTIONARY has been continually changing and upgrading. The front matter, the body of the dictionary, and appendices constitute OALD’s **macrostructure**. The front matter includes preface/foreword, sections which are present in all the

editions, guide on using the dictionary, key to dictionary entries that instructs the learners about the microstructural information that can be searched for and read when consulting the dictionary, and abbreviations, symbols and labels presented in lists). The OALD's **microstructure** has been more or less fixed. It has included headwords and spelling, pronunciation (presented by the International Phonetic Alphabet (IPA), shown inside a pair of forward-slashes / /), part of speech and inflections, senses, definitions and examples, usage, some other microstructural elements like run-ons (presented in bold (italic) type after headword's definition(s) and example(s), synonyms and antonyms, etymology, "groups of meanings" marks for a quicker dictionary navigation).

The OALD **electronic form** includes the full A-Z content from the latest printed dictionary. The electronic form is very suitable for users as it is faster to find the necessary word by typing it, it is very suitable to listen to the correct pronunciation and repeat it as many times as necessary. "Besides that they can use Oxford iWriter and iSpeaker guides. The Oxford iWriter guides students through the stages of planning, writing and reviewing a range of different written tasks (essays, presentations, reports, letters, reviews, CVs, etc.)" [11] In 1992: The first CD-ROM version of the *OED* was published, that has been a great success. In the present, the *OED* is now being fully revised, with new material published in parts online [12]. The microstructure of the p-dictionary is totally preserved and improved by phonetic options, and navigation possibilities to switch to additional entries and even other dictionaries. It is evident that electronic version successfully complements the printed version, it can be easily updated and the infinite size has tangible advantage over the printed, as it is free, the speed of finding the necessary word is very high, the electronic source is multifunctional, it looks like a small e-library, or e-universe.

Conclusion. Lexicographic innovation is a necessary measure; otherwise, lexicography may die from "identity crisis" (Tarp 2015:16), however, I am definitely optimistic about e-lexicography. The popularity of online dictionaries has increased, because they are

free, quick, convenient, legible, multifunctional, and auto-updated. And what is your favorite dictionary?

References:

1. LEW, Robert. *From paper to electronic dictionaries: Evolving dictionary skills*. Disponibil: <https://pdfs.semanticscholar.org/0d0f/b8d901fad5543-1a729e18d160a2b35ca4095.pdf>, p.79
2. LITKOWSKI, Kenneth C. *Computational Lexicons and Dictionaries*. Disponibil: <https://www.clres.com/online-papers/ell>
3. GRANGER, Sylviane. *Electronic lexicography: From challenge to opportunity*. Disponibil: file:///C:/Users/admin/Downloads/Granger_ElectronicLexicography_2012.pdf
4. *Ibidem*.
5. Disponibil: <https://www.internetworldstats.com>
6. Disponibil: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>
7. Disponibil: <https://www.ldoceonline.com/>
8. Disponibil: <https://dictionary.cambridge.org>
9. Disponibil: <https://www.macmillandictionary.com/>
10. Disponibil: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/brexit>
11. LEW, Robert. *Online dictionaries of English*. Disponibil: <file:///C:/Users/admin/Downloads/58ca455d66ff31.pdf>.
12. Disponibil: <https://public.oed.com/history/>

**EMOTIONS REFLECTED BY THE SOMATIC
SYMBOLS IN PHRASEOLOGICAL UNITS
(based on the corpus of English, French,
Italian and Romanian languages)**

Magdalena BANTEA

This article represents an analytical study of the somatic symbol in gestural semiotics from cultural and linguistic perspectives in English, Romanian, Italian and French, which reflects various conceptual categories of emotions through gesture. The problem lies in demonstrating the multidimensional character of the somatic symbol in gestural semiotics in order to facilitate its individualization in phraseological context. "An emotion is a temporary experience with either positive or negative qualities. It is felt with some intensity,

generated in part by a mental assessment of situations, and accompanied by both learned and innate physical responses. Emotion also functions to motivate a person's thoughts and actions"[1, p.281]. Therefore emotional experience has a limited or rather short duration, is pleasant or unpleasant, and elicits an action (gesture) tendency, a motivation to behave in certain ways (explicitly or implicitly) through somatic symbols. " The English word *emotion* seems to combine in its meaning a reference to *feeling*, a reference to *thinking* and a reference to a *person's body*" [2, p.24]. So, the concept of *emotion* engages *rationality*, *senses* (sight, hearing, smell, taste and touch), and *somatic symbols* to convey a message. To capture the complexity of emotion, researchers V. Lifari and A. Wierzbicka, have created category systems to classify common emotions reflected by somatic symbols. These systems focus on attributes of emotion such as: 1. degree of intensity, 2. positive or negative connotation, 3. it implies gesture or passivity, 4. it is expressed verbally or nonverbally, 5. it is " a universal human emotion" [2, p.29] or has a cultural approach [3, p.188]. For example, an emotion such as **joy** (a feeling of great happiness) is intense, positive, [+++] and implies some actions reflected by somatic symbols via gestures (eyes radiate, smile, jumping) whereas emotions like **pleasure** (a feeling of being happy) [++] or **contentment** (a feeling of satisfaction) [+] are less intense, less positive, and rather passive. So, we can conclude that emotional system is represented by a highly symbolic language because it connects the soul, the mind and the eye.

Experts of nonverbal communication concluded that the most significant source of emotional information is the **face**, in this consideration, an example of facial expression reflecting **anger** (universal human emotion) is revealed in the following idioms:

1. Somebody's *face* is like thunder, somebody looks very angry;(eng.)[6, p.523][-,-,-].

The somatic symbol *face* symbolizes: anger, fury through prosodic natural characteristics.

2. *Etre* rouge de colère (fr.) [4, p.231]/ to be red with anger (literal translation) [-,-].

The French idiom exteriorizes: hostility, frustration and offence, implicitly (red face).

3. Fare gli occhi di basilico, fare la *faccia* feroce, assumere un'espressione minacciosa.(it.)[5, p.690] / Make basil eyes, a fierce face, take on a threatening expression (literal translation) [-,-,-]. The Italian idiom symbolizes: ferocity, threat and menace, evidencing the hyponym *eyes*.

4. Privire cruntă.(ro.)[9]/ Cruel sight (literal translation) [-,-,-]. The Romanian phraseological unit symbolizes cruelty and severity through the prism of sight, signifying implicitly the somatic symbol *eyes*.

Thus we can observe that each idiom reveals the concept of **anger**, according to its own sociocultural realia. "One should take into consideration the knowledge of cultural conventions with the historical roots connected to the appearance" [3, p.188].

Another facial expression reflecting **shame** (universally recognized) is presented below:

1.a) Fall flat on your *face*, to fall so that you are lying on your front, to fail completely, usually causing embarrassment (eng.)[6, p.523] [-,-,-]. In this phraseological unit the somatic symbol *face* reflects: failure, embarrassment, implying an explicit action.

b) Lose *face*, to be less respected or look stupid because of something you have done (eng.)[6, p.523] [-]. In this context the somatic symbol reveals: stupidity, silliness.

2.a) Perdre la *face*, subir une grave atteinte à son honneur, à son prestige; se ridiculiser, être humilié(fr.)[4, p.515]/ To lose face, to suffer a grave violation of his honor, of his prestige; to make a fool of oneself, to be humiliated (literal translation) [-,-,-,-]. The French idiom could be considered the most intense for the use of strong identifications, reflexive action and symbolizes: humiliation, shame, ridiculousness, indignity.

b) Se couvrir, se voiler *la face*, manifester de la honte, de l'horreur, *être* offusqué(fr.) [4, p.515] [-,-,-,] / To cover oneself, to hide one's face, to show shame, to be horrified, to be offended (literal translation). The somatic symbol *la face* symbolizes shame and embarrassment.

3. Perdere *la faccia*, fare una brutta figura(it.)[5,p.391]/ Lose face, not just a pretty face(literal translation) [-]. The Italian term could be

considered the least intense because of its evasive form of expression that implies action. In this context the symbol *face* represents: stupidity, embarrassment.

4. A-i crăpa sau a-i plesni *obrazul* de rușine (ro.)[7]/ To crack or crush one's cheek of shame (literal translation) [-,-]. The somatic symbol *face* reflects: failure, embarrassment, implying an explicit action. We can notice that the concept of **shame** is revealed according to its sociocultural realia.

A somatic expression that reveals **Joy** and **Happiness** (universally recognized) is identified in the following phraseological units:

1.a) Somebody's *heart leaps* (used to say that somebody has a sudden feeling of happiness or excitement)[6, p.691]. This idiom implies a metaphorical action and the somatic symbol *heart* symbolizes: joy, happiness, and satisfaction [+++].

b) *Jump* for joy (to be very pleased) [6, p.803]. This idiom represents an action implicitly reflected by the somatic symbol, representing: joy, pleasure, happiness [+++].

2. *A coeur joie*, avec grand plaisir, jusqu'à satiété. S'en donner à coeur joie(fr.)[4, p.229].

French phraseology expresses joy, through the concrete somatic element *heart* that symbolizes: pleasure and joy [++].

3. *Saltare* dalla gioia (it.)manifestare tale sentimento in modo vivace e rumoroso[5, p.921]. Italian phraseology expresses joy explicitly manifesting this feeling in a lively and noisy way, and symbolizes: happiness, satisfaction and joy[+++].

4. *Râde inima* de bucurie(ro.)[8] /*a tresări* de bucurie (sentiment de mulțumire vie, de satisfacție sufletească)/the heart laughs of joy/to startle of joy [+++]. Romanian phraseology equates the explicit somatism *heart* with the implicit somatic hyperonym *face* of which several hyponyms (mouth, cheeks, eyes) collaborate to create the emotion of joy and happiness. In the second idiom, the somatic symbol image is implied to produce a movement of joy and symbolizes: happiness and joy[+++].

We can generalize that the kinetic message is a complex feature representing several elements that characterize the speaker himself (age,

gender, education, social status). Thus, only a superficial interlocutor will not take into consideration paralinguistic aspects of a speaker.

Through emotion, people communicate their internal states and intentions to others using body components. So, somatic symbol is an essential clue to express thoughts, emotions and feelings. Emotional behavior is not instinctive but learned in the process of socialization, therefore the cognitive approach is strongly interconnected with sociolinguistic and paralinguistic elements in order to produce an emotion, a part of speech or an entire discourse.

The somatic symbol is therefore, a mediator between emotion, meaning, gesture and image, which can undoubtedly be called a multidimensional figure, because it involves culture, emotionality, ethics, aesthetics, cognition, linguistics, and semiotics.

References:

1. BERNSTEIN, A. *Essential of Psychology*. Second Edition. New York: Houghton Mifflin Company, 2002. 531p.
2. WIERZBICKA, A. *Emotional universals*, [on-line] pp. 23-69. [citat: 12.9.2019]. Disponibil: elies.rediris.es/Language_Design/LD2/wierzbicka.pdf
3. LIFARI, V. Metode de cercetare a conceptelor din perspectiva lingvisticii cognitive. În: „*Norma Limbii literare între Tradiție și Inovație*”. Materialele simpozionului științific cu participare internațională, 19 mai 2017. Chișinău. Universitatea de Stat din Moldova. 2017. pp. 53-61.
4. REY, A. *Le Robert Micro. Dictionnaire de la langue française*. Paris. 27, rue de la Glacière. 1995. 1376 p.
5. ZINGARELLI, N. *Vocabolario della lingua italiana*. Milano. Edizione Mondolibri, 2005. 1248 p.
6. HORNBY, A. S. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Seventh Edition 2010. Oxford University Press. 1715 p.
7. <https://dexonline.ro/definitie/obraz> (accesat 12.09.2019).
8. <https://dexonline.ro/definitie/inima> (accesat 12.09.2019).
9. <https://dexonline.ro/definitie/privire> (accesat 12.09.2019).

**ISTORIA INTELIGENȚEI COGNITIVE, EMOTIIONALE
ȘI ARTIFICIALE PE PLAN INTERNAȚIONAL
DIN PUNCT DE VEDERE TERMINOLOGIC**

Cristina NICHITA

Studiul științific al inteligenței umane datează de mai mult de 100 de ani. În acele timpuri, au existat numeroase școli ideologice care studiau măsurarea inteligenței. La sfârșitul anilor 1800, Francis Galton (1822-1911), de origine engleză, a fost unul dintre primii teoreticieni care a început să studieze inteligența. Abia la începutul secolului 20, francezul Alfred Binet (1857-1911) a elaborat primul test de inteligență foarte asemănător cu testele de inteligență de astăzi. Psihologul german William Stern (1871-1938) a introdus ideea unui coeficient de inteligență (IQ). Lewis Madison Terman (1877-1956), profesor în psihologie cognitivă la Stanford University, a adaptat testul Binet pentru SUA. Iar în anii 1930, un alt psiholog american David Wechsler (1896-1981) a dezvoltat în continuare ideea de evaluare a inteligenței adulte folosind teste în scris [6, p. 3].

Una dintre primele teorii psihometrice vine de la psihologul britanic Charles E. Spearman (1863-1945), care a publicat primul articol major despre inteligență în 1904. Acesta scria că inteligența este un factor *g* care ar putea fi clasat ca *energie mentală* (1924). Psihologul american L.L. Thurstone a criticat teoria lui Spearman cu argumentul că sunt 7 factori, pe care i-a identificat ca *abilități mentale primare*. Conform teoriei lui Thurstone, aceste șapte abilități erau: comprehensiune verbală (implicată în cunoașterea vocabularului și citire), fluentă verbală (pentru scriere și producerea cuvintelor), numerică (rezolvarea problemelor de raționament la calcularea simplă și aritmetică), vizualizarea spațială (vizualizarea și manipularea obiectelor, potrivirea lor în spații), inducție (completarea șirurilor numerice pentru precizie bazându-se pe experiență), memorie și viteză perceptuală (de ex., la verificarea rapidă a greșelilor unui text) [3, p. 10].

Deși dezbaterea dintre Spearman și Thurstone rămâne nerezolvată, psihologii Philip E. Vernon și Raymond B. Cattell sugerează în lucrarea

Abilitățile: Structură, dezvoltare și acțiune (1971) că abilitățile pot fi de două tipuri: *fluide* și *cristalizate*. Abilitățile fluide sunt rațiunea și rezolvarea problemelor măsurate în teste sub formă de analogii, clasificări și completare de șiruri. Abilitățile cristalizate sunt cele care decurg din cele fluide, precum vocabularul, informația generală și cunoștințele despre anumite domenii. Mai târziu, Robert Sternberg a sugerat că această abordare cuprinde abilități cognitive de nivel scăzut și periferic. El propune un model mai complex pentru acea perioadă prin care se fac analogii verbale. Pentru model s-a luat analogia: *avocatul este pentru client, ceea ce doctorul este pentru* __. Modelul cuprinde procesele cognitive de codificare, inferare, *cartografiere*, aplicare de relații logice pentru a oferi un răspuns. Acest model urma să fie aplicabil pentru o gamă largă de sarcini intelectuale [6, p.5].

Alți psihologi ai direcției cognitive au studiat inteligența umană prin construirea unor modele computerizate a cogniției umane. Doi lideri care s-au remarcat în acest domeniu – oamenii de știință din domeniul IT din America Allen Newell și Herbert A.Simon. La sfârșitul anilor 1950 și 1960, aceștia au lucrat cu expertul în științe informatice Cliff Shaw pentru a construi un model computerizat al abilității umane de rezolvare a problemelor. Numit *General Problem Solver*, acesta putea soluționa o gamă largă de probleme structurate, precum demonstrări logice și probleme de compunere a cuvintelor [4, p. 3].

Referitor la teoriile cognitiv-contextuale, Gardner și Sternberg au studiat componentele și tipurile de inteligență umană. Gardner a identificat un set de inteligențe din studii asupra proceselor cognitive, leziunilor creierului, persoane excepționale și studiul cogniției în mai multe culturi. Dar, abia mai târziu a apărut denumirea de *inteligență emoțională*, când John Mayer și Peter Salovey au definit termenul ca *abilitatea de a percepe emoțiile, accesul și generarea emoțiilor conforme proceselor cognitive și gestionarea emoțiilor pentru susținerea evoluției emoționale și intelectuale* [2, p. 87].

Din punct de vedere terminologic, în cadrul teoriei cunoașterii și a inteligențelor se folosesc termeni care *sunt reprezentativi perioadei în care s-au format*. Terminologia este domeniul științific referitor la studiul relațiilor dintre conceptele și denumirile lor (termeni, nume și simboluri), precum și formularea de principii și metode care

reglementează aceste relații, în orice sferă de activitate; și sarcina de colectare, prelucrare, gestionare și prezentare a datelor terminologice în una sau mai multe limbi; setul de termeni care fac parte din limbajul special al unui domeniu specific [1, p.20].

Teoria terminologiei este definită în raport cu dimensiunea cognitivă în felul următor: aceasta examinează relațiile dintre concepte și, prin urmare, modul în care conceptele constituie seturi de unități de cunoaștere sau sisteme conceptuale în fiecare domeniu al cunoașterii umane, precum și reprezentarea conceptelor de către definiții și termeni. Metodele utilizate la crearea unor termeni noi sunt: utilizarea resurselor existente dintr-o limbă; modificarea resurselor existente dintr-o limbă și împrumutul dintr-o altă limbă. Terminologizarea face parte din utilizarea resurselor existente într-o limbă.

Terminologizarea unui cuvânt din limbajul comun implică înregistrarea unui cuvânt cu un sens specific, inexistent în cuvântul respectiv în limbajul comun și care corespunde unui concept specific, aparținând unui domeniu de specialitate. Cercetătorul rus Vladimir Leicik consideră că în situațiile în care un domeniu recurge la împrumuturi de termeni din alt domeniu, are loc fenomenul numit terminologizare secundară, întrucât semele esențiale se păstrează: unitatea terminologică nu se determinologizează, ci se specializează în noul domeniu pentru a exprima un alt conținut conceptual. Autorul își ilustrează afirmația prin următorul termen: memorie, din psihologie, este preluat de sistemul terminologic al informaticii, menținând caracteristica (semul) „memorare” [1, p. 23].

Termenii și cuvintele din lexicul comun sunt capabile să se transforme sau să migreze. Termeni englezi care s-au format pe plan internațional în domeniul inteligențelor pe parcursul dezvoltării acestor domenii și au migrat între ele sunt: *verbal comprehension, machine learning, programming language, humanoid robot, natural language processing, artificial neurons, expert systems, deep learning, perception, memory, problem-solving, spatial visualization, inductive reasoning, mapping, inspection time, heuristic procedure, accommodation, problem-finding, speech recognition, cognitive computing, reinforcement learning, computer vision, collaborative systems,*

crowd-sourcing, human computation, computational social choice, neuromorphic computing, frame (of mind), actualization, sustained attention, response inhibition, speed of information processing, cognitive flexibility, working memory, multiple simultaneous attention, category formation, pattern recognition, neural networks, emotional signal, vocal emotional signal, suppressed emotion, emotional response, trigger, psychoneuroimmunology etc.

Referințe:

1. CABRÉ, M.T. *Terminology: Theory, Methods and Applications*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1999. 260 p.
2. EKMAN, P. *Emotions Revealed*. New York: Times Books Henry Holt and Company, 2003. 268 p.
3. POPPER, K.R. Was ist Dialektik? In: TOPITSCH, Ernst: *Logik der Sozialwissenschaften*. Bd. Carinthia: Universität Klagenfurt, 1968, pp. 262-290.
4. TSCHOPP, M., RUEF, M. *Development of an Artificial Intelligent Quotient*, 2017, <https://www.iaiqs.org/>
5. ZIMBARDO, P., GERRIG, R. și GRAF, R. *Psychologie*. München: Pearson Education, 2008. 850 p.
6. <https://www.britannica.com>

LITERE

FUNCȚIA LUDICĂ A PORECLEI ÎN TEXTUL LITERAR-ARTISTIC

Iraida CONDREA

Numele este un indiciu oficial/convențional, confirmat documentar prin actele de identitate ale oricărui individ și în prezent el este obligatoriu, dar și necesar în cadrul societății, în viața publică.

În plan comunicativ-pragmatic, se dovedește că numele oficial nu totdeauna este suficient, pentru că în diverse situații vorbitorii simt necesitatea de a nuanța relația sau atitudinea față de o persoană oarecare, de a etala anumite sentimente (fie pozitive, fie negative) în legătură cu cineva anume prin utilizarea în diverse maniere a numelui. Astfel, se poate constata că, de fapt, numele convențional/oficial, dar în special prenumele, apare în comunicarea curentă cu mult mai rar decât variantele sale situativ-coloqviale (De ex., *Ion – Ionică, Ionuț, Ionel, Ionuș, Nică, Nelu, Neluțu* ș. a.).

În plan social, persoana, de multe ori, este identificată prin alte denumiri, de exemplu, în cadrul unei anumite comunități – de prieteni, de rude, de colegi, de studii/breaslă, din sat etc., de cele mai dese ori, mai apar anumite semne identificatoare ale individului, care pot înlocui numele. Este vorba de supranume sau porecle, care definesc persoana, o caracterizează din punctul de vedere al colectivității restrânse, al celor din jur. **Porecla** este, de fapt, un substitut al numelui oficial/convențional, având diverse funcții – de caracterizare, de persiflare, de manipulare și, nu în ultimul rând, aceasta are o puternică componentă ludică, marcată de oralitate și de dorința vorbitorilor de a nuanța și de a varia exprimarea. În acest sens, în porecle se etalează mai mult conotațiile peiorative, depreciativ-persiflante, accentul de cele mai multe ori fiind pus pe evidențierea diferitelor trăsături fizice, psihice, sociale, pe obiceiurile pregnante, originea, ocupațiile, preferințele individului sau pe vreo întâmplare memorabilă, legată de acesta. Foarte frecvent, poreclele vizează aspectul fizic și denumesc mai concret caracteristica specifică sau ocupația cuiva – *șchiopu, surdu, blându, roșu, musteață, barbă, pălărie, suman, ciobanu, olaru,*

vieru, moraru etc. Anume acest fel de porecle-caracterizări au devenit ulterior nume de familie, având la bază cuvinte din lexicul comun al limbii – *Ciubotaru, Varzari, Puică, Ciocoi, Grecu, Munteanu, Opincă, Păpușoi, Secară, Gălușcă, Colțun, Buzilă, Rotaru, Frunză, Creangă* și multe alte cuvinte din lexicul comun, devenite nume de familie. Trebuie avută în vedere și funcția de identificare a indivizilor care au același nume (uneori și nume și prenume), astfel că în denomenația rurală tradițională apar formule de tipul „a lu(i), a” plus porecla, devenită nume de familie – *Ion a lui Niculae a lui Gheorghe Papuc*.

Cercetătoarea Diana Felecan consideră că toate aceste porecle/supranume funcționează „ca un semn iconic, având menirea de a fotografia un anumit tip de comportament al titularului. Ca produse ale procesului de numire neoficială, antroponimele neconvenționale sunt „derivate” nominale rezultate din dorința nominatorului de a conferi o etichetă verbală specificatoare/caracterizantă pentru individ” [1, p. 139].

În majoritatea cazurilor, porecla se construiește pe o atitudine critică, dezaprobatoare, persiflantă sau, de cele mai multe ori, ironică; relația nume-persoană este sesizată în porecle cu mult mai clar decât în numele oficiale, deoarece poreclele reflectă, adeseori persiflant sau chiar caustic, comportamentul sau o trăsătură caracteristică a persoanei pe care comunitatea o dezaprobă. De obicei, poreclele „fixează” o situație a persoanei date, felul cum este ea văzută de ceilalți și cum este tratată prin poreclire de către colectivitatea din care face parte, iar autorii textelor literare explică de multe ori poreclele și felul în care acestea sunt date de ceilalți – sătenii, oamenii, lumea: „Părinte în Ocolina era unul pe nume *Vasile Găină*, și sătenii, cum obișnuiesc ei a tot scorni porecle, îi ziceau „popa Cucuș”, iar cum părintele a început a îmbătrâni, i-au zis „părintele Cloșcă” (I.Druță, *Biserica Albă*). Evoluția atitudinii față de părinte se manifestă prin schimbarea poreclei: de la numele masculin – bătaiosul și țanțoșul „Cucuș” – la femininul „Cloșcă”, cu evidente conotații depreciative, pentru a caracteriza un om inactiv, sedentar, cu tendința spre izolare, neimplicare. Acest semn ghidează de la bun început cititorul spre un anumit fâgaș al receptării și acțiunile părintelui Găină îndreptătesc, în bună măsură, porecla de „cloșcă”. Explicarea poreclei (de multe ori și

a numelui) unui personaj este o modalitate frecvent aplicată de autori: „Alexa Totârnac înainte, călăuză. Om ager și priceput, ceialți îi ziceau „Vulpea”. (M.Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*); „Îi cam plăcuse bătrânului rachiul, iar munca nu prea îl îndemnase. În tinerețea lui a fost mare cântăreț din fluier, de i se dusesse vestea până prin Bucovina. Zicea atât de frumos din trișcă, parc-ar fi fost clarinet. De aceea l-a și poreclit lumea „Glanetașul”. (L.Rebreanu, *Ion*). [Cu privire la onomastica literară a se vedea: 2; 3].

Printre numele de familie provenite de la porecle sunt deosebit de expresive cele compuse din două sau mai multe cuvinte, cum ar fi: *Cușmăunsă, Poalelungi, Mânăscurtă, Capmare, Captare, Caproșu, Cherdivară, Barbăneagră, Barbălată, Barbăroșie, Babără, Puitârziu, Pârnegru, Roadedeal, Dicusară, Gâștemulte, Șaptefrați, Sainsus, Lapteacru, Mereacre*, precum și cele care au la bază un matronim, indicând ascendența nu pe linie masculină, ci pe linie feminină – *Ababii, Apetrei, Avădăanii, Adomniței, Acatincăi, Ailenii, Amarfii, Amihalachioaie, Asaftei, Afloroaie, Acatrinei, Adochței, Aioanei*.

Aceste nume neaoșe erau modificate/schimonosite în tot felul în perioada sovietică. Emilian Galaicu Păun descrie o asemenea situație în romanul „Țesut viu. 10 x 10”: „Babira, treci la tablă!” „Babără”, se recomandă elevul a mia oară... „Acasă la mă-ta ai să fii Babără, da la stat ești Babira!”... Oricine făcea prezența avea de ales între Ghinculov și Hâncu, Mamaliga și Mămpligă, Kerdevarenco și Pierdevară; școala românească nu-i permitea profesoarei de istorie să rostească Dikusarov, cum însă trecutul ilegalist trebuia să-i fi băgat în oase conspirație și iar conspirație, Esther Haselevna îl striga pe Decusară, mai mult în glumă, *Еще-He-Вечер*”.

În ultimul timp se înregistrează destul de multe porecle care invocă numele unor personaje din filme sau anumite personalități cunoscute în spațiul public actual, de ex., *Izaura, Prințesa, Madona, Harry Potter, Bormann, Stalin, Mickey Mouse, Armagedon, Pinocchio, Ayatollah* ș.a. Acestea funcționează în comunicarea orală, adeseori apar în presă ca porecle ale unor politicieni, ale altor persoane bine cunoscute, făcând deliciul publicului.

Ca o replică a unor asemenea situații, este concepută o scurtă povestire a lui Ioan Mânăscurtă, intitulată „Lord” (În: Revista literară,

nr. 3, 2018, p. 10), în care cele mai răsunătoare porecle sunt purtate de animale. Naratorul explică situația astfel: „Prin părțile noastre..., char și cea mai pricăjită jigodie poartă nume ca *Prințesa, Regina, Herțog, Carol, Al Capone, Madona...*”.

În „conflictul” dintre animale se întrevăd tangențe cu ceea ce se știe despre viața reală a personajelor, ale căror nume au devenit porecle de animale: „ – Pisica mea, continuă netulburat Vasi, se numește *Cleopatra*, iar a vecinului – *Dezdemonă...* Unul, dacă vrei să știi, avea un *câine Hitler*, iar altul – un *porc pe nume Stalin*. Porcul ăsta, Stalin, era jigărit, de ziceai că trage să moară, așa că stăpânul l-a lăsat de capul lui și Stalin îl urma pretutindeni. Dacă stăpânul mergea în vizită sau intra în magazin, porcul se așeza câinește și aștepta la intrare. Când Stalin ajungea în dreptul casei lui Hitler, acesta, am în vedere dulăul, începea să urle ca scos din minți și se izbea atât de cumplit, încât te prindea mirarea, cum de rezistă lanțul cu care era legat. Porcul luase năravul să se ducă la poarta lui Hitler la ore târzii, ba chiar grohăia încercând să imite lătratul acestuia. Într-o noapte, Hitler s-a rupt din lanț și l-a gătuț pe Stalin. Poate că Stalin hotărâse să se sinucidă astfel, ce zici?”

Personajul Vasi este absolut fascinat de acest transfer miraculos al numelor de persoane spre animale, explicând cum se dau aceste nume și cât de bine sunt alese: „mai bun decât *Lord* nu cunosc să existe nume de câine... Nu găsești în lumea întregă un câine rasat, care n-ar vrea să poarte numele *Lord*. Bunicul meu a avut doi dulăi cu acest nume: *Lord senior* și *Lord junior*, *Lord întâiul* și *Lord al Doilea* – dinastie, cum s-ar zice... Un cioroi mare și zburlit se așeză pe creștetul lui Vasi, cârâind entuziasmat și acoperindu-i ochii cu aripile desfăcute.

- Câș, boală, cobori de pe umăr, se răsti Vasi la cioroi, după care i-l prezentă lui *Lord*: ăsta-i *Carl. Carl Maria von Weber*. Este un tip foarte deștept și muzical.”

Procedeu folosit de Ioan Mânăscuț a dat roadele așteptate: în subiectul fantastic al narațiunii anume aceste porecle răsunătoare reprezintă o punte de legătură cu viața reală, mai bine zis, cu anumite secvențe însumate în numele de celebrități, devenite porecle.

Referințe:

1. FELECAN, D. Porecla: reflectare a polifoniei (cazul zonei lingvistice din nord-vestul României). În: *Aspecte ale polifoniei lingvistice. Teorie și construcție*. Ediția a II-a. Cluj-Napoca, 2010, pp. 137-154.
2. ISTRATE, M. *Numele propriu în textul narativ, aspecte ale onomasticii literare*. Cluj: Napoca-Star, 2000.
3. COSMA, A. *Observații asupra câtorva studii de onomastică literară românească*. AUT, XLVI, 2008, pp. 124-131. <http://www.diacronia.ro/-/indexing/details/A6416/pdf>

INTERPRETAREA DIHOTOMIEI MIT-LITERATURĂ

Victoria FONARI

Raportul dintre mit și literatura artistică rămâne să fie în centrul atenției. Cercetătorii Pierre Brunel, Claude Pichois, André-Michel Rousseau stipulează o anumită ordine cu privire la coordonatele interpretării dihotomiei mit-literatură:

1. poziția intelectuală în raport cu tema abordată;
2. sentimentul captat de poziție afectivă.

Aceste trasee determină obligația de a specifica noțiunea de mit: „Noi numim **mitul** un ansamblu narativ consacrat prin tradiție și manifestându-se, cel puțin inițial, uzurpare a sacrului (fr.: *irruption de sacré*) sau a supranaturalului în lume. Probabil ca într-un stadiu avansat al dezvoltării sale, mitul să poată avea un sens abstract: Prometeu devine emblema revoltei, Sisif semnifică absurdul. În consecință, mitul devine victima unei teme care tinde să fie redusă” (trad. n. – Victoria Fonari) [1, p.125].

Contextual ne obligăm să specificăm conceptul lui Pierre Albouy cu privire la distingerea noțiunii de **mit** de **mitul literar**. Fiind în vizorul conceptelor interpretative, sesizăm că fiecare cercetător relevă anumite aspecte, care nu sunt absolut inedite și se perindă de la un cercetător la altul. Respectiv, mitul derivă din domeniul religios și ritualic care constituie perspectiva ontologică. (Correspondența dintre mit și ritual este stipulată și de Mircea Eliade.) În definirea autorului *Mituri și mitologii în literatura franceză*, noțiunea pune

următoarele accente: „**Mitul literar** este constituit din această poveste, pe care autorul o tratează și o modifică cu mare libertate, și prin noile înțelesuri care se adaugă la aceasta” [2, p. 6]. Cu toate acestea, libertatea imaginației scriitorului este relevantă și restricțiile puse de frontierele „timpului și spațiului literar” (*trad. n.*). Această viziune este cooptată și de André Dabezies care consideră că selecția simbolică în mitul literar depinde de situațiile dintr-o colectivitate sau alta [3]. Respectiv, mitul literar servește ca un retrovizor social. Totuși libertatea ține nu numai de registrul scriitorului, dar și după unele observații, chiar de percepția religiei de către grecii antici pentru că libertatea de a gândi rămâne intactă. *Moartea* nu este decât un cuvânt similar cu expresia *înaintea nașterii*. În eseu *Le retour aux Grecs (Întoarcerea la greci)* autorul se referă anume la civilizația elină care a contribuit în varii epoci la renașterea umanității: „De fiecare dată noi putem să ne reapropiem mental de aceeași cale de a provoca noi renașteri. Istoria civilizației noastre o demonstrează: toate renașterile noastre au fost de fiecare dată chemări la memoria străveche. (...) Deoarece zeii Greciei rămân îngropați adânc în inconștientul nostru colectiv. Tragedia, epele homerice, miturile au continuat să alimenteze imaginația noastră. Apollo și Artemida, toți zeii panteonului elin au rămas printre noi, camuflați câteodată, dar prezenți. În pofida morții lumii antice, aceștia inexplicabil continuă să strălucească și să viseze în sufletele de calitate” (*trad. n.*) [4, p. 27-28]. Această revenire se manifestă prin libertatea de a ne revedea în zeii care nu mai vorbesc despre sine, dar oportunitatea aparține fiecăruia de a dialoga cu interiorul său despre dorințe, necesități, gânduri: „Acestea (miturile) ne lasă o totală libertate interioară” [4, p. 28]. Autorul dat face o conexiune de sfârșit de secol al XX-lea cu Evul Mediu, unde totul este torturat de cuvântul rentabilitate, care paralizează orice dorință, zbor, aspirație.

Noțiunea de mit literar relevă o corespondență între memoria colectivă și o imagine abordată într-o creație importantă creație literară semnată de un autor anumit care poate să se axeze la o personalitate care ține și de o personalitate istorică concretă, dar în tr-un text artistic fiind un personaj, o imagine artistică care ar putea să fie analizată ca un mit literar. Mitul a cunoscut cele mai diverse

racursiuri de la sociologie (Levi-Strauss), ideologie, până la psihanaliză (S. Freud). Aspectele comparatiste (dintre mit și religiozitate) sunt elucidate de Mircea Eliade, Max Müller, Solomon Reinach.

În aceste multitudinii de interpretări, considerăm important să propunem și o proprie definiție: **mitul literar** constituie o creație personalizată, unde sunt prezente simboluri arhaice într-o ordine desacralizată pentru a le actualiza, acestea sunt conjugate cu prezentul. Scrierea artistică ține de un ritual diseminat în lectură, care prin empatie creează (cu scopul de a menține) elementul de sacru individualizat.

Pentru R. Barthes mitul „nu este definit de subiectul mesajului său, ci de modul în care o exprimă”. Este o opinie care vine să pună în discuție cercetările mitologilor care după R. Trousson vine să explice diferențele unui literat de un mitolog: „Dimpotrivă, este clar că importanța inițială a mitului nu este literară: în evenimentele raportate, în proiectul etiologic – gândiți-vă la mitul veacurilor sau la Pandora în Hesiod – și nu la formă. Pentru mitolog, toate versiunile aparțin mitului și se adaugă pentru a compune un întreg în mișcare perpetuă; în literatură, Faustul lui Goethe nu este o posibilă variantă a lui Marlowe, nici Antigonus d'Anouilh, o versiune printre altele a mitului Antigonei” (*trad. n.*)[5, p.19-20].

Conexiunea de comparativitate a miturilor *versus* viziunile religioase au fost realizate de cercetătorii Max Müller, Solomon Reinach, Mircea Eliade.

Ceea ce ne interesează în acest studiu constituie metamorfoza mitului, cum este contaminat de socialul actual, ce filosofie destăinuie în literatură mitul care se vrea altfel *narat* de autor. Individualitatea creatoare nu este indisolubilă de viziunile timpului în care creează un autor.

Metodologic, Pierre Brunel relevă trei modalități de interpretare comparative [1, p.29-55], pe care le-am dezvăluit din optica interpretării mitului antic în textul liric la intersecție de milenii:

1. **emergența** – scoaterea la suprafață a imaginilor, motivelor mitice care uneori pot fi ușor identificabile grație simbolisticii, alteleori în textul liric poate fi opac prezent motivul mitic. Respectiv, etapa inițială constituie depistarea influenței mitului antic, care nu exclude și prezența a unui hibrid de viziuni diferite, cum ar fi mitologia antică

îmbinată cu scene biblice sau relevarea unei relații dintre zeități care nu s-au intersectat în fabulă (în semnificația lui Aristotel mitul este fabulă, povestire, invenție);

2. **flexibilitatea** – este o trăsătură dominantă și în antichitate, să ne reamintim viziunile dramaturgului antic care trebuia să fragmenteze mitul, să devieze de mesajul mitului pentru a-l actualiza spectatorilor. Respectiv, flexibilitatea a permis ca știința teoriei literare să specifice în raportul față de creația artistică individuală și mit următoarele subape/categorii: remitzare, demitzare... Probabil vivacitatea mitului antic și se datorează posibilității de a nu fi rigid, iar flexibilitatea îi oferă o marjă interpretativă artistică extraordinară, argumentăm acest aspect în ipostazele mitului Narcis care cunoaște cele mai variate dioptrii: de la egoism, naivitate, la viziune cosmică, îmbrățișare celesta;

3. **iradierea** – pentru a elucidă această noțiune ar trebui să ne conectăm la fizică sau medicină, este o acțiune care are consecințe atât nocive, cât și distructive. În contextul cercetării noastre – a hermeneuticii mitului, noțiunea ar explica cum mitul dintr-o locație strictă a Peninsulei Balcanice a perseverat în mai multe culturi. Dacă să specificăm timpul în care aceasta a fost creată este perioada în care Olimpul pentru elini era cel mai înalt munte. Sacralitatea încă în antichitate conviețuiește cu interpretarea în defavoarea zeilor, cum ar fi mitul acuzator, zeflemitor al alegerii jertfelor de către Zeus – o situație cu șiretlic – camuflarea este un ajutor oamenilor oferit de Prometeu. Atestăm că iradierea mitului antic grec nu este numai în plan spațial, dar și în cel temporal, mai există încă o coordonată – cea a scriitorului, individualizarea care lucrează cu arhetipul pentru a sonda și a diagnostica multiaspectual problemele sociale *versus* omul. Astfel mitul este preluat atât pentru a înălța, cât și a ironiza, a disimila. Iradierea lucrează nu doar în text, dar este o reflecție care continuă la cititori. Dacă cele două metode pot fi depistate rațional, atunci iradierea poate fi sesizată și în planul intuitiv, și emoțional. Iradierea este un fenomen complicat de analiză, dar, spre deosebire de cele două, acesta implică factorul emotiv.

Referințe:

1. BRUNEL, Pierre, PICHOS, Claude, ROUSSEAU, André-Michel. *Qu'est-ce que la littérature compare?* Paris: Armond Colin/Masson, 1989.
2. ALBOUY, Pierre. *Mythes et mythologies dans la littérature française.* Paris: Armond Colin, 1969.
3. DABEZIES, André. *Visages de Faust au XXe siècle: Littérature, idéologie et mythes.* Paris: Presses universitaires de France, 1967.
4. GÉRARD, Christophore. *La source pérenne.* Luisanne, Suisse: Editions L'Age d'Homme, 2007.
5. TROUSSON, Raymond. *Thèmes et mythes.* Questions de méthode. Bruxelles: Editions de l'Université de Bruxelles, 1981. http://digistore.bib.ulb.ac.be/2011/i2800407441_000_f.pdf (accesat la 06.01.2019).

**LUDICUL ȘI PARADOXUL
ÎN DRAMATURGIA CONTEMPORANĂ**

Zinaida ȚURCAN

Definițiile jocului de la Joharm Huizinga la Jean Piaget, Roger Caillois sau Eugen Fink au drept criteriu fundamental opoziția acestuia față de seriosul existenței. Jocul ar apărea, așadar, ca esențialmente nesianerios, în sensul degajării eului de exigențele strict pragmatice ale realului, deci de conștiința efortului orientat către un scop utilitar. Gratuitatea „lui se explică în acest context, ca și caracterul sau autotelic”: jocul își găsește în sine însuși propriul scop ca activitate pentru plăcere, în termenii lui Piaget, prin joc, acomodarea” la real este depășită larg de asimilare”, prin actul ludic construindu-se o lume a lui ca si cum”, funciar fictiveă. Urmând sistemul de opoziții al lui Freud, în joc, principiul plăcerii „învinge principiul realității” prin înlăturarea diverselor nivele ale cenzurii și afirmarea liberă, spontană, a impulsurilor lăuntrice, dar Huizinga afirmă că „jocul este convenția de a executa într-un anumit interval de timp și înăuntru unor anumite limite spațiale, după anumite reguli, într-o anumită formă, ceva care aduce rezolvarea unei încordări și care se află în afara cursului obișnuit al vieții”[1, p. 174]. Jocul va apărea, de aceea, ca unul din

mijloacele cele mai eficiente de atac împotriva excesivei gravități a actului creației, un atentat la bunele tabieturi.

În dramaturgia contemporană contrariile se împletesc totuși în structuri coerente, cu o logică interioară, o configurare a unei unități ce închide în sine inevitabile dualități sau pluralități semantice, pentru că, citându-l pe Hegel, „o privire mai adâncă în natura antinomică sau, mai just, dialectică a rațiunii arată, în general, că orice concept e unitate de momente opuse, cărora în consecință li s-ar putea da forma unei afirmații antinomice. Devenire, ființă concretă etc., și orice alt concept ar putea astfel să ofere antinomia lui particulară și deci ar putea fi stabilite atâtea antinomii câte concepte există” [2, p. 177-178].

Creația dramaturgilor contemporani deschide o serie de structuri paradoxale cu semnificații filozofice și artistice, în care alternează jocul de sens și nonsens, haosul, valențe diferite ale limbajului, umorul și ironia, dualități ale ființei umane.

În dramaturgia contemporană, personajele sunt alese, în bună parte, din categoria timizilor, complexațiilor, naivilor, care se entuziasmează fără teme (ex.: Volodea din piesa *Volodea* de Constantin Cheianu, Alexandru și Marco din *Oameni ai nimănui* de Dumitru Crudu etc.). La Cheianu este conturat Volodea, băiatul „șmecher”, fără cultură, educație, maniere, care crede că poate obține totul foarte simplu, că este suficientă simpla enunțare a dorinței lui, pentru ca întreaga lume să i se aștearnă la picioare. Îl observăm aici pe scriitor pregătindu-și săgețile ironiei în vâlvătaia schițelor, pentru a le folosi cu și mai multă dexteritate mai târziu, în piesele de teatru. Îl intuim în dramaturgie pe Dumitru Crudu, Constantin Cheianu, Irina Nechit de mai târziu, prin surpriza pe care o rezervă cititorului spre finalul schițelor. În general, sunt decupate diverse aspecte ale vieții sociale pe care dramaturgii le analizează cu atenție. Ei dovedesc un simț al observației foarte fin, având capacitatea de a sesiza faptul ieșit din comun, aspectele bizare ale realității, pe care dă impresia că le încuviințează până la un punct, ca apoi să le respingă, detașându-se de ele prin ironie și umor. Majoritatea personajelor pieselor dramaturgilor sus- menționați eșuează în tentativa lor de a face lucruri în fond simple, firești, tocmai pentru că acționează automat, după o autoprogramare rigidă.

Personajele își trasează singure niște limite și, deși de înfăptuit lucruri comune, încordarea lor pentru atingerea scopului propus în anumite limite temporale duce la inflexibilitate, iar din crisparea lor izvorăsc toate stângăciile care le conduc spre ratarea șansei pe care ar fi avut-o, dacă ar fi tratat cu naturalețe acele aspecte ale realității care le preocupau.

Personajele dau amploare unor gesturi minore sau interpretează eronat unele cuvinte, depărtându-se astfel destul de mult de sensul real pe care interlocutorul l-a atribuit cuvântului sau gestului respectiv. De aici frământarea, complexul, suferința. Ele vor să acceadă la o lume care li se refuză, să fie altceva decât ceea ce sunt. Vina care li se atribuie este că își construiesc o lume imaginară ce nu se suprapune întocmai cu aceea reală. Ele nu au mijloacele necesare – cultură, educație sau bani – pentru a-și transpune în real visul.

Ironia împletită uneori cu umorul fin, ancorarea în concret, acuitatea observației și tendința de a vedea ceea ce ochiul obișnuit abia dacă observă și mai ales capacitatea de a capta în pâlnia cuvintelor stările, reacțiile provocate de evenimente îl prefigurează, în piesele de teatru, pe dramaturgul care s-a impus printr-un stil propriu în opera sa de amploare. Dumitru Crudu, Constantin Cheianu, Irina Nechit s-au singularizat față de dramaturgii generației lor prin amestecul de obiectivitate, subiectivitate și dramatism ce caracterizează creația lor dramaturgică.

Astfel, Dumitru Crudu își prezintă prin arta cuvântului, afirmând „jocul alterității”[3], vrând a forma și a introduce un gust nou. La rândul său, Constantin Cheianu prezintă „texte despre actualitatea politică și socială de la noi”, introducând subtil cititorul în universul real creat și, prin limbaj aluziv, să-l determine să găsească singur analogii între zarva viețuitoarelor vieții și agitația sterilă a contemporanilor săi din diferite sectoare ale vieții: privat, social, politic, literar.

Dramaturgia lor relevă componenta ludică a personalității creatoare. Personajele lor sunt antrenate într-un joc „de-a destinul” de către dramaturg, cititorul însuși părând că se joacă „de-a creația”. Vom observa că creația ludică a lor reclamă un cititor activ, care

trebuie să facă față interpelărilor, ce-l vrea un partener de joc, de dialog, un cititor reflexiv, cum este și el.

Impresia că jocul este atât al scriitorului, cât și al personajelor, dar și al cititorului, creează o deschidere către un perpetuum ludic. Cititorul avizat poate sesiza nefirescul lucrurilor, – ostentația ludică –, așa încât, vigilent, poate trece la dezlegarea acestui rebus, care este dramaturgia lor, căutând semnificațiile adânci. Așadar, am evidențiat faptul că ludicul este, în dramaturgia contemporană, și o formă de elucidare a aspectelor terne ale existenței.

Predispoziția ludică a scriitorilor îi determină pe aceștea să creeze un spațiu privilegiat cu legi proprii, așadar o replică ludică la rigorile și constrângerile cotidianului, adică „o dramaturgie contemporană ce reflectă problemele, conflictele, frământările societății contemporane”[4].

Ironia, umorul, jovialitatea personajelor ce radiază din *Ametist* de Irina Nechit sunt forme ale libertății, inerente jocului.

Irina Nechit își așază opera sub semnul jocului, alegoria din *Ametist* fiind o formă de manifestare a libertății ludice. Cadrul scenic ales de dramaturg este, în această piesă, orașul cu capcane asemenea unui labirint, ca și în banalul cotidian, doar că realitatea este abolită și scriitorul își permite un moment de răgaz pentru a se delecta cu plâsmuirile fanteziei sale. Motanul nu joacă singur, ci îl are ca partener pe cititorul, a cărui imagine, mental, și-o construisese deja și, ca orice jucător care se respectă, fixează un set de reguli de la început pe care, sârguincios, se străduiește să le și respecte. Nechit distribuie mai întâi rolurile și, ca un veritabil regizor, este atent la jocul personajelor sale, la replicile potrivite fiecărui rol, iar libertatea absolută de care poate dispune scriitorul în cadrul spațiului de joc este concretizată în cufundarea în lumea poveștii, prin transformările repetate ale personajelor animaliere, mai ales în *Maimuța în baie* în oameni și a personajelor-oameni în animale.

Jocul celor trei dramaturgi se situează, fără îndoială, în sfera esteticului, căci termenii jocului „de-a creația” sunt, potrivit constatării lui Johan Huizinga, cei „cu care încercăm să exprimăm și efectele frumuseții: încordare, echilibru, oscilație, alternanță, contrast,

variație, legare și detașare, rezolvare. Jocul leagă și dezleagă, captivează, farmecă, adică vrăjește. Conține cele două însușiri, cele mai notabile: ritmul și armonia” [5, p.49].

Referințe:

1. HUIZINGA, Johan. *Homo ludens.*, București: Humanitas, 2003, p. 174.
2. HEGEL, G. W. F. *Știința logicii.* București: Editura Academiei R.S.R., 1966, pp. 177-178.
3. ȘLEAHIȚCHI, Maria. *Jocurile alterității.* Chișinău: Cartier, 2002.
4. NECHIT, Irina. Dramaturgia basarabeană contemporană, pe linie moartă. În: *Jurnal de Chișinău*, 19 aprilie 2019.
5. HUIZINGA, Johan. *Op. cit.*, p. 49.

**CONSIDERAȚII PRIVIND VARIAȚIA TERMINOLOGICĂ
DIN PERSPECTIVA ABORDĂRILOR MODERNE**

Natalia GOBJILA

Concepută la originea sa ca o disciplină condiționată de necesitatea de a facilita comunicarea și traducerea specializată, este firesc ca terminologia să urmeze principiile care ar garanta că comunicarea dintre specialiști și transferul de cunoștințe să aibă loc într-un mod cât mai eficient posibil, asigurându-se lipsa de ambiguitate și precizia utilizării termenilor în discursul specializat. Însă, odată ce au fost efectuate mai multe cercetări în domeniul terminologiei, s-a evidențiat faptul că comportamentul real al termenilor în contexte comunicative nu corespunde întotdeauna cu principiile stabilite.

Conform teoriei tradiționale a terminologiei elaborate de Eugen Wüster, termenii trebuie să fie atribuiți conceptelor, de preferință permanent. Atribuirea permanentă a unui termen unui concept trebuie să respecte o serie de principii, care sunt considerate necesare pentru a se asigura că discursul specializat rămâne lipsit de ambiguitate. Unul dintre aceste principii este principiul univocității, conform căruia un concept nu poate fi numit decât de un singur termen și un termen se poate referi doar la un singur concept [1, p. 100].

Astfel, variația terminologică era considerată un fenomen nedorit în teoria tradițională a terminologiei, fenomen ce nu se încadra în

principiile ce ghidau cercetările teoretice și activitatea terminologică practică. John Humbley și Aurélie Picton subliniază faptul că deoarece la începutul dezvoltării terminologiei aceasta a devenit un instrument în metodologia de standardizare industrială, era crucial ca specialiștii să aibă la dispoziție termeni de referință aprobați unanim de toți membrii comunității, astfel variația terminologică trebuia restricționată pe cât posibil [5, p. 1]. Tanja Collet, în cercetările sale cu privire la termen, a ajuns la concluzia că termenii în texte prezintă un comportament care contravine cerințelor prescriptive ale terminologiei tradiționale. Termenii prezintă variabilitate atât la nivelul conținutului, cât și la nivelul structurii lor liniare [7, p. 30].

Sabela Fernández-Silva, Judit Freixa și Maria Teresa Cabré evidențiază că, odată ce pe parcursul ultimelor două decenii terminologia și-a lărgit domeniul de cercetare și s-a îndreptat către descrierea limbajului specializat în diferite contexte comunicative, a apărut opinia generală că variația este o caracteristică tipică a limbajului specializat și că poate fi funcțională în comunicarea dintre experți.

Folosirea desemnărilor alternative pentru a face referire la același concept este cunoscută sub denumirea de variație denominativă. Acceptarea existenței unei variații denominative este posibilă astăzi datorită contribuțiilor teoretice ale abordărilor descriptive actuale ale terminologiei. O concepție flexibilă a atribuirii unui concept un anumit termen, care poate varia în funcție de factori contextuali, este necesară pentru a accepta că un concept poate fi exprimat prin mai mulți termeni care transmit sensuri diferite. Perspectivele privind flexibilitatea formării și structurării conceptelor formulate în lingvistica cognitivă au avut un impact asupra teoriei conceptuale a terminologiei propusă de astfel de cercetători precum Britta E. Zawada și Piet Swanepoel, Rita Temmerman, Pamela Faber și, prin urmare, conceptele nu mai sunt descrise ca entități obiective și clare. În mod similar, natura lingvistică a unităților terminologice este acum indiscutabilă, idee susținută de Maria Teresa Cabré, și acest lucru se exprimă prin variabilitate atât la nivel semantic, cât și formal [4, p. 22-23].

Abordările moderne în studiul terminologiei, socioterminologia și teoria comunicativă a terminologiei, împreună cu terminologia

sociocognitivă, au deschis calea integrării terminologiei într-un context social, comunicativ și lingvistic mai larg.

Socioterminologia, așa cum a fost propusă de François Gaudin, aplică principiile sociolingvistice teoriei terminologiei și reprezintă variația terminologică prin identificarea variantelor termenilor pe fundalul diferitelor contexte de utilizare. Parametrii variației se bazează pe criteriile sociale și etnice, în care comunicarea dintre experți și specialiști poate produce termeni diferiți pentru același concept și mai mult de un concept pentru același termen.

Potrivit lui Teija Pihkala, abordarea socioterminologică se concentrează pe aspectele sociale și situaționale ale comunicării specializate, care pot afecta comunicarea experților și pot da naștere la variația termenului. Socioterminologii afirmă că standardizarea este o iluzie, deoarece limba este în continuă schimbare. Polisemia și sinonimia sunt inevitabil prezente în terminologie și în textele specializate, iar utilizarea unui termen în loc de altul poate reflecta cunoștințele, statutul social și profesional al unui grup de utilizatori, precum și relațiile de ierarhie dintre vorbitori. Variația terminologică indică și faptul că sistemele și definițiile conceptuale nu sunt statice. Acest fapt trebuie luat în considerare de orice teorie care aspiră să fie una pertinentă [2, p. 113].

Pamela Faber și Antonio San Martin Pizarro subliniază faptul că variația terminologică are loc din motive complexe și deseori dificil de explicat. Judit Freixa a elaborat o clasificare a cauzelor variației terminologice, împărțindu-le în următoarele categorii: dialectale (cauzată de originea diferită a autorilor), funcționale (cauzată de utilizarea diferitelor registre), discursive (cauzată de diferențe în necesitățile stilistice și expresive ale autorilor), interlingvistice (cauzate de contactul dintre limbi) și cognitive (cauzate de diferențe în conceptualizare și motivare) [3, p.190-191]. Conform unei alte clasificări propuse de Robert Dubuc, putem identifica două tipuri principale de variație: morfologică și ortografică. Enilde Faulstich elaborează o tipologie mai sistematică conform căreia există două tipuri principale de variație: variația lingvistică (divizată în fonologică, morfologică, sintactică, lexicală și grafică) și variația cauzată de registrul limbii (divizată în geografică, discursivă și diacronică) [6, p. 118].

Astfel, putem concluziona că abordările moderne în studiul terminologiei resping ideea de univocitate susținută de teoriile prescriptive, dovedindu-se faptul că variația terminologică este un fenomen răspândit pe larg, condiționat de aspecte pragmatice ce influențează utilizarea termenilor, diversitatea contextelor de utilizarea influențând comportamentul real al termenilor în discursul specializat.

Referințe:

1. COLLET, T. What's a Term? An Attempt to Define the Term within the Theoretical Framework of Text Linguistics. In: *Linguistica Antverpiensia, New Series – Themes in Translation Studies*, 2013, no. 3, pp. 99-111.
2. FABER, P. The Cognitive Shift in Terminology and Specialized Translation. In: CLARAMONTE, V., ÁFRICA, C., AIXELÁ, J.F. (eds.) *A (Self-) Critical Perspective of Translation Theories*. Universidad de Alicante, 2009, pp. 107-134.
3. FABER, P., SAN MARTIN, A. Specialized Language Pragmatics. In: FABER, P. (ed.) *A Cognitive Linguistics View of Terminology and Specialized Language*. Berlin: De Gruyter, 2012, pp. 177-203.
4. FERNÁNDEZ-SILVA, S., FREIXA, J., CABRÉ, M. T. Multiple Motivations in the Denomination of Concepts: The Case of “Production Area” in the Terminology of Aquaculture in French and Galician. In: *Journal of the International Institute for Terminology Research*, 2009, vol. 20, pp. 21-38.
5. HUMBLEY, J., PICTON, A. Multiple Perspectives on Terminological Variation. In: DROUIN, P., FRANCOEUR, A., HUMBLEY, J., PICTON, A. (eds.) *Multiple Perspectives on Terminological Variation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin Publishing Company, 2017, pp. 1-7.
6. PIMENTEL, J. Specialized Verbs and Specialized Uses of Verbs in a Comparable Corpus of Judgments Produced in Canada, Portugal and Brazil. In: DROUIN, P., FRANCOEUR, A., HUMBLEY, J., PICTON, A. (eds.) *Multiple Perspectives on Terminological Variation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin Publishing Company, 2017, pp. 109-130.
7. TEMMERMAN, R. Approaches to Terminology. Now that the Dust has Settled... In: *Synaps 20 The Journal of Professional Communication*. 2007, pp. 27-36.

**GENUL SUBSTANTIVELOR NUME DE FIINȚE.
OPOZIȚIA MASCULIN/FEMININ**

Raluca Miruna SOISUN

Substantivele, desemnând referenți animați, au de cele mai multe ori genul motivat (adică genul natural al referentului). La substantivele animate de gen masculin sau feminin se poate stabili uneori o corespondență între genul gramatical marcat prin desinențe și sexul referentului (bărbat/femeie). Substantive ca *agă*, *popă*, *tată*, deși au desinență de feminin, reflectă genul natural (masculin). Deoarece nu există o corespondență perfectă între genul substantivului și genul referentului, clasarea pe genuri a substantivelor se face mai riguros pe baza distribuției contextuale. **GALR** de bază stabilește că: „substantivele masculine sunt selectate de formele *acest* la singular și *acești* la plural, substantivele feminine sunt selectate de formele *aceasta* la singular și *aceste* la plural”, prin urmare, „Orice substantiv care apare în unul din aceste contexte este indubitabil feminin sau masculin” [2, 51].

Afixele care marchează genul (și, implicit, numărul) sunt desinența (băiat[Ø]/fată; băieți/ fete), articolul hotărât (băiatul/fata), desinența și articolul (băieții/fetele).

În gramatica tradițională recunoașterea genului se face după terminațiile substantivului și după înțelesul lui general. D. Irimia introduce drept criteriu al diferențierii acțiunea principiilor biologice masculin și feminin. Referenții se disting prin substantive care stau sub semnul acțiunii principiului masculin sau sub semnul acțiunii principiului feminin. Lingvistul stabilește că substantivele care denumesc viețuitoare sunt de două tipuri „A. corelative: intră în cupluri masculin-feminin corespunzătoare polarității «obiectelor» denumite; B. epicene: nu diferențiază lingvistic realitatea bipolară a «obiectelor» denumite” [8, 45].

Opoziția masculin feminin se realizează lexical la nivelul rădăcinii: (*băiat/fată*, *tată/mamă*, *frate/soră*, *ginere/noră*, *cerb/căprioară*, *cocoș/găină*), la nivelul sufixului moțional care formează substantivele mobile (*student/studentă*, *leu/leoaică*, *croitor/croi-*

toreasă, vulpe/vulpoi) sau la nivelul unor sufixe dezvoltând între ele aceeași opoziție (*muncitor/muncitoare, nepoțel/nepoțică*).

Numele de animate, la care genul marchează diferențe de sex, formează perechi cu rădăcini diferite (substantive heteronime); cele care formează perechi de la aceeași rădăcină sunt substantive mobile (obținute prin moțiune). Substantivele care funcționează în concordanță cu sexul exprimat, atât ca masculine, cât și ca feminine se încadrează în genul comun: *buftea, gură-cască, mutulică, papă-lapte*.

Se impune observația că perechile de substantive care intră în opoziția feminin/masculin sunt de tip diferit, căci dacă *tată/mamă* și *soț/soție* sunt opoziții conceptuale, *coleg/colegă* și *bursier/bursieră* sunt opoziții formale, iar *fecior/fecioară* și *traseist/traseistă* sunt false opoziții. *Soră* (medicală) nu realizează pereche cu *frate* (nume de rudenie), cum se întâmplă cu *infirmier/infirmieră*.

Opoziția de bază *tată/mamă* se extinde și asupra derivatelor (*tataie/mamaie, tătic/mămică*), compuselor (*tata-mare/mama-mare*), și a cuvintelor trunchiate (*tati/mami*).

Sesizarea legăturii dintre sex și gen la substantivele nume de ființe se face într-o perioadă timpurie a însușirii limbii materne, iar corelația masculin–feminin se realizează din româna veche, o formă presupunând-o pe cealaltă. În absența unuia dintre termeni, simetria se realizează prin mecanismele limbii.

Obișnuința de a marca sexul prin gen a dus la apariția formelor paralele ale cuvintelor care denumesc puii de animale: *ied/iadă, mânz/mânză, vițel/vițică*. Rămân fără marcă substantivele epicene, care denumesc ambele sexe prin masculin (*albatros, brotac, dihor, rechin*) sau feminin (*lăcustă, privighetoare, vedetă, viperă*). În acest caz, opoziția de gen este suspendată.

Evoluția limbii arată că se manifestă tendința ca epicenele să se alinieze la opoziția masculin/feminin prin derivare, iar substantivele recent împrumutate cu forma generică de masculin să primească sufixul moțional corespunzător femininului.

Modalitățile de precizare a opoziției de gen sunt:

1. Heteronimia (nume diferite)

1.1. Ființe umane (hiperonim și hiponime): om (*bărbat/femeie*), părinte (*tată/mamă*), copil (*băiețel/fetiță*), bătrân (*moș/babă*).

1.2. Ființe din lumea animală: bovin (*bou/vacă*), caprin (*țap/capră*), cabalin (*cal/iapă*), pasăre (*cocoș/găină*), insectă (*albină/trântor*).

2. Moțiunea. Derivarea moțională

Moțiunea este modalitatea care permite realizarea echilibrului de gen în situația în care există o singură formă. Plecând de la rădăcini sau teme primare care constituie miezul semantic, prin aplicarea unor reguli de derivare se obține un derivat nou.

2.1. Feminine de la masculine

Sufixe se pot adăuga bazei (*elev>elevă, urs>ursoaică*) sau unui nume de agent deja format (*croitor>croitoreasă, zidar>zidăriță*). Cel mai productiv sufix moțional este *-ă*, care formează un feminin simplu fără conotații: *arhitect>arhitectă, designer>designeră, inginer>ingineră*. Acest sufix se poate adăuga unor nume de agent formate cu alte sufixe ca: *-ist, -ar, -ier, -ez, -ac*. Mai complicată este sufixarea lui *-ă* în situația compuselor cu sufixoidul *-log*. **DOOM 2** recomandă: *astrologă, biologă, speologă, stomatologă*. Alte sufixe moționale sunt: *-iță, -că, -oaică, -oaie, -easă*.

2.2. Masculine de la feminine

Opoziția de gen se realizează în acest caz prin sufix și silabație. Sufixe pentru formarea masculinului de la feminin sunt: *-an, -oi*. Un derivat masculin păstrează numărul de silabe al bazei, un derivat feminin modifică silabația. Substantivele masculine pot proveni de la substantive feminine și prin derivare regresivă.

2.3. Masculine și feminine de la epicene

În situația în care vorbitorul vrea să precizeze identitatea sexuală a referentului, el improvizează ad-hoc feminine sau masculine, derivând de la forma cuvântului consacrat (*elefantiță<elefant*) sau apelează la forme rare (*lebedoi<lebedă*). În literatura pentru copii apar forme diverse (inexistențe în dicționare) cu scopul de a sugera sexul ființei. În stilul științific pentru precizarea sexului la substantivele epicene se adăuga numelui generic termenul „mascul” sau „femelă”, iar în limbajul popular diminutivele „bărbătuș” și „femeiușcă”.

3. Compunerea

Când trebuie exprimat genul natural, iar alte mijloace sunt inoperante, substantivul masculin poate fi însoțit de substantivul femeie: *rector-femeie, femeie-agronom, femeie-astronaut, femeie-detectiv, femeie-kamikaze, femeie-pilot, femeie-soldat* etc.

Cuvinte compuse apar și pe baza cuvântului *om* folosit ca termen generic: *om-orchestra, om-pasăre, om-păianjen, om-punte, om-sandwich* (unele, calcuri după engleză sau franceză).

4. Alte modalități de feminizare

Substantivele masculine care nu posedă pereche pentru a indica sexul opus, îl pot construi prin asocierea substantivelor *doamnă* sau *domnișoară*. Discuții comportă, mai ales, cuvintele din sfera politicului și administrației: *primar, prefect, ministru, secretar de stat* etc.

Concluzii:

Deși există multe posibilități de feminizare, se va menține dezechilibrul în favoarea masculinului. Au apărut alternative în comunicarea actuală pentru numele de profesioniste. S-au introdus *badantă* < *it. badante* și s-a reactivat *bonă*. S-a generalizat *bodyguard/bodigard* care nu are feminin prin derivare, dar se utilizează *femeie-bodyguard*; substantivul *baby-sitter* este folosit pentru a desemna ocupația persoanelor de ambele sexe.

Derivarea progresivă este cel mai mult utilizată și are perspectiva să se extindă la baze masculine noi. Structurile obținute prin compunere sunt neconvenabile prin dimensiune (limba tinde spre brevilocvență), redundante dacă se face acordul sau nejustificate, când există o variantă veche și stabilă pentru feminin.

Tentativele de „genizare” a epicenelor și apariția concomitentă a ambelor forme de gen la neologismele recente dovedește că limba română tinde în mod natural să realizeze egalizarea de gen.

Bibliografie:

1. ***, *Gramatica limbii române* (GALR). Vol. I. *Cuvântul*. București: Editura Academiei Române, 2005.
2. ***, *Gramatica de bază a limbii române* (GALR de bază). București: Univers Enciclopedic, 2016.
3. AVRAM, M. *Gramatica pentru toți*. București: Editura Academiei RSR, 1986.
4. AVRAM, M. *Cuvintele limbii române între corect și incorect*. Chișinău: Cartier, 2012.

5. BURSUC, A. M. *Câmpul lexical al numelor de rudenie în limba română*. Iași: Demiurg, 2016.
6. CIOLAN, A. *Misterele cuvintelor*. București: Logos, 2013.
7. GRUIȚĂ, S. *Gramatică normativă*. Cluj-Napoca: Dacia, 1994.
8. IRIMIA, D. *Gramatica limbii române*. Iași: Polirom, 1997.

LECTURI NECESARE
DOSOFTEI – GRIGOR NAREKAȚI

Svetlana KOROLEVSKI

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu Hasdeu”

În vremurile în care limba franceză nu se distingea încă de latină, iar cele mai vechi literaturi ale majorității popoarelor europene nu existau, exista importanta literatură armeană. Antoine Meillet Dosoftei, prag de jubilație spirituală, necesar marilor noastre valori de mai târziu.

Cezar Baltag

A fost, în Evul Mediu, un moment în care sentimentele ajunseseră acolo unde sunt în timpurile noastre.

Nicolae Iorga

PSALTIREA în versuri (1673), prin miracolul ei, i-a atras cu insistență pe cercetătorii inițiați, de la Iorga încoace, concentrând asupra-și o intensă, multiplă, multilaterală abordare. Rezultatul a fost recunoașterea Mitropolitului Dosoftei (1624-1693) drept primul poet român de clasă europeană (I.C. Chițimia, 1974), care prin „meșteșugul” său depășea stadiul literaturii religioase canonice și se înscria în literatura beletristică, trezind emoția estetică prin transpunerea în expresie românească a uneia dintre cele mai răspândite creații lirice ale lumii, *Psalmii lui David*. Nimeni, până la Dosoftei, în Răsăritul ortodox, nu avusese îndrăzneala de a versifica *Psaltirea* ca occidentalii [1, p. 47]. Tălmăcirea lui Simeon Poloțki, poetul ucrainean, va apărea pe la 1680, pe la sfârșit de secol publică *Psalmodia polska* Wespazian Kochowski [2, p. 92].

Poetul-mitropolit scrie nu numai fiindcă înțelege utilitatea inițiativei sale, ci și fiindcă țintește plăsmuirea unui veșmânt estetic cuvântului biblic, după cum mărturisea în chiar prefața manuscrisului

Psaltirii: să poată trage *hirea* omului către cititul ei, probând existența, în ierarhia sa de valori, deopotrivă, a adevărului și a frumuseții expresiei artistice. Tot prefața ne spune despre intenția, asemănătoare celei a lui Miron Costin, de a da câteva sfaturi cititorului, îndemnând astfel spre pătrunderea în adânc a textului lecturat, căci *psalómii și rugă fac, și mângâiere, și învățătură. Limba în'voi face condei de scrisoare/ A scriitori grabnic ce nu-i pre supt soare*, e o dovadă a unui spirit înzestrat, ce a căutat să pună în lucru toate posibilitățile de sensibilizare, extinzând registrul sinonimic și exersând/modelând articulații sintactice. Poemele sale, zice Cezar Baltag, conțin îndrăzneli sintactice pe care numai sufletul unui mare poet, perfect cunoscător al soluțiilor neașteptate ale versului popular și le putea permite: *De-aș sui-mă pre strat de mătasă; De mi-aș ochii lăcomi cu somnul* etc. [3].

Versificarea *Psaltirii*, versificarea în genere a fragmentelor biblice, specie extrem de răspândită, începând cu secolul Renașterii franceze, pe bătrânul continent, este devansată, în cazul altor literaturi, cu câteva secole bune.

E și cazul literaturii medievale armene, această minunată victorie a spiritului uman (V. Briusov) ce abundă în nume remarcabile, unul dintre ele fiind cel al lui **Grigor Narekați** (951-1003), a cărui creație marchează începutul primei Renașteri în literatura armeană, renaștere care o precede cu câteva secole pe cea europeană. Supranumit Pindar al Armeniei, învățatul călugăr Narekați a lăsat o moștenire literară impresionantă (ode, elegii, panegirice, predici), fiind canonizat și cunoscut în literatura Occidentului cu numele de Gregoire de Narek.

Poeții armeni din Evul Mediu timpuriu, luând ca exemplu *Biblia* (a fost tradusă în armeană în secolul al V-lea), scriau într-un stil riguros, în limitele unei prozodii stricte, corespunderă tematicii. Narekați a „debutat” printr-un cântec dulce pe motivul *Cântării cântărilor*, excelând, mai târziu, prin *Cartea plângerii* sau *Cartea tristelor cântări*, cea mai importantă scriere a sa, compusă din 95 de monologuri adresate divinității, într-o varietate stilistică de mare bogăție. Cartea sa este plină de imaginile laice ale vieții, iar lamentația are drept scop final purificarea.

Creația lui Narekați reflectă epoca autorului, afirmă protestul împotriva a tot ce apasă omul, a tot ce e josnic și meschin în el. Gândind la Dumnezeu, el scrie despre om, vorbind despre sine, el vorbește despre omenire. Alternând în această scriere proza cu versul, Narekați introduce, primul, conceptul de **rimă** în poezia armeană (și chiar argumentează utilizarea rimei – detaliu pe care îl regăsim, corespunzător, și la ai noștri primi versificatori!).

Destine umane și literare în multe privințe asemănătoare, în pofida diferențelor de timp și de spațiu, Dosoftei și Narekați marchează etape de referință în cele două literaturi. Și într-un caz, și în celălalt, asistăm la actul depășirii rigorii textului sacru, altfel zis, la constituirea independenței artistice.

După cum s-a mai observat, deși respectă originalul, Dosoftei încearcă și reușește un transfer de trăire lirică, psalmii săi abundă în accente personale. Lectura distinge, în text și subtext, realități concrete românești. Cei *cinci ai'* cât a durat „tocmirea pre versuri” au însemnat o muncă mereu reluată, strădania de a șlefui și cristaliza necurmat. Realiile autohtone (*ierni și ghețuri; râuri cu bulboane; munți cu otavă și buori; păduri presărate cu tăuri, păsări cârduri*) ce învăluie versul, copleșind/nuanțând sacralitatea textului original, fixează, de fapt, însemnele timpului, neliniștea veacului, neliniștea omului.

Peste toată lumea vrajbă și nepace, o metaforă des reluată, spre a conchide, la un moment dat: cei buni scăzură și să-mpuținară, iar răii să mulțiră/ de stricară lumea și o împuțiră, – amară constatare la sfârșit de veac șaptesprezece, pe care o aflăm, fixată, pentru timpul său, și la Narekați: Mi-e dat un veac și-o lume cenușie .../ Ca fructul diavolesc și blestemat/ Ca rudele ce m-au scârbit din fașe,/ Ori precum fiii ce m-au alungat./ Mă chinuie păcatele vrăjmașe/ Din zi în zi mai neînduplecat (Cap. 56. I) [4].

Tehnica amplificării durerii sufletești prin sugerarea durerii fizice o regăsim și la un poet, și la altul.

Dosoftei: *Din fire slăbiu, vintrele-mi sacă/ Sufletul, mișelul, ce-a să facă?* (Ps. 30). *Oasele să muștră, ciolanele n-au pace/ De greale păcate n-am încătro face/ Am fărălegi multe de mă covârșeaște/ Sufletul de sarcini abia să clăteaște* (Ps. 37).

Narekați: *Dar fără leac în taină înfășor –/ Și stând să nasc, nu pot
să nasc și mor./ Săgeți înveninate pieptu-mi scurmă,/ Rărunchii-mi
ard de-al frigurilor jar,/ Ficații-mi gem de-atâta chin amar,/ Din
gātu-mi fierea și-a făcut șiștar,/ În beregată sufletu-mi se curmă.*

Sunt rânduri care vădesc, prin excelență, trăirea imaginară a suferinței, angoasa existențială reliefând dorul de vindecare a *măhnitului suflet*. Stările de impas, grija apăsătoare pot fi spulberate doar prin gândul care „sue” către Dumnezeu, pentru confesiune, căci, dincolo de toate, omul deține un loc privilegiat în univers, grație căruia dialoghează, de la egal la egal, cu Divinitatea. Zice Narekați: *Spre tine-ndrept sărmanul meu cuvânt,/ O, Doamne-al meu, și nu din
făloșie/ Ci ca să ard în focul lui cel sfânt/ Ispitele ce inima-mi
sfâșie ...* (Cap. I). *Am strigat, Dumnezeu svinte, cătră tine* (Ps. 56), zice poetul român, – intensificând, peste veacuri, același mesaj: *În ce
chip dorește cerbul de fântână/ Cându-l strânge setea de-l arde-n
plămână/ Sufletul meu, Doamne, așe te dorește/ Cu sete aprinsă de
mă veștezește/ Cândva de-aș ajunge să te văz în față/ Să-mi stâmpăr
de sete în trai de dulceață/ De-aceasta mi-i jele cu inemă arsă/ Și
ochii miei lacrimi în tot ceasul varsă* (Ps. 41).

Aflăm, la Dosoftei, nu numai un extraordinar efort tehnic (năzuința de a desăvârși vers după vers [1, p. 47], ci și calitatea de a îngemăna/modela într-un tot întreg, care fascinează. „A străbate *Psaltirea* – observă N. Manolescu – echivalează cu o călătorie printr-o țară a minunilor poetice” [5, p. 15]. Însușindu-ne această afirmație, nu ne gândim numai la rimarea în metru lung (de 10, 12, 13 silabe), cu sunet grav, impetuos, pe lângă care alunecă uneori fragmente de vers popular. Variațiile lirice, de la litanie la imprecția-blestem, de la imnul de slavă la plânsul unei elegii de înstrăinare, de la doina de jale – la adevărate meditații lirice, toate susținute de vibrații eufonice, fac din *Psaltire* o carte revelatoare, al cărei autor este marcat de sensibilitatea timpului său. Neliniștea omului, măcinat de efemer, de rostogolirea implacabilă, răbufnește: *Nu-ntoarce, Doamne, pre omul/
Să-l cuprinză-n jele somnul,/ C-ai zâs să se-ntoarcă-n tină/ Tot omul
de supt lumină,/ De i-ar fi viața de lungă,/ Ntr-o mie de ai s-ajungă/
Naintea ta iaste scurtă/ Ca cea zi de ieri trecută/ Și ca strajea cea de*

noapte/ Îi sânt zilele lui toate./ Ca otava ce să trece/ De soare și de vânt rece/ De demineață-i cu floare,/ Sara-i veștedă de soare,/ A doua zi să usucă,/ Ca-n cuptor când o aruncă ...(Ps. 89).

Intensitatea trăirii-limită, cumplita singurătate a poetului armean o desprindem dintr-o frenetică incandescență a mărturisirii. Cu toată abundența imagistică sau poate anume datorită ei, *Cartea* lui Narekași e frapant de originală. Monologurile sale alunecă în dialog, un dialog încins, intens, după cum remarcă și profesorul Levon Mkrtcean [6, p. 16]. O voce – flacăra a unei inimi arzânde (fie-ne permisă tautologia), un strigăt al unui suflet chinuit, ros de îndoieli, care însă atinge cerul. Torentul de epitețe (resimțit și în tălmăcire), utilizarea insistentă a sinonimelor și comparațiilor sporește tensiunea versului, iar sinceritatea și naturalitatea șuvioiului de reacții sufletești ne-o apropie incredibil: *Sunt lene, îngâmfare, necredință,/ Nerușinare, nerecunoștință,/ Un ifos sunt, ros de slugărnicie,/ Slugărnicie roasă de mândrie,/ Mândrie-ngenunchiată și dârzie,/ Dârzie vlăguită de tărie .../ Răufăcător trecând din vatră-n vatră,/ Jăcmănit cu inimă de piatră,/ Un sol ce vestea sună-o face vină,/ Un împăciuitoare care dezbină,/ Un rege izgonit din țară-n țară,/ Un rege fără lege, rege-fiară/ O căpetenie fără-ndrăzneală,/ O slugă care nu dă socoteală,/ Un cântec blestemat de autor,/ Osândă sunt pentru acuzator./ Ci tu pe mine, cel ce-n beznă sunt,/ Și pe toți câți fac umbră pe pământ,/ Ne-ntmpini cu lumina milei tale,/ Ca să-și găsească sufletele cale/ Spre-albastrul veșnicilor senin,/ Că nu după noianul de greșale/ Ne judeci, Dumnezeuule, / Amin!*

Când își potrivește inspirat cadențele, iar imaginile se adună evantai, Dosoftei dă la lumină versuri „miraculoase” (E. Negrici), fragmente antologice, reluate în toate exegezele, dar și în diverse antologii, cum ar fi *Lepturariul* lui Aron Pumnul sau *Antologia rumena*, editată de Carlo Tagliavini, în 1923, la Heidelberg [7]. Ca și *Cazania* lui Varlaam, *Psaltirea* lui Dosoftei a circulat în toate ținuturile românești, contribuind la modelarea limbii literare [8]. Purtând în sine spiritul Veacului, această carte face dovada unei dramatice și tulburătoare cunoașteri a omului aceluși timp, a îndoielilor și speranțelor sale. Corolarul acestei cărți este credința, constantă,

necon condiționată, prin ea cititorul modern întâlnește/reîntâlnește adevăratul spirit biblic. Extraordinara ei expresivitate țâșnește ca dintr-o fântână năzdrăvană, înălțând imn încurajator vieții.

Fiecare literatură/fiecare carte își are, bineînțeles, o istorie a sa, alături de cele raportabile. Ni s-a părut însă captivantă, atrăgătoare și poate nelipsită de rost alăturarea acestor două opere, importante pentru timpul/mediul când au fost elaborate, importante, mai ales, prin interesul pe care îl trezesc astăzi, în pofida modificării de optică pe care o aduce trecerea anilor/veacurilor. Adevăratele spirite, în punctele esențiale, se ating.

Or, ca să reiau (a câta oară!) expresia unui subtil cercetător, literatura veche, pentru a fi înțeleasă, trebuie mai întâi iubită.

Readucerea în atenția contemporanilor a scrierilor din trecutul nostru cultural merită toată osteneala; grație virtuților acestor texte, harului lor, candorii dublate de autoritatea vechimii.

Referințe:

1. NEGRICI, Eugen. *Poezia medievală în limba română*. Ediția a II-a revăzută. Iași: Polirom, 2004.
2. MAZILU, Dan Horia. *Introducere în opera lui Dosoftei*. București: Minerva, 1997.
3. BALTAG, Cezar. *Dosoftei*. În volumul *Eseuri*. Galați: Porto-Franco, 1992.
4. *Antologie de poezie armeană clasică și contemporană*. În românește de D.M. ION, Carolina ILICA și Haralambie GRĂMESCU. Prefață și prezentare de Sergiu SELIAN. București: Minerva, 1981.
5. MANOLESCU, Nicolae. *Istoria critică a literaturii române*. Vol. I. București: Minerva, 1990.
6. НАРЕКАЦИ Григор. *Книга скорби*. Перевод Наума ГРЕБНЕВА. Предисловие, составление и примечания Левона МКРТЧЯНА. Подготовка текста оригинала: Аршалуйса КАЗИНЯНА, Погоса ХАЧЯТРЯНА. Ереван: Советакан Грох, 1977.
7. TAGLIAVINI, Carlo. *Antologia rumena. Fragmente alese și adnotate den autori români, cu o introducere istorico-literară*. Heidelberg, 1923. Vezi și: TAGLIAVINI, Carlo. *Influences du psautier huguenot de Cl. Marot et de Th. de Bèze dans la littérature roumaine ancienne*. Roma: Éditions Dacia; Valle Mermoso: Cartea Pribegiei, 1952.
8. *Mitropolitul Dosoftei în contextul culturii române medievale. Interpretări. Reevaluări. Sinteze*. Coordonare științifică: Pavel BALMUȘ, Svetlana KOROLEVSKI. Iași: TipoMoldova, 2014.

REPERE TEORETICE PRIVIND DEFINIȚIA PAMFLETULUI

Ana FERAFONTOV

Stabilirea unei definiții pentru pamflet nu este deloc o sarcină ușoară, ba chiar imposibilă, conform unor cercetători. De exemplu, Cătălin Mihuleac, în studiul său *Pamfletul și tableta. Jurnalism sau literatură?*, afirmă că orice încercare de a defini pamfletul este sortită eșecului și îl citează în acest sens pe Silviu Iosifescu: „E dificil să-l delimitezi și perfect naiv să cauți definiții” [apud 5, p.14]. Dificultatea de a defini pamfletul rezidă tocmai în natura sa duală, pamfletul situându-se la granița dintre publicistică și literatură.

Cuvântul „pamflet” provine din francezul „pamphlet”, iar în franceză acesta se trage din engleză (*pamphlet*). Etimologia pamfletului nu este clară, cercetătorii optând pentru două ipoteze. Conform celei dintâi, „pamflet” s-ar trage din *Pamphiletus*, diminutiv pentru *Pamphilus*, personaj dintr-o comedie latină în versuri ce datează din secolul al XII-lea – *Pamphilus seu de Amore (Pamfilus sau despre dragoste)*. O altă ipoteză stabilește că „pamflet” provine din greacă, de la *pamphlectos*, format din *pan* – tot, și *phlego* – a arde. Metafora focului ar semnifica intenția pamfletarului de a arde totul în calea sa, de a distruge, revărsându-și mânia și revolta. Ambele opinii referitoare la etimologia pamfletului își au dreptul la existență, deși prima este mai răspândită și acceptată de către mai mulți cercetători.

În *Dicționarul explicativ al limbii române* pamfletul este definit drept „specie literară în versuri sau în proză, cu caracter satiric, într-un limbaj violent și agresiv” [online]. Evident, definiția propusă este insuficientă pentru a înțelege trăsăturile pamfletului și pentru a-l putea delimita de alte specii, creându-se o confuzie între pamflet și satiră. O definiție mai amplă găsim în *Dicționarul de terminologie literară*: „specie literară (în proză sau în versuri) în care autorul stigmatizează anumite tare morale, concepții politice retrograde, negative, aspecte ale realității sociale, trăsături de caracter ale unei persoane etc. Pamfletului îi este caracteristică violența verbală, satira, caricatura, sarcasmul; el nu explică, nu demonstrează, ci acuză, valoarea sa

dându-i-o tăria convingerii, temperamentul pasional” [4, p. 233]. Merită o atenție deosebită definiția pe care o propune Y. Avril: „Pamfletul, în opinia noastră, este o scriere de circumstanțe, care atacă mai mult sau mai puțin violent, unilateral, un individ sau un grup de indivizi, o idee sau un sistem ideologic a cărui impostură scriitorul o revelează sub presiunea unui adevăr urgent și eliberator” [2, p. 265]. Un alt cercetător în domeniu, G. Vignoux, optează pentru definiția pamfletului drept „o strategie specifică de argumentare” [8, p. 284].

În afară de definițiile științifice propuse de diferiți cercetători pentru termenul de pamflet, există numeroase definiții „artistice”, care cuprind foarte bine trăsăturile pamfletului ca specie. În spațiul românesc, T. Arghezi este primul care a definit pamfletul și a făcut-o într-o manieră nemaipomenit de creativă, originală și atotcuprinzătoare. Afirmatiile lui Arghezi despre pamflet circulă și în prezent cu titlu de definiții ale speciei respective. Arghezi definește pamfletul drept „un gen literar” și „un fel de-a slobozi condeii în răspăr” [1, p. 356]. Ironizând repulsia celor care cad victime ale pamfletului față de acest tip de scriere, Arghezi spune: „Pamfletul nu e numai o crimă; este ceva cu mult mai primejdios și mai urât” și, în același context: „Pamfletul ar fi ceva așa ca un hoit în ultima lui descompunere, de care, dacă te apropii, riști să-ți murdărești trupul tău, pur și sacru, cu drojdiile și poșircile purulente” [1, p. 355]. Probabil, cea mai cunoscută afirmație argheziană despre pamflet este următoarea: „Pamfletul se învârtește în jurul obiectului cu oarecare frumusețe de corb: între două zboruri circulare, ciupește, zgârie, înțeapă, rupe. Pamfletul lucrează cu undrea, cu peria de sârmă, cu răzătoarea sau cu fierăstrăul bijutierului; și uneori, în clipele supreme, cu sculele măcelăriei” [1, p. 357].

În rândul definițiilor artistice se înscriu și cele propuse de Y. Avril: „pamfletul este o armă de război și scopul războiului este «de a zdrobi adversarul»” [2, p. 265] și „Pamfletul este așadar drumul care duce de la minciună la adevăr. Drumul este mai mult sau mai puțin direct, este o scurtătură sau o plimbare, o sută de metri sau un maraton, o excursie sau o croazieră în jurul lumii, dar la sfârșitul călătoriei, eroarea sau minciuna trebuie doborâte” [2, p. 269]. Prin această din urmă definiție, Y. Avril subliniază că, indiferent de aspectele de suprafață, pamfletul

în esența sa are misiunea principală de a descoperi adevărul și de a suprima minciuna.

Fiind un gen de graniță, așa cum este numit, pamfletul înglobează trăsături specifice atât stilului publicistic, cât și celui literar. S. Preda este de părere că pamfletul ar aparține mai mult literaturii, de unde a fost preluat și dezvoltat de publicistică: „Inventiv și mereu surprinzător în expresie, pamfletul pare a se apropia mai mult de literatură. Jurnalismul l-a preluat și i-a impus o anumită actualitate, atacul nimitor săvârșindu-se asupra unei persoane reale, cu grad cât mai mare de notorietate” [6, p. 105]. Totodată, cercetătorul consideră că anume jurnalismul a „impus genul ca atare”, căci, de altfel, „pamfletul ar fi rămas un procedeu literar ca oricare altul” [6, p. 105].

Lingvиста M. Răduță afirmă că „pamfletul e simultan «gen scurt» al literaturii și gen jurnalistic de opinie” [7, p. 8] și că „evoluând între texte când literare, când factuale, discursul pamfletar se înscrie în lunga serie a acelor genuri pentru care caracterul hibrid e fertil și legitimant” [7, p. 11].

Stabilirea unei definiții ample și precise pentru pamflet s-a dovedit a fi o sarcină foarte complexă. Totuși cercetările efectuate ne-au permis întocmirea unei definiții proprii, după cum urmează: pamfletul este un gen de graniță, situat între publicistică și literatură, care atacă în principal o persoană sau mai multe persoane din domeniul social-politic, caracterizându-se în special prin brevilocvență, limbaj violent, sinceritate, spirit de revoltă și având ca procedee principale ironia și satira.

Referințe:

1. ARGHEZI, T. *Opere. V. Publicistică (1919-iulie 1928)*. București: Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, 2004. 1608 p.
2. AVRIL, Y. Le pamphlet: essai de définition et analyse de quelques-uns de ses procédés. In: *Études littéraires*, 1978, nr. 11 (2), p. 265-281. Disponibil: <https://doi.org/10.7202/500463ar>. Accesat: 17.06.2019.
3. BELLENGER, Y. Le pamphlet avant la pamphlet: le mot et la chose. În: *Cahiers de l'AIEF*, 1984, nr. 36, p. 87-96. Disponibil: http://www.persee.fr/doc/caief_0571-5865_1984_num_36_1_1923. Accesat: 22.02.19.
4. BOLDAN, E. (coord.) *Dicționar de terminologie literară*. București: Editura Științifică, 1970. 348 p.
5. MIHULEAC, C. *Pamfletul și tableta. Jurnalism sau literatură?* Iași: Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 2009. 234 p.

6. PREDA, S. *Jurnalismul cultural și de opinie*. Iași: Polirom, 2006. 232 p.
7. RĂDUȚĂ, M. „Nici mănuși, nici milă”. *Trei pamfletari interbelici*. Editura Universității din București, 2013. 264 p.
8. VIGNOUX, G. L'Argumentation pamphlétaire: effets de sens, effets de pouvoir. In: *Études littéraires*, 1978, 11 (2), p. 265-281. Disponibil: <https://www.erudit.org/fr/revues/etudlitt/1978-v11-n2-etudlitt2207/500464ar/>. Accesat: 17.06.2019.

SISTEMUL ACATISTOGRAFIC ROMÂNESC. CLASIFICĂRI

Ecaterina BRĂGUȚĂ

Evoluția acatistografiei a luat naștere din trunchiul imnografiei ortodoxe, ancorate în tradiția biblică. Ca formă de text cantabil, acatistul se înscrie în categoria cântărilor bisericești, acestea după origine fiind scripturistice sau nescripturistice [3]. Imnografia ortodoxă s-a format de-a lungul secolelor, preluând modele și fragmente atât din *Vechiul Testament* cât și din *Noul Testament*, definitivarea acesteia având loc către secolul al XV-lea cu aproximație [2], prin implicarea a numeroși imnografi și melozi talentați: Sf. Roman Melodul, Andrei Criteanul, Cosma Imnograful, Efrem Sirul, Teodor Studitul, Ioan Damaschin ș.a. Printre cele mai vechi forme imnografice ortodoxe se numără troparul și condacul, care datează cu secolul al V-lea d.Hr.

Acatistul, imn de proporții, derivă din condacul arhetipal și se deosebește prin calități poetice elevate. Apariția primului acatist nu poate fi datată cu precizie, precum este dificil a stabili și paternitatea acestuia. Majoritatea cercetătorilor sunt de acord să dateze primul acatist nu mai devreme de secolul al V-lea și nu mai târziu de anul 800, ca autori posibili figurând Sf. Roman Melodul, Patriarhul Serghie al Constantinopolului și a. [4]. Primul acatist a fost scris în cinstea Născătoarei de Dumnezeu, în cultura slavonă este cunoscut drept *Белкииѹ Акаѡустм*, în literatura română figurează cel mai frecvent ca *Acatistul Bunei Vestiri*.

Secole la rând această creație exista ca un fenomen izolat, însă către secolul al XV-lea se atestă 11 acatiste noi: *Ac. Sfântului Arhanghel Mihail*; *Ac. Înaintemergătorului Ioan*; *Ac. Sfântului Nicolae fă-*

cătorul de minuni; Ac. Adormirii Maicii Domnului; Ac. Sfintei Cruci; Ac. Sfinților Apostoli Petru și Pavel; Ac. celor 12 apostoli; Ac. Mormântului de viață purtător și a Învierii Domnului Hristos; Ac. Tuturor Sfinților; Ac. Preasfintei Treimi; Ac. Sfântului Apostol Ioan [5, p.25-26]. Începând cu această perioadă putem vorbi despre prefigurarea unui sistem de acatiste.

Secolul XX reprezintă perioada de înflorire a acatistografiei [1], tendință care se menține și în secolul XXI. În prezent, ansamblul de acatiste formează o rețea bogată de texte care urmează modelul structural și poetic al acatistului prototip. Ne vom referi în continuare, la sistemul acatistografic românesc. Primul acatist tipărit în limba română apare în 1673 la Uniev, prin strădania Mitropolitului Dosoftei. Acatistul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu este tradus din limba slavonă, după cum menționează însuși autorul.

Totalitatea acatistelor din limba română se prezintă sub forma unui sistem deschis, care se completează pe măsură ce sunt proslăviți noi sfinți, se descoperă noi icoane făcătoare de minuni, dar vom sublinia și posibilitatea de a suplini anumite goluri din sistem. În ansamblul existent de culegeri de acatiste (pe suport de hârtie sau în variantă electronică), am identificat 292 de acatiste în limba română. Acest ansamblu este organizat în subsisteme, în funcție de diferite criterii.

În funcție de limba sursă, deosebim:

acatiste traduse: Acatistul Bunei Vestiri; Acatistul Preasfintei Treimi; Acatistul Sfântului Cuvios Serghie de Radonej; Acatistul Sfântului Nectarie de Eghina;

acatiste originale: Acatistul Sfântului Ierarh Dosoftei; Acatistul Sfinților Martiri Brâncoveni; Acatistul Sfintei Agafia de la Cușelăuca.

În funcție de entitatea invocată, acatistele se clasifică în acatiste scrise în cinstea:

lui Dumnezeu: Acatistul Preasfintei Treimi; Acatistul Sfântului Duh; Acatistul Domnului nostru Iisus Hristos. Cele mai multe acatiste au fost alcătuite în cinstea Mântuitorului Hristos, ele pot aminti de o:

- **sărbătoare:** Acatistul Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos; Acatistul Botezului Domnului; Acatistul Înălțării Domnului; Acatistul Schimbării la Față a Domnului;

- *o trășătură*: Acatistul Domnului Iisus Hristos Mântuitorul lumii;
- *un obiect/un loc legat de Hristos*: Acatistul Chipului nefăcut de mână sau al Sfintei Mahrame; Acatistul Sfintei Cruci; Acatistul Sfântului Mormânt.

Maicii Domnului:

- *unei sărbători*: Ac. Nașterii Maicii Domnului; Ac. Intrării în Biserică; Acatistul Adormirii;
- *a unei trășături a Maicii Domnului*; Acatistul Maicii Domnului „Iz-băvitoarea”; Acatistul Maicii Domnului „Bucuria tuturor celor necăjiți”;
- *a unei icoane*: Acatistul Maicii Domnului la Icoana cu șapte săgeți, Ac. Maicii Domnului „Potirul nesecat”; Ac. Maicii Domnului în cinstea Icoanei Făcătoare de minuni de la Hârbovăț.

puterilor cerești:

- *un înger*: Ac. Sf. Arhanghel Mihail; Ac. Sf. Arhanghel Rafail; Ac. Îngerului Păzitor;
- *2 îngeri*: Acatistul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil;
- *7 îngeri*: Acatistul Sfinților Șapte Arhangheli.

sfinților:

- *1 sfânt*: Acatistul Sfântului Ierarh Gavriil, Mitropolitul Chișinăului și al Hotinului; Acatistul Sfintei Cuvioase Parascheva; Acatistul Sfântului Voievod Ștefan cel Mare;
- *2 sfinți*: Ac. Sfinților Iorest și Sava, Mitropoliei Transilvaniei; Ac. Sfinților Ioachim și Ana;
- *3 sfinți*: Acatistul Sfinților Mucenici Gurie, Samon și Aviv; Acatistul Sfinților Mucenici Rafael, Nicolae și Irina;
- *4 sfinți*: Acatistul Sfintelor Nadejda, Vera, Liubovi și maica lor Sofia; Acatistul Sfinților Mucenici Atalos, Zoticos, Filip și Camasie de la Niculițel;
- *un grup/o familie de sfinți*: Acatistul Sfinților Martiri Brâncoveni, Acatistul Sfinților Mucenici Romanov;
- *un sobor de sfinți*: Ac. Stareților de la Optina, Ac. Sfinților Români, Ac. Tuturor Sfinților.

În funcție de corespunderea cu structura Acatistului-model, adică 25 de strofe, dintre care 13 Condace și 12 icoase, distingem:

acatiste-standard: Acatistul Sfintei Cruci, Acatistul Acoperământului Maicii Domnului, Acatistul Sfântului Ierarh Antim Ivireanul și cea mai mare parte dintre ele;

acatiste nestandarde: Doar câteva dintre acatiste se abat de la această structură, de exemplu: Acatistul Sfântului Niceta de Remesiana (7 Icoase și 8 Condace).

În funcție de „ceata sfinților” în care se include persoana preaslăvită, identificăm acatiste ale sfinților *apostoli, cuvioși, proroci, mucenici, doctori fără de arginți, nebuni pentru Hristos, binecredincioși voievozi* și alte categorii.

Totalitatea acatistelor cunoscute în limba română formează un sistem eterogen, ținând cont de faptul că textele provin din diferite limbi-sursă, diferite perioade, invocă fie divinitatea, fie o persoană trecută în rândul sfinților; cu toate acestea, ansamblul textelor imnografice de acest gen formează un sistem bine organizat, în funcție de mai multe criterii, după cum am menționat mai sus.

Sistemul acatistografic este o componentă specifică a imnografiei ortodoxe, fiind de o valoare incontestabilă și în cadrul culturii românești. Pe măsură ce are loc completarea permanentă a sistemului, este evident că sporește și interesul cercetătorilor față de acest izvor inepuizabil de texte, oferind prilej pentru ample cercetări din diferite perspective.

Referințe:

1. CONDREA, I. Acatiste publicate în Tipografia Eparhială de la Chișinău. În: *Limba Română*, nr.2, 2019. [Accesat 01.07.2019] Disponibil: <http://www.limbaromana.md/index.php?go=articole&n=3724>.
2. *Imnografi și melozi*. [Accesat 01.07.2019] Disponibil: <https://www.cres-tinortodox.ro/liturgica/cantarea/imnografi-melozi-70740.html>.
3. PRUTEANU, P. *Imnografia ortodoxă. Prezentare istorico-liturgică*. [Accesat 01.07.2019] Disponibil: <https://www.teologie.net/2009/09/17/imnografia-ortodoxa-prezentare-istorico-liturgica-general/>.
4. *Акафист*. Православная энциклопедия. [Accesat 01.07.2019] Disponibil: <http://www.pravenc.ru/text/63814.html>.
5. ЛЮДОГОВСКИЙ, Ф. *Структура и поэтика церковнославянских акафисто*. Москва, 2015.

БИВЕЛЕРИЗМ И АНЕКДОТ

Всеволод ЧЕРНЕЛЕВ

Встречаются 2-е:

– *Bond. James Bond.*

– *Брат. Медбрат.*

I. Сравнительный генезис

А. Бивелеризмы (BW) наряду с прочими паремиями возникли и распространились на территории Месопотамии в шумеро-вавилонскую эпоху (III–II тыс. до н. э.). Основными источниками послужили сказки-притчи о животных и так наз. споры (литературный жанр), сюжет которых составлял диалог между 2-мя персонажами, пытающихся доказать (не столько оппоненту, сколько публике – читателю и зрителю) свои нужность и полезность в подлунном мире. (Таковыми «диспутантами», помимо конкретных земных объектов – как одушевленных, так и неживых – могли быть в т. ч. небесные светила, напр., Луна, то холодно, то жарко дебатировавшая с Солнцем.) Образчиком подобных словопрений является небезызвестный «Спор меж головой и задом вора, застрявшего в стене». По законам Шульги (сын Ур-Намму), §7: «проломивший стену подлежит смерти и должен быть зарыт под проломом». Поэтому спор между вышеупомянутыми частями тела имел жизненно важное значение, и «спорщики» за аргументами в карман не лезли.

Между прочим, этот бродячий сюжет находит свое отражение и в русской фольклорной сказке «Лисичка со скалочкой», где лисий хвост «оправдывает» свою функциональную необходимость при преследовании вороватой лисы гончими псами. Концовка сказки такова: лисица, убегая от собак, спряталась в нору и обратилась к своим ушкам, глазкам, ножкам и хвосту с вопросом, чем они занимались в процессе ее спасения. Все части тела успешно оправдались, а хвост вдруг нагло заявил: «А я тебе бежать мешал!». «Ах так!» – воскликнула плутовка, – «Тогда вот тебе!» – и высунула хвост из норы.

В. История происхождения анекдотов (А) также имеет древние корни. Вот пример в духе загадок «Армянского радио»: *‘Как*

развлечь скучающего фараона? (Отправить по Нилу лодку с девушками в костюмах из рыболовецких сетей, и тогда фараон обязательно пойдет на «рыбалку»: XVI в. до н. э.). Но (А) как вид современного фольклора по определению представляет собой «краткий занимательный рассказ с остроумной концовкой», т. е. в основе (А) всегда содержится некий микросюжет, а «драматизация» исходит из уст персонажей: *‘Маленькой девочке подарили черепашку. Радости ребенка не было предела и она целый день с ней играла. На следующее утро девочка с черепашкой в руках, зареванная прибегает на кухню к маме и говорит, что земноводное почил в бозе (т. е. умерло). Мама: «Эх, доча, замучила ты ее совсем. Ну, не горюй, мы положим черепашку в картонную коробку, закопаем во дворе, положим на могилку цветочки, купим кока-колы, большой торт, позовем твоих друзей и устроим пышные похороны... (в это время черепаха высунула голову из панциря)...эй, дочка, так ведь она живая!?’*. Дочка (радостно): *«Ой, а можно я ее придушу?!»*. Что характерно: если сократить описательный момент, этот (А) без особого труда превращается в ВW.

II. Сравнительная классификация

А. Велеризмы (W) как вид современного фольклора, в т. ч. Русского, подразделяется на 4 подвида: фольклорные (FW), литературные (LW), квази- (QW) и бивелеризмы (BW). У каждой группы (W) – особая структура и свои специфические особенности. Внутри BW можно выделить неск-ко разновидностей, совпадающих по структуре, но обладающих нек-рыми отличительными признаками.

В частности, это так наз. *ложные BW*, построенные по катехизическому принципу «вопрос-ответ»: *‘Заходит слепой мужик с собакой-поводырем в супермаркет, идет в центр зала и раскручивает над головой собаку на поводке. Его спрашивают: «Вы что творите?» – «Осматриваюсь»*’.

Другая группа BW – это так наз. *BW-граффити*, когда к основному тексту (надписи, тезису) шутники приписывают снизу какой-н. эксклюзивный комментарий: *‘На лубочной картинке изображены 2 мужика, сошедшихся в кулачном бою. Под картинкой написано: «2 дурака дерутся». Чуть ниже, помельче: «А 3-й смотрит»*’.

Третья группа – так наз. *лабильные* (за неимением лучшего термина) *BW*, в к-рых один и тот же персонаж вдруг радикально меняет свое мнение (иногда на \emptyset -но противоположное): *‘Грузин – вслед фигуристой девице, идущей к морю: «Дэвушка, а дэвушка! Нэ баитэсь утануть?» Та оборачивается. «Вай!.. Иды, иды! Кракадылы нэ тонут!»’*.

Этими разновидностями класс *BW* отнюдь не исчерпывается, т. к. они развиваются с растущей интенсивностью. Почти любая публикуемая подборка в газетах и журналах под рубрикой *«Анекдоты»*, в среднем почти наполовину состоит из *BW*, затем (по нисходящей) из шуточных паремий, к-рых на сегодняшний день насчитывается не менее 25 видов, подвидов и разновидностей, и, наконец, около 10% занимают собственно анекдоты.

B. Единой, или общей и тем более универсальной научной классификации (*A*), к-рая бы устроила большинство исследователей, пока не существует (хотя попытки, зачастую тщетные, были и, наверное, будут. Но и (*A*) *не сидят на месте*, расширяя свою содержательную базу). Это связано, главным образом, с их тематической всеядностью (они охватывают чуть ли не все сферы жизнедеятельности – от атомов и даже их частиц до планет и далеких галактик). Как правило, в сборниках их группируют по любому из следующих оснований: по географическому принципу, национальному признаку, профессиональному отличию, по принадлежности к сексу, по возрастной категории и «по генералам», т. е. популярным персонажам: Ржевскому, Штирлицу, Вовочке и др.

Строгих структурных ограничений у (*A*) тоже нет. Разве что иногда выдвигается условие к объему: не более 30 сек. рассказывания. Т. н. короткие (*A*) на самом деле – структурно и функционально – являются паремиями, например, *‘миксами-сказявками* (или сказочными миксантропизмами): *‘Негр загорел’*; *‘Буратино утонул’*; *‘Колобок повесился’ etc.*

III. В ы в о д ы

Вполне очевидно, что и по содержанию, и по форме *BW* и (*A*) – совершенно различные виды фольклора, имеющие каждый свою историю и предназначение, играющие, в отличие от других

фольклорных форм, свою особую роль в культуре. Если их что-то и объединяет, то это юмор. Но несложно увидеть и сходство, по крайней мере, в организации сюжета благодаря наличию экспозиции, диалога и пунта в финале.

Т. о., сопоставив *BW* и (А) всего по 2-м критериям – истории происхождения и системе видов – мы пришли к следующим соображениям:

а) у *BW* и (А) хотя и древняя, но совершенно различная, автономно возникшая и по особому пути эволюционирующая родословная;

б) тогда как по форме *BW* строго придерживаются конкретных рамок (контекст + 2 реплики героев), то (А) представляют собой хоть и краткий, но рассказ, относительно свободный от жанровых рамок и требований.

Отсюда, когда потенциальный пользователь столкнется с вывесками «Анекдоты», «Юмор», «Шутки» и т. д., пусть не верит глазам своим – в большинстве случаев это старые, по-доброму чернушные *BW*.

Литература:

1. ЧЕРНЕЛЕВ, В.Д. *Велеризмы: Сб. русских фольклорных и фольклоризованных текстов*. Ch.: CEP USM, 2019.
2. ЧЕРНЕЛЕВ, В.Д. *Бивелеризмы – 4444: Сб. современных устнопоэтических и фольклоризованных текстов*. Ch.: CEP USM, 2005.
3. ЧЕРНЕЛЕВ, В.Д. *Идентификация бивелеризмов в современном фольклоре // Текст: филологические и методические проблемы*. Кишинев, ТГУ, 2005, сс. 79-84.
4. ЧЕРНЕЛЕВ, В. Д. *VII. Велеризмы (W) / Русские паремии – 7777*. Ch.: Paragon, 1998, сс. 312-341.
5. ЧЕРНЕЛЕВ, В.Д. *Приложение (материалы и тексты). Велеризмы / Структура русского фольклора*. Ch.: CEP USM, 1996 (2001), сс. 140-146 (126-136).

РОЛЬ АФФЕКТИВОВ В РЕЧЕВЫХ СИТУАЦИЯХ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИХСЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ НАПРЯЖЕННОСТЬЮ

Татьяна ЦЕПЛИК

Эмоции, будучи неотъемлемым элементом чувственного познания как специфическая форма отношения человека к миру, наряду с мышлением, являются краеугольным камнем человеческого бытия и вызывают научный интерес у исследователей в различных областях знания. В рамках антропоцентрического подхода современная лингвистика относит проблему вербализации эмоций и способов создания эмотивности к одной из актуальных и требующих тщательного изучения как на уровне языковых, так и речевых единиц.

Однако, несмотря на признание важности этой области исследований, она остается одной из наиболее сложных и дискуссионных. Это связано прежде всего с отсутствием единой психологической концепции эмоций, на которой бы базировались лингвистические исследования динамики эмотивного значения, эмотивной валентности, эмотивной коммуникации и прагматики [4, с.15-19]. Как справедливо отмечает В.И. Шаховский «эмоции пронизывают язык, и какой бы проблемой ни занимался лингвист, можно с уверенностью сказать, что на каком то этапе исследования он сталкивается с определенным аспектом проявления в языке эмотивной функции» [8].

По утверждению Н.В. Зотовой под эмотивностью в современной лингвистике понимается «лингвистическая категория, представляющая собой систему эксплицитных и имплицитных лингвистических средств, характеризующихся общностью семантики – выразить эмоциональное состояние субъекта» [3]. На сегодняшний день учёными (Бабенко 1989, Шаховский 1987, Danes 1994, Volek 1987 и др.) установлено, что каждый язык имеет набор системных средств: слов, словосочетаний, грамматических форм эмоциональной оценки и т.д., присутствие которых на всех

языковых уровнях позволяет рассматривать эмотивность как общезыковую категорию. Развивая идею В.И. Шаховского о важности овладения эмотивным кодом иностранного языка в целях адекватной межкультурной эмоциональной коммуникации С.В. Ионова в своей работе «Лингвистика эмоций- наука будущего» [5] заявляет, что корреляция лексиконов эмоций различных языков мира является одним из основных направлений изучения репрезентации эмоций в лексике на современном этапе.

Основоположник эмотологии как науки И.В. Шаховский убедительно доказал, что при выражении эмоций задействован лексикосемантический уровень языка. По его классификации сугубо эмотивным является аффектив, который имеет эмотивное значение, закрепленное в словаре. Эмотивный компонент этой лексической единицы совпадает с ее денотативным значением, делая ее априори эмотивной. Например, словарь «English Dictionary for Advanced learners» определяет междометие *Ah* как: "used for expressing a feeling, for example for showing that you are interested, surprised, pleased, or annoyed" («выражает удивление, удовольствие или раздражение, а также интерес») [1, с. 29]; аффектив *Bless me* обладает словарным значением: "used for showing surprise" («выражает удивление» [1, с. 133]; *Oh God! My God! Good God!* имеют значение: "strong expressions of surprise, fear, annoyance, etc." («явное выражение удивления, страха, раздражения и т.д.») [1, с. 560], *Thank God* означает "an expression of happiness that trouble has passed" («выражение счастья по поводу того, что беда миновала») [1, с. 560].

Следствием расположения эмотивного компонента в ядре денотативно-коннотативного семантического поля «аффективы обладают такой эмотивной силой, что способны к иррадиации эмоциональности и экспрессивности на протяжении всего микротекста» [2, с.108]. Междометия как «чистые знаки эмоций» [2, с.108], могут рассматриваться как основные лексические единицы, составляющие эмотивность текста. З.З. Исхакова утверждает, что именно наличие междометий является критерием того или иного текста как эмотивного [6]. Коммуникативно-

эмоциональный потенциал междометий весьма высок. Междометия имеют богатую семантику, они экспрессивны и аксиологичны. Это прежде всего справедливо для текстов, содержащих примеры аффективной речи героев.

Современные исследования показывают, что стрессовые состояния (состояния аффекта) являются следствием сложного взаимодействия двух факторов: объективной внешней нагрузки и субъективной реакции на нее. Объективная внешняя нагрузка сводится к набору неблагоприятных внешних факторов (в том числе и социального плана), существенно изменяющих среду обитания в силу своей выраженности и продолжительности, создающих необычные и экстремальные условия деятельности. Субъективная реакция ослаблена адаптивными способностями человека, зависящими от особенностей характера, темперамента, а также особенностями восприятия и переработки информации.

Для аффективной речи характерны затруднения в формировании мыслей и в подборе слов для их адекватного выражения. На лексическом уровне в качестве типичных признаков речи в состоянии аффекта выделяются также усилительные частицы, отрицательные и неопределенные местоимения, прилагательные и наречия в сравнительной и превосходной степени сравнения, лексические синонимы. Данные явления относятся к общим признакам эмоциональности речи, однако, только в аффективной речи, они присутствуют в «концентрированном» виде – когда два, три или более признаков сочетаются в одной фразе, усиливая ее эмотивную нагрузку.

Другим лексическим средством, которое может быть отнесено к аффективам, являются инвективные слова. Научные наблюдения Екатерины Попко показывают, что инвективная лексика в состоянии аффекта характерна для коммуникантов вне зависимости от их гендерной принадлежности, уровня образования, возраста, что позволяет ей сделать вывод о «нивелировании социальных факторов говорящего в состоянии крайнего эмоционального возбуждения» [7].

На лексическом уровне в качестве типичных признаков речи в состоянии аффекта выделяются также, усилительные частицы,

отрицательные и неопределенные местоимения, прилагательные и наречия в сравнительной и превосходной степени сравнения, лексические синонимы. Данные явления относятся к общим признакам эмоциональности речи, однако, только в аффективной речи, они присутствуют в «концентрированном» виде – когда два, три или более признаков сочетаются в одной фразе, усиливая ее эмотивную нагрузку.

Литература:

1. *English Dictionary for Advanced learners*. Macmillan Publishers Limited, 2002. 1692 p.
2. АРНОЛЬД, И. В. *Стилистика современного английского языка: (Стилистика декодирования): Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Иностр. яз.»*. Москва: Просвещение, 1990. 300 с.
3. ЗОТОВА, Н.В. Репрезентация эмоций в художественном тексте (на материале произведений эвенкийского писателя Н. Калитина) В: *Филологические науки. Вопросы теории и практики*, 2016, №10-1 (64). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/reprezentatsiya-emotsiy-v-hudozhestvennom-tekste-na-materiale-proizvedeniy-evenkiyskogo-pisatelya-n-kalitina>
4. ИОНОВА, С.В. Актуальные проблемы современной лингвистики текста В: *Вестник северо-осетинского государственного университета имени К. Л. Хетагурова*. 2008, № 4 с. 15-19 Издательство: Северо-осетинский государственный университет им. К.Л. Хетагурова (Владикавказ) ISSN: 1994-7720.
5. ИОНОВА, С. В. Лингвистика эмоций – наука будущего В: *Известия ВГПУ*, 2019. №1 (134). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/lingvistika-emotsiy-nauka-buduschego>
6. ИСХАКОВА, З.З. Сопоставительно-лингвокультурологический анализ центра дейктического поля 'homo sentiens' и 'femina sentiens' В: *Вестник ЧелГУ*, 2010, №32, URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sopostavitelno-lingvokulturologicheskiy-analiz-tsentra-deykticheskogo-polya-homo-sentiens-i-femina-sentiens>
7. ПОПКО, Е. Лексические и синтаксические особенности аффективной речи (на материале англоязычного художественного дискурса) / Е. ПОПКО В: *Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]*. Серія: Філологія (мовознавство), 2013, вип. 18, сс. 366-370. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2013_18_75.

8. ШАХОВСКИЙ, В.И. Эмоции как объект исследования в лингвистике. В: *Вопросы психолингвистики*, 2009, №9, URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/emotsii-kak-obekt-issledovaniya-v-lingvistike>

TEXTUL ȘTIINȚIFIC ACADEMIC DIN PERSPECTIVA LINGVISTICII TEXTUALE

*Mihaela ENI
Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”*

Pornim, în articolul de față, de la ideea că textul în literatura de specialitate este interpretat în mod diferit în funcție de orientarea care stă la baza demersului textual. Cea mai răspândită modalitate de a defini textul este de a-l considera o secvență de unități lingvistice a căror legătură se manifestă prin anumite particularități, caracteristice oricărui text, iar în baza anumitor trăsături specifice, textul aparține unui anumit stil funcțional. În acest articol vom face referință la textul științific din mediul academic.

Stilul științific servește ca mijloc de comunicare în sfera științei folosind ca mijloace de expunere monologul scris sau oral, dialogul și descrierea. Acesta se construiește pe baza normelor de gramaticalitate ale limbii literare standard, într-o topică normală, pentru a se asigura claritatea și precizia. Stilul științific nu este omogen, el distingându-se după domeniile socioprofesionale pe care le cuprinde, prin așa-zisele limbaje speciale, marcate printr-o terminologie specifică sau printr-un sistem propriu de organizare structurală, ordonarea spațială a unităților textuale atinge, în acest caz, gradul de maximă rigoare metodologică.

Pentru o mare parte știința se identifică cu științele naturale sau cu cercetările din domeniile realiste, bazate pe formule și diagrame. În acest caz, o lucrare de morală sau abordarea unui subiect din istorie nu ar fi o cercetare științifică. Evident, că termenul de cercetare științifică are alt sens. Umberto Eco susține că o cercetare științifică trebuie să satisfacă următoarele cerințe:

- cercetarea avertizează asupra unui obiect recognoscibil și de ceilalți;

ȘTIINȚE UMANISTICE

Litere

- cercetarea trebuie să spună despre un obiect lucruri care nu au mai fost spuse ori chiar să revadă într-o optică diferită lucrurile care au fost deja spuse;

- cercetarea trebuie să fie utilă și celorlalți;

- cercetarea trebuie să furnizeze elementele pentru verificarea și pentru falsificarea ipotezelor pe care le prezintă;

Din cele sus menționate, putem constata faptul că cercetarea științifică are un obiect și un scop bine determinat, posedă noutate, originalitate, utilitate, actualitate, caracter teoretic și experimental. Textul științific este un mijloc de comunicare în sfera științei, iar în funcție de domeniul științific, delimităm următoarele specii ale textului științific:

- textul academic;

- textul didactico-științific;

- textul de popularizare a științei;

- textul informativ-științific.

Trăsăturile de bază ale unui text științific sunt abstractizarea, generalizarea, caracterul explicit, logica expunerii, precizia, claritatea, obiectivitatea, succesivitatea, terminologizarea, sobrietatea, simplitatea. Textul științific urmărește tendința, pe de o parte, de a recurge la un exces de informativitate, iar pe de altă parte, concentrarea informației, de aici, excluderea afectivității, a lexicului superfluu, reducerea fragmentelor extinse, tendința spre o exprimare clară și concisă. Enunțurile într-un text științific sunt bine gândite, au caracter monologic, oficial, se respectă limba standard, textul este narativ, neutru, iar organizarea textului este pragmatică rațională. Toate aceste trăsături determină un mesaj coerent și coeziv caracteristic domeniului științific.

Caracterizând textul științific, specificăm că finalitatea limbajului științific este comunicarea noilor informații despre realitate și demonstrarea veridicității lor, iar sarcina acestuia este de a transmite cunoștințe într-o formă convingătoare. Funcțiile textului sunt de a interesa receptorul, de a lărgi cunoștințele lui enciclopedice, de fixare și transmitere obiectivă a unei informații complexe, demonstrarea punctului de vedere. Corectitudinea lingvistică a textului științific constă în folosirea terminologiei de specialitate, evitarea cuvintelor de umplură, a cultismelor și a arhaismelor.

Analizând textul din perspectiva lingvisticii textuale, acesta este definit drept o secvență de unități coerente, secvență caracterizată prin textualitate, secvență lingvistică scrisă sau vorbită care formează o unitate comunicațională; un sistem închis aflat în stare de repaus; instrument al comunicării verbale între emițător și receptor.

Textul ca unitate lingvistică, a cărei funcție de bază este de a finaliza actul de comunicare, este caracterizat de următoarele criterii: informativitatea, intenționalitatea, expectația, acceptabilitatea, interpretabilitatea, continuitatea, discontinuitatea, modalitatea, intertextualitatea, coerența, coeziunea.

Textul științific fiind adresat unui public restrâns presupune ca emițătorul să posede anumite competențe pentru a emite texte și a fi înțelese de receptor, acestea sunt: competența lingvistică, competența textuală, competența referențială, competențe ideologice, culturale, psihice.

Propunem, ca în virtutea celor expuse, să analizăm o specie a textului științific, și anume, textul științific academic, demonstrând prin exemple de texte academice trăsăturile și respectarea standardelor acestui tip de text. Textul academic este adresat unui cerc restrâns de specialiști, funcția acestuia fiind de a descrie rezultate noi și originale.

Referințe:

1. ECO, U. *Cum se face o teză de licență*. Pontica, 2000, p. 201.
2. GHERGHEL, N. *Cum să scriem un articol științific*. București: Editura Științifică, 1996.
3. GHERASIM, A., CARA, N. *Teoria textului*. Chișinău: CEP, 2008.
4. RAD, I. *Cum se scrie un text științific*. Iași: Polirom, 2008.
5. ȘERBĂNESCU, A. *Cum se scrie un text*. Iași: Polirom, 2007.

CUPRINS

JURNALISM ȘI ȘTIINȚE ALE COMUNICĂRII

<i>Georgeta STEPANOV</i> Toleranța ca principiu al actului jurnalistic	3
<i>Dumitru ȚURCANU</i> Despre obiectivitate/echilibru în audiovizualul național	7
<i>Mihai LESCU</i> <i>Homo geopoliticus</i> în universul informațional	10
<i>Laura TUGAREV</i> Reflectarea turismului în mediul on-line	14
<i>Mariana TACU</i> <i>New media</i> : accesibilitate și interacțiune	18
<i>Natalia CHERADI</i> Îmbunătățirea activității bibliotecarilor de referințe în mediul digital	22
<i>Victoria BULICANU</i> Conceptul <i>market driven</i> în mass-media	26
<i>Ecaterina SCHERLET</i> Activitatea metodologică în contextul direcțiilor strategice IFLA	30
<i>Olesea MOISEEV</i> Conceptualizarea instituției infodocumentare: (Studiu istoriografic)	34
<i>Irina COJOCARU</i> Modalități de evaluare a activității de cercetare-dezvoltare	37
<i>Mihail CREȚU</i> The participatory potential of the Moldovan diaspora communities. the triple relation of people, media and power	42
<i>Ludmila RUSNAC</i> Subiectele și eroii operei jurnalistice: aspecte conceptuale (Studiu de caz PRIME-TV)	46
<i>Maria GUGULAN</i> Redacțiile media de tip convergent: structură și conținut	50
<i>Viorica LUPU</i> Beneficiile datelor de cercetare deschise	54

<i>Boris PARFENTIEV</i> Manipularea în emisiia televizată din Republica Moldova	59
--	----

**RELAȚII INTERNAȚIONALE,
ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE**

<i>Victor SACA</i> Manifestări ale purtătorilor de interes național în contextul relației valorice continuate/discontinuitate (Exemplul Republicii Moldova)	63
<i>Cristina EJOVA</i> Activitatea OSCE în domeniul combaterii terorismului	69
<i>Carolina MACOVEȚCHI</i> Standarde și reglementări privind integritatea profesională a funcționarilor publici	72
<i>Vladimir BORȘ</i> Regimul juridic al oficiilor consulare	77
<i>Mariana ȚÎBULAC-CIOBANU</i> Cultura ca factor de dinamizare al relațiilor cu românii de pretutindeni	81
<i>Tatiana CIOBANU, Dana BUECICU</i> Abordări conceptuale privind principiul protecției mediului și promovării unei dezvoltări durabile prin intermediul achizițiilor publice	85
<i>Angela ZUBCO</i> Unele particularități ale jurisdicției muncii în sfera relațiilor publice	89
<i>Vladimir STERPU</i> Obiective strategice dezvoltate de OIPC Interpol	92
<i>Diana BENCHECI, Alexander KURTSKHALIA</i> Aspects regarding the application of the norms of international humanitarian law in the settlement of the transnistrian conflict	96
<i>Marcel BENCHECI, Andrian MUNTEANU</i> Cadru legislativ al sistemului național de securitate	100
<i>Cristina PAUNESCU</i> Relațiile Republicii Moldova cu Ucraina din perspectiva vectorului european	103

<i>Ion CIOBANU</i> Rolul Organizației Națiunilor Unite, ca și actor global, în dezvoltarea democrației din Republica Moldova	108
<i>Igor BUCATARU</i> Sinteza transparenței procesului decizional la nivelul APL de nivelul II în primul semestru 2019	112
<i>Mohammad NAAMNA</i> Conceptual aspects of democracy: theoretical-practical analysis	115
<i>Violina DONU</i> Studii de bază în analiza istoriografică a politicii de stat în domeniul relațiilor cu diaspora	118
<i>Nicolai OLARAȘU</i> Politica de protecție a consumatorilor integrată în alte politici naționale	122
<i>Simion CIOCHINĂ</i> Războiul informațional Web 2.0	125
<i>Olesea GARBUZ</i> Mentalitatea și comportamentul politic în epoca postadevărului: (Cazul Republicii Moldova)	130
<i>Anatoli TALMACI</i> Democratizarea și capacitatea administrativă: conceptualizarea teoretică	133
<i>Iuliana STRATAN</i> Rolul acordurilor de la Bretton Woods în intensificarea proceselor de globalizare	137
<i>Andrei BEDROS</i> Impactul intereselor publice asupra descentralizării administrative ca proces	142
<i>E. EBCTИГHEEBA</i> Политическая социализация в контексте инновационных медиативных практик	146
<i>Анатолий ТКАЧ</i> Консенсус внешнеполитических партнёров Республики Молдова в условиях геополитических противоречий	150

ISTORIE ȘI FILOSOFIE

Tatiana MĂRGĂRINT

Modele de suprimare a fenomenului
subculturii în mediul penitenciar 155

Dumitru CĂLDARE

Interpretări privind faptele istorice în *Letopisețul Țării
Moldovei* de Grigore URECHE și Miron COSTIN 159

Sergiu BOȚOLIN

Politica cadrelor în procesul de inserție a Basarabiei
în cadrul Imperiului Rus (1812-1828) 163

Mihail DUCA

Sunt oare mașinile cu adevărat inteligente? 166

LIMBI ȘI LITERATURI STRĂINE

Viorica LIFARI

Conceptul *rușine* exteriorizat în limbile engleză
și rusă în scenarii cognitive aparent similare 171

Elena ȘAPA

Dialogue types and turn management 175

Emilia TARABURCA

Tensiunea „etic – estetic” în opera lui Oscar Wilde 179

Irina BREAHNĂ

Les relations du discours 183

Galina PLEȘCA (CIUDIN)

The opportunities and benefits
of English for specific purposes 187

Alexei CHIRDEACHIN, Nicanor BABĂRĂ,

Sofia SULAC, Larisa USATĂI

Unele aspecte de predare-învățare a foneticii în cadrul
glotodidacticii universitare în contextul formării și dezvoltării
competențelor comunicative (Microstudiu de sinteză) 191

Victoria SOLOVEI

Antonimia – particularitate semantică a terminologiei
din domeniul învățământului superior în limba română
și limba engleză 195

<i>Ina VOLOSCIUC</i>	
E-lexicography: from words to action	198
<i>Magdalena BANTEA</i>	
Emotions reflected by the somatic symbols in phraseological units (based on the corpus of English, French, Italian and Romanian languages)	202
<i>Cristina NICHITA</i>	
Istoria inteligenței cognitive, emoționale și artificiale pe plan internațional din punct de vedere terminologic	207

LITERE

<i>Iraida CONDREA</i>	
Funcția ludică a poreclei în textul literar-artistic	211
<i>Victoria FONARI</i>	
Interpretarea dihotomiei mit-literatură	215
<i>Zinaida ȚURCAN</i>	
Ludicul și paradoxul în dramaturgia contemporană	219
<i>Natalia GOBJILA</i>	
Considerații privind variația terminologică din perspectiva abordărilor moderne	223
<i>Raluca Miruna SOISUN</i>	
Genul substantivelor nume de ființe. Opoziția masculin/feminin	227
<i>Svetlana KOROLEVSKI,</i>	
Lecturi necesare Dosoftei – Grigor Narekați	231
<i>Ana FERAFONTOV</i>	
Repere teoretice privind definiția pamfletului	237
<i>Ecaterina BRĂGUȚĂ</i>	
Sistemul acatistografic românesc. Clasificări	240
<i>Всеволод ЧЕРПЕЛЕВ</i>	
Бивелеризм и анекдот	244
<i>Татьяна ЦЕПЛИК</i>	
Роль аффективов в речевых ситуациях, характеризующихся эмоциональной напряженностью	248
<i>Mihaela ENI</i>	
Textul științific academic din perspectiva lingvisticii textuale	252

**Conferința științifică
națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”
7-8 noiembrie 2019
Rezumate ale comunicărilor
Științe sociale
Volumul II**

Redactori literari:
Antonina Dembițchi
Valentina Mladina

*Procesare computerizată: Tatiana Bulimaga
Marianna Savva
Violeta Macovei
Margareta Prohin*

**"Integrare prin cercetare și inovare", conferință științifică națională cu
participare internațională**

Semnat pentru tipar 10.10.2019

Formatul 60x84 ¹/₁₆.

Coli de tipar 16,0. Coli editoriale 16,5.

Comanda 306. Tirajul 50 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al.Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009